

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Τριμηνιαία Έκθεση

01/22

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθή την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2022 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

Email: info@iobe.gr, <http://www.iobe.gr>.

1	ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	15
2	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	37
2.1	Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας	37
	Α. Το Παγκόσμιο Περιβάλλον.....	37
	Β. Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	42
2.1	Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	51
	Α. Οικονομικό Κλίμα.....	51
	Β. Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές.....	59
	Γ. Χρηματοπιστωτικές εξελίξεις.....	69
3	ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	81
3.1	Μακροοικονομικές Εξελίξεις	81
3.2	Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας	118
3.3	Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	131
3.4	Απασχόληση – Ανεργία.....	136
3.5	Τιμές Καταναλωτή και Παραγωγού	150
3.6	Ισοζύγιο Πληρωμών.....	162
4	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	171
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	183

Πρόλογος

Το ΙΟΒΕ εκδίδει την πρώτη έκθεσή του για το 2022, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας, σε μια περίοδο η οποία χαρακτηρίζεται από μια νέα κρίση, με ισχυρές επιδράσεις παγκοσμίως, εξαιτίας της ρωσικής εισβολής και του πολέμου στην Ουκρανία. Την τρέχουσα περίοδο η κρίση εκδηλώνεται κυρίως με την έντονη αύξηση των τιμών σε ενεργειακά αγαθά και βασικά τρόφιμα (π.χ. σιτηρά), λόγω του σημαντικού ρόλου της Ρωσίας και της Ουκρανίας στην παραγωγή και τις εξαγωγές τους παγκοσμίως. Ωστόσο, όσο θα συνεχίζεται ο πόλεμος, οι αρνητικές επενέργειες θα διευρύνονται, μέσω των παγκόσμιων εφοδιαστικών αλυσίδων, σε περισσότερα προϊόντα και χώρες. Ακόμα και στην περίπτωση που ο πόλεμος θα λήξει σύντομα, η αποκατάσταση των εμπορικών σχέσεων με τη Ρωσία δεν θα είναι άμεση, συντηρώντας ένα σημαντικό τμήμα των επιπτώσεων. Όπως όλες οι εκθέσεις του ΙΟΒΕ και αυτή αναπτύσσεται σε τέσσερις ενότητες, ενώ συνοδεύεται από το παράρτημα διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προηγείται κείμενο στο οποίο αναλύονται οι επιπτώσεις της Ουκρανικής κρίσης και δραματική αλλαγή δεδομένων. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η πρώτη ενότητα αποτελεί τη συνοπτική επισκόπηση της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η δεύτερη ενότητα εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του διεθνούς περιβάλλοντος στο τέταρτο τρίμηνο του 2021 και στο σύνολο του προηγούμενου έτους, καθώς και τις προοπτικές για το 2022, β) την αποτύπωση του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα στο πρώτο τρίμηνο φέτος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ, γ) την αξιολόγηση του ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού στην περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου φέτος, καθώς και στο σύνολο του περασμένου έτους και δ) τις εξελίξεις στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα στην περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2022.

Η τρίτη ενότητα εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας ως επί το πλείστον στο τέταρτο τρίμηνο του 2021. Καταρχάς χαρτογραφείται το μακροοικονομικό περιβάλλον στο ίδιο τρίμηνο και πραγματοποιούνται προβλέψεις για το 2022, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα διαθέσιμα στοιχεία επιπτώσεων της πανδημίας, εγχωρίως και διεθνώς. Καταγράφονται οι εξελίξεις σε βασικούς παραγωγικούς τομείς στο τέταρτο τρίμηνο του περασμένου έτους και στο πρώτο δίμηνό του, ενώ παρουσιάζονται οι εξαγωγικές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στο σύνολο του 2021. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας κατά το περασμένο έτος. Εν συνεχεία, αναλύεται η τάση του πληθωρισμού στο αρχικό δίμηνο του 2022, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την αποτίμηση του ισοζυγίου πληρωμών κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου πέρυσι.

Η τέταρτη ενότητα περιλαμβάνει την παρουσίαση μελέτης, σχετικά με τις επιπτώσεις της αναθεωρημένης ευρωπαϊκής πολιτικής για το κλίμα στην ελληνική βιομηχανία και οικονομία.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο, η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 13/04/2022.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του ΙΟΒΕ για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί προς τις αρχές Ιουλίου του 2022..

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΕΝΩ Ο ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΠΥΚΝΩΝΕΙ

Σε μια εβδομάδα, συμπληρώνονται δύο μήνες από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Πρόκειται για μια δραματική εξέλιξη που αλλάζει οικονομικές και πολιτικές προτεραιότητες και ισορροπίες. Ο πόλεμος έχει ιδιαίτερα υψηλό κόστος γενικότερα στη ζωή των ανθρώπων, τουλάχιστον στην Ευρώπη, άμεσο και μακροπρόθεσμο, και ο τερματισμός του το συντομότερο πρέπει να είναι προτεραιότητα.

Ο πόλεμος ήδη επηρεάζει την οικονομία, αφενός με αυξημένο κόστος σε βασικά αγαθά, αφετέρου με υψηλή αβεβαιότητα. Οι ρυθμοί πραγματικής μεγέθυνσης έχουν μετριαστεί και ο πληθωρισμός έχει υπερδιπλασιαστεί. Άλλωστε, μεγάλο μέρος της παγκόσμιας οικονομίας είναι ήδη πληγωμένο τόσο από την πανδημία όσο και από υπερχρέωση, ενώ τα θεμελιώδη μεγέθη της δεν είναι εύρωστα.

Πόσο υψηλό μπορεί να είναι το κόστος για την παγκόσμια οικονομία;

Αυξημένο κόστος
σε βασικά αγαθά
και υψηλή
αβεβαιότητα

Υπό μια οπτική, το οικονομικό σύστημα θα απορροφήσει τους κραδασμούς και της νέας κρίσης όπως έγινε και με άλλες πρόσφατες. Η χρηματοπιστωτική κρίση πέρασε τον Ατλαντικό το 2008 και απείλησε να διαλύσει την Ευρωζώνη, τελικά όμως αυτή επιβίωσε και επέστρεψε σε μεγέθυνση. Το Brexit δεν επέφερε τόσο μεγάλο πλήγμα όσο αναμενόταν. Η ρητορική κατά της παγκοσμιοποίησης από τον προηγούμενο πρόεδρο των ΗΠΑ, δεν ανέκοψε τελικά το εμπόριο. Η κλιματική αλλαγή θεωρήθηκε πως μπορεί να γίνει διαχειρίσιμη εντός των υφιστάμενων κανόνων. Οι πρωτοφανείς περιορισμοί της πανδημίας αντιμετωπίστηκαν και η αρχικά βαθιά ύφεση σχεδόν αντιστράφηκε. Ίσως δηλαδή, αποδεικνύεται στην πράξη πως η παγκόσμια οικονομία έχει την δυνατότητα να αμβλύνει και να απορροφά τεράστιους κραδασμούς χωρίς να εκτροχιάζεται.

Αν και δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η ισχύς των οικονομικών κινήτρων και δεσμών που έχουν δημιουργηθεί σταδιακά στις τέσσερις δεκαετίες ανάπτυξης που ακολούθησαν τις πετρελαϊκές κρίσεις, και η ικανότητά τους να γεννούν εισοδήματα, δεν μπορεί πλέον να μην τονίσει κανείς πως τα προβλήματα συσσωρεύονται. Η κρίση του 2008 οδήγησε τελικά σε πολύ υψηλότερα επίπεδα δημόσιου και ιδιωτικού χρέους, πρόβλημα που επιδεινώθηκε με την πανδημία. Το δημόσιο ταμείο είναι ελλειμματικό σε όλο και περισσότερες χώρες. Το Brexit αποτέλεσε ακρωτηριασμό της Ευρώπης, που έχασε ένα δυναμικό μέρος της, ενώ τώρα διαφαίνεται πως μαζί με την ενεργειακή πολιτική της πρέπει να αλλάξει ριζικά τις σχέσεις στα ανατολικά της σύνορα και να συμβιβαστεί με σημαντικά υψηλότερο κόστος για πολίτες και επιχειρήσεις. Παρά τη νομισματική πολιτική, που παραμένει μη συμβατική επί μακρόν και τροφοδοτεί με πρωτοφανή ρευστότητα τις οικονομίες, η διάθεση για επενδύσεις παραμένει χλιαρή. Επιμέρους τάσεις στην παραγωγικότητα και την εργασία, τους δύο βασικούς πυλώνες ανάπτυξης, δημιουργούν προβληματισμό. Τα συστατικά για μια συνολική κρίση της οικονομίας υπάρχουν.

Ειδική σημασία θα έχει ο πληθωρισμός. Τα επίπεδά του πριν ξεσπάσει η νέα κρίση, δεν αποτελούσαν έκπληξη σε μια παγκόσμια οικονομία που είχε γυρίσει από βαθιά ύφεση σε ισχυρή μεγέθυνση, με πρωτοφανή ρευστότητα από τις κεντρικές τράπεζες αλλά και αλλαγές στα καταναλωτικά πρότυπα και τις αλυσίδες παραγωγής. Στο βάθος του έτους, άλλωστε, αναμενόταν οι πιέσεις να υποχωρήσουν. Με τα νέα δεδομένα, ο πληθωρισμός θα είναι υπερδιπλάσιος από τον αναμενόμενο, και θα διαρκέσει. Πληθωρισμός άνω του 5% στον ορίζοντα της ευρωπαϊκής οικονομίας, αλλάζει δραστικά τις προτεραιότητες πολιτικής. Μπορεί να βοηθήσει στη διαχείριση των πραγματικών χρεών και δημόσιων ελλειμμάτων, όμως μειώνει τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών.

Ο πληθωρισμός αλλάζει δραστικά τις προτεραιότητες πολιτικής

Αν η παγκόσμια οικονομία μοιάζει με ναρκοπέδιο, η ελληνική έχει και δικές της προκλήσεις. Πριν ξεσπάσει ο πόλεμος στην Ουκρανία τα δεδομένα για αυτή ήταν σχετικά καθαρά. Σε συνέχεια και της δεκαετούς κρίσης, υπήρχε η πρόκληση να τεθεί η οικονομία σε τροχιά ανάπτυξης, με ταυτόχρονη μείωση των μεγάλων δημοσιονομικών και εμπορικών ελλειμμάτων στα οποία επέστρεψε κατά την πανδημία. Θα μπορούσαν να υποστηριχθούν υψηλοί ρυθμοί μεγέθυνσης σε ορίζοντα πενταετίας, με βάση τη μείωση της ανεργίας και του επενδυτικού κοινού, την αύξηση εξαγωγών προς μια αναπτυσσόμενη παγκόσμια οικονομία, το ταμείο ανάκαμψης και το χαμηλό κόστος χρηματοδότησης και εξυπηρέτησης του χρέους.

Σε αυτό το αρχικό διάστημα, η μεγέθυνση της οικονομίας αναμενόταν στο 4,5% ετησίως, με σημαντική αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Το αν το αρχικό παράθυρο ευκαιρίας θα οδηγούσε και σε υψηλή μεγέθυνση μέσο-μακροπρόθεσμα, ώστε να αλλάξει συνολικά η μοίρα της ελληνικής οικονομίας, αποτελούσε ερώτημα. Δομικές αλλαγές στη λειτουργία του δημόσιου τομέα και των αγορών θα υποστήριζαν αύξηση επενδύσεων και παραγωγικότητας ώστε, με μεγέθυνση τελικά 3,5% στη δεκαετία, η χώρα να αφήνε πλέον πίσω της τις συνθήκες κρίσης. Χωρίς τέτοιες αλλαγές, θα επέστρεφε προς στασιμότητα, με ερωτήματα και για τη βιωσιμότητα του χρέους.

Η νέα κρίση αλλάζει προς το χειρότερο τα δεδομένα της ελληνικής οικονομίας στον άμεσο ορίζοντα και αυξάνει τις αβεβαιότητες μεσοπρόθεσμα. Οι άμεσες επιπτώσεις αφορούν το κόστος ενέργειας, εμπέδωση πληθωριστικών πιέσεων, αυξανόμενα επιτόκια, τουλάχιστον ονομαστικά, όπως και εμπόδια στο διεθνές εμπόριο. Η αβεβαιότητα, επίσης, μειώνει τη διάθεση για επενδύσεις. Η άμεση ορατότητα έχει μειωθεί και μπορεί πλέον να οριοθετηθεί μόνο έως μια διετία. Μια ασφαλής πρόβλεψη είναι πως σε αυτό το διάστημα η οικονομία μας θα κινηθεί στην τροχιά, και σε έναν βαθμό με την προστασία, της υπόλοιπης ευρωπαϊκής. Η νέα κρίση έκανε την Ευρώπη πιο συμπαγή, σε θέση άμυνας έναντι κοινών κινδύνων, να προωθεί πολιτικές με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα. Έτσι, δεν διαφαίνεται πως οι ασθενέστερες οικονομίες δεν θα λάβουν την απαραίτητη στήριξη. Οι ρυθμοί μεγέθυνσης, πάντως, αναμένεται να μειωθούν προς το 3% ή και χαμηλότερα, κυρίως λόγω υψηλότερων τιμών.

Ακόμη πιο κρίσιμο είναι πώς επηρεάζονται οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές. Σε τομείς όπως οι μεταφορές, η ενέργεια, ο τουρισμός και η πρωτογενής παραγωγή, βασικά δεδομένα αλλάζουν και προκύπτει ανάγκη προσαρμογών. Πτυχές της παγκοσμιοποίησης αναστρέφονται και νέες ευκαιρίες θα εμφανιστούν. Για μια οικονομία με συστηματικό έλλειμμα θεσμικής λειτουργίας, παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας, και που πρέπει να ξεπεράσει πληγές από τις

Η άμεση ορατότητα έχει μειωθεί έως μια διετία

προηγούμενες κρίσεις, η πρόκληση είναι τεράστια. Αν εφαρμοστούν συστηματικά πολιτικές που θα ξεκαθαρίζουν το τοπίο ώστε να υποστηρίζονται παραγωγικές επενδύσεις, τεχνολογία και ανθρώπινο κεφάλαιο, το μέλλον θα είναι ευοίωνο. Αν όχι, και μέσα στην ευρύτερη αβεβαιότητα, ο ορίζοντας θα σκοτεινιάσει επικίνδυνα.

Τρεις επιμέρους δείκτες θα είναι κρίσιμοι για την πορεία της οικονομίας.

Πρώτα, είναι το εξωτερικό ισοζύγιο. Η άνοδος των τιμών ενέργειας, όσο και να μετριαστεί στη συνέχεια, αυξάνει άμεσα το κόστος των εισαγωγών, ενώ η σχετική επιβάρυνση της εγχώριας βιομηχανίας δυσχεραίνει τις εξαγωγές της. Ήδη, με την ισχυρή ανάκαμψη του προηγούμενου έτους, η αύξηση της κατανάλωσης εκφράστηκε και με υψηλές εισαγωγές αγαθών. Η εξισορρόπηση του εμπορικού ισοζυγίου με ισχυρή άνοδο του τουρισμού είναι εφικτή αλλά, πλέον, όχι βέβαιη. Ο συνδυασμός αυξημένου μεταφορικού κόστους, μειωμένων εισοδημάτων στην Ευρώπη, μαζί με την ευρύτερη αποσταθεροποίηση, θα οδηγήσει σε μικρότερη αύξηση του τουρισμού από ό,τι υπολογιζόταν.

Ύστερα, είναι οι επενδύσεις. Η προοπτική για ισχυρή αύξηση στο σύνολο του έτους, υψηλά διψήφιο ποσοστό, ήταν πιθανή δεδομένης της χαμηλής βάσης και συσσωρευμένου κενού, παγκόσμιας μεγέθυνσης, βελτίωσης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και του Ταμείου Ανάκαμψης. Η αναταραχή στις κεφαλαιαγορές και οι πληθωριστικές πιέσεις θα είναι ανασχετικοί παράγοντες.

Τέλος, είναι το δημόσιο ταμείο. Τα δύο προηγούμενα έτη, μέσα στην πανδημία, καταγράφηκαν βαθιά ελλείμματα. Ο προγραμματισμός για αύξηση εσόδων όσο και για μείωση δαπανών ήταν άμεση ανάγκη. Καθώς ο ρυθμός μεγέθυνσης αναμένεται χαμηλότερος από τις αρχικές εκτιμήσεις, τα φορολογικά έσοδα μπορεί να πιεσθούν, αν και ο πληθωρισμός έμμεσα θα τα υποβοηθήσει. Ταυτόχρονα, υπάρχει ανάγκη για νέες δαπάνες, κυρίως για την προστασία των νοικοκυριών από το κόστος ενέργειας.

Οι προκλήσεις που συνοπτικά καταγράφονται παραπάνω έχουν νέα εξωγενή αίτια, αλλά αλληλοεπιδρούν με βασικές αδυναμίες της οικονομίας μας. Η επιστροφή σε βαθιά δίδυμα ελλείμματα κατά την πανδημία και η επί μακρόν υστέρηση σε παραγωγικές επενδύσεις και εξαγωγές υψηλής καινοτομίας, αποτελούν λόγους για εγρήγορση και μέσα στη νέα κρίση.

Εκτός από το κόστος που έχει ήδη καταγραφεί, και καθώς δεν διαφαίνεται λύση της ουκρανικής κρίσης σύντομα, πρέπει επίσης κανείς να αναρωτηθεί τι μπορεί να συμβεί στην παγκόσμια οικονομία αν η εστία πολέμου μείνει ενεργή για μήνες. Μια παράτασή του, ακόμη και χωρίς πιο

Επιστροφή σε βαθιά δίδυμα ελλείμματα

Μια παράταση του πολέμου θα αυξήσει το κόστος εκθετικά

ακραία σενάρια γενίκευσής του, θα αυξήσει το κόστος εκθετικά, δοκιμάζοντας τις αντοχές των οικονομιών προς το τέλος του έτους και στη συνέχεια.

Η πρώτη και πιο άμεση επίδραση θα ήταν η περαιτέρω αύξηση του κόστους ενέργειας και άλλων βασικών εμπορευμάτων, με τον ετήσιο πληθωρισμό να κινείται κοντά σε διψήφια επίπεδα σε πολλές χώρες και τη μεγέθυνση να περιορίζεται πιθανότατα προς παγκόσμια ύφεση. Η κοινωνική και πολιτική πίεση προς τις κυβερνήσεις για κάλυψη του κόστους μέσω επιδοτήσεων θα ενταθεί και μπορεί να εκτροχιάσει δημοσιονομικά τα κράτη και να αυξήσει σημαντικά το κόστος δανεισμού τους, αν και ο πληθωρισμός θα τείνει να μειώνει το κόστος των δημόσιων χρεών, όπως και συνταξιοδοτικών και άλλων υποχρεώσεων. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα υπάρξει αναζήτηση περαιτέρω κοινών πολιτικών – προτεραιότητα όμως στην κατανομή πόρων, πέρα από τον τομέα της ενέργειας, θα λάμβανε η βοήθεια προς τους πρόσφυγες και η ανοικοδόμηση της Ουκρανίας στη συνέχεια.

Μια δεύτερη κρίσιμη επίδραση θα ήταν στις επενδύσεις. Το έως τώρα διάστημα του πολέμου είναι μικρό για να είναι ακόμη αισθητή η επίδραση, όμως όσο η αβεβαιότητα θα βαθαίνει πολλές επενδύσεις θα αναβάλλονται και θα γίνει περισσότερο ακριβή και περίπλοκη η εκτέλεσή τους. Μια παράταση του πολέμου θα οδηγούσε σε αβεβαιότητα για το πώς θα εξελιχθούν τομείς όπως η ενέργεια, οι μεταφορές και η μεταποίηση, όπου το επίπεδο και η φύση της ζήτησης θα διαφοροποιηθούν. Ο ρόλος των κεντρικών τραπεζών θα είναι μείζονος σημασίας και το πώς θα καθοδηγήσουν τις αγορές κεφαλαίου και τις επενδύσεις, αν και τα πραγματικά επιτόκια μπορεί να είναι αρνητικά για σημαντικό χρονικό διάστημα. Το σχετικό κρίσιμο δίλημμα θα είναι η καθοδήγηση των επιτοκίων σε ένα περιβάλλον όπου ο υψηλός πληθωρισμός θα αποκτά διάρκεια αλλά και οι οικονομίες θα πλησιάζουν σε ύφεση.

Ο συνδυασμός χαμηλότερων ρυθμών επενδύσεων και μεγέθυνσης με υψηλότερο πληθωρισμό και χαμηλή ορατότητα θα μπορούσε να οδηγήσει σε αναταράξεις στις αγορές κεφαλαίου. Αναμένεται ροπή προς περισσότερο ασφαλείς τοποθετήσεις, γεγονός που θα θέσει λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες παγκοσμίως σε κίνδυνο, με κεφαλαιακές εκροές, υποτίμηση νομίσματος και επιδείνωση εμπορικών ισοζυγίων, ακριβώς όταν ο πληθυσμός τους θα πιέζεται από την αύξηση των τιμών των τροφίμων. Η ίδια η ρωσική οικονομία θα τροφοδοτεί την παγκόσμια οικονομία με κινδύνους, καθώς θα υπάρχουν επεισόδια χρεοκοπίας. Εντός του δυτικού κόσμου, το πλήγμα θα είναι σαφώς μεγαλύτερο στην Ευρώπη από ό,τι στις ΗΠΑ, στοιχείο κάτι που θα αλλάξει τις σχετικές ισορροπίες όχι μόνο ως προς τα εμπορικά ισοζύγια και τις νομισματικές

Αναταράξεις
στις αγορές
κεφαλαίου

ισορροπίες, αλλά και για τις επενδύσεις και την παραγωγικότητα μεσοπρόθεσμα.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία μας φέρνει σε μια στιγμή αμηχανίας και αναλογισμού. Οι δραματικές εξελίξεις είναι, προφανώς, γενικότερες από τα οικονομικά. Αλλά και στην οικονομία, σε συνέχεια και της πανδημίας, οι αλλαγές είναι βαθιές και επιταχυνόμενες. Η ομπρέλα που προσφέρουν τα συνεχιζόμενα και νέα ευρωπαϊκά μέτρα προστασίας έχει κρίσιμη σημασία και επιτρέπει στήριξη σημαντικού μέρους της εισοδημάτων. Όμως, μια κρίση τέτοιου εύρους, ιδίως όταν προστίθεται σε αδυναμίες που προϋπήρχαν δεν μπορεί να μην έχει υψηλό κόστος.

Σε αυτό το πρωτόγνωρο οικονομικό πεδίο, ελλοχεύει από τη μια ο κίνδυνος του εφησυχασμού και από την άλλη του ακραίου φόβου. Η αλυσίδα μετατόπισης του προβλήματος στο δημόσιο ταμείο και από εκεί στον δανεισμό, δεν το λύνει. Για αυτό είναι κομβικής σημασίας να προωθούνται ταυτόχρονα και συστηματικά πολιτικές ενίσχυσης της πραγματικής παραγωγής. Οι κατάλληλες δημοσιονομικές επιλογές και η προώθηση δομικών αλλαγών με αίσθηση επείγοντος, είναι συνθήκες για θετική πορεία των πραγματικών εισοδημάτων άμεσα και στη συνέχεια. Αλλιώς, σύντομα και απότομα μπορεί να κυριαρχήσει ο φόβος για το μέλλον της οικονομίας, εξέλιξη που θα την πλήξει στο σαφώς πιο ευάλωτο σημείο της, τη δυνατότητα προσέλκυσης μεσοπρόθεσμων παραγωγικών επενδύσεων. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, μια μεταρρυθμιστική πολιτική είναι διπλά απαραίτητη, ώστε να υπάρχει και καθαρή ορατότητα για το μέλλον της οικονομίας.

Για δεκαετίες, η ελληνική οικονομία κινήθηκε, με επιτυχίες και αποτυχίες, σε ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο σταθερότητας και ευρύτερης σύγκλισης των οικονομιών. Το πλαίσιο αυτό πλέον αμφισβητείται, γεγονός που καθιστά ακόμη πιο επιτακτική στη χώρα μας την ανάγκη εφαρμογής πολιτικών που θα στηρίζουν ισχυρή ανάπτυξη μεσοπρόθεσμα. Κάθε δύσκολη περίοδος, όπως και αυτή που διανύουμε τώρα, φτάνει κάποια στιγμή σε ένα τέλος, δημιουργεί ευκαιρίες και θα ακολουθηθεί από ανάπτυξη. Τα κράτη θα ανταπεξέλθουν σχετικά καλύτερα αν οι ηγεσίες τους καταδείξουν ρεαλισμό, αξιοπιστία και την ικανότητα να κατευθύνουν τις οικονομίες, μέσα από τον μετασχηματισμό τους, στην ημέρα μετά τη λήξη της κρίσης.

Μια μεταρρυθμιστική πολιτική είναι διπλά απαραίτητη

1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Παρέμεινε ισχυρή η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας στο τέλος του 2021, αναπληρώνοντας τις απώλειες του 2020. Επιδείνωση προοπτικών για το 2022 από τις επιπτώσεις του πολέμου.

Η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως συνεχίστηκε με υψηλό ρυθμό στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, παρά την κλιμάκωση των αυξήσεων τιμών στα ενεργειακά προϊόντα και σε άλλα βασικά εμπορεύματα. Την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου πέρυσι σημειώθηκε στις χώρες του ΟΟΣΑ ανάκαμψη κατά 4,9%, οριακά ισχυρότερη από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (4,7%), που υπεραντιστάθμισε την ύφεση στην ίδια περίοδο πρόπερσι κατά 2,7%. Ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες (G7) έφτασε το τέταρτο τρίμηνο το 4,5%, έναντι 4,2% στο προηγούμενο τρίμηνο και ύφεσης 2,9% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2020. Στις 20 μεγαλύτερες οικονομίες του ΟΟΣΑ, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ στο τελευταίο τρίμηνο πέρυσι ήταν αμετάβλητος έναντι του προηγούμενου τριμήνου (4,9%), υπερκαλύπτοντας τη μικρή πτώση του ένα έτος νωρίτερα (-0,4%). Μεταξύ αυτών των χωρών, η ανάπτυξη στην Κίνα επιβραδύνθηκε για τρίτο τρίμηνο, στο 4,0%, από 4,9% στο προηγούμενο τρίμηνο. Πολύ εντονότερη ήταν η αποκλιμάκωση στην Ινδία, σε 4,9%, από 9,3% ένα τρίμηνο πριν. Μεταξύ των πλέον αναπτυγμένων χωρών, αύξηση στο ρυθμό του ΑΕΠ έναντι του προηγούμενου τριμήνου σημειώθηκε στην Ιταλία (+6,2%, από +3,9%), στη Γαλλία (+5,4%, από +3,5%) και στις ΗΠΑ (+5,5% έναντι +4,9%). Στις υπόλοιπες εξ' αυτών των χωρών η ανάπτυξη επιβραδύνθηκε, κυρίως στη Γερμανία (+1,8% από +2,9%), στην Ιαπωνία (0,4% από +1,2%) και στον Καναδά (+3,3% από +3,8%). Στη Λατινική Αμερική, η οικονομία της Αργεντινής συνέχισε να ανακάμπτει έντονα (8,4%), σε συνέχεια αύξησης του ΑΕΠ κατά 11,5% ένα τρίμηνο πριν, καλύπτοντας και τις περυσινές απώλειες (-4,6%). Κάλυψη των απωλειών του 2020 σημειώθηκε στη Βραζιλία (+1,6%, έναντι -1,0% πρόπερσι). Κατόπιν αυτών των τάσεων του ΑΕΠ στο τελευταίο τρίμηνο πέρυσι στις χώρες του ΟΟΣΑ, ο μέσος ρυθμός μεταβολής του το 2021 διαμορφώθηκε στην περιοχή του 5,6%, έναντι ύφεσης 4,6% το 2020, επομένως η ανάκαμψη στη διάρκεια του προηγούμενου έτους αναπλήρωσε τις απώλειες στην οικονομική δραστηριότητα ένα χρόνο νωρίτερα.

Από τις παραπάνω επιμέρους τάσεις σε χώρες διαφορετικών οικονομικών περιφερειών στο τέλος του 2021, προκύπτει ότι η αμείωτη, ισχυρή δυναμική της αύξησης του ΑΕΠ, προερχόταν σχεδόν αποκλειστικά από ορισμένες από τις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες της Ευρωζώνης, με τις υπόλοιπες πλέον αναπτυγμένες οικονομίες, αλλά και αρκετές από τις αναπτυσσόμενες να βρίσκονται σε φάση επιβράδυνσης της ανάκαμψης, καθώς αυτή συνεχιζόταν για δεύτερο τρίμηνο. Έτσι, οι προοπτικές πολλών εκ χωρών της Ευρωζώνης διαγράφονταν αρκετά καλές για το 2022, χάρη και στην εκκίνηση υλοποίησης φέτος των επενδύσεων στο πλαίσιο του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Προσωρινά ανασχετικά στην οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως θα επενεργούσε η ραγδαία εξάπλωση της νέας μετάλλαξης του SARS-CoV-2, καθώς, όπως προέκυψε, δεν επέφερε νέα ισχυρή επιδείνωση σε επιδημιολογικά δεδομένα, όπως οι διασωληνομένοι και ο αριθμός των θανάτων. Έτσι, δεν επανήλθαν ισχυρά μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας.

Οι παραπάνω αρκετά θετικές προοπτικές έχουν μεταβληθεί από το τέλος Φεβρουαρίου, λόγω της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία και του πολέμου που μαίνεται. Οι άμεσες, σημαντικές επιπτώσεις του πολέμου αφορούν στην τροφοδοσία της παγκόσμιας οικονομίας με ενεργειακά αγαθά, ορισμένα καταναλωτικά προϊόντα (π.χ. σιτηρά) και πρώτες ύλες, καθώς η Ρωσία παράγει το 11% της παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου και το 17% της παγκόσμιας κατανάλωσης φυσικού αερίου, ενώ Ρωσία και Ουκρανία κατέχουν πολύ μεγάλα μερίδια στις παγκόσμιες εξαγωγές μετάλλων όπως το παλλάδιο, η πλατίνα, το νικέλιο και το αλουμίνιο. Ωστόσο, οι μεσοπρόθεσμες επιδράσεις στις εφοδιαστικές αλυσίδες είναι πρόωρο να εκτιμηθούν. Θα αφορούν, πέρα από τις χώρες οι οποίες απορροφούν αυτές οι εξαγωγές, και τους βασικούς εμπορικούς και παραγωγικούς τους εταίρους. Θα εξαρτηθούν κυρίως από τη διάρκεια του πολέμου, η οποία θα καθορίσει μεταξύ άλλων, την έκταση των κυρώσεων εκατέρωθεν, από ευρωπαϊκές χώρες και άλλες αναπτυγμένες οικονομίες (ΗΠΑ, Καναδάς) από τη μια πλευρά και τη Ρωσία από την άλλη πλευρά.

Υπό αυτές τις συνθήκες και τάσεις, οι προσδοκίες αντίδρασης και αντιμετώπισης των οικονομικών επιπτώσεων από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, στρέφονται εκ νέου στα μέσα πολιτικής, δημοσιονομικού και νομισματικού χαρακτήρα. Ωστόσο, σε σχέση με πριν δύο χρόνια πριν, κατά την εμφάνιση της πανδημίας, οι δυνατότητες αντίδρασης των κυβερνήσεων είναι αρκετά περιορισμένες, καθώς οι αθρόες παρεμβάσεις πολιτικής το 2020-2021 διέυρυναν σημαντικά το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος, ιδίως σε αναπτυγμένες οικονομίες. Επιπλέον, η κλιμάκωση του πληθωρισμού πριν τον πόλεμο, είχε οδηγήσει σε σταδιακή στροφή της νομισματικής πολιτικής από τις μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες, με περιστολή της από τις αρχές του 2022. Η περαιτέρω επιτάχυνση του πληθωρισμού λόγω του πολέμου, περιορίζει περαιτέρω τις δυνατότητες ανάσχεσης των οικονομικών επιπτώσεων του με νομισματικά μέσα. Επιπρόσθετα, αυτές οι εξελίξεις είχαν αυξητικές επιδράσεις στο κόστος χρηματοδότησης του δημόσιου τομέα. Η σχετική τάση δεν είναι παρόμοιας έντασης μεταξύ των χωρών, γεγονός που ενδεχομένως οφείλεται σε παράγοντες όπως το ύψος του δημόσιου χρέους τους, οι δυνητικοί κίνδυνοι που αντιμετώπιζαν από τη πανδημία κ.ά. Σε κάθε περίπτωση, η πορεία των επιτοκίων δανεισμού τους, αποτελεί πρόσθετο παράγοντα τον οποίο θα πρέπει να λάβουν υπόψη οι κυβερνήσεις κατά τη χάραξη των νέων παρεμβάσεων στήριξης, έναντι των επιπτώσεων του πολέμου. Εφόσον αποδειχθούν αναποτελεσματικές, τότε ενδέχεται να αντιδράσουν αντίστοιχα οι αγορές.

Υπό τις ποικίλες επιδράσεις του πολέμου που αναλύθηκαν, η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας θα δεχθεί ανασχετικές πιέσεις. Πριν τον πόλεμο, οι σχετικές προβλέψεις διεθνών

οργανισμών για φέτος κυμαίνονταν στην περιοχή του 4,0-4,5%. Έκτοτε δεν έχουν επικαιροποιηθεί, ωστόσο αναμένεται προς τα κάτω αναπροσαρμογή τους προσεχώς, κατά περίπου 1,5 ποσοστιαία μονάδα.

Επιβράδυνση ανάκαμψης στην Ελλάδα στο τέταρτο τρίμηνο του 2021. Αναπλήρωση στο σύνολο του έτους του μεγαλύτερου μέρους της ύφεσης πρόπερσι.

Η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας επιβραδύνθηκε στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, καθώς το ΑΕΠ αυξήθηκε στη διάρκειά του με ρυθμό 7,7%, από 11,4% στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα υποχωρούσε κατά 7,1%. Συνολικά στο 2021 το ΑΕΠ ήταν 8,3% υψηλότερο έναντι του 2020, στο οποίο είχε υποχωρήσει κατά 9,0%. Επομένως, αναπληρώθηκε μεγάλο μέρος της ύφεσης πρόπερσι. Ακολούθως, το ΑΕΠ πέρυσι υπολειπόταν του ΑΕΠ του 2019 κατά €2,64 δισεκ. ή κατά 1,4% αυτού.

Ως προς τις τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ κατά την προηγούμενη χρονιά, η εγχώρια κατανάλωση διευρύνθηκε κατά 6,6%, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα είχε μειωθεί κατά 5,2%. Η ενίσχυση προήλθε κυρίως από την άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης (+7,2%), η οποία σχεδόν αντιστάθμισε την υποχώρησή της κατά το 2020 (-7,3%). Τα καταναλωτικά έξοδα του δημοσίου ανήλθαν ηπιότερα σε σύγκριση με την κατανάλωση των νοικοκυριών (+3,9%), αλλά ταχύτερα από ότι πρόπερσι (+2,6%). Η αύξηση της κατανάλωσης του ιδιωτικού τομέα ήταν ισχυρή και στο καταληκτικό τρίμηνο του προηγούμενου έτους (+9,7%), ενώ η δημόσια κατανάλωση μειώθηκε (-0,8%), για πρώτη φορά από το τρίτο τρίμηνο του 2020.

Οι επενδύσεις διευρύνθηκαν στο σύνολο του 2021 κατά 9,2%, ελαφρώς λιγότερο από ότι ένα χρόνο νωρίτερα (+10,4%). Όμως, σε αντίθεση με το 2020, η αύξηση προήλθε αποκλειστικά από διεύρυνση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου, κατά 19,6%, κατόπιν οριακής υποχώρησής του πρόπερσι (-0,3%). Ο σχηματισμός αποθεμάτων, ο οποίος αποτέλεσε την αποκλειστική αιτία ανόδου των επενδύσεων το 2020, υποχώρησε το 2021 κατά 27,2%, μετριάζοντας την άνοδο των επενδύσεων. Στο τέταρτο τρίμηνο οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 34,3%, άνοδος που ήταν η ισχυρότερη μεταξύ των τεσσάρων τριμήνων. Αυτή προήλθε κυρίως από διεύρυνση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου (+24,1%), αλλά και τα αποθέματα υπερδιπλασιάστηκαν.

Σε ότι αφορά τις τάσεις στις κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου πέρυσι, ήταν ανοδικές σε όλες εκτός των αγροτικών προϊόντων. Την εντονότερη ενίσχυση σε απόλυτους όρους παρουσίασαν ο Μηχανολογικός εξοπλισμός-οπτικά συστήματα (+€2,05 δισεκ. ή +41,1%), αντανακλώντας και την επίδραση της προμήθειας μαχητικών αεροσκαφών, και οι Κατοικίες (+€488,7 εκατ. ή +26,5%). Ακολούθησε σε απόλυτη αύξηση ο Μεταφορικός εξοπλισμός (+€465,7 εκατ. ή +31,9%), λόγω της αντίθετης από πρόπερσι ανοδικής δυναμικής των πωλήσεων οχημάτων (νέες άδειες επιβατικών και ελαφρών φορτηγών: +24,6%, από -29,0% πρόπερσι). Έπονται οι επενδύσεις σε Εξοπλισμό ΤΠΕ (+€363,9 εκατ. ή +18,1%), ενώ ηπιότερη διεύρυνση σημειώθηκε στις επενδύσεις σε Άλλες Κατασκευές (+€243,9 εκατ. ή +4,8%) και σε Λοιπά Προϊόντα (+€239 εκατ. ή +6,0%). Αντιθέτως, ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου σε Αγροτικά Προϊόντα υποχώρησε, κατά €5,7 εκατ. ή 7,2%.

Ως προς τις εξελίξεις στο εξωτερικό ισοζύγιο της οικονομίας, ο εμβολιασμός κατά του ιού SARS-CoV-2 και η μη επαναφορά το φθινόπωρο σημαντικών περιορισμών στην πραγματοποίηση διεθνών ταξιδιών και τη λειτουργία των οικονομιών, αποτυπώθηκαν στην έντονη ετήσια ενίσχυση της διεθνούς τουριστικής κίνησης (+164%) και των διεθνών μεταφορών και στο τέταρτο

τρίμηνο και ακολούθως των εξαγωγών υπηρεσιών (+63,2% αντίστοιχα). Ωστόσο, ο διεθνής τουρισμός συνέχισε να υπολείπεται σημαντικά του επιπέδου του το 2019 (-37,4% στο τέταρτο τρίμηνο). Συνολικά στο 2021 οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν 38,1% περισσότερες από πρόπερσι, αλλά 20,7% λιγότερες από ότι το 2019. Η άνοδος στην πλευρά των εξαγωγών προϊόντων συνεχίστηκε για έκτο τρίμηνο στην περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, αλλά με σαφώς μικρότερη ταχύτητα από ότι στα δύο προηγούμενα τρίμηνα (+4,1% έναντι +9,6% και +17,0%). Ο μέσος ρυθμός ανόδου των εξαγωγών προϊόντων κατά την προηγούμενη χρονιά ήταν 9,7%. Επισημαίνεται ότι οι εξαγωγές προϊόντων διαμορφώθηκαν στο μέγιστο επίπεδό τους διαχρονικά, ως απόλυτο μέγεθος (€35,3 δισεκ.) και ως ποσοστό του ΑΕΠ (19,6%). Συνολικά οι εξαγωγές ήταν 21,9% υψηλότερες από ότι το 2020, με την άνοδο να προέρχεται κατά 73,2% από τις εξαγωγές υπηρεσιών και κατά 26,8% από τις εξαγωγές προϊόντων. Ωστόσο, υπολείπονταν κατά 4,3% του επιπέδου τους πρόπερσι.

Στο σκέλος των εισαγωγών, η άνοδος ήταν ισχυρότερη κατά το τελευταίο τρίμηνο πέρυσι σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, +33,2% από +19,4%. Επιπλέον, υπερέβη σε απόλυτους όρους την αύξηση των εξαγωγών. Όπως στις εξαγωγές, η αύξηση ήταν ισχυρότερη στην πλευρά των εισαγωγών υπηρεσιών σε σχέση με αυτή στις εισαγωγές αγαθών (+43,4% έναντι +29,8%). Συνολικά το 2021, οι εισαγωγές προϊόντων ήταν 13,7% υψηλότερες από ότι ένα πριν ένα έτος και οι εισαγωγές υπηρεσιών 23,4% περισσότερες. Η μέση διεύρυνση του συνόλου των εισαγωγών την προηγούμενη χρονιά, κατά 16,4%, προήλθε κατά 64,6% από τις εισαγωγές αγαθών και κατά 35,4% τις εισαγωγές υπηρεσιών. Επιπλέον, οι συνολικές εισαγωγές ήταν 7,2% περισσότερες από ότι την ίδια περίοδο του 2019. Σε ότι αφορά το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου σε εθνικολογιστικούς όρους, περιορίστηκε σε σχέση με πρόπερσι κατά 12,3% από τα €10,7 δισεκ. στα €9,4 δισεκ.

Σημαντική ανάκαμψη στην Ελλάδα το 2022, ηπιότερη της αρχικά προβλεπόμενης, κυρίως λόγω του πολέμου στην Ουκρανία

Οι οικονομικές εξελίξεις από τον Φεβρουάριο του 2020 διαμορφώθηκαν κατά κύριο λόγο από έναν πρωτοφανή κατά τις τελευταίες πολλές δεκαετίες παράγοντα, την πανδημία εξαιτίας του ιού SARS-CoV-2. Δύο χρόνια μετά από την αρχή της εξάπλωσης του ιού στην Ευρώπη, μια άλλη ιδιαίτερα δυσμενής εξέλιξη στο έδαφός της, επηρεάζει σημαντικά τα γεωπολιτικά δεδομένα και τις οικονομικές εξελίξεις στην περιοχή, αλλά και παγκοσμίως. Πρόκειται για την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και τον πόλεμο ο οποίος μαίνεται μεταξύ των δύο χωρών. Οι οικονομικές επιπτώσεις του πολέμου εξαπλώνονται, κυρίως μέσω της επιβολής οικονομικών κυρώσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις ΗΠΑ προς τη Ρωσία, οι οποίες οδήγησαν σε παρόμοιες αντιδράσεις από τη ρωσική πλευρά. Οι οικονομικές επιδράσεις από την εμπόλεμη κατάσταση ανάμεσα στις δύο χώρες και τις κυρώσεις οι οποίες έχουν επιβληθεί στη Ρωσία, ενισχύονται από τον πρωτεύοντα ρόλο της στην προμήθεια ενεργειακών αγαθών παγκοσμίως, κυρίως σε ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και τον αντίστοιχο ρόλο Ρωσίας και Ουκρανίας στην παγκόσμια παραγωγή ορισμένων μετάλλων. Καθώς η σύρραξη συνεχίζεται με αμείωτη ένταση, παρά τις παράλληλες διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο χωρών εδώ και καιρό, η διάρκεια και η έκβασή της δεν είναι δυνατό να προβλεφθούν. Ακολούθως, αρκετά δύσκολη είναι η εκτίμηση των οικονομικών επιπτώσεων, καθώς π.χ. όσο συνεχίζεται ο πόλεμος, είναι πλέον πιθανή η διεύρυνση των κυρώσεων εκατέρωθεν.

Σε ότι αφορά τις πρόσφατες εξελίξεις σχετικά με την πανδημία, η πρωτοφανής αύξηση των κρουσμάτων του κορωνοϊού στο τέλος του 2021, εξαιτίας της νέας μετάλλαξής του, αντιστράφηκε

σε μεγάλο βαθμό τον Ιανουάριο, με τη μείωσή τους να συνεχίζεται με ηπιότερο ρυθμό τον Φεβρουάριο. Παρά την πτωτική τάση, το επίπεδό τους είναι πολύ υψηλότερο εκείνου πριν την εξάπλωση της μετάλλαξης Όμικρον και της παραλλαγής της (Όμικρον 2). Εγχωρίως, κατόπιν της χαλάρωσης ορισμένων περιοριστικών μέτρων για την προστασία της δημόσιας υγείας στην αρχή του Μαρτίου, αλλά και σε ορισμένες άλλες χώρες (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Ιταλία), ο αριθμός των κρουσμάτων κλιμακώθηκε σημαντικά εκ νέου, επιστρέφοντας στα επίπεδα των αρχών του περασμένου Ιανουαρίου. Από την άλλη πλευρά, στην Ελλάδα, η πίεση στα συστήματα υγείας (διασωληνομένοι), καθώς και ο αριθμός των θυμάτων, παραμένουν αναλογικά πολύ χαμηλότερα από προηγούμενες εξάρσεις. Τούτων δεδομένων, δεν χρειάστηκαν στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου φέτος πρόσθετες παρεμβάσεις πολιτικής από εκείνες που λήφθηκαν στο τέλος του 2021 και στην αρχή του τρέχοντος έτους. Τα επιδημιολογικά δεδομένα είναι πλέον πιθανό ότι θα βελτιωθούν στη διάρκεια της άνοιξης, π.χ. λόγω αύξησης της θερμοκρασίας, η οποία εξασθενεί την εξάπλωση του κορωνοϊού, επιτρέποντας τη σταδιακή άρση της πλειονότητας των περιοριστικών μέτρων.

Στην πλευρά των πρόσφατων εξελίξεων στο πεδίο των τιμών, οι πληθωριστικές πιέσεις από την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας από το δεύτερο εξάμηνο πέρυσι, κλιμακώθηκαν έντονα εξαιτίας της ανησυχίας λόγω του πολέμου για ενδεχόμενη ανεπάρκεια της προσφοράς σε ορισμένα ενεργειακά προϊόντα, σε καταναλωτικά αγαθά (π.χ. ηλιέλαιο) και πρώτες ύλες (π.χ. μέταλλα εξορυσσόμενα σε Ρωσία και Ουκρανία). Άλλωστε, η Ρωσία παράγει το 11% της παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου και το 17% της παγκόσμιας κατανάλωσης φυσικού αερίου, καθώς και το 40% της κατανάλωσής του στη Δυτική Ευρώπη. Επιπλέον, Ρωσία και Ουκρανία κατέχουν πολύ μεγάλα μερίδια στις παγκόσμιες εισαγωγές μετάλλων, όπως το παλλάδιο (19%), η πλατίνα (13%), το νικέλιο (14%) και το αλουμίνιο (6%). Στα τέλη Φεβρουαρίου, ο Καναδάς απαγόρευσε τις εισαγωγές πετρελαίου από τη Ρωσία, ενέργεια στην οποία προχώρησαν οι ΗΠΑ στις αρχές Μαρτίου, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο αποφάσισε την ίδια περίοδο να καταργήσει σταδιακά τις εισαγωγές ρωσικού πετρελαίου και προϊόντων πετρελαίου έως το τέλος του 2022. Στο τέλος Μαρτίου, η ΕΕ συμφώνησε την προμήθεια επιπλέον ποσότητας υδροποιημένου φυσικού αερίου από τις ΗΠΑ για φέτος, για την ενίσχυση της ενεργειακής ανεξάρτησης της Ευρώπης από τη Ρωσία. Στόχος είναι η επίτευξη συμφωνίας, για μεγαλύτερη ποσότητα, τουλάχιστον έως το 2030. Πλέον πρόσφατη σχετική εξέλιξη με την προμήθεια ενεργειακών προϊόντων από τη Ρωσία, αποτελεί η απόφαση της Gazprom για πληρωμή των προμηθειών φυσικού αερίου με ρούβλια. Προς το παρόν, δεν έχει επιτευχθεί συμφωνία στην ΕΕ για την επιβολή κυρώσεων στον πετρελαϊκό τομέα της Ρωσίας. Υπό αυτές τις εξελίξεις, η μέση τιμή spot για το πετρέλαιο Brent διαμορφώθηκε τον Μάρτιο στα \$118,1 το βαρέλι, 80,5% ψηλότερα από ότι πριν ένα χρόνο και 268,8% παραπάνω από τον Μάρτιο του 2020, στο ξέσπασμα της υγειονομικής κρίσης. Την ίδια περίοδο η τιμή του φυσικού αερίου ανά εκατ. Btu διαμορφώθηκε στα \$4,92 Btu, 87,6% υψηλότερα από πέρυσι και 184% παραπάνω από ότι το 2020. Ευνόητα, Αυτές οι τάσεις στις τιμές βασικών ενεργειακών προϊόντων, καθώς και άλλων εμπορευμάτων, θα επιβραδύνουν σημαντικά την οικονομική ανάκαμψη παγκοσμίως. Από την άλλη πλευρά, σε αυτά τα επίπεδα τιμών, θα εξασθενήσει αρκετά και η ζήτηση για ενεργειακά προϊόντα, μετριάζοντας την άνοδό τους.

Από την άλλη πλευρά, στις θετικές οικονομικές εξελίξεις εγχωρίως στο πρώτο τρίμηνο του 2022 περιλαμβάνονται: α) η συνέχιση της τουριστικής κίνησης κατά τους χειμερινούς μήνες, η οποία παρουσίασε σαφή ανάκαμψη τον Μάρτιο, και β) η θετική πρώτη αξιολόγηση της Επιτροπής για την εκταμίευση της δόσης ύψους €3,6 δισεκ. από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ενώ

συνεχίζεται με ταχείς ρυθμούς η ένταξη έργων του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Ελλάδα 2.0) στο ΕΣΠΑ.

Οι μακροοικονομικές προβλέψεις του IOBE βασίζονται σε εναλλακτικές υποθέσεις για παράγοντες οι οποίες κρίνεται πως θα επηρεάσουν από το εκάστοτε χρονικό σημείο και μεσοπρόθεσμα τις βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές. Οι σημαντικότεροι παράγοντες κατά τα δύο προηγούμενα έτη ήταν η εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης, στην Ελλάδα και διεθνώς, ιδίως στην Ευρωζώνη, καθώς και το μέγεθος των παρεμβάσεων πολιτικής για την ανάσχεση των επιπτώσεών της. Οι συγκεκριμένοι παράγοντες περιλαμβάνονται εξ αρχής στις παραμέτρους των μακροοικονομικών προβλέψεων και το 2022. Κατόπιν της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία, η εξέλιξη που θα έχει αυτός ο πόλεμος και οι γεωπολιτικές και οικονομικές εξελίξεις που θα προκαλέσει, συγκαταλέγονται στις καθοριστικές για την πορεία της οικονομικής δραστηριότητας παραμέτρους, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και παγκοσμίως. Πιθανότατα θα είναι οι πλέον καθοριστικοί παράγοντες αυτής φέτος. Στις παραμέτρους των προβλέψεων περιλαμβάνεται ήδη το κόστος της ενέργειας, που έχει επηρεαστεί έντονα από τον πόλεμο, καθώς αποτελεί βασικό παραγωγικό συντελεστή των επιχειρήσεων, κυρίως στη Βιομηχανία, αλλά και μια βασική κατηγορία αγαθών για τα νοικοκυριά. Πρόσθετο σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη παράγοντα για την πορεία της οικονομικής δραστηριότητας το 2022 αποτελεί ο ρυθμός υλοποίησης των έργων τα οποία είναι ενταγμένα στο Ταμείο Ανάκαμψης. Η σημαντική αναθεώρηση του ΑΕΠ στο β' και το γ' τρίμηνο που ανακοινώθηκε κατά τη δημοσιοποίηση των στοιχείων για το τελευταίο τρίμηνο, επίσης έχει επηρεάσει τη διαδικασία των μακροοικονομικών προβλέψεων. Επειδή ορισμένοι εξ' αυτών των παραγόντων παρουσιάζουν σημαντική συσχέτιση μεταξύ τους, π.χ. η εξέλιξη του πολέμου και το ενεργειακό κόστος, οι πιθανές εναλλακτικές εξελίξεις σε αυτούς δεν θα είναι ανεξάρτητες. Τούτου δεδομένου, διαμορφώθηκαν δύο σενάρια μακροοικονομικών εξελίξεων για φέτος.

Το βασικό σενάριο βασίζεται στην υπόθεση ότι ο πόλεμος δεν θα λήξει την προσεχή περίοδο, εντός της άνοιξης ή αρχές του καλοκαιριού, αλλά θα συνεχιστεί μετά από αυτή. Ακολούθως, το ενεργειακό κόστος θα παραμείνει σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα για μεγάλο χρονικό διάστημα, από τις κλιμακούμενες κυρώσεις, τη γενικότερη απροθυμία για εισαγωγές από τη Ρωσία και την αδυναμία των εφοδιαστικών αλυσίδων ενέργειας να προσαρμοστούν γρήγορα σε μια τόσο μεγάλη διαταραχή. Τούτων δεδομένων, η μέση ετήσια άνοδος της τιμής του πετρελαίου Brent αναμένεται στην περιοχή του 30-35%. Ως αντίδραση σε αυτή τη δυναμική των τιμών, θα εφαρμοστούν εκτεταμένα μέτρα επιδότησης της κατανάλωσης ενέργειας και εισοδηματικής στήριξης των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, παρέχοντας σημαντική ώθηση στην οικονομική δραστηριότητα νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Πάρα ταύτα, ο πληθωρισμός θα κυμανθεί κατά μέσο όρο σε μέγιστα επίπεδα πολλών ετών. Ως προς το υγειονομικό ζήτημα, δεν αναμένεται νέα σημαντική έξαρση, κυρίως ως προς τους διασωληνομένους και τα θύματα, επομένως δεν θα επανέλθουν γενικευμένα περιοριστικά μέτρα. Ενδεχομένως θα επανέρχονται εποχικά στοχευμένα μέτρα, επίσης για ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (π.χ. ηλικιωμένους, ανεμβολίαστους). Υπό αυτές τις συνθήκες διεθνώς και στην Ελλάδα, αναμένεται νέα διεύρυνση της τουριστικής περιόδου, προς την άνοιξη, αλλά μικρότερη αύξηση της διεθνούς τουριστικής κίνησης σε σύγκριση με την αναμενόμενη νωρίτερα φέτος, λόγω επιδείνωσης του διεθνούς περιβάλλοντος και ηπιότερης ανάκαμψης. Τούτων δεδομένων, τα έσοδα από διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα ενισχυθούν έναντι του 2021, φθάνοντας στην περιοχή του 70-75% του επιπέδου τους το 2019, άνοδος που αντιστοιχεί σε διεύρυνση έναντι του 2021 κατά €2,1 δισεκ. έως €3,0 δισεκ. Ο πόλεμος θα επιδράσει αρκετά ανασχετικά στην ανάκαμψη στην Ευρωζώνη, η οποία αναμένεται να

διαμορφωθεί 1,5 με 2,0 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα σε σύγκριση με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις της Επιτροπής, προ του πολέμου, στο 2,0-2,5%. Σε ότι αφορά την αξιοποίηση ΕΤΑ, γίνεται η υπόθεση πως θα επιτευχθεί ο στόχος εισροών στον Προϋπολογισμό για το 2022 (επιδοτήσεις €3,4 δισεκ., δάνεια €1,85 δισεκ.) και θα υλοποιηθούν σε υψηλό βαθμό όσα έργα έχουν ήδη ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης, οδηγώντας σε επίτευξη ή και υπέρβαση των σχετικών στόχων δαπανών (€3,2 δισεκ.) και παροχής δανείων (€586 εκατ.).

Η βασική διαφορά του εναλλακτικού σεναρίου για το 2022 από το βασικό έγκειται στην προβλεπόμενη εξέλιξη του πολέμου και τις επιπτώσεις του. Συγκεκριμένα, αναμένεται επίτευξη συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός εντός της άνοιξης ή στις αρχές του καλοκαιριού. Ακολούθως, το ενεργειακό κόστος θα αρχίσει να υποχωρεί ήπια από το καλοκαίρι από τα τρέχοντα πολύ υψηλά επίπεδα, καθώς η ζήτηση για εισαγωγές προερχόμενες από τη Ρωσία θα ενισχύεται σταδιακά και θα αποκαθίσταται η λειτουργία των εφοδιαστικών αλυσίδων. Ωστόσο, και σε αυτή την περίπτωση οι τιμές των προϊόντων ενέργειας θα παραμείνουν σαφώς υψηλότερο στο δεύτερο εξάμηνο του 2022 έναντι της αντίστοιχης περιόδου πριν ένα χρόνο. Τούτων δεδομένων, η μέση ετήσια άνοδος της τιμής του πετρελαίου Brent αναμένεται στην περιοχή του 20-25%. Η ελαφρώς μικρότερη αύξηση των τιμών ενέργειας, θα επιτρέψει την εφαρμογή σαφώς μικρότερης έκτασης μέτρων επιδότησης της κατανάλωσης ενέργειας και εισοδηματικής στήριξης των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Ακολούθως, θα είναι ηπιότερες οι θετικές επενέργειές τους στην οικονομική δραστηριότητα νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Ο πληθωρισμός θα κυμανθεί κατά μέσο όρο σε ελαφρώς χαμηλότερα επίπεδα από ότι στο βασικό σενάριο εξελίξεων. Ως προς το υγειονομικό ζήτημα, οι υποθέσεις είναι ίδιες με του βασικού σεναρίου. Υπό αυτές τις συνθήκες διεθνώς και στην Ελλάδα, αναμένεται και σε αυτό το σενάριο νέα διεύρυνση της τουριστικής περιόδου, προς την άνοιξη, καθώς και μεγαλύτερη αύξηση της διεθνούς τουριστικής κίνησης σε σύγκριση με το βασικό σενάριο. Τα έσοδα από διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα φτάσουν στην περιοχή του 80-85% του επιπέδου τους το 2019, άνοδος που αντιστοιχεί σε διεύρυνση έναντι του 2021 κατά €3,9 δισεκ. έως €4,7 δισεκ. Ο πόλεμος θα επιδράσει λιγότερο ανασχετικά στην ανάκαμψη στην Ευρωζώνη έναντι του βασικού σεναρίου, η οποία αναμένεται να διαμορφωθεί 1,0 με 1,5 ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα σε σύγκριση με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις της Επιτροπής, προ του πολέμου, στο 2,5-3,0%. Δεν αναμένονται διαφοροποιήσεις ως προς την απορρόφηση των πόρων από το ΕΤΑ και την υλοποίηση των σχετικών έργων, καθώς αυτές οι διαδικασίες πρέπει να είναι ανεξάρτητες της εξέλιξης του πολέμου, επομένως η συγκεκριμένη υπόθεση δεν διαφοροποιείται μεταξύ του βασικού και του εναλλακτικού σεναρίου.

Αναλυτικά, οι εναλλακτικές υποθέσεις σχετικά με τον πόλεμο, αφορούν στη διάρκειά του και την έκταση των κυρώσεων οι οποίες θα επιβληθούν από τις αντίπαλες σε γεωπολιτικό επίπεδο πλευρές. Τα δύο αντιμαχόμενα σε διπλωματικό επίπεδο «στρατόπεδα» είναι αφενός η Ρωσία, αφετέρου οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ηνωμένο Βασίλειο, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς και ορισμένες άλλες χώρες, οι οποίες έχουν προχωρήσει στην επιβολή κυρώσεων προς τη Ρωσία. Ως προς την επίδραση της διάρκειας του πολέμου, θα είναι κρίσιμο το εάν αυτή θα ξεπεράσει την άνοιξη. Εφόσον η σύρραξη συνεχιστεί τους καλοκαιρινούς μήνες ή αργότερα, θα συντηρήσει σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα το ενεργειακό κόστος, σε μια περίοδο κατά την οποία πραγματοποιείται μεγάλο μέρος των ενεργειακών προμηθειών για τον επόμενο χειμώνα. Επιπλέον, θα επηρεαστεί σημαντικά η παραγωγή και άλλων διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών από τη Ρωσία και την Ουκρανία, με σημαντικά μερίδια στο σχετικό παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας (π.χ. πρώτες ύλες, τρόφιμα), διαταράσσοντας τη λειτουργία των σχετικών εφοδιαστικών αλυσίδων. Αρνητικές επιδράσεις θα προξενηθούν από μια έντονη κλιμάκωση των οικονομικών κυρώσεων εκατέρωθεν.

Η Διεθνής Οργάνωση Ενέργειας, που αριθμεί 31 χώρες-μέλη, εκτίμησε πρόσφατα ότι από τον Απρίλιο, ημερησίως 3 εκατ. βαρέλια πετρελαίου ρωσικής παραγωγής θα μπορούσε να λείψουν από τις αγορές, λόγω των κυρώσεων προς τη Ρωσία, αλλά και επειδή οι αγοραστές αποφεύγουν τις ρωσικές εξαγωγές. Αυτή η έλλειψη δεν μπορεί να υποκατασταθεί, τουλάχιστον σύντομα, από την παραγωγή άλλων χωρών. Από την άλλη πλευρά, ενδεχομένως να σημειωθούν αναδιαρθρώσεις σε εφοδιαστικές αλυσίδες για την κάλυψη αναγκών οι οποίες ικανοποιούνταν πριν τον πόλεμο από τις δύο χώρες, όπως π.χ. θα γίνει με τη διεύρυνση της προμήθειας φυσικού αερίου της Ευρώπης από τις ΗΠΑ. Ευνόητα, στην περίπτωση που ο πόλεμος θα ολοκληρωθεί νωρίτερα, εντός της άνοιξης, οι παραπάνω επιπτώσεις θα είναι ηπιότερες, καθώς και οι αλλαγές στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας.

Σχετικά με τις πρόσφατες εξελίξεις σχετικά με την πανδημία, παρά τη ραγδαία εξάπλωση και επικράτηση κατά το πρώτο τρίμηνο του 2022 της μετάλλαξης Όμικρον, οι περισσότερες χώρες προχωρούν από τον Φεβρουάριο σε σταδιακή άρση ή κατάργηση μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας. Αυτή η τάση οφείλεται στην αρκετά ηπιότερη συμπτωματολογία της κρατούσας μετάλλαξης, για τη μεγάλη πλειοψηφία όσων νοσοούν. Έτσι, η πίεση στα συστήματα υγείας των χωρών έχει εξασθενήσει, π.χ. έναντι του φθινοπώρου, γεγονός που επιτρέπει τον περιορισμό της εμβέλειας και της έντασης των προστατευτικών μέτρων. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, ευνοήθηκαν οι διεθνείς επιβατικές μετακινήσεις στη διάρκεια του χειμώνα, επομένως και στην Ελλάδα, όπως επίσης ο εσωτερικός χειμερινός τουρισμός. Παράλληλα, σημαντικοί κλάδοι της ελληνικής οικονομίας οι οποίοι πέρυσι βρίσκονταν σε αναστολή λειτουργίας κατά το πρώτο τρίμηνο, ήταν σε λειτουργία ένα χρόνο μετά, με μικρούς περιορισμούς (π.χ. Λιανικό Εμπόριο, Εστίαση). Σε λίγους κλάδους επιβλήθηκαν κατά την εμφάνιση της Όμικρον ισχυροί περιορισμοί (π.χ. Διασκέδαση-Ψυχαγωγία), οι οποίοι οδήγησαν εκ των πραγμάτων σε αναστολή λειτουργίας πολλές από τις επιχειρήσεις σε αυτούς.

Για την ανάσχεση των αυξήσεων τιμών στην ενέργεια υλοποιούνται από τον Ιανουάριο νέα μέτρα επιδότησης της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, για νοικοκυριά και επιχειρήσεις. Από τον περασμένο Νοέμβριο ισχύει η αναστολή της πληρωμής των χρεώσεων Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας για τις επιχειρήσεις που είναι συνδεδεμένες στη Μέση Τάση. Για τον Απρίλιο οι επιδοτήσεις ηλεκτρικής ενέργειας διευρύνθηκαν για όλα τα είδη τιμολογίων σε μεγάλο βαθμό υπό την επίδραση της κατακόρυφης αύξησης των τιμών του πετρελαίου. Στις πολύ μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις με παροχή ισχύος μέχρι 25 kVA και τα αρτοποιεία δόθηκε πρόσθετη επιδότηση €100/ MWh, καθώς και αναδρομική επιδότηση για το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου. Επιπρόσθετα, καθιερώθηκε κάρτα καυσίμων για φυσικά πρόσωπα με οικογενειακό εισόδημα έως €30 χιλ., για την επιδότηση της κατανάλωσης βενζίνης στην περίοδο Απριλίου-Ιουνίου. Προσεχώς αναμένεται η επιστροφή του ΕΦΚ πετρελαίου κίνησης των αγροτών. Ο συνολικός προϋπολογισμός των παρεμβάσεων για την ενέργεια που έχουν ανακοινωθεί στο αρχικό τετράμηνο φέτος και περιλαμβάνει και μεταβιβάσεις σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (χαμηλοσυνταξιούχοι, ΑΜΕΑ, δικαιούχοι ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος κ.ά.) φτάνει τα €1,9 δισεκ. Όσο οι τιμές των προϊόντων ενέργειας παραμένουν υψηλές, αναμένεται πως θα συνεχίζονται τα μέτρα στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων.

Η παράταση κάποιων υποστηρικτικών παρεμβάσεων πολιτικής λόγω της πανδημίας και ιδίως οι διευκολύνσεις εξυπηρέτησης των υποχρεώσεων που έχουν προκύψει από αυτές, θα στηρίξουν τη λειτουργία ενός μεγάλου τμήματος των επιχειρήσεων κατά το αρχικό εξάμηνο φέτος. Ο προϋπολογισμός των παρεμβάσεων εξαιτίας της πανδημίας για το 2022 είναι €3,3 δισεκ. Σε αυτόν

δεν περιλαμβάνονται εκείνες για τον κλάδο Διασκέδασης-εστίασης και κυρίως, τα μέτρα για την ανάσχεση των πιέσεων από το υψηλό ενεργειακό κόστος. Εφόσον κριθεί αναγκαία η παράταση των συγκεκριμένων μέτρων ή η λήψη πρόσθετων, οι σχετικές δαπάνες θα διευρυνθούν περαιτέρω. Τούτων δεδομένων, θεωρείται πλέον πιθανό τα έξοδα του δημοσίου για τις παρεμβάσεις στήριξης να είναι αρκετά περισσότερα του στόχου στο φετινό προϋπολογισμό, με αποτέλεσμα να επιβαρυνθεί το δημοσιονομικό ισοζύγιο. Επιπλέον, οι νέες παρεμβάσεις θα υποκαταστήσουν σε κάποιο βαθμό τα περυσινά εκτεταμένα μέτρα, τα οποία συνέβαλαν στον υψηλό ρυθμό ανάκαμψης. Όμως, σε αντίθεση με την προηγούμενη διετία, πολλές επιχειρήσεις θα λαμβάνουν στήριξη ενώ βρίσκονται σε λειτουργία, όχι σε αναστολή αυτής, γεγονός που θα τις βοηθήσει να συντηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους και να ανταποκριθούν στις τρέχουσες υποχρεώσεις τους. Από την άλλη πλευρά, σε αντίθεση με τα δύο προηγούμενα έτη, οι νέες παρεμβάσεις δεν θα επηρεάσουν το σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου.

Παρά τη νέα, πρωτοφανή έξαρση της πανδημίας στο τέλος του 2021 και την αρχή του 2022, η άνοδος της τουριστικής κίνησης σε αυτή την περίοδο σε σχέση με ένα έτος νωρίτερα παρουσίασε μικρή επιβράδυνση, σε σύγκριση με τους προηγούμενους μήνες. Η τάση στους συγκεκριμένους μήνες θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια πρώτη ένδειξη των διαθέσεων για το προσεχές καλοκαίρι. Στη διάρκεια του χειμώνα, οι διεθνείς αφίξεις στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών υπολείπονταν κατά 43,5% του επιπέδου τους το 2019. Η πτώση στο ΔΑΑ υποχώρησε τον Μάρτιο, πρώτο μήνα του πολέμου στην Ουκρανία, σε επίπεδα προ της πρόσφατης έξαρσης της υγειονομικής κρίσης (-30,6%), αναδεικνύοντας το σημαντικό τουριστικό ενδιαφέρον και τις δυνατότητες διεύρυνσης της τουριστικής περιόδου.

Στο πεδίο της νομισματικής πολιτικής, η ΕΚΤ περιόρισε σημαντικά το ρυθμό καθαρών αγορών στο πλαίσιο του Έκτακτου Προγράμματος Αγορών Τίτλων εξαιτίας της Πανδημίας (PEPP), οι οποίες ολοκληρώθηκαν στο τέλος Μαρτίου. Κατόπιν της σύρραξης στην Ουκρανία, η ΕΚΤ αποφάσισε στα μέσα Μαρτίου πως «στην περίπτωση νέου κατακερματισμού στις αγορές που σχετίζεται με την πανδημία, οι επανεπενδύσεις στο πλαίσιο του προγράμματος PEPP μπορούν ανά πάσα στιγμή να προσαρμοστούν με ευελιξία ως προς τον χρόνο, τις κατηγορίες στοιχείων ενεργητικού και τις χώρες». Υπενθυμίζεται ότι η επανεπένδυση κεφαλαίων από την εξόφληση τίτλων στο πλαίσιο του ΠΑΤΠ κατά τη λήξη τους, έχει επεκταθεί τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2024, αντί του τέλους του 2023 που προβλεπόταν προηγουμένως. Ειδικά για την Ελλάδα αποφασίστηκε πως «Η ευελιξία αυτή θα μπορούσε να συμπεριλαμβάνει την αγορά ομολόγων που εκδίδει η Ελληνική Δημοκρατία επιπλέον της αξίας των ομολόγων που επανεπενδύεται στη λήξη τους, προκειμένου να αποφευχθεί η διακοπή των αγορών στη συγκεκριμένη χώρα, η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής προς την ελληνική οικονομία, ενώ αυτή εξακολουθεί να ανακάμπτει από τις επιπτώσεις της πανδημίας». Η εστίαση στους τίτλους του ελληνικού δημοσίου εκτιμάται πως οφείλεται στο γεγονός ότι, λόγω της παραμένουσας πιστοληπτικής διαβάθμισής τους, ελαφρώς χαμηλότερα της επενδυτικής βαθμίδας, αυτοί εξαιρούνται από τη στήριξη μέσω του προγράμματος APP. Επομένως, η Ελλάδα μπορεί να λάβει εφεξής επιπλέον στήριξη της ρευστότητάς της από την ΕΚΤ από ότι άλλες χώρες, στο πλαίσιο του PEPP, γεγονός το οποίο ενισχύει την εμπιστοσύνη στη χρηματοδότηση της εγχώριας οικονομίας και τις προοπτικές της.

Οι τράπεζες εγχωρίως συνεχίζουν να διευρύνουν την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ΕΚΤ για άντληση ρευστότητας οι οποίες προέκυψαν ως αντίδραση στις έκτακτες συνθήκες της πανδημίας. Στο πλαίσιο του ΠΑΤΠ η ΕΚΤ είχε προχωρήσει έως το τέλος Μαρτίου, όταν οι καθαρές αγορές

τίτλων από όλες τις χώρες υπό το συγκεκριμένο πρόγραμμα ολοκληρωθήκαν, σε συνολικές αγορές από την αρχή του ύψους €1,72 δισεκ. Αυτό το μέγεθος υπολείπεται του σχεδιασμένου συνολικού «φακέλου» παρεμβάσεων στις αγορές συνολικού ύψους €1,85 τρισεκ. Ειδικά οι καθαρές αγορές από την Ελλάδα έφτασαν στο τέλος του Μαρτίου τα €38,5 δισεκ. Άλλες διευκολύνσεις ρευστότητας από την ΕΚΤ για την ανάσχεση των επιπτώσεων της πανδημίας, είναι οι μη στοχευμένες πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (PELTRO) και οι πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (TLTRO III). Από αυτό το πλαίσιο χρηματοδοτικών δυνατοτήτων, η άντληση ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα, εξαιρουμένου του ΠΑΤΠ, έφτασε στην περίοδο Απρίλιος 2020 – Φεβρουάριος 2022 τα €38,5 δισεκ. και συνολικά διαμορφώθηκε σε €50,84 δισεκ. στο τέλος της. Στην πρόσφατη περίοδο από την προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία για την οποία υπάρχουν στοιχεία (Δεκέμβριος '21-Φεβρουάριος '22), η άντληση κεφαλαίων κλιμακώθηκε έντονα, φθάνοντας τα €3,98 δισεκ., έναντι μόλις €50 εκατ. στο τρίμηνο το οποίο προηγήθηκε. Συνεπώς, η διαθεσιμότητα από το τραπεζικό σύστημα κεφαλαίων προερχόμενων από την ΕΚΤ προκειμένου, μεταξύ άλλων στόχων, να παράσχει χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις, είναι υψηλή και ενισχύθηκε περαιτέρω σημαντικά στην πρόσφατη περίοδο. Η αξιοποίηση αυτών των πόρων μπορεί να είναι κρίσιμη για την έξοδο της ελληνικής οικονομίας από την πανδημία με σταθερό, σημαντικό ρυθμό ανάκαμψης.

Η δυνατότητα χορήγησης δανείων έχει ευνοηθεί από τις αρχές του 2019 από τη συνεχιζόμενη αύξηση των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα (νοικοκυριά και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις), με υψηλό ρυθμό. Κατόπιν της μέσης διεύρυνσής τους το 2020 κατά 9,7% ή κατά €13,0 δισεκ., οι ιδιωτικές καταθέσεις ανήλθαν ταχύτερα πέρυσι, με μέσο ετήσιο ρυθμό 13,0% ή κατά €19,3 δισεκ. Στο πρόσφατο τρίμηνο Δεκεμβρίου-Φεβρουαρίου η διεύρυνση των καταθέσεων επιβραδύνθηκε ελαφρώς, στο 9,9% ή κατά €15,8 δισεκ. Η νέα άνοδος σε αυτή την περίοδο προήλθε σχεδόν εξίσου από τις περισσότερες καταθέσεις των νοικοκυριών, κατά €8,1 δισεκ. (+6,3% σε σχέση με πριν ένα έτος) και επιχειρήσεων, οι οποίες διευρύνθηκαν κατά €7,7 δισεκ. (+24,0%).

Ενώ η άφθονη ρευστότητα από την ΕΚΤ, η ισχυρή ανοδική τάση στις ιδιωτικές καταθέσεις κατά την πρόσφατη διετία, καθώς και η ενεργοποίηση του δανειακού σκέλους του Ταμείου Ανάκαμψης ευνοούν την πιστωτική επέκταση από τις τράπεζες φέτος, υπάρχουν και ορισμένοι παράγοντες που μετριάζουν αυτή τη δυναμική. Ως πλέον σημαντικοί θεωρούνται η αναστολή πληρωμής δόσεων τραπεζικών δανείων το πολύ έως το τέλος του 2021 και η συνεχιζόμενη στο αρχικό τρίμηνο του 2021 επιδότηση ποσοστού της δόσης δανείων (πρόγραμμα Γέφυρα II), που δεν επιτρέπουν την εκδήλωση της πραγματικής δυναμικής στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ). Επίσης, οι πολύ ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις κατόπιν του πολέμου στην Ουκρανία και η αβεβαιότητα που αυτός προκαλεί για τις εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία προσεχώς, αναμένεται να οδηγήσουν τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις σε χρησιμοποίηση μέρους των καταθέσεών τους, κυρίως για την κάλυψη των τρεχόντων εξόδων τους. Σύμφωνα με την Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας της Τράπεζας της Ελλάδος, το υπόλοιπο των μη εξυπηρετούμενων δανείων υπό νομική προστασία τον Δεκέμβριο του 2021 ήταν €1,4 δισεκ., ήτοι 4,9% των ΜΕΔ εντός ισολογισμού.

Η τρέχουσα ανάκαμψη της αβεβαιότητας εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία περιλαμβάνεται και στις αιτίες που θα εξασθενήσουν τη ζήτηση κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, σε σύγκριση με την αναμενόμενη πριν από αυτόν. Από την άλλη πλευρά, εξαιτίας των

πληθωριστικών πιέσεων που έχει προκαλέσει, είναι πιθανή μια αύξηση των επιτοκίων δανεισμού την προσεχή περίοδο, οπότε ενδεχομένως κάποιες επιχειρήσεις να σπεύσουν να αξιοποιήσουν, τους τρέχοντες, καλύτερους όρους χρηματοδότησης. Επιπρόσθετα, η συνεχής, έντονη ανάκαμψη σε ορισμένους κλάδους, θα τονώσει τη ζήτηση τραπεζικών πιστώσεων. Για παράδειγμα, στη Βιομηχανία, ο δείκτης παραγωγής ανήλθε έντονα πέρυσι, κατά μέσο όρο κατά 9,9%, κατόπιν πολύ ηπιότερης υποχώρησης το 2020 (-2,0%). Αυτή η τάση σχετίζεται με την ισχυρή αύξηση των εξαγωγών προϊόντων, με την άνοδο σε αυτές εκτός πετρελαιοειδών – πλοίων το ίδιο χρονικό διάστημα να φτάνει το 28,0%, αναδεικνύοντας την υψηλή ανταγωνιστικότητα ορισμένων βιομηχανικών κλάδων και διευκολύνοντας τη χρηματοδότησή τους. Η ανάκτηση σημαντικού μέρους των προπέρσινων απωλειών στον Τουρισμό σε ορισμένες περιοχές, επίσης θα συμβάλει στη μεγαλύτερη ζήτηση για ρευστότητα από το τραπεζικό σύστημα.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), τα πλέον πρόσφατα στοιχεία αφορούν στο τελευταίο τρίμηνο του 2021. Βάσει αυτών, συνεχίστηκε στη συγκεκριμένη περίοδο η έντονη υποχώρησή τους έναντι του προηγούμενου τριμήνου, κατά €6,1 δισεκ. ή 24,0%, στα €19,4 δισεκ. ή στο 12,1% του συνόλου των δανείων. Ένα χρόνο νωρίτερα έφταναν τα €57,9 δισεκ. ή 32,8% των δανείων. Η εντονότερη συρρίκνωση των ΜΕΔ σημειώθηκε το τέταρτο τρίμηνο στα επιχειρηματικά (-€2,95 δισεκ. ή -17,4%) και τα στεγαστικά δάνεια (-€1,66 δισεκ. ή -32,1%). Συνολικά, επιτεύχθηκε πρωτίστως μέσω μεταβιβάσεων και τιτλοποιήσεων χαρτοφυλακίων, κυρίως από την αξιοποίηση του προγράμματος «Ηρακλής» για την παροχή κρατικών εγγυήσεων σε τιτλοποιήσεις δανείων πιστωτικών ιδρυμάτων, γνωστού με την ονομασία “Ηρακλής”) και λιγότερο σε εισπράξεις μέσω ενεργητικής διαχείρισης (αναδιαρθρώσεις /ρυθμίσεις δανείων, εισπράξεις καθυστερούμενων οφειλών κ.λπ.). Οι πωλήσεις δανείων στο πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος έφτασαν στο εννεάμηνο της προηγούμενης χρονιάς τα €26,2 δισεκ. Ύστερα από αυτές τις εξελίξεις, το επίπεδο των ΜΕΔ είναι περίπου €99,9 δισεκ. ή 83,8% χαμηλότερο από το μέγιστο επίπεδό τους τον Μάρτιο του 2016.

Υπό τις ευνοϊκές εξελίξεις για τη συσσώρευση κεφαλαίων από το τραπεζικό σύστημα οι οποίες προαναφέρθηκαν, συνεχίστηκε η παροχή περισσότερων τραπεζικών πιστώσεων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Από την άλλη πλευρά, ο σχετικός ρυθμός αποκλιμακώθηκε έντονα στην περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου πέρυσι και έκτοτε, κυμαίνεται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα εκείνων στην αρχή του περασμένου έτους. Συγκεκριμένα, διαμορφώθηκε στο 3,0% στο πρόσφατο τρίμηνο Δεκεμβρίου 2021-Φεβρουαρίου 2022, έναντι 9,4% ένα χρόνο νωρίτερα. Την ίδια περίοδο, ο μέσος ρυθμός πιστωτικής συρρίκνωσης προς τα νοικοκυριά (2,3%) ήταν ουσιαστικά αμετάβλητος, τόσο έναντι του μέσου όρου του 2021 (2,5%), όσο και σε σύγκριση με το ένα χρόνο πριν (επίσης 2,5%).

Επισημαίνεται εκ νέου πως η αποκλιμάκωση προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις δεν σχετίζεται με παρόμοια τάση στο σύνολο της χρηματοδότησης της οικονομίας από τις τράπεζες, καθώς αυτή διευρύνθηκε στο τελευταίο τρίμηνο για το οποίο υπάρχουν στοιχεία πολύ ταχύτερα από ότι προς τον επιχειρηματικό τομέα, κατά 10,2%. Η μικρότερη αύξηση των δανείων στις επιχειρήσεις σχετίζεται κυρίως με την έντονη κλιμάκωση του δανεισμού προς τη Γενική Κυβέρνηση, με το σχετικό μέσο ρυθμό να διαμορφώνεται στο 33,1% στο πρόσφατο τρίμηνο. Επομένως, συνεχίζεται η αύξηση της διασύνδεσης του τραπεζικού συστήματος με την κυβέρνηση, όπως σημειώθηκε προσφάτως και στην «Έκθεση του του Διοικητή για το έτος 2021» της Τράπεζας της Ελλάδος. Η συγκεκριμένη τάση προξενεί αβεβαιότητα για τις χρηματοδοτικές προτεραιότητες των τραπεζών και ευρύτερα, για το εάν αξιοποιείται η σημαντική πρόσθετη ρευστότητα των

τελευταίων ετών σε παραγωγικούς σκοπούς. Η αποκλιμάκωση των δανείων στον επιχειρηματικό τομέα οφείλεται και στο ότι δεν υφίστανται πλέον έκτακτα προγράμματα παροχής ρευστότητας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας.

Η παροχή ρευστότητας στις επιχειρήσεις συνεχίζει να γίνεται με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους: το μέσο επιτόκιο νέων δανείων τακτής λήξης προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις διαμορφώθηκε στην περίοδο Δεκεμβρίου 2021-Φεβρουαρίου 2022 στο 2,75%, οριακά υψηλότερα από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (2,64%), όταν είχε βρεθεί στο ιστορικά ελάχιστο επίπεδο τουλάχιστον από το 2010. Στα νέα καταναλωτικά δάνεια προς τα νοικοκυριά, το αντίστοιχο μέσο επιτόκιο διαμορφώθηκε στο 10,57%, υψηλότερα από ότι ένα τρίμηνο πριν (10,33%). Σε αντίθεση με τα επιτόκια δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, τα τρέχοντα επίπεδα για τα νοικοκυριά είναι τα υψηλότερα από το β' τετράμηνο του 2003. Κατόπιν των έντονων, πρωτοφανών στην εποχή του ευρώ, πληθωριστικών πιέσεων, θεωρείται πλέον πιθανή η αύξηση των επιτοκίων παρέμβασης από την ΕΚΤ την προσεχή περίοδο, η οποία θα προκαλέσει παρόμοια τάση και στα επιτόκια εγχωρίως. Τούτων δεδομένων, οι τρέχοντες όροι τραπεζικής χρηματοδότησης για τις επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα επωφελείς.

Τα χαμηλότερα επιτόκια τραπεζικού δανεισμού επιχειρήσεων και ελεύθερων επαγγελματιών το 2021 σχετίζονται και με την έντονη αποκλιμάκωση των επιτοκίων δανεισμού του ελληνικού δημοσίου. Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE, αυτή η τάση οφείλεται αφενός στην εξέλιξη της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας, αφετέρου στα έκτακτα μέτρα νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Υπό αυτές τις επιδράσεις και την υποχώρηση της πανδημίας πέρυσι το καλοκαίρι, το επιτόκιο του 10-ετούς ομολόγου διαμορφώθηκε τον Αύγουστο του 2021 στο διαχρονικά ελάχιστο επίπεδό του (0,59%). Φέτος τον Ιανουάριο, ο οίκος Fitch διατήρησε την περυσινή αξιολόγηση BB, αναβαθμίζοντας τις προοπτικές της χώρας (outlook) σε θετικές από σταθερές. Αυτό το γεγονός ανοίγει το δρόμο για αναβάθμιση σε BB+, δηλαδή μια βαθμίδα κάτω από την επενδυτική κατηγορία.

Παρά αυτές τις σαφώς θετικές εξελίξεις, σημειωνόταν συνεχής άνοδος του επιτοκίου του 10-ετούς ομολόγου του ελληνικού δημοσίου στην περίοδο Σεπτεμβρίου 2021-Ιανουαρίου 2022, η οποία σωρευτικά έφτασε τις 103 μονάδες βάσης, διαμορφώνοντάς το στο 1,62%, επίπεδο που είναι το υψηλότερο των τελευταίων 20 μηνών. Ταυτόχρονα, η αντίστοιχη απόδοση στα γερμανικά ομόλογα ανήλθε κατά 42 μονάδες βάσης, στο -0,12%. Ακολούθως, το spread με το ελληνικό ομόλογο διευρύνθηκε κατά 61 μονάδες, φθάνοντας τις 174. Επομένως, η απόδοση του ελληνικού 10-ετούς και το spread με το γερμανικό παρουσίασαν σαφή ανοδική τάση στο πεντάμηνο πριν τον πόλεμο στην Ουκρανία. Υπό αυτές τις τάσεις στην απόδοση και τις εξελίξεις στην πιστοληπτική του αξιολόγηση, το ελληνικό δημόσιο προχώρησε στη μοναδική έως τώρα για φέτος έκδοση ομολόγου τον Ιανουάριο, δεκαετούς διάρκειας, με επιτόκιο σαφώς υψηλότερο εκείνου της προηγούμενης έκδοσης ίδιας διάρκειας τον περασμένο Ιούνιο, στο 1,84% από 0,88%. Από την έκδοση αντλήθηκαν €3 δισεκ. Κατόπιν του ξεσπάσματος του πολέμου, η απόδοση έχει παρουσιάσει σημαντική ενίσχυση, φθάνοντας στις αρχές Απριλίου το 2,9%, με το spread να ξεπερνάει τις 200 μ.β. Αυτή η ανοδική τάση, σε συνδυασμό με το στόχο δανεισμού του ελληνικού Δημοσίου συνολικά €12 δισεκ. από τις αγορές το 2022, δυσχεραίνει νέες εκδόσεις ομολόγων την τρέχουσα περίοδο. Επισημαίνεται πως σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, είχε επανειλημμένως επισημανθεί το ενδεχόμενο οι χρηματοδοτικές συνθήκες διεθνώς να μεταβληθούν και να χειροτερεύσουν, ιδίως όταν θα μειώνονταν σε μεγάλο βαθμό ή θα ολοκληρώνονταν οι έκτακτες παρεμβάσεις στήριξης της ρευστότητας από τις μεγαλύτερες

κεντρικές τράπεζες διεθνώς. Ο πόλεμος και οι επιπτώσεις του στις αγορές κεφαλαίου, έχουν θέσει σε κατάσταση αναμονής επιχειρήσεις οι οποίες σχεδίαζαν να προβούν σε άντληση κεφαλαίων μέσω της έκδοσης ομολόγου.

Την εκτεταμένη επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις εκτιμάται πως μπορεί να αντιστρέψει η εκκίνηση αξιοποίησης των δανειακών πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης. Στο τέλος του περασμένου Δεκεμβρίου συνάφθηκαν επιχειρησιακές συμφωνίες μεταξύ Υπουργείου Οικονομικών και έξι πιστωτικών ιδρυμάτων για την αξιοποίηση δανειακών πόρων ύψους €970 εκατ. Βάσει της προβλεπόμενης από το Ταμείο Ανάκαμψης διαδικασίας, τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν δημοσιοποιήσει προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος προς τους επενδυτές που επιθυμούν να λάβουν δανειοδότηση από το «Ελλάδα 2.0» για την υλοποίηση των σχεδίων τους. Επιπλέον, έχει συναφθεί επιχειρησιακή συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (EIB) για αξιοποίηση ποσού έως €5 δισεκ. από το σύνολο των €12,7 δισεκ., καθώς και αντίστοιχη συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD) για συγχρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων. Εκταμιεύθηκαν πρόσφατα €500 εκατ. προς την EIB. Οι δανειακοί πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης οι οποίοι έχουν κατανεμηθεί έως τώρα είναι αυτοί που αντλήθηκαν πέρυσι. Για το τρέχον έτος είναι προγραμματισμένη η άντληση επιπλέον €1,85 δισεκ., τα οποία θα κατανεμηθούν στις παραπάνω κατηγορίες πιστωτικών ιδρυμάτων. Ο εκτεταμένος περιορισμός των ΜΕΔ παρέχει σημαντικούς βαθμούς ελευθερίας στις τράπεζες για την παροχή πιστώσεων φέτος και τα προσεχή έτη.

Ενώ λαμβάνουν χώρα αυτές οι θετικές εξελίξεις, που δημιουργούν αντίστοιχες δυνατότητες και προοπτικές για την παροχή πιστώσεων, στην πλευρά των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών παραμένουν εμπόδια χρηματοδότησης. Αυτά σχετίζονται με υφιστάμενες δανειακές υποχρεώσεις τους, ιδίως τις ληξιπρόθεσμες. Ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι επιπτώσεις του στο ενεργειακό κόστος, προξενούν σε μέρος των επιχειρήσεων με επενδυτικά σχέδια, επιφυλακτικότητα ως προς την υλοποίησή τους. Έτσι, αυτές αναμένεται να τηρήσουν στάση αναμονής έναντι των σχετικών εξελίξεων, έως ότου διαφανεί η επίτευξη συμφωνίας κατάπαυσης του πολέμου.

Ως προς την τακτική κρατική χρηματοδότηση επενδύσεων από το ελληνικό Δημόσιο, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, ο σχετικός στόχος που είχε τεθεί στο προσχέδιο του 2021 για πέρυσι ήταν €6,75 δισεκ. εξαιρουμένων των μεταβιβάσεων λόγω COVID-19. Στο σύνολο του προηγούμενου έτους οι ενισχύσεις του ΠΔΕ διαμορφώθηκαν στα €8,7 δισεκ. Όμως, εξαιρώντας τις δαπάνες του ΠΔΕ εξαιτίας της πανδημίας, ύψους περίπου €2,9 δισεκ. ή 32,2% του συνόλου τους, οι επενδυτικές ενισχύσεις του προγράμματος διαμορφώθηκαν σε €5,8 δισεκ. Επομένως, υπολείπονταν του στόχου στο περυσινό προϋπολογισμό σχεδόν κατά €1 δισεκ. Για το 2022 προβλεπόταν στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού διάθεση πόρων ύψους €7,8 δισεκ. μέσω του ΠΔΕ, εξαιρουμένων των δαπανών στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και των έκτακτων παρεμβάσεων εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης. Με το συμπληρωματικό προϋπολογισμό που κατατέθηκε στις αρχές Απριλίου, οι προβλεπόμενες πιστώσεις μέσω του συγχρηματοδοτούμενου σκέλους του ΠΔΕ διευρύνθηκαν κατά €600 εκατ., επομένως ο συνολικός προϋπολογισμός του ανήλθε στα €8,4 δισεκ. Στο αρχικό δίμηνο φέτος, οι ενισχύσεις μέσω του προγράμματος έφτασαν τα €1,33 δισεκ., ενώ εξαιρουμένων των παρεμβάσεων λόγω της πανδημίας, διαμορφώθηκαν σε €1,1 δισεκ. Αυτό το επίπεδο είναι σαφώς υψηλότερο του αντίστοιχου πριν ένα χρόνο (€672 εκατ.), αλλά και του στόχου δαπανών για το δίμηνο (€900 εκατ.), γεγονός που θεωρείται ως μια πρώτη ένδειξη της διεύρυνσης της στήριξης της επενδυτικής δραστηριότητας από το ΠΔΕ σε σύγκριση με το 2021.

Ως προς τις εξελίξεις στο πεδίο των αποκρατικοποιήσεων-παραχωρήσεων, η ισχυρή αβεβαιότητα στο αρχικό εξάμηνο πέρυσι για τη δυναμική της πανδημίας είχε αρνητικό αντίκτυπο στη δραστηριότητα του ΤΑΙΠΕΔ και στο επενδυτικό ενδιαφέρον. Παρότι αρκετές διαγωνιστικές διαδικασίες ξεκίνησαν και ολοκληρώθηκαν δύο ιδιαίτερα σημαντικές (Εγνατία Οδός, ΔΕΠΑ Υποδομών), εντούτοις τα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις που έγιναν πέρυσι είναι όσα προέρχονται από την Ελληνικό ΑΕ, το Golf-Βόρειο Αφάντου και τη χορήγηση δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων. Συνολικά εκτιμάται στον Προϋπολογισμό του 2022 πως έφτασαν τα €625,7 εκατ., αντιστοιχώντας στο 42,6% του σχετικού στόχου για το 2021. Ακολούθως, επιτείνεται η χαμηλή επίδραση των αποκρατικοποιήσεων στην επενδυτική δραστηριότητα. Στο νέο έτος, θα ολοκληρωθούν οι διαδικασίες που απαιτούνται για την τυπική ολοκλήρωση των διαγωνισμών για την Εγνατία Οδό και την ΔΕΠΑ Υποδομών και θα εισπραχθούν και τα αντίστοιχα τιμήματα. Αυτά αποτελούν τις σημαντικότερες συνιστώσες του στόχου εσόδων από τις αποκρατικοποιήσεις το 2022, ύψους €2.151 εκατ. (91,7% του στόχου). Δεδομένου του αριθμού των εν εξελίξει ενεργειών από πέρυσι, σε συνδυασμό με ορισμένες νέες οι οποίες έχουν προγραμματιστεί φέτος, θεωρείται ότι ο στόχος θα έπρεπε να περιλαμβάνει κάποιες εξ' αυτών και να είναι υψηλότερος.

Λαμβάνοντας υπόψη για την πραγματοποίηση μακροοικονομικών προβλέψεων κυρίως τις πρόσφατες και τις πιθανές εξελίξεις σχετικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία και τις επιπτώσεις του, όπως την έντονη αύξηση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων και την ηπιότερη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, αλλά και τις δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την ανάσχεση αυτών των επιδράσεων, τη δυναμική της πανδημίας COVID-19, τη μικρότερη της αναμενόμενης άνοδο του διεθνούς τουρισμού, αναμένεται πως οι περισσότεροι περιορισμοί εξαιτίας της πανδημίας θα σταματήσουν στη διάρκεια της άνοιξης, ενώ σε ενδεχόμενη νέα κλιμάκωσή της δεν θα υπερβούν τα τρέχοντα, ήπια επίπεδα. Έτσι, δεν θα ανακοπεί ξανά η δια ζώσης λειτουργία κλάδων στους οποίους είχε επιβληθεί τα προηγούμενα έτη αναστολή λειτουργίας και όπου πραγματοποιείται σημαντικό μέρος της ιδιωτικής κατανάλωσης (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός, Εστίαση, Τέχνες-Ψυχαγωγία, Μεταφορές κ.ά.), συμβάλλοντας στην ενίσχυσή της, ιδίως κατά το πρώτο τρίμηνο. Η κατανάλωση των νοικοκυριών θα τονωθεί και από τη διεύρυνση της απασχόλησης σε αυτούς τους κλάδους σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα, τάση η οποία έχει ήδη καταγραφεί από το δεύτερο εξάμηνο του 2021. Θέσεις εργασίας θα δημιουργηθούν και από τις περισσότερες επενδύσεις, π.χ. σε κλάδους της βιομηχανίας με υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις, στον Τουρισμό, καθώς και από τη μεγαλύτερη συμβολή του δημόσιου τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα (διεύρυνση ΠΔΕ, Ταμείο Ανάκαμψης). Τις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών θα συνεχίσει να στηρίζει η αρκετά αυξημένη αποταμίευσή τους εντός της πανδημίας.

Από την άλλη πλευρά, τη διεύρυνση των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών θα ανασχέσει ο ιδιαίτερα υψηλός πληθωρισμός. Την καταναλωτική διάθεση θα περιορίσει η γενικότερη αβεβαιότητα όσο μάλιστα ο πόλεμος στην Ουκρανία. Στο βασικό σενάριο προβλέψεων, στο οποίο ο πόλεμος θα συνεχιστεί μετά την άνοιξη, αυτές οι επιδράσεις θα είναι ισχυρές. Οι πληθωριστικές πιέσεις στην κατανάλωση θα μετριαστούν από τις παρεμβάσεις στήριξης των νοικοκυριών (επιδότηση κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου και βενζίνης, αυξημένο επίδομα θέρμανσης, έκτακτες μεταβιβάσεις σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες κ.ά.). Εφόσον η διάρκεια της αναταραχής θα είναι μεγάλη, θα είναι παρόμοια και αυτή των μέτρων, καθώς και η έκτασή τους, αναπληρώνοντας σε μεγάλο βαθμό τα έκτακτα μέτρα στήριξης λόγω της πανδημίας την προηγούμενη διετία. Το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα ενός τμήματος του πληθυσμού θα ενισχυθεί από τα μέσα του έτους από την αύξηση του κατώτατου μισθού. Συνισταμένη αυτών των επιδράσεων στην απασχόληση, το διαθέσιμο πραγματικό εισόδημα και

την καταναλωτική διάθεση, αναμένεται να είναι η διεύρυνση της κατανάλωσης των νοικοκυριών στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών προβλέψεων κατά 1,5% έως 2,5%.

Το εναλλακτικό σενάριο διαφοροποιείται από το βασικό ως προς τη διάρκεια του πολέμου, επομένως και την έκταση των επιπτώσεών του. Σε αυτό το σενάριο, αναμένεται να λήξει εντός της άνοιξης ή στις αρχές του καλοκαιριού, με αποτέλεσμα να αρχίσει να αποκαθίσταται συντομότερα η λειτουργία των εφοδιαστικών αλυσίδων, αποκλιμακώνοντας αντίστοιχα το υψηλό ενεργειακό κόστος. Πάρα ταύτα, αυτό θα είναι σαφώς υψηλότερο από πέρυσι σε όλο το 2022, συντηρώντας τον πληθωρισμό σε αρκετά υψηλό επίπεδο, χαμηλότερο όμως από ότι στο βασικό σενάριο. Ευρύτερα, η αβεβαιότητα των νοικοκυριών θα οξυνθεί λιγότερο και θα αποκατασταθεί ταχύτερα η καταναλωτική διάθεσή τους. Όμως, σε μια τέτοια περίπτωση θα χρειαστούν και λιγότερα μέτρα στήριξης έναντι του ενεργειακού κόστους, επομένως αυτά θα υστερούν σημαντικά των παρεμβάσεων στήριξης των νοικοκυριών πέρυσι και στο 2020. Ακολουθώντας, η καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών αναμένεται να ενισχυθεί περισσότερο από ότι στο το βασικό σενάριο (+3,0 - +4,0%).

Στην πλευρά της κατανάλωσης από το δημόσιο τομέα, όπως ήδη αναφέρθηκε, ο πόλεμος καθιστά αναγκαία την εφαρμογή πρόσθετων μέτρων στήριξης, ανάλογα με τη διάρκειά του. Η συνέχιση της πανδημίας το 2022 με σχετικά υψηλό επίπεδο σε ορισμένους δείκτες (διασωληνομένοι, κρούσματα), θα διατηρήσει ένα μεγάλο μέρος των αναγκών που αυτή δημιουργεί σε υλικοτεχνικό εξοπλισμό. Για το τρέχον έτος έχει προγραμματιστεί διεύρυνση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, με 20,6 χιλ. προσλήψεις και διορισμούς. Ειδικά στο πρώτο εξάμηνο οι δαπάνες προσωπικού θα ενισχυθούν από εκείνες εξαιτίας της πρόσληψης 11,7 χιλ. εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι. Η ενίσχυση της απασχόλησης και οι πολλές έκτακτες παρεμβάσεις στήριξης σε περίπτωση μεγάλης διάρκειας του πολέμου, θα μετριάσουν τον περιορισμό των καταναλωτικών δαπανών του δημοσίου, με αποτέλεσμα η μείωσή της να διαμορφωθεί στην περιοχή του 1,5-2,5%. Εφόσον η πολεμική σύγκρουση ολοκληρωθεί εντός των προσεχών μηνών, οι επιπλέον παρεμβάσεις που θα χρειαστούν θα είναι λιγότερες, επιτρέποντας μια ουσιαστική περιστολή των καταναλωτικών εξόδων του δημοσίου ύστερα από μια διετία υψηλών ελλειμμάτων λόγω των μέτρων έναντι της πανδημίας (-3,5 έως -4,5%).

Ως προς τις αναμενόμενες εξελίξεις σχετικά με τις επενδύσεις, στην περίπτωση που θα συνεχιστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα (βασικό σενάριο προβλέψεων, ο πόλεμος στην Ουκρανία μπορεί να μεταβάλει ορισμένες από τις καθοριστικές παραμέτρους τους, πιθανότατα μέσο-μακροπρόθεσμα, (βασικό σενάριο προβλέψεων). Ευνόητα, αυτές σχετίζονται με το ενεργειακό κόστος και τις τιμές ορισμένων άλλων πρώτων υλών οι οποίες προέρχονταν σε σημαντικό βαθμό από τη Ρωσία και την Ουκρανία, η αύξηση των οποίων επηρεάζει σημαντικά τα λειτουργικά έξοδα και τις πρώτες ύλες των επιχειρήσεων και ακολούθως, το περιθώριο κέρδους τους. Επιπλέον, οι ανακατατάξεις που θα προκληθούν στις αλυσίδες αξίας στις οποίες συμμετέχουν όχι μόνο ελληνικές επιχειρήσεις, αλλά και επιχειρήσεις από άλλες χώρες της ΕΕ, βασικού εξαγωγικού προορισμού της Ελλάδας, των οποίων οι εγχώριες επιχειρήσεις είναι προμηθευτές, μεταβάλλουν τις προοπτικές των επιχειρήσεων και τον επενδύσεων, με τρόπο και σε βαθμό, ο οποίος είναι πρόωρο να εκτιμηθεί. Βεβαίως, είναι πιθανό από τέτοιες εξελίξεις να ενισχυθεί ο ρόλος ορισμένων εγχώριων επιχειρήσεων με ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σε δραστηριότητες στις οποίες κυριαρχούσαν στο παρελθόν επιχειρήσεις από τη Ρωσία. Η διάρκεια του πολέμου θα είναι καθοριστική παράμετρος για το βαθμό εκδήλωσης των παραπάνω επιδράσεων.

Ως προς άλλους παράγοντες που καθορίζουν τις επενδυτικές αποφάσεις, ο υψηλός δανεισμός επιχειρήσεων από το 2020, που αναμένεται να συνεχιστεί φέτος με πολύ χαμηλότερο ρυθμό, έχει διαμορφώσει δυνατότητα πραγματοποίησης επενδύσεων από ένα σημαντικό τμήμα της επιχειρηματικότητας, όπως έχει τονιστεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία. Επιχειρήσεις από δραστηριότητες της Μεταποίησης, η ζήτηση των οποίων είτε σχετίζεται με την υγειονομική κρίση, είτε παρουσίασαν ανθεκτικότητα σε αυτή (π.χ. Φάρμακα, κατασκευή Η/Υ, Πλαστικά), θεωρούνται οι πλέον πιθανές να διευρύνουν την επενδυτική δραστηριότητά τους. Η έντονη ανάκαμψη του διεθνούς τουρισμού το 2021, η οποία θα συνεχιστεί φέτος σε αμφότερα τα σενάρια εξελίξεων, ηπιότερα από ότι αναμενόταν πριν τον πόλεμο, θα αναθερμάνει την επενδυτική δραστηριότητα στο συγκεκριμένο κλάδο.

Τη σημαντική εξασθένιση το 2022 των θετικών επενεργειών από την πλευρά του δημόσιου τομέα στην παροχή ρευστότητας στις επιχειρήσεις μέσω των έκτακτων παρεμβάσεων στήριξης εξαιτίας της πανδημίας (ταμείο εγγυοδοσίας επιχειρήσεων, επιδότηση τόκων δανείων και κεφαλαίου κίνησης), θα υπεραντισταθμίσουν οι διαθέσιμοι πόροι στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Ελλάδα 2.0), σε συνδυασμό με τους εγχώριους πόρους που θα μοχλευτούν για τα επενδυτικά σχέδια τα οποία θα επιλεγούν προς στήριξη. Όπως προαναφέρθηκε, ήδη έχουν ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) προς υλοποίηση 185 έργα, προϋπολογισμού €8,05 δισεκ. Έχουν εκταμιευτεί €4 δισεκ. από το ταμείο, ως προκαταβολή των κονδυλίων που αναλογούν στην Ελλάδα και πρόσφατα εκταμιεύτηκε η πρώτη δόση τους, ύψους €3,56 δισεκ. Η πρώτη δόση αποτελεί τα αναμενόμενα έσοδα για την υλοποίηση του Ελλάδα 2.0 φέτος. Στην πλευρά της παροχής ενισχύσεων, η σχετική πρόβλεψη στον προϋπολογισμό φθάνει τα €3,2 δισεκ. Όπως επισημάνθηκε στις υποθέσεις των μακροοικονομικών σεναρίων, η υλοποίηση του Σχεδίου Ανάκαμψης θεωρείται σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητη των εξελίξεων σχετικά με τον πόλεμο, αλλά και με την πανδημία, επειδή οι σχετικές διαδικασίες, δεν επηρεάζονται από αυτές τις εξελίξεις. Συνεπώς, η στήριξη των επενδύσεων μέσω αυτών θα εξαρτηθεί από την αποτελεσματικότητα των εμπλεκόμενων φορέων, εγχωρίως και σε επίπεδο Ευρ. Επιτροπής.

Στο έτερο σκέλος της στήριξης της επενδυτικής δραστηριότητας από το δημόσιο τομέα, μέσω του ΠΔΕ, ο υψηλότερος από ότι για το 2021 στόχος ενισχύσεων του ΠΔΕ για φέτος, ο οποίος διευρύνθηκε με τον συμπληρωματικό προϋπολογισμό κατά €600 εκατ. (σύνολο €8,4 δισεκ.), το ότι ξεκινάει το ΕΣΠΑ 2021-2027, οδηγούν στην πρόβλεψη πως οι δαπάνες του ΠΔΕ θα είναι σαφώς αυξημένες το 2022. Αναμένεται να φτάσουν τουλάχιστον τα €7,5 δισεκ., από €5,8 δισεκ. πέρυσι (εξαιρουμένων των μέτρων στήριξης), παρέχοντας αντίστοιχα μεγαλύτερη στήριξη στην επενδυτική δραστηριότητα.

Η υπό-υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων-ιδιωτικοποιήσεων το 2021, θα έχει ως αποτέλεσμα τη μικρή συμβολή τους στην επενδυτική δραστηριότητα και φέτος, δεδομένης της μεγάλης περιόδου ωρίμανσης που απαιτείται για επενδύσεις αυτής της κλίμακας. Ωστόσο, η πρόσφατη ολοκλήρωση της παραχώρησης του Ελληνικού, της Εγνατίας Οδού, της ΔΕΠΑ Υποδομών, του ΔΕΔΔΗΕ, δημιουργεί πολύ σημαντικές μεσοπρόθεσμες προοπτικές για τις επενδύσεις, την οικονομική δραστηριότητα ευρύτερα, καθώς και για την απασχόληση.

Συνεκτιμώντας τις παραπάνω αναμενόμενες επιδράσεις, εντός του νέου οικονομικού περιβάλλοντος παγκοσμίως που έχει διαμορφώσει ο πόλεμος στην Ουκρανία, κυρίως τη σημαντική πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις, την παραμένουσα ανοδική δυναμική του

διεθνούς τουρισμού, την εκκίνηση αξιοποίησης των πόρων του ETA, αλλά και το ιδιαίτερα αυξημένο ενεργειακό κόστος, που έχει αρνητικό αντίκτυπο κυρίως στον τομέα της Βιομηχανίας, εκτιμάται πως οι επενδύσεις θα διευρυνθούν το 2022 υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων κατά 13 με 15%. Εάν ο πόλεμος λήξει στο επόμενο δίμηνο, επιτρέποντας τη σταδιακή βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος καθ' όλο το δεύτερο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, η διεύρυνση των επενδύσεων θα είναι ισχυρότερη, στην περιοχή του 17-20%.

Ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας είναι αυτός ο οποίος αναμένεται να επηρεαστεί αναλογικά περισσότερο από τον πόλεμο. Σε πλαίσιο στην ενότητα 3.6 αναδεικνύονται οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΕΕ με τις Ρωσία και Ουκρανία. Από την ανάλυση προκύπτει σημαντική εισαγωγική εξάρτηση της Ελλάδας σε ενεργειακά αγαθά και συγκεκριμένες πρώτες ύλες (π.χ. λιθάνθρακας και μεταλλεύματα νικελίου αντίστοιχα). Υψηλή εισαγωγική εξάρτηση από την Ουκρανία εμφανίζει μόνο η ΕΕ, σε λάδια και λίπη. Η εξαγωγική εξάρτηση της χώρας μας και της ΕΕ από τη Ρωσία είναι αρκετά μικρότερη της εισαγωγικής, ενώ είναι ακόμα χαμηλότερη με την Ουκρανία. Ωστόσο, καθώς ένα αρκετά μεγάλο τμήμα των εισαγωγών πετρελαιοειδών εξάγεται κατόπιν επεξεργασίας, τότε εφόσον περιοριστεί το πρώτο μέγεθος θα επηρεαστεί αρνητικά και το δεύτερο. Προς το παρόν, η ΕΕ δεν έχει αποφασίσει κυρώσεις προς τη Ρωσία που να αφορούν στις ενεργειακές της εξαγωγές, συνεπώς δεν ασκούνται πιέσεις στις συγκεκριμένες ευρωπαϊκές εισαγωγές από την πλευρά της προσφοράς τους. Βεβαίως, εφόσον ο πόλεμος συνεχιστεί επί μακρόν, όπως προβλέπεται στο βασικό μακροοικονομικό σενάριο, δεν αποκλείεται η λήψη και τέτοιων μέτρων. Σε κάθε περίπτωση, η κατακόρυφη άνοδος των τιμών των ενεργειακών προϊόντων θα επενεργήσει αρνητικά στη ζήτησή τους, εγχωρίως και από τις χώρες στις οποίες η Ελλάδα εξαγει καύσιμα. Η έκταση της επίδρασης θα εξαρτηθεί από την ελαστικότητα ζήτησης αυτών των προϊόντων σε κάθε χώρα. Καθώς τα ενεργειακά αγαθά συγκαταλέγονται στα βασικά καταναλωτικά προϊόντα, αυτή είναι στη μεγάλη πλειονότητα των χωρών ανελαστική, επομένως μάλλον η ζητούμενη ποσότητα θα επηρεαστεί αρνητικά λιγότερο από την άνοδο των τιμών. Μια τέτοια εξέλιξη θα αποτρέψει μια μεγάλη συρρίκνωση του όγκου αυτών των εισαγωγών εγχωρίως και των εξαγωγών τους. Τις εισαγωγές θα συντηρήσουν και τα μέτρα επιδότησης της κατανάλωσης ενεργειακών προϊόντων.

Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες εξαγωγές προϊόντων, θα πληγούν από την αναμενόμενη επιβράδυνση της ανάκαμψης κυρίως στην Ευρωζώνη, ανάλογα με τη διάρκεια του πολέμου. Ωστόσο, η τάση τους θα παραμείνει ανοδική, αλλά ηπιότερη της προβλεπόμενης στην αρχή του έτους. Στην πλευρά των εξαγωγών υπηρεσιών, η δυναμική του τουρισμού παραμένει σαφώς ανοδική, βάσει των στοιχείων διεθνών αφίξεων και μετά τη ρωσική εισβολή, αλλά και σύμφωνα με τις προκρατήσεις. Εφόσον η οικονομική δραστηριότητα πληγεί σημαντικά από τις γεωπολιτικές εξελίξεις, η διεύρυνση της διεθνούς τουριστικής κίνησης θα είναι μικρότερη των εκτιμήσεων προ του πολέμου. Ποικίλες επιδράσεις θα ασκηθούν στις διεθνείς μεταφορές, καθώς φαίνεται πως ο πόλεμος πλήττει τις αερομεταφορές, όμως ευνοεί τις θαλάσσιες μεταφορές, πρωτίστως σε ενεργειακά προϊόντα. Συνισταμένη των αναθεωρημένων τάσεων στους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις εξαγωγές, αποτελεί η πρόβλεψη για αύξησή τους κατά 7-9% στο βασικό σενάριο προβλέψεων. Στο εναλλακτικό σενάριο η άνοδος θα είναι ισχυρότερη, από τη μεγαλύτερη αποκατάσταση του διεθνούς εμπορίου, λόγω της υπόθεσης για λήξη του πολέμου στη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου (11-13%).

Ενώ οι εισαγωγές ενεργειακών προϊόντων, καθώς και ορισμένων πρώτων υλών, θα πληγούν από τις έντονα αυξημένες διεθνείς τιμές τους, η εξασθένιση της ζήτησης αναμένεται να είναι ηπιότερη

για τις υπόλοιπες κατηγορίες προϊόντων, αφού η ιδιωτική κατανάλωση και οι επενδύσεις θα διευρυνθούν. Από την άλλη πλευρά, θεωρείται πως θα επηρεαστεί περισσότερο αρνητικά η εγχώρια ζήτηση για ταξιδιωτικές υπηρεσίες, εξαιτίας της επιφυλακτικότητας στην αρχή του τρέχοντος έτους λόγω της νέας μετάλλαξης, αλλά και λόγω του πολύ υψηλότερου μεταφορικού κόστους εξαιτίας του πολέμου, που έχει καταστήσει είδος πολυτελείας το διεθνή τουρισμό. Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω παράγοντες, προβλέπεται πως οι εισαγωγές θα διευρυνθούν φέτος κατά 6% με 8% υπό το βασικό σενάριο, με την ενίσχυσή τους να είναι μεγαλύτερη υπό το εναλλακτικό σενάριο εξελίξεων (10-12%).

Ενώ οι εισαγωγές ενεργειακών προϊόντων, καθώς και ορισμένων πρώτων υλών, θα πληγούν από τις έντονα αυξημένες διεθνές τιμές τους, η εξασθένιση της ζήτησης αναμένεται να είναι ηπιότερη για τις υπόλοιπες κατηγορίες προϊόντων, αφού η ιδιωτική κατανάλωση και οι επενδύσεις θα διευρυνθούν. Από την άλλη πλευρά, θεωρείται πως θα επηρεαστεί περισσότερο αρνητικά η εγχώρια ζήτηση για ταξιδιωτικές υπηρεσίες, εξαιτίας της επιφυλακτικότητας στην αρχή του τρέχοντος έτους λόγω της νέας μετάλλαξης, αλλά και λόγω του πολύ υψηλότερου μεταφορικού κόστους εξαιτίας του πολέμου, που έχει καταστήσει είδος πολυτελείας το διεθνή τουρισμό. Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω παράγοντες, προβλέπεται πως οι εισαγωγές θα διευρυνθούν φέτος κατά 6% με 8% υπό το βασικό σενάριο, με την ενίσχυσή τους να είναι μεγαλύτερη υπό το εναλλακτικό σενάριο εξελίξεων (9-11%).

Κρατικός Προϋπολογισμός 2022: επίτευξη στόχων στην περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου, λόγω συγκράτησης των δαπανών

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, στην περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του τρέχοντος έτους, το έλλειμμά του έφτασε τα €910 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα €2,0 δισεκ. στη συγκεκριμένη περίοδο και ελλείμματος €3,3 δισεκ. πριν ένα χρόνο. Το πρωτογενές αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού την ίδια περίοδο ήταν πλεονασματικό, κατά €840 εκατ., σε αντίθεση με το έλλειμμα €1,5 δισεκ. πριν ένα χρόνο και έναντι στόχου ελλείμματος για την ίδια περίοδο ύψους €239 εκατ. Η υπέρβαση του στόχου προήλθε αποκλειστικά από το σκέλος των δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού. Συγκεκριμένα, αυτές ήταν κατά €2,18 δισεκ. έναντι του σχετικού στόχου και διαμορφώθηκαν στα €9,7 δισεκ. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στη συγκράτηση των δαπανών για απόκτηση πάγιων περιουσιακών στοιχείων κατά €1,5 δισεκ., λόγω του ισόποσου ετεροχρονισμού των πληρωμών των εξοπλιστικών προγραμμάτων. Επιπλέον, σημειώθηκε υστέρηση στις τρέχουσες μεταβιβάσεις προς οργανισμούς και κράτη της ΕΕ κατά €194 εκατ. και τις καταπτώσεις εγγυήσεων κατά €103 εκατ. Επομένως, η συγκράτηση των δαπανών δεν οφείλεται σε εξοικονόμηση πόρων.

Τα καθαρά έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού υστέρησαν του σχετικού στόχου κατά €1,1 δισεκ., σχεδόν αποκλειστικά από τις λιγότερες μεταβιβάσεις, κατά €1,96 δισεκ., κυρίως λόγω της μη είσπραξης της αναμενόμενης δόσης από το Ταμείο Ανάκαμψης, ύψους €1,72 δισεκ. Ωστόσο, η εκταμίευσή της έγινε στις αρχές Απριλίου, συνεπώς η συγκεκριμένη υστέρηση έχει καλυφθεί.

Υποχώρηση ανεργίας το 2022 από θέσεις εργασίας κυρίως σε κλάδους που ευνοούνται από την κατανάλωση των νοικοκυριών και σε εξωστρεφείς δραστηριότητες

Υπό τις συνθήκες που διαμόρφωσε εγχωρίως η ισχυρή ανάκαμψη, το ποσοστό ανεργίας στο σύνολο του 2021 περιορίστηκε κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες, στο 14,7% από το 16,3% το 2020. Συγκριτικά με το 2020, ο αριθμός των ανέργων το 2021 περιορίστηκε κατά 77,3 χιλ. άτομα ή κατά 10,2%, στους 677,7 χιλ. Η μείωση του αριθμού των ανέργων οφείλεται κατά 68% στην αύξηση της απασχόλησης και κατά 32% στην μείωση του εργατικού δυναμικού.

Σε κλαδικό επίπεδο, οι περισσότερες θέσεις εργασίας σε σύγκριση με το 2020 δημιουργήθηκαν στον Πρωτογενή τομέα, όπου η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 34,0 χιλ. άτομα ή κατά 8,3%, στη Δημόσια διοίκηση-άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (+33,4 χιλ. ή +9,5%), στις Επαγγελματικές-Επιστημονικές-Τεχνικές δραστηριότητες (+23,1 χιλ. ή +10,1%) και στη Μεταποίηση (+18,9 χιλ. ή +5,1%). Στον αντίποδα, η μεγαλύτερη μείωση των θέσεων εργασίας κατά το τρίτο τρίμηνο σημειώθηκε στην Εκπαίδευση (-12,2 χιλ. ή -4,0%), στις Χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες (-7,5 χιλ. ή -8,5%), στο Χονδρικό-λιανικό εμπόριο (-6,0 χιλ. ή -0,8%) και στις Διοικητικές-υποστηρικτικές δραστηριότητες (-3,4 χιλ. ή -4,0%).

Ως προς τις αναμενόμενες τάσεις στην απασχόληση και την ανεργία το 2022, καθώς οι επιδράσεις από την υγειονομική κρίση στην οικονομική δραστηριότητα δεν αναμένεται να παρουσιάσουν σημαντικές διακυμάνσεις και επιδείνωση φέτος, θα την διαδεχθούν ως προς τη σημαντικότητα της επίδρασής τους στην αγορά εργασίας ο πόλεμος στην Ουκρανία, μέσω των επιδράσεών του στον πληθωρισμό και τις εξαγωγές, η περαιτέρω ενίσχυση του Τουρισμού και οι επενδύσεις.

Συγκεκριμένα, καθώς η εγχώρια καταναλωτική ζήτηση θα ενισχυθεί ηπιότερα από ότι αναμενόταν πριν τις τρέχουσες γεωπολιτικές εξελίξεις, λόγω του ιδιαίτερα υψηλού πληθωρισμού, η λειτουργία των επιχειρήσεων στους κλάδους Λιανικού εμπορίου, Τουρισμού και Εστίασης, με λίγους περιορισμούς εξαιτίας του υγειονομικού ζητήματος στο αρχικό τετράμηνο φέτος και άρση αυτών στη συνέχεια, θα έχει ως αποτέλεσμα την ενίσχυση της απασχόλησής τους, μικρότερη ωστόσο σε σύγκριση με αυτή η οποία προβλεπόταν προ το πολέμου. Ακολουθώντας, θα είναι μικρότερες και οι δευτερεύουσες επιδράσεις στην απασχόληση, από τη ζήτηση των νέων απασχολούμενων. Αντίρροπα σε αυτές τις αρνητικές εξελίξεις θα επενεργήσουν οι πρόσθετες παρεμβάσεις για την ανάσχεση της ενεργειακής κρίσης (επιδότηση κατανάλωσης ενεργειακών αγαθών, ενισχύσεις ΑΜΕΑ, χαμηλοσυνταξιούχων κ.ά.), με την επίδρασή τους να εξαρτάται από τη διάρκειά τους, το εάν θα διευρυνθούν περαιτέρω (π.χ. μείωση ΦΠΑ στα τρόφιμα). Αμφότερες οι επιδράσεις στην καταναλωτική ζήτηση και την απασχόληση, του πολέμου και των αντισταθμιστικών μέτρων, θα είναι ηπιότερες εφόσον λήξουν οι εχθροπραξίες σχετικά σύντομα, εντός του δεύτερου τριμήνου (εναλλακτικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων).

Οι πιέσεις από τον πόλεμο στην ανάκαμψη της Ευρωζώνης θα έχουν, όπως προαναφέρθηκε, αντίκτυπο στις εγχώριες εξαγωγές, κυρίως σε προϊόντα. Από την άλλη πλευρά, η σταθερή ανοδική δυναμική των εξαγωγών αγαθών τα τελευταία χρόνια, που τις έχει οδηγήσει σε διαδοχικά ιστορικά μέγιστα επίπεδα, θα τονώσει σε κάποιο βαθμό την απασχόληση, τόσο άμεσα, όσο και έμμεσα, μέσω των βιομηχανικών επενδύσεων. Ήπιες αναμένεται να είναι οι αρνητικές επενέργειες στον Τουρισμό, με τη διεθνή κίνηση στα μεγαλύτερα αεροδρόμια να παραμένει

ισχυρή τον Μάρτιο και τις προκρατήσεις για το καλοκαίρι σε υψηλά επίπεδα. Σε συνδυασμό με τη σημαντική αύξηση του διεθνούς τουρισμού και τις εισπράξεις από αυτόν πέρυσι, αναμένεται έντονη διεύρυνση των θέσεων εργασίας στον κλάδο φέτος.

Η αύξηση των επενδύσεων, σε εξαγωγικούς κλάδους της βιομηχανίας και στον Τουρισμό, αλλά κυρίως αξιοποιώντας τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, καθώς και από την εκκίνηση επενδύσεων σε σημαντικές αποκρατικοποιήσεις, όπως στο Ελληνικό, θα τονώσει σημαντικά τη δημιουργία θέσεων εργασίας φέτος, μεταξύ άλλων κλάδων, στις Κατασκευές.

Τονωτικά στην εγχώρια απασχόληση το 2022 θα επενεργήσει ο δημόσιος τομέας. Έχει πραγματοποιηθεί προγραμματισμός 20,6 χιλ. προσλήψεων και διορισμών για φέτος, στο πλαίσιο του κανόνα «μία πρόσληψη για κάθε μία αποχώρηση», βάσει των αποχωρήσεων όχι μόνο στο προηγούμενο, αλλά και σε παλαιότερα έτη.

Μια εξέλιξη της οποίας η επίδραση στην απασχόληση είναι δύσκολο να προβλεφθεί, είναι η μεταβολή του κατώτατου μισθού από την 1^η Μαΐου. Οι επιδράσεις της εξαρτώνται διαχρονικά από την έκτασή της. Δεδομένου ότι έχει εξαγγελθεί αύξησή του από 6% έως 8%, ο κατώτατος μισθός αναμένεται να ανέλθει σε επίπεδο λίγο υψηλότερο των €700. Αυτή η αύξηση θα επηρεάσει κυρίως επιχειρήσεις σε κλάδους στους οποίους ένα μεγάλο τμήμα των εργαζομένων αμοίβεται με τον κατώτατο μισθό, π.χ. λόγω υψηλής αναλογίας ανειδίκευτης εργασίας. Συνεπάγεται ότι οι επιχειρήσεις σε αυτούς τους κλάδους θα πρέπει να ανταπεξέλθουν τόσο στην τρέχουσα ισχυρή άνοδο του ενεργειακού κόστους, όσο και στην αύξηση του μισθολογικού κόστους. Σε περιπτώσεις που αυτές οι πιέσεις θα είναι ισχυρές, τότε έστω προσωρινά, όσο διαρκεί η ενεργειακή κρίση, ενδεχομένως να προτιμηθούν καθεστώτα απασχόλησης εκτός της πλήρους, π.χ. μερική απασχόληση.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, η εκτίμηση για το ποσοστό της ανεργίας στο βασικό σενάριο είναι στην περιοχή του 13,5%, ενώ στο εναλλακτικό σενάριο στην περιοχή του 12,8-13,0%.

Έντονη κλιμάκωση πληθωριστικών πιέσεων το 2022, από το υψηλό ενεργειακό κόστος, αλλά και την ενίσχυση της ζήτησης

Οι τιμές καταναλωτή υφίστανται τις ισχυρότερες άμεσες επιπτώσεις από την αναταραχή στην παγκόσμια οικονομία εξαιτίας του πολέμου. Αυτές έχουν εντείνει τις έντονες επιδράσεις στις τιμές από την ταχύρρυθμη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας που ξεκίνησε πριν ένα χρόνο. Στο πρώτο τρίμηνο του 2022 καταγράφηκε μέσος ρυθμός μεταβολής του Εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) 7,5%, από υποχώρηση 1,6% πριν ένα χρόνο. Ο σημαντικός αντιπληθωρισμός πέρυσι ευνόησε την άνοδο ένα χρόνο μετά, προξενώντας ένα αυξητικό αποτέλεσμα βάσης. Ο πληθωρισμός σε αυτή την περίοδο είναι ο υψηλότερος των τελευταίων 25 ετών, από την αρχή του 1997. Ως προς τις επιδράσεις των βασικών συνιστωσών του δείκτη τιμών σε αυτόν, η ενίσχυσή του στην περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου, για την οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, οφείλεται κυρίως -όπως είναι αναμενόμενο- στην έντονα θετική επίδραση των ενεργειακών αγαθών, με περίπου τρεις ποσοστιαίες μονάδες. Έπεται, με μικρή διαφορά, ο ενισχυτικός ρόλος της εγχώριας ζήτησης, με 2,7 ποσοστιαίες μονάδες. Οριακά αρνητική ήταν η επίδραση της έμμεσης της φορολογίας στις τιμές (-0,2 ποσοστιαίες μονάδες).

Ως προς τις αναμενόμενες εξελίξεις στις τιμές καταναλωτή στη συνέχεια του 2022, οι τιμές των ενεργειακών προϊόντων αναμένεται να παραμείνουν σε αρκετά υψηλά επίπεδα σε αμφότερα τα σενάρια μακροοικονομικών προβλέψεων, εξαιτίας των κυρώσεων στις εξαγωγές πετρελαίου της Ρωσίας και της γενικότερης υποχώρησης της ενεργειακής ζήτησης από αυτή, παρά τη διάθεση στρατηγικών αποθεμάτων από τις ΗΠΑ και τα υπόλοιπα μέλη της Διεθνούς Οργάνωσης Ενέργειας. Άλλωστε, η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας θα συνεχιστεί φέτος, δυναμική που θα διευρύνει τη ζήτηση πετρελαίου σε σχέση με το 2021. Σύμφωνα με τις υποθέσεις των δύο μακροοικονομικών σεναρίων του IOBE, στο βασικό σενάριο η άνοδος της τιμής του πετρελαίου φέτος θα είναι της τάξης του 30-35%, ενώ στο εναλλακτικό σενάριο θα κυμαίνεται μεταξύ 20-25%. Τα μέτρα επιδότησης της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου και καυσίμων, θα μετριάσουν μερικώς την έντονη πληθωριστική επίδραση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων.

Πέρα από τις επιδοτήσεις της κατανάλωσης ενέργειας, τα υπόλοιπα μέτρα στήριξης-ενισχύσεις προς ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (ΑΜΕΑ, χαμηλοσυνταξιούχοι, δικαιούχοι ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος κ.ά.) για την ανάσχεση των επιδράσεων της ενεργειακής κρίσης, θα αποτρέψουν μια σημαντική εξασθένηση της καταναλωτικής ζήτησης. Επιπλέον, θα αναπληρώσουν σε κάποιο βαθμό, ανάλογα με τη διάρκεια της εφαρμογής τους, τα εκτεταμένα μέτρα στήριξης έναντι της πανδημίας πέρυσι, τα οποία φέτος θα είναι πολύ μικρότερης έκτασης. Η μεσοσταθμική μείωση του ΕΝΦΙΑ και η αύξηση του κατώτατου μισθού από την αρχή του Μαΐου, θα ενισχύσουν το διαθέσιμο εισόδημα. Πέρα από αυτές τις παρεμβάσεις στήριξης και διοικητικές αποφάσεις, το εισόδημα και η κατανάλωση των νοικοκυριών εγχωρίως θα τονωθούν από την αυξημένη δραστηριότητα και τη διεύρυνση της απασχόλησης, σε κλάδους οι οποίοι πλήγηκαν τα προηγούμενα χρόνια από τις καραντίνες και στους οποίους πραγματοποιείται ένα σημαντικό τμήμα της εγχώριας κατανάλωσης (Λιανικό Εμπόριο, Εστίαση, Τουρισμός). Παρόμοιες εξελίξεις θα προξενηθούν από τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε εξωστρεφείς δραστηριότητες, κυρίως στη Βιομηχανία, τον Τουρισμό και τις Μεταφορές, όπως επίσης από τις περισσότερες επενδύσεις. Αυτές οι τάσεις στην κατανάλωση και τις επενδύσεις θα είναι ηπιότερες στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων, υπό τις εντονότερες επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα και την αβεβαιότητα εξαιτίας του πολέμου.

Ως προς την επίδραση των παρεμβάσεων έμμεσης φορολογίας, η μείωση του ΦΠΑ που ίσχυε από τον προπέρσινο Ιούνιο για συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες παρατάθηκε μέχρι το πρώτο εξάμηνο του 2022. Ωστόσο, καθώς έχει πλέον παρέλθει ένα έτος από την εφαρμογή της, δεν αναμένεται κάποια περαιτέρω ουσιαστική επίδρασή της στις τιμές. Η έκπτωση του ΦΠΑ σε ορισμένα άλλα αγαθά και υπηρεσίες (γυμναστήρια, σχολές χορού κ.α.), θα έχει περιορισμένη ανασχετική επίδραση στην αύξηση των τιμών, καθώς αφορά ένα μικρό τμήμα των καταναλωτικών δαπανών. Ελαφρώς ισχυρότερο αναμένεται να είναι το αποτέλεσμα από τη μείωση του τέλους συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας. Αναμένεται να γίνουν αισθητές στις τιμές των προϊόντων διατροφής προσεχώς, πρώτον, η μείωση του ΦΠΑ λιπασμάτων και ζωοτροφών από 13% σε 6%, δεύτερον, η επιστροφή του ΕΦΚ πετρελαίου κίνησης των αγροτών.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω πιθανές τάσεις στις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων για το 2022 προβλέπεται πως ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή θα ενισχυθεί κατά 7,0% με 7,8%. Εφόσον λάβουν χώρα οι εξελίξεις υπό το εναλλακτικό σενάριο, η άνοδος των τιμών στα ενεργειακά προϊόντα θα είναι έντονη, αλλά ηπιότερη, ενώ η ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης μεγαλύτερη, με αποτέλεσμα ο πληθωρισμός να κυμανθεί κατά μέσο όρο σε χαμηλότερα επίπεδα, στην περιοχή του 6,2% με 6,8%.

Ειδική μελέτη: Επιπτώσεις της αναθεωρημένης ευρωπαϊκής πολιτικής για το κλίμα στην ελληνική βιομηχανία και οικονομία

Η συγκεκριμένη μελέτη του IOBE εκτιμά εξετάζει τις πιθανές επιπτώσεις στους κλάδους της βιομηχανίας εγχωρίως που είναι εκτεθειμένοι στον κίνδυνο διαρροής άνθρακα, καθώς και τις προεκτάσεις αυτών στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας, από τις σχεδιαζόμενες αλλαγές στη λειτουργία του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών (ΣΕΔΕ) και τη θέσπιση του Μηχανισμού Συνοριακής Προσαρμογής Άνθρακα (ΜΣΠΑ) στην ΕΕ. Στη μελέτη πραγματοποιείται αρχικά επισκόπηση των αλλαγών στην πολιτική της ΕΕ για το κλίμα, όπως αυτές απορρέουν από τη δέσμη προτάσεων πολιτικής «Fit for 55», με έμφαση στις αλλαγές στο πλαίσιο προστασίας από τη διαρροή άνθρακα και την εισαγωγή του ΜΣΠΑ. Η μελέτη ολοκληρώνεται με την επισήμανση ορισμένων σημείων προς βελτίωση στο προτεινόμενο πλαίσιο προστασίας από τη διαρροή άνθρακα, με γνώμονα τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής βιομηχανίας και τη διευκόλυνσή της στην υλοποίηση των αναγκαίων προσαρμογών.

2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

A. Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

- Η παγκόσμια οικονομία εκτιμάται ότι ανέκαμψε με ρυθμό στην περιοχή του 5,7-6,0% το 2021, όπως προβλεπόταν στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία
- Η δυναμική της παγκόσμιας ανάκαμψης αναμένεται να πληγεί από τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, η οποία έχει προκαλέσει οικονομική διαταραχή απροσδιόριστου μεγέθους και διάρκειας
- Η παγκόσμια ανάπτυξη για το τρέχον έτος αναμένεται να είναι σαφώς χαμηλότερη του 4,4% που προβλεπόταν από το ΔΝΤ τον περασμένο Ιανουάριο
- Ο πληθωρισμός έχει ανέλθει τον Φεβρουάριο σε μέγιστο επίπεδο 32 ετών στις χώρες του ΟΟΣΑ από την ισχυρή άνοδο των τιμών ενέργειας, πρώτων υλών και τροφίμων
- Όσο οι διπλωματικές προσπάθειες εξεύρεσης συμβιβαστικής συμφωνίας δεν τελεσφορούν και οι πολεμικές επιχειρήσεις συνεχίζονται, παραμένει εξαιρετικά δύσκολο να προβλεφθούν οι πλήρεις επιπτώσεις της νέας κρίσης

Η παγκόσμια οικονομία συνέχιζε να ανακάμπτει στο τέλος του 2021 και στην αρχή του 2022, μαζί με το διεθνές εμπόριο, την απασχόληση και τα εισοδήματα. Παρότι η πανδημία του COVID-19 δεν είχε τεθεί υπό έλεγχο, ο οικονομικός της αντίκτυπος είχε σαφώς αποδυναμωθεί. Οι οικονομίες των χωρών του ΟΟΣΑ αναπτύχθηκαν με ρυθμό 4,9% στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, κατόπιν αύξησης του ΑΕΠ 4,7% στο προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωσής του 2,7% στο τέταρτο τρίμηνο του 2020. Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες (G7) διαμορφώθηκε το τελευταίο τρίμηνο πέρυσι σε 4,5%, έναντι ρυθμού 4,2% στο προηγούμενο τρίμηνο και -2,9% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2020. Οι 20 μεγαλύτερες οικονομίες του ΟΟΣΑ

αναπτύχθηκαν την ίδια περίοδο με ρυθμό 4,9%, όπως και το προηγούμενο τρίμηνο, σε αντίθεση με την ύφεση 0,4% το τέταρτο τρίμηνο του 2020. Στις τάσεις σε επίπεδο χωρών, μεταξύ των πλέον αναπτυσσόμενων, σημαντική μεταβολή στον ετήσιο ρυθμό του ΑΕΠ κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2021 σε σύγκριση με το προηγούμενο σημειώθηκε στην Ιταλία (+6,2%, από +3,9%), τη Γαλλία (+5,4%, από +3,5%) και τις ΗΠΑ (+5,5% έναντι +4,9%). Στις μεγάλες ασιατικές αναπτυσσόμενες οικονομίες, η οικονομία της Κίνας αναπτύχθηκε με ρυθμό 4,0%, από 4,9% ένα τρίμηνο πριν. Η οικονομία της Ινδίας σημείωσε ανάκαμψη κατά 4,9% από 9,3% στο τρίτο τρίμηνο του 2021. Στη Λατινική Αμερική, οι οικονομίες της Αργεντινής και της Βραζιλίας ανέκαμψαν με ρυθμούς 8,4% και 1,6% αντίστοιχα, από ανάπτυξη 11,5% και 4,1% το προηγούμενο τρίμηνο.

Καθώς η παγκόσμια ανάκαμψη αναμενόταν να συνεχιστεί το τρέχον και το επόμενο έτος, υποστηριζόμενη από την πρόοδο στην αναχαίτηση των επιπτώσεων της πανδημίας στην ανθρώπινη υγεία και ζωή και ηπιότερες από ότι την προηγούμενη διετία ευνοϊκές δημοσιονομικές και νομισματικές συνθήκες, μια νέα, ιδιαίτερα σημαντική κρίση ανέκυψε με την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Αποτελεί ισχυρή πηγή αβεβαιότητας παγκοσμίως σε πολλά επίπεδα, κυρίως σε σχέση με την ενεργειακή τροφοδοσία και την ευστάθεια των γεωπολιτικών σχέσεων σε διάφορες περιφέρειες του πλανήτη, πέραν της Ευρώπης. Οι πιο άμεσες συνέπειές της εκδηλώνονται στις τιμές των προϊόντων ενέργειας και ακολούθως στον πληθωρισμό. Τον Φεβρουάριο, ο οποίος επηρεάστηκε σε μικρό βαθμό από την πολεμική σύγκρουση, ο πληθωρισμός ανήλθε σε μέγιστο επίπεδο 32 ετών στις 38 χώρες του ΟΟΣΑ (7,7%).

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία συνιστά πρώτα από όλα σημαντική ανθρωπιστική κρίση επηρεάζοντας τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων, σε αυτή και τις γειτονικές χώρες, μη εξαιρουμένης της Ρωσίας. Αλλά πρόκειται και για μια παγκόσμια οικονομική διαταραχή απροσδιόριστου μεγέθους και διάρκειας. Παρότι από άποψης μεγέθους οικονομιών, Ρωσία και Ουκρανία έχουν σχετικά μικρή βαρύτητα στην παγκόσμια οικονομία, συνολικά παράγουν και εξαγωγούν σημαντική ποσότητα βασικών ειδών διατροφής (π.χ. σιτηρά), ορυκτών και ενεργειακών προϊόντων. Οι συνέπειες του πολέμου σε αυτό το πεδίο είναι ήδη ορατές παγκοσμίως στις αγορές εμπορευμάτων, όπου οι τιμές πετρελαίου, φυσικού αερίου και σιταριού έχουν εκτοξευτεί. Αυτή η εξέλιξη προήλθε και από την επιβολή κυρώσεων από πολλές ανεπτυγμένες χώρες ως αντίδραση στη ρωσική εισβολή, σε εισαγωγές και εξαγωγές από/προς τη Ρωσία, καθώς και σε περιουσιακά στοιχεία κυβερνητικών αξιωματούχων και επιχειρηματιών. Σε αυτό το πλαίσιο εξελίξεων, η μέση τιμή spot για το πετρέλαιο Brent διαμορφώθηκε τον Μάρτιο στα \$118,1 το βαρέλι, 80,5% ψηλότερα από ότι πριν ένα χρόνο και 268,8% παραπάνω από τον Μάρτιο του 2020, στο ξέσπασμα της υγειονομικής κρίσης. Την ίδια περίοδο η τιμή του φυσικού αερίου ανά εκατ. Btu διαμορφώθηκε στα \$4,92 Btu, 87,6% υψηλότερα από πέρυσι και 184% παραπάνω από ότι το 2020. Όσο οι διπλωματικές προσπάθειες εξεύρεσης συμβιβαστικής συμφωνίας δεν τελεσφορούν και οι πολεμικές επιχειρήσεις συνεχίζονται, παραμένει εξαιρετικά δύσκολο να προβλεφθούν η εξέλιξη αυτών και άλλων επιπτώσεων της νέας κρίσης.

Το ισχυρό οικονομικό κόστος και η υψηλή αβεβαιότητα που προκαλεί η σύγκρουση στην Ουκρανία, δημιουργεί νέες προκλήσεις για τους φορείς χάραξης πολιτικής, που ήδη αντιμετωπίζουν αυξημένες πιέσεις στα επίπεδα τιμών, σημαντική επιβάρυνση των δημόσιων οικονομικών εξαιτίας της πανδημίας και ανισορροπίες στην πορεία ανάκαμψης από αυτή. Πολλές από τις κυβερνήσεις που έρχονται αντιμέτωπες με το εξαιρετικά υψηλό κόστος ενέργειας, αντιδρούν με τη διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας, ακόμα και με τη χρήση ρυπογόνων πηγών όπως ο λιγνίτης, και αύξηση της αποδοτικότητας, όπου αυτό είναι δυνατό. Αντικείμενο έντονης

αντιπαράθεση είναι η εύρεση κατάλληλα σχεδιασμένων δημοσιονομικών παρεμβάσεων στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων, ούτως ώστε να περιοριστεί η αρνητική επίδραση στην ανάπτυξη, χωρίς να επιβαρυνθούν σημαντικά για τρίτο έτος τα δημοσιονομικά ισοζύγια. Ιδιαίτερα οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που είναι περισσότερο εξαρτημένες από τις εισαγωγές ενέργειας από τη Ρωσία, προσανατολίζονται στη σταδιακή ενεργειακή απεξάρτηση και την επίτευξη ενεργειακής ασφάλειας μεσοπρόθεσμα, μέσω της επιτάχυνσης των επενδύσεων ενεργειακής μετάβασης σε πιο καθαρές μορφές ενέργειας. Υπό αυτές τις κατευθύνσεις, στο τέλος Μαρτίου, η ΕΕ συμφώνησε την προμήθεια επιπλέον ποσότητας υδροποιημένου φυσικού αερίου από τις ΗΠΑ για φέτος. Συνέπεια της ρωσικής επιθετικότητας αποτελεί και η απόφαση πολλών χωρών να αυξήσουν τις αμυντικές δαπάνες. Ταυτόχρονα, η νομισματική πολιτική παγκοσμίως προσπαθεί από τη μια πλευρά να διασφαλίσει ότι οι πληθωριστικές προσδοκίες θα παραμείνουν ελεγχόμενες, χωρίς ωστόσο να θέσει σε κίνδυνο την ανάκαμψη που βρίσκεται σε εξέλιξη.

Σύμφωνα με το ΔΝΤ, ο ρυθμός μεταβολής του παγκόσμιου ΑΕΠ το 2021 διαμορφώθηκε στην περιοχή του 5,9%, ενώ για φέτος προβλεπόταν στην έκθεσή του τον περασμένο Ιανουάριο, προ της νέας κρίσης ανάπτυξη 4,4%. Στον Πίνακα 2.1 περιλαμβάνονται οι προβλέψεις του ΔΝΤ τον περασμένο Ιανουάριο για τις ετήσιες μεταβολές του ΑΕΠ το 2021, καθώς και για τα έτη 2022 και 2023, στην παγκόσμια οικονομία και σε επιλεγμένες αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες. Επισημαίνεται πως ακόμα δεν έχει προβεί κάποιος διεθνής οργανισμός ο οποίος πραγματοποιεί τακτικά προβλέψεις σε αναθεώρησή τους κατόπιν του πολέμου.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον (ετήσια % μεταβολή ΑΕΠ σε πραγματικές τιμές)

Οικονομία	2021		2022		2023	
	Εκτίμηση*	Πρόβλεψη	Διαφορά από προηγούμενη πρόβλεψη **	Πρόβλεψη	Διαφορά από προηγούμενη πρόβλεψη *	
Παγκόσμια	5,9	4,4	-0,5	3,8	0,2	
ΗΠΑ	5,6	4,0	-1,2	2,6	0,4	
Ιαπωνία	1,6	3,3	0,1	1,8	0,4	
Καναδάς	4,6	4,1	-0,8	2,8	0,2	
Ηνωμένο Βασίλειο	7,4	4,7	-0,3	2,3	0,4	
Ευρωζώνη	5,3	3,9	-0,4	2,5	0,5	
<i>Γερμανία</i>	2,9	3,8	-0,8	2,5	0,9	
<i>Γαλλία</i>	7,0	3,5	-0,4	1,8	0,0	
<i>Ιταλία</i>	6,6	3,8	-0,4	2,2	0,6	
Ρωσία	4,5	2,8	-0,1	2,1	0,1	
Τουρκία	11,0	3,3	0,0	3,3	0,0	
Κίνα	8,1	4,8	-0,8	5,2	-0,1	
Ινδία	9,0	9,0	0,5	7,1	0,5	
Βραζιλία	4,7	0,3	-1,2	1,6	-0,4	
Παγκόσμιο Εμπόριο	9,3	6,0	-0,7	4,9	0,4	

* Παρατίθενται οι πραγματικές τιμές ή προκαταρκτικές εκτιμήσεις εφόσον είναι διαθέσιμες

** Διαφορά σε ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με τις προηγούμενες εκτιμήσεις του ΔΝΤ (World Economic Outlook, Οκτώβριος 2021)

Πηγή: World Economic Outlook, ΔΝΤ, Ιανουάριος 2022

Στην συνέχεια αναλύονται οι πρόσφατες και οι αναμενόμενες για το 2022 τάσεις στις οικονομίες των σημαντικότερων κρατών και ενώσεων κρατών.

Μεταξύ των πλέον ανεπτυγμένων χωρών, στην οικονομία των ΗΠΑ το τέταρτο τρίμηνο του 2021 σημειώθηκε ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης 5,5% από 4,9% το προηγούμενο τρίμηνο και ύφεση 2,3% το τέταρτο τρίμηνο του 2020. Στο σύνολο του 2021 η αμερικάνικη οικονομία εκτιμάται ότι αναπτύχθηκε με ρυθμό 5,6%, κατόπιν συρρίκνωσής της κατά 3,4% το 2020. Η επιτάχυνση του τέταρτου τριμήνου οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση των επενδύσεων σε αποθέματα, σε άνοδο των εξαγωγών και των πάγιων επενδύσεων σε κατοικίες και επιτάχυνση της καταναλωτικής δαπάνης. Στο τέταρτο τρίμηνο πέρυσι, τα αυξημένα κρούσματα κορωνοϊού οδήγησαν σε συνεχείς περιορισμούς και διακοπές στη λειτουργία των καταστημάτων σε ορισμένες περιοχές της χώρας. Η κρατική στήριξη σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις μειώθηκε καθώς έληξαν ή περιορίστηκαν οι προβλέψεις αρκετών κρατικών προγραμμάτων. Ο πληθωρισμός της αμερικανικής οικονομίας διαμορφώθηκε στο 8,5% τον περασμένο Μάρτιο, ρυθμός ο οποίος είναι ο μέγιστος των τελευταίων 40 ετών. Προκειμένου να ελέγξει τις πληθωριστικές πιέσεις, η FED αύξησε το βασικό της επιτόκιο κατά 25 μονάδες βάσης τον περασμένο Μάρτιο και σκοπεύει να προσαρμόσει ταχύτερα τη στάση της σε ουδέτερη από διευκολυντική, ενώ, ανάλογα με τις οικονομικές και χρηματοπιστωτικές εξελίξεις, αυτή θα μπορούσε να εξελιχθεί σε πιο περιοριστική.

Η οικονομία της Ευρωζώνης αναπτύχθηκε με ρυθμό 4,6% το τέταρτο τρίμηνο του 2021, από ανάπτυξη 4,0% το προηγούμενο τρίμηνο και έναντι συρρίκνωσης 4,3% στο ίδιο τρίμηνο του 2020. Στο τέταρτο τρίμηνο του 2021 η οικονομική δραστηριότητα ενισχύθηκε από την αύξηση του σχηματισμού παγίου κεφαλαίου (+3,5%) και τη δημόσια κατανάλωση (+0,5%), ενώ η δαπάνη των νοικοκυριών (-0,6%) και το εμπορικό ισοζύγιο (-4,6%) επίδρασαν αρνητικά στην ανάπτυξη. Στο σύνολο του 2021 η Ευρωζώνη αναπτύχθηκε με ρυθμό 5,3%, κατόπιν συρρίκνωσης 6,4% το 2020. Ο πληθωρισμός ανήλθε τον Μάρτιο στην Ευρωζώνη στο 7,5%, που αποτελεί νέο διαχρονικά μέγιστο επίπεδο, καθώς ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία οδήγησαν τις τιμές πετρελαίου και φυσικού αερίου σε πολύ επίπεδα, όπως ήδη δείχθηκε. Η ΕΚΤ αποφάσισε να τερματίσει τις αγορές ομολόγων το τρίτο τρίμηνο του 2022 στο πλαίσιο του Έκτακτου Προγράμματος Αγορών Τίτλων εξαιτίας της Πανδημίας (PEPP), εξομαλύνοντας σταδιακά την πολιτική της τους επόμενους μήνες. Επιπλέον, έχει προγραμματίσει σύσφιξη της πολιτικής της, με αυξήσεις επιτοκίων μετά το τέλος της ποσοτικής χαλάρωσης, χωρίς ωστόσο να προσδιορίζει συγκεκριμένο χρονικό σημείο.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το ΑΕΠ ενισχύθηκε κατά 6,6% στο τέταρτο τρίμηνο του περασμένου έτους, από αύξηση 6,9% το προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωση 6,3% πριν ένα χρόνο. Για το σύνολο του 2021 η ανάπτυξη διαμορφώθηκε στο 7,4%, κατόπιν συρρίκνωσης 9,3% το 2020.

Στην Ιαπωνία, το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 0,4% στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, κατόπιν αύξησης 1,2% στο προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωσης 0,8% ένα χρόνο πριν. Για το σύνολο του 2021 η ιαπωνική οικονομία εκτιμάται ότι αναπτύχθηκε με ρυθμό 1,6% από ύφεση 4,5% το 2020.

Στη συνέχεια της τρέχουσας υπό-ενότητας παρουσιάζονται οι πρόσφατες τάσεις στην οικονομία και οι προκλήσεις οικονομικής πολιτικής σε πέντε αναπτυσσόμενες χώρες και οικονομικές περιφέρειες, οι οποίες παράγουν συνολικά σχεδόν το 1/3 του παγκόσμιου ΑΕΠ.

Αναλυτικά, η οικονομία της Κίνας παρουσίασε επιβράδυνση του ρυθμού μεγέθυνσής της στο τέταρτο τρίμηνο του 2021 για τρίτο συνεχόμενο τρίμηνο, στο 4,0%, από ρυθμό 4,9% το προηγούμενο τρίμηνο και 6,4% ένα χρόνο νωρίτερα. Συνολικά, για το 2021 η ανάπτυξη εκτιμάται

σε 8,1%. Ο ρυθμός ανάπτυξης στους τελευταίους τρεις μήνες του 2021 ήταν ο πιο αργός από το δεύτερο τρίμηνο του 2020, εν μέσω των αντίξοων συνθηκών που δημιουργεί η ύφεση στην αγορά ακινήτων, προβλημάτων στις εφοδιαστικές αλυσίδες και νέων εστιών μετάδοσης της COVID-19.

Η οικονομία της Ινδίας κατέγραψε ανάπτυξη 4,9% στο τέταρτο τρίμηνο του περασμένου έτους, από ανάπτυξη 9,3% στο προηγούμενο τρίμηνο και ανάπτυξη 0,5% ένα χρόνο πριν. Ήταν το πέμπτο συνεχόμενο τρίμηνο ανάκαμψης για τη χώρα, στην οποία συνέβαλαν η ώθηση της εορταστικής περιόδου στη καταναλωτική ζήτηση, η κρατική στήριξη και η ταχεία πτώση των κρουσμάτων κορωνοϊού. Για το σύνολο του περασμένου έτους εκτιμάται ότι η ανάπτυξη διαμορφώθηκε στην περιοχή 9%.

Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της Ρωσίας ενισχύθηκε κατά 5,0% σε ετήσια βάση το τέταρτο τρίμηνο του 2021, κατόπιν αύξησης 3,8% το προηγούμενο τρίμηνο και μείωσης 1,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020. Συνολικά το 2021 η ρωσική οικονομία εκτιμάται πως αναπτύχθηκε με ρυθμό 4,3%, ενώ για το τρέχον έτος, προ του πολέμου, προβλεπόταν σαφής επιβράδυνση της ανάπτυξης, στο 2,4%.

Η οικονομία της Τουρκίας κατέγραψε ρυθμό ανάπτυξης 8,4% σε ετήσια βάση το τέταρτο τρίμηνο του 2021 από 8,1% το προηγούμενο τρίμηνο, έναντι ανάπτυξης 5,6% πριν ένα χρόνο. Για το σύνολο του 2021 η τουρκική οικονομία εκτιμάται ότι αναπτύχθηκε με ρυθμό 11%. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, επιταχύνθηκε για δέκατο συνεχόμενο μήνα τον Μάρτιο, φθάνοντας το 61,1%, που αποτελεί μέγιστο επίπεδο 20 ετών. Η ισοτιμία της τουρκικής λίρας έχει υποχωρήσει σημαντικά (-44,7% και -39,8% σε σχέση με το δολάριο και το ευρώ το 2021). Πάρα ταύτα, η κεντρική τράπεζα της χώρας μείωσε τα επιτόκια κατά 100 μονάδες βάσης το Δεκέμβριο, στο 14%.

Από τις χώρες της Λατινικής Αμερικής, η οικονομία της Βραζιλίας κατέγραψε μεγέθυνση 1,6% στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, από 4,1% το προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωση 1,0% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020. Για το σύνολο του 2021 η ανάπτυξη εκτιμάται στο 4,7%.

Ο σύνθετος πρόδρομος δείκτης του ΟΟΣΑ για τις χώρες-μέλη του, βρίσκεται σε πτωτική πορεία από τον περασμένο Σεπτέμβριο, μετά από άνοδο 16 μηνών και το υψηλό τριών ετών του Αυγούστου. Ωστόσο, παραμένει υψηλότερα από το μακροχρόνιο μέσο όρο του. Ο δείκτης επιχειρηματικής εμπιστοσύνης του ΟΟΣΑ έχει εισέλθει σε καθοδική τροχιά από τον περασμένο Δεκέμβριο, παραμένοντας όμως υψηλότερα του μακροχρόνιου μέσου όρου. Αδύναμη παραμένει η καταναλωτική εμπιστοσύνη, με τον σχετικό δείκτη να υποχωρεί για ένατο συνεχόμενο μήνα τον Μάρτιο.

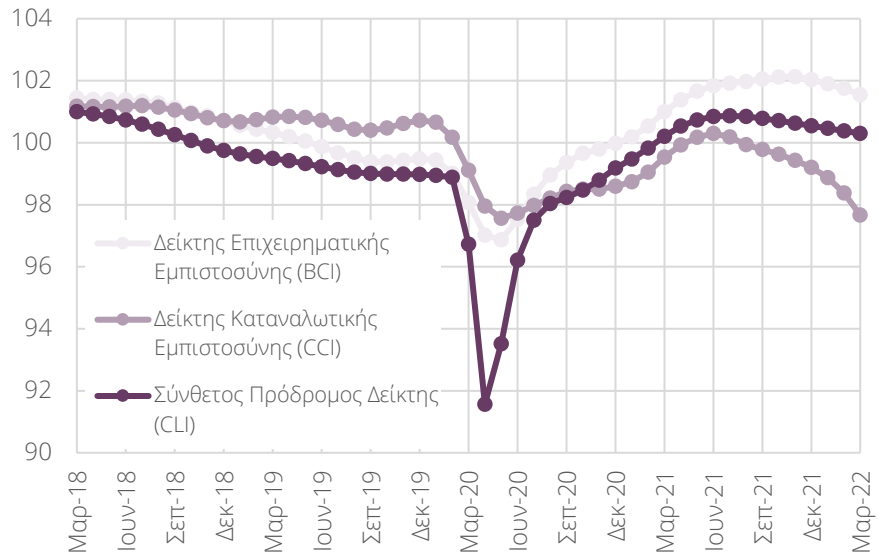
Ο όγκος του παγκοσμίου εμπορίου εκτιμάται ότι ενισχύθηκε κατά 9,3% το 2021 παρά τις διαταραχές στην εφοδιαστική αλυσίδα και τη συνεχιζόμενη αδυναμία του εμπορίου υπηρεσιών.

Διάγραμμα 2.1

Δείκτες οικονομικού κλίματος και σύνθετος πρόδρομος δείκτης για τις χώρες του ΟΟΣΑ (στοιχεία εποχικά διορθωμένα, 100 = μακροχρόνιος μέσος όρος)

Σημαντική επιδείνωση του δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης, ενώ υποχωρούν ο δείκτης επιχειρηματικής εμπιστοσύνης και ο πρόδρομος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως

Πηγή: ΟΟΣΑ

Β. Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

- Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, οι οικονομικές επιπτώσεις των κυρώσεων στην ενέργεια στον πληθωρισμό και την ανάπτυξη, οι πιο σημαντικές προκλήσεις πολιτικής στην ΕΕ
- Πιθανή ανάγκη λήψης πρόσθετων δημοσιονομικών και νομισματικών μέτρων σε συλλογικό επίπεδο, πέραν των όσων έχουν ληφθεί για την αντιμετώπιση των συνεπειών του πολέμου
- Η διαχείριση της πανδημίας COVID-19 εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση, κυρίως ως προς την αντιμετώπιση των μεταλλάξεων
- Θετικός ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ στην ΕΕ και την Ευρωζώνη το τέταρτο τρίμηνο του 2021, 4,7% και 4,6% αντίστοιχα
- Υποχώρηση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος σε αμφότερες τις ζώνες το πρώτο τρίμηνο
- Οριακά αρνητική συμβολή καθαρών εξαγωγών στην ανάπτυξη την περίοδο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου σε Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση
- Προβλέψεις ανάπτυξης στην Ευρωζώνη και την ΕΕ 5,3% το 2021 και 4,0% στο επόμενο έτος (Φεβρουάριος 2021)
- Συνεχίζεται η εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (NextGenerationEU), ενώ εξετάζεται η συνέχεια της ευελιξίας στις αγορές τίτλων, εφόσον αυτή χρειαστεί.

Με την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022 μία καινούρια κοινωνικοοικονομική κρίση έχει ξεκινήσει στην Ευρώπη, με κυρίαρχο το ανθρωπιστικό πρόσημο, από τον εκτοπισμό εκατομμυρίων ανθρώπων από τις κατοικίες τους, αλλά και την επίδραση στις ζωές των ανθρώπων, κυρίως στις γειτονικές χώρες. Ωστόσο, υφίστανται επίσης πολλές

σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις. Για την Ευρώπη σχετίζονται κυρίως με την ενεργειακή εξάρτησή της από τη Ρωσία. Πριν από το ξέσπασμα του πολέμου, μία τάση επιστροφής προς την κανονικότητα είχε αρχίσει να γίνεται αισθητή στην Ευρώπη, με την άρση ποικίλων περιοριστικών μέτρων σε πολλές χώρες και διάφορες ρυθμιστικές παρεμβάσεις εν αναμονή απόσυρσης Σε επίπεδο οικονομικής πολιτικής, αναμενόταν η σταδιακή κατάργηση των έκτακτων νομισματικών και δημοσιονομικών μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας.

Οι επιπτώσεις από την πανδημία το 2020-2021 ήταν έντονες στη ζήτηση, στις εφοδιαστικές αλυσίδες, στην προσφορά εργασίας, στη βιομηχανική παραγωγή, στις τιμές, στο εμπόριο και στις ροές κεφαλαίων. Τις επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης καθόρισε και το γεγονός ότι η ευρωπαϊκή οικονομία στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία ήταν σχετικά ευάλωτη σε ένα shock, καθώς είχε ήδη σημειώσει σημαντική επιβράδυνση το 2019, εξαιτίας κυρίως ορισμένων διαρθρωτικών προβλημάτων σε κλάδους της βιομηχανίας της. Οι υψηλότερες τιμές των τροφίμων και της ενέργειας, οι περιορισμοί στην προσφορά που συνδέονται με την πανδημία και η ανάκαμψη της ζήτησης είχαν ως αποτέλεσμα τη διεύρυνση του πληθωρισμού.

Σε ότι αφορά τις επιπτώσεις του πολέμου, Ρωσία και Ουκρανία είναι σημαντικοί παραγωγοί και εξαγωγείς ορισμένων βασικών ειδών διατροφής, κάποιων ορυκτών και ενεργειακών προϊόντων. Ειδικά ως προς την κατανάλωση φυσικού αερίου, το 40% αυτής στη Δυτική Ευρώπη προέρχεται από την Κίνα. Σε συνδυασμό με τους προγενέστερες δυσκαμψίες εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας η Ευρώπη οδηγείτε σε μία νέα οικονομική, ίσως και επισιτιστική κρίση, ιδίως στις αγορές βασικών αγαθών με τις τιμές του φυσικού αερίου, του πετρελαίου και των σιτηρών να φτάνουν σε πολύ υψηλά επίπεδα. Οι τελικές οικονομικές επιδράσεις θα εξαρτηθούν τόσο από την έκβαση του πολέμου όσο και από την εμφάνιση μεταλλάξεων στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της πανδημίας.

Για το μετριασμό των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε από την αρχή της στην υλοποίηση παρεμβάσεων πολιτικής, νομισματικού και δημοσιονομικού χαρακτήρα. Οι πλέον σημαντικές εξ' αυτών είναι το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (NextGenerationEU), με προϋπολογισμό €1,85 δισεκ. και ο ενισχυμένος προϋπολογισμός της ΕΕ για την περίοδο 2021-2027, κοντά στο €1,05 τρισεκ. Οι πρόσφατες εξελίξεις ως προς τις δράσεις νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ παρουσιάζονται στο τέλος της τρέχουσας υπό-ενότητας της έκθεσης.

Συγκεκριμένα, ως προς τις οικονομικές εξελίξεις κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2021 στην Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη, παρουσίασαν επιτάχυνση της ανάπτυξης, στο 4,7% και 4,6% αντιστοίχως, έναντι ύφεσης κατά 4,0% σε ΕΕ και 4,2% ΕΖ αντιστοίχως ένα έτος νωρίτερα. Σύμφωνα με την πρόσφατη έκθεση προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, λίγες ημέρες πριν τον πόλεμο¹, κατόπιν ύφεσης 6,4% το 2020, η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη εκτιμάται πως διαμορφώθηκε σε 5,3% για το 2021 ενώ για το 2022 προβλεπόταν ανάκαμψη 4,0%, ομοίως και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η ανάπτυξη στις οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης την περίοδο Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου του 2021 προέκυψε από την αύξηση της εγχώριας ζήτησης, με τη συμβολή των επενδύσεων να ισούται με 1,9% του ΑΕΠ, όση περίπου στο προηγούμενο τρίμηνο (1,8%). Η συμβολή της

¹ European Economic Forecasts Winter 2022, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Φεβρουάριος 2022

κατανάλωσης μεγεθύνθηκε στο 2,9%, έναντι μικρότερης συμβολής, 1,8 π.μ. του ΑΕΠ, στο τέταρτο τρίμηνο του 2021. Η επίδραση των καθαρών εξαγωγών στη μεταβολή του ΑΕΠ το τέταρτο τρίμηνο του 2021 ήταν αρνητική, κατά 0,6%, από μηδενική το προηγούμενο τρίμηνο. Παρόμοιες είναι οι τάσεις στη διάρθρωση της ανάπτυξης στις οικονομίες της Ευρωζώνης, με την εγχώρια ζήτηση να αποτελεί αναπτυξιακό παράγοντα (5,0 π.μ. από 1,6 π.μ. στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι). Επίσης, σημειώθηκε θετική συμβολή των επενδύσεων σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο του προηγούμενου έτους (2,8% του ΑΕΠ), μεγαλύτερης έντασης συγκριτικά με το προηγούμενο τρίμηνο (1,5% του ΑΕΠ), ενώ παρατηρήθηκε θετική επίδραση της κατανάλωσης, 2,8 π.μ. από μικρότερη επίδραση στο τρίτο τρίμηνο 1,5 π.μ. Επιπλέον, στο εν λόγω τρίμηνο, η συμβολή των καθαρών εξαγωγών στην Ευρωζώνη ήταν αρνητική, κατά 0,4%, ενώ ένα τρίμηνο νωρίτερα ήταν θετική 0,4%.

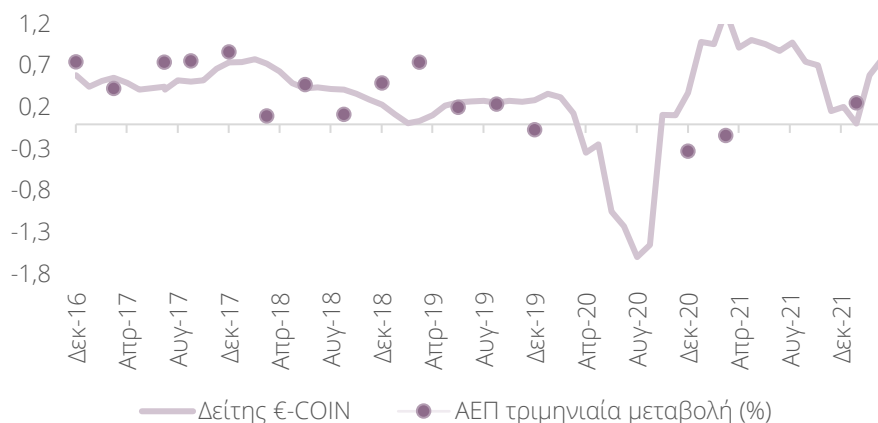
Η διάρθρωση των συνιστωσών του ΑΕΠ από την πλευρά της δαπάνης παραμένει παραπλήσια σε ΕΕ-27 και Ευρωζώνη, με την κατανάλωση να αντιπροσωπεύει το 74,1% και 74,2% του ΑΕΠ αντίστοιχα, τις επενδύσεις να αποτελούν το 22,8% και 22,4% του ΑΕΠ, τις εξαγωγές το 53,4% και το 51,9% και τις εισαγωγές το 50,4% και 48,6% του ΑΕΠ.

Μεγαλύτερη μεταξύ των χωρών της ΕΕ κατά το τέταρτο τρίμηνο του περασμένου έτους, ήταν η ανάπτυξη στην Σλοβενία (ετήσιες μεταβολές σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία), με ρυθμό 10,5%. Ακολούθησαν η Ιρλανδία (10,0%), η Μάλτα (9,9%) και η Κροατία (9,9%). Οι χώρες στις οποίες σημειώθηκε η μικρότερη ανάπτυξη, ήταν η Σλοβακία (1,2%), η Λετονία (2,7%) και η Τσεχία (3,6%). Σε επίπεδο κυλιόμενου 12-μηνου, η Ελλάδα παρουσίασε θετικό ρυθμό ανάπτυξης 8,2%, αρκετά υψηλότερο από την μέση απόδοση σε αμφότερες την ΕΕ και την ΕΖ (5,5% και 5,6% αντιστοίχως). Η χώρα με τη μικρότερη ανάπτυξη, σε δωδεκάμηνη βάση, ήταν η Σλοβακία (3,2%), ακολουθούμενη από την Τσεχία (3,4%). Στον αντίποδα, η χώρα με τον μεγαλύτερο θετικό κυλιόμενο ρυθμό ανάπτυξης στην ΕΕ ήταν η Ιρλανδία (13,5%) ακολουθούμενη από την Κροατία (10,4%) και τη Μάλτα (9,6%).

Διάγραμμα 2.2

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN & ΑΕΠ Ευρωζώνης*

Μικρή αύξηση του δείκτη €-COIN το τέταρτο τρίμηνο στις 0,46 μονάδες, από 0,36 μονάδες ένα τρίμηνο πριν και 1,10 πριν ένα χρόνο

*Το ερευνητικό κέντρο Centre of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Πηγή: CEPR και Bank of Italy

Ως προς τις τάσεις στο οικονομικό κλίμα και τους βασικούς πρόδρομους δείκτες οικονομικής δραστηριότητας σε Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση, ο δείκτης €-COIN αυξήθηκε στο πρώτο τρίμηνο του 2022 στις 0,46 μονάδες, από 0,36 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ είναι αρκετά μικρότερος του πρώτου τριμήνου του προηγούμενου έτους (1,10). Η μηνιαία επίδοση του Μαρτίου 2022, στις 0,77 μονάδες είναι μικρότερη του περυσινού Μαρτίου 1,36 υποδεικνύοντας επιβράδυνση της αύξησης του ΑΕΠ.

Ο δείκτης Οικονομικού Κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη ελαττώθηκε την περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου του φετινού έτους σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, κατά 4,2 και 4,0 μονάδες αντίστοιχα, ενώ ως προς την ίδια περίοδο πέρυσι ενισχυόταν κατά 15,9 και 16,4 μονάδες αντίστοιχα. Συγκεκριμένα, ο δείκτης διαμορφώθηκε στις 110,6 και 111,7 μονάδες. Τον Μάρτιο φέτος ο δείκτης Οικονομικού κλίματος μειώθηκε στις 107,5 μονάδες στην ΕΕ-27 και στις 108,5 μονάδες στην Ευρωζώνη, σε μικρότερο επίπεδο συγκριτικά με τον προηγούμενο μήνα. Από την άλλη πλευρά, διαμορφώθηκε 7,6 μονάδες υψηλότερα από ότι πριν ένα χρόνο σε αμφότερες τις ΕΕ-27 και ΕΖ.

Πίνακας 2.2

Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (μ.ό. 2000-2020=100)

Μήνας	Απρ-20	Μαϊ-20	Ιουν-20	Ιουλ-20	Αυγ-20	Σεπ-20	Οκτ-20	Νοε-20	Δεκ-20	Ιαν-21	Φεβ-21	Μαρ-21
ΕΕ-27 (2020)	67,1	69,4	77,2	83,7	88,4	91,5	91,7	88,6	91,6	91,1	93,1	99,9
Ευρωζώνη	67,8	70,2	78,1	84,2	89,1	92,3	92,5	89,3	92,4	91,5	93,4	100,9

Μήνας	Απρ-21	Μαϊ-21	Ιουν-21	Ιουλ-21	Αυγ-21	Σεπ-21	Οκτ-21	Νοε-21	Δεκ-21	Ιαν-22	Φεβ-22	Μαρ-22
ΕΕ-27 (2020)	108,8	112,8	115,8	116,6	115,3	115,3	116,2	115,2	113	111,6	112,8	107,5
Ευρωζώνη	109,4	113,4	116,7	117,6	116,3	116,4	117,2	116,2	113,8	112,7	113,9	108,5

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (DG ECFIN), Μάρτιος 2022

Μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών της ΕΕ, στη Γαλλία το πρώτο τρίμηνο φέτος ο δείκτης μειώθηκε σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (-4,3 μονάδες), ενώ σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2021 ο δείκτης διαμορφώθηκε 17,3 μονάδες υψηλότερα. Μείωση σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο του προηγούμενου έτους παρατηρήθηκε στη Γερμανία, κατά 2,3 μονάδες, όπου όμως ο δείκτης ήταν 14,2 μονάδες υψηλότερος έναντι του πρώτου τριμήνου του 2021. Στην Ιταλία ο δείκτης μειώθηκε κατά 7,0 μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και ενισχύθηκε κατά 15,6 μονάδες έναντι του αντίστοιχου τριμήνου το προηγούμενο έτος. Τέλος, την περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου 2022, ο δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα αυξήθηκε συγκριτικά με το προηγούμενο τρίμηνο κατά 2,1 μονάδες, στις 113,8 μονάδες, επίπεδο που είναι περίπου 20,6 μονάδες υψηλότερο από ότι ένα χρόνο νωρίτερα (93,2 μονάδες).

Πληρέστερη πληροφόρηση για της τάσεις στα μεγέθη που συνθέτουν το ΑΕΠ της Ευρωζώνης και της ΕΕ στο τέταρτο τρίμηνο του 2021 και τις υπόλοιπες μακροοικονομικές μεταβλητές, καθώς και για τις εκτιμώμενες τάσεις σε αυτές το προσεχές χρονικό διάστημα παρέχεται στη συνέχεια της

παρούσας υπό-ενόττητας. Παρουσιάζονται οι προβλέψεις για την περίοδο 2021-2022, όπως αυτές προκύπτουν για την ΕΕ και την Ευρωζώνη στην πλέον πρόσφατη έκθεση προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Πίνακας 2.3

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-27, Ευρωζώνη (πραγματικές ετήσιες % μεταβολές, εκτός αν δηλώνεται διαφορετικά)

	ΕΕ			Ευρωζώνη		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022
ΑΕΠ*	-5,9	5,3	4,0	-6,4	5,3	4,0
Ιδιωτική Κατανάλωση	-7,3	3,5	5,5	-7,9	3,2	5,5
Δημόσια Κατανάλωση	1,3	3,4	0,8	1,3	3,6	0,9
Ακαθάριστες επενδύσεις	-6,3	5,5	4,8	-7	5,2	4,4
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	-8,5	9,7	7,2	-9,1	9,7	7,3
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	-8,3	8,6	7,1	-9,1	8,2	7,2
Απασχόληση	-1,4	0,8	1,0	-1,5	0,8	1,0
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	7,1	7,1	6,7	7,9	7,9	7,5
Πληθωρισμός*	0,7	2,9	3,9	0,3	2,6	3,5
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-6,9	-6,6	-3,6	-7,2	-7,1	-3,9
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	91,8	92,1	90	99,3	100,0	97,9
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	2,7	3	3	2,6	3,1	3,2

Πηγή: *European Economic Forecasts, Winter 2022, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Φεβρουάριος 2022
European Economic Forecasts, Autumn 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2021

Αναλυτικά, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το τέταρτο τρίμηνο του 2021 (ετήσιες μεταβολές σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία), η ιδιωτική κατανάλωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκε κατά 5,6%, όταν το προηγούμενο τρίμηνο κατέγραψε μικρότερη άνοδο, κατά 3,4%, ενώ στην αντίστοιχη περίοδο του 2020 η τάση της ήταν έντονα πτωτική (-7,0%). Στην Ευρωζώνη η κατανάλωση των νοικοκυριών ενισχύθηκε κατά 5,4%, από μικρότερη αύξηση 2,9% στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ ένα έτος νωρίτερα παρουσίασε μείωση 7,5%. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε τον περασμένο Νοέμβριο αύξηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών στο σύνολο του 2021 στην ΕΕ κατά 3,5% και επιτάχυνσή της το 2022 στο 5,5%. Για την Ευρωζώνη προέβλεψε άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης κατά 3,2% πέρυσι και διεύρυνση 5,5% φέτος (Πίνακας 2.3). Σε επίπεδο χωρών, στη Γερμανία η ιδιωτική κατανάλωση ήταν 2,4% υψηλότερη το τέταρτο τρίμηνο, ενώ το προηγούμενο τρίμηνο παρουσίασε αύξηση 1,4%, ενώ στη Γαλλία σημειώθηκε πολύ μεγαλύτερη αύξηση (7,4%). Στην Ιταλία ενισχύθηκε κατά 7,1%, από μικρότερη άνοδο 4,3% ένα τρίμηνο πριν, ενώ στην Ισπανία μεγεθύνθηκε κατά 4,1% όταν το περασμένο τρίμηνο η αύξησή της ήταν ίση με 1,8%. Στην Ελλάδα η ιδιωτική κατανάλωση παρουσίασε άνοδο 9,7%, από αύξηση το προηγούμενο τρίμηνο 10,8%, ενώ την ίδια περίοδο του 2020 σημείωνε πτώση της τάξης του 7,1%.

Η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε στην ΕΕ και στην Ευρωζώνη το τελευταίο τρίμηνο του 2021 κατά 2,3% και 2,5% αντίστοιχα, από ενίσχυση 2,5% και 2,6% ένα τρίμηνο πριν. Στο ίδιο τρίμηνο του 2020 η δημόσια κατανάλωση είχε ενισχυθεί κατά 2,8% στην ΕΕ και 3,0% στην Ευρωζώνη. Για

το 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέμενε τον Νοέμβριο κλιμάκωση της αύξησης της δημόσιας κατανάλωσης στην ΕΕ σε σχέση με το 2020, πρωτίστως λόγω των περισσότερων μέτρων αντιμετώπισης των επιπτώσεων της υγειονομικής κρίσης, σε 3,4% από 1,3%. Παρόμοια διεύρυνση εκτίμησε για την Ευρωζώνη (3,6%). Το τρέχον έτος η διεύρυνση θα συρρικνωθεί, σε 0,8% και 0,9% σε ΕΕ και ΕΖ αντίστοιχα.

Οι επενδύσεις παρουσίασαν άνοδο την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου 2021 στην ΕΕ κατά 8,5%, παρόμοιας έκτασης με το προηγούμενο τρίμηνο. Παρομοίως στην Ευρωζώνη, η άνοδος ήταν της τάξης του 7,5%, έναντι ανόδου 7,2% στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι. Το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020 οι επενδύσεις είχαν συρρικνωθεί κατά 11,0% στην ΕΕ και 12,3% στην Ευρωζώνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε ενίσχυσή τους κατά 5,5% για το 2021 και 4,8% για το 2022 στην ΕΕ, ενώ αναμένει άνοδο 5,2% και 4,4% αντιστοίχως στην Ευρωζώνη. Στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, στη Γερμανία οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 5,3% ύστερα από μεγαλύτερη ενίσχυση 9,6% στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ στην Ιταλία καταγράφηκε κατακόρυφη αύξηση, κατά 16,1%, από ηπιότερη άνοδο 11,2% στο τρίμηνο Ιουλίου - Σεπτεμβρίου 2021. Ο ρυθμός αύξησης των επενδύσεων στη Γαλλία ήταν στο επίπεδο του 4,7%, από σημαντικότερη αύξηση 6,9% στο προηγούμενο τρίμηνο.

Σημαντική αύξηση καταγράφηκε στην εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών στην ΕΕ (8,4%), και στην Ευρωζώνη όμοιου μεγέθους μεταβολή (9,0%), έναντι όμοιας αύξησης, κατά 9,9% και 10,6% αντιστοίχως στο προηγούμενο τρίμηνο και συρρίκνωσης 3,7% και 4,7% στο τέταρτο τρίμηνο του 2020. Για το 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε άνοδο των εξαγωγών στην ΕΕ-27 σε σύγκριση με το 2020 κατά 9,7% και αύξηση στο επόμενο έτος 7,2%. Για την Ευρωζώνη ανέμενε διεύρυνση 9,7% για το σύνολο του 2021 και αύξηση το 2022 7,3%. Σε επίπεδο χωρών, στη Γερμανία σημειώθηκε μεγέθυνση των εξαγωγών στο τέταρτο τρίμηνο του 2021 κατά 7,9%, από παρόμοια αύξηση 7,7% στο τρίτο τρίμηνο του περασμένου έτους. Η ενίσχυση των εξαγωγών στη Γαλλία το τελευταίο τρίμηνο πέρυσι ήταν 7,9%, από άνοδο 8,9% ένα τρίμηνο πριν. Στην Ιταλία σημειώθηκε αύξηση κατά 8,4%, από μεγαλύτερη άνοδο, κατά 10,3%, ένα τρίμηνο νωρίτερα. Ισχυρή επέκταση των εξαγωγών σημειώθηκε στην Ισπανία, κατά 17,9%, κατόπιν παραπλήσιας ανόδου 16,1% στο τρίτο τρίμηνο, όπως και στην Κύπρο (15,2%), κατόπιν αύξησης 40,1% στο τρίτο τρίμηνο του 2021.

Έντονη ήταν η αύξηση των εισαγωγών το τέταρτο τρίμηνο του 2021 στην ΕΕ, κατά 10,2% από θετική μεταβολή 10,7% ένα τρίμηνο πριν. Όμοια μεταβολή παρατηρήθηκε στην ΕΖ, κατά 10,7%, από άνοδο 10,6% το τρίτο τρίμηνο του 2021. Ένα χρόνο νωρίτερα είχε καταγραφεί συρρίκνωση 7,5% και 9,3% αντιστοίχως. Για τα έτη 2021 και 2022, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προβλέψει για την ΕΕ αύξηση 8,6% και 7,1% αντίστοιχα. Για την Ευρωζώνη αναμένει άνοδο το 2021 κατά 8,2% και μεγέθυνση το 2022 7,2%. Σε επίπεδο χωρών, το τέταρτο τρίμηνο του 2021 οι εισαγωγές αυξήθηκαν στην Ισπανία κατά 13,1%, έναντι όμοιας ανόδου 13,2% στο προηγούμενο τρίμηνο. Στη Γαλλία διευρύνθηκαν κατά 8,7%, από ενίσχυση 5,5% ένα τρίμηνο πριν, ενώ στην Ιταλία σημειώθηκε αύξηση 12,9% από άνοδο 14,4%. Θετικός ρυθμός σημειώθηκε στη Γερμανία (12,0%), από ενίσχυση 9,5% στο τρίτο τρίμηνο του.

Με βάση τις εξελίξεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, η συμβολή των καθαρών εξαγωγών ήταν οριακά αρνητική (0,4%) από ίδιας έκτασης, αλλά θετική το προηγούμενο τρίμηνο επίδραση (0,4%). Η αρνητική συμβολή των καθαρών εξαγωγών στο τέταρτο τρίμηνο προήλθε από την ταυτόχρονη μικρή αύξηση της συμβολής των εξαγωγών, από 4,6% στο τρίτο τρίμηνο σε 4,9%,

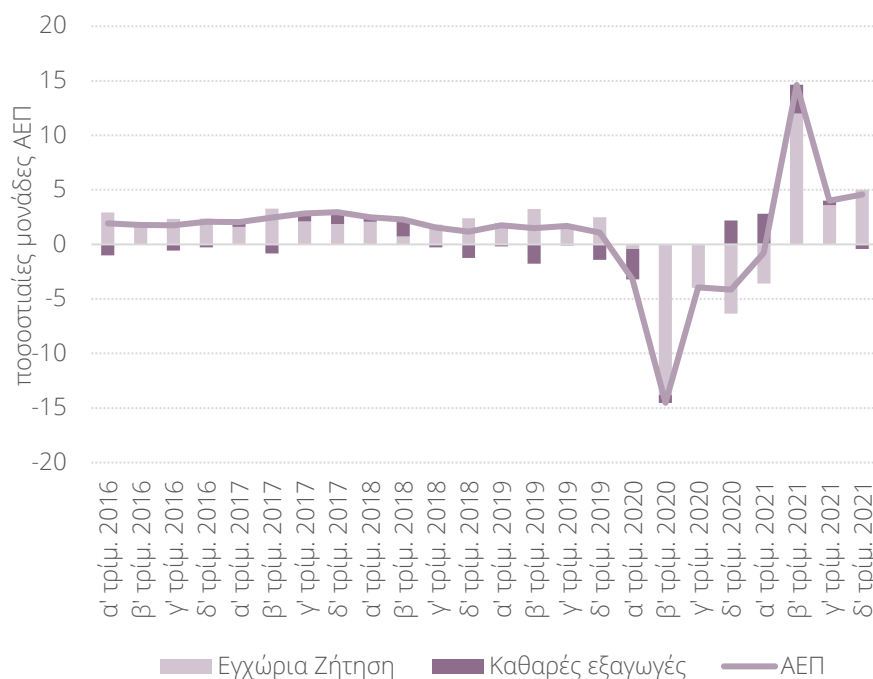

σε συνδυασμό με τη μεγαλύτερης έντασης αρνητική επίδραση των εισαγωγών, από 3,6% το τρίτο τρίμηνο σε 5,0% στο επόμενο. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η συμβολή της εγχώριας ζήτησης ήταν της τάξης του 5,0% του ΑΕΠ, από θετική επίδραση 3,6 ποσοστιαίων μονάδων το προηγούμενο τρίμηνο. Η μεγαλύτερη ενίσχυση της συμβολής προήλθε κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση, η οποία επενέργησε θετικά κατά 2,8% του ΑΕΠ στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, ενώ το τρίτο τρίμηνο η θετική συμβολή της ήταν στις 1,5 π.μ.

Διάγραμμα 2.3

Ευρωζώνη – Συμβολή συνιστωσών ΑΕΠ στον πραγματικό ρυθμό μεταβολής του (σε ποσοστιαίες μονάδες)

Μικρή αρνητική συμβολή καθαρών εξαγωγών στη μεταβολή του ΑΕΠ της Ευρωζώνης το δ' τρίμ. 2021. Θετική επίδραση εγχώριας ζήτησης λόγω αυξημένης ιδιωτικής κατανάλωσης συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2020.

Πηγή: Eurostat

Ο εναρμονισμένος πληθωρισμός αυξήθηκε το τέταρτο τρίμηνο του 2021 στην ΕΕ και την Ευρωζώνη, καταγράφοντας ρυθμό 4,9% και 4,6% από 3,1% και 2,8% αντίστοιχα ένα τρίμηνο νωρίτερα. Στο τέταρτο τρίμηνο του 2020 ο εναρμονισμένος πληθωρισμός είχε διαμορφωθεί σε 0,2% στην ΕΕ και -0,3% στην ΕΖ αντιστοίχως. Συνολικά για το 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεψε προσφάτως (Φεβρουάριος 2021) ότι ο πληθωρισμός θα αυξηθεί στην ΕΖ σε 2,6%, αλλά και στην ΕΕ σε 2,9%, ενώ το τρέχον έτος θα κυμανθεί σε 3,5% και 3,9% αντιστοίχως.

Ενίσχυση της απασχόλησης εντοπίστηκε στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, κατά 2,1% στην ΕΕ και 2,2% στην ΕΖ, από 2,1% σε αμφότερες της ζώνες ένα τρίμηνο πριν, ενώ την ίδια περίοδο του 2020 σημειωνόταν μείωση των θέσεων εργασίας, κατά 1,5% και 1,7% αντίστοιχα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει αύξηση της δημιουργίας θέσεων εργασίας στην ΕΕ για το 2021 και το 2022, κατά 0,8%, και 1,0% αντιστοίχως. Για την Ευρωζώνη επίσης προέβλεψε άνοδο της απασχόλησης στο περασμένο έτος, κατά 0,8%, και αύξηση (1,0%) το 2022, από πτώση 1,5% το 2020. Αύξηση της απασχόλησης το τέταρτο τρίμηνο του 2021 σημειώθηκε στην Ιρλανδία (8,4%), στην Δανία (4,5%),

στην Ελλάδα (3,6%) και στην Κροατία (3,6%). Αντιθέτως συρρίκνωση της απασχόλησης σημειώθηκε στην Ρουμανία (9,1%), και την Λετονία (1,9%).

Η ανεργία το τρίτο τρίμηνο του 2021 υποχώρησε στο 6,7% στην ΕΕ και στο 7,4% στην Ευρωζώνη από 7,2% και 7,9% αντιστοίχως στο δεύτερο τρίμηνο. Στο τρίτο τρίμηνο πρόπερσι βρισκόταν στο 7,6% στην ΕΕ και στο 8,5% στην ΕΖ. Για το 2021 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκτιμήσει στασιμότητα των ποσοστών ανεργίας στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη έναντι του προηγούμενου έτους, σε 7,1% και 7,9% ενώ για το 2022 αναμένει ποσοστά ανεργίας 6,7% και 7,5%. Την περίοδο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου 2021 το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας καταγράφηκε στην Ισπανία (14,6%), με την Ελλάδα (13,0%) και την Ιταλία (8,8%) να έπονται, ενώ στη Γαλλία η ανεργία ήταν της τάξης του 7,9%.

Στο πεδίο των δημοσιονομικών επιδόσεων, το έλλειμμα του ισοζυγίου γενικής κυβέρνησης στην ΕΕ-27 το τρίτο τρίμηνο του 2021 ήταν της τάξης του 3,3% του ΑΕΠ, ενώ το δεύτερο τρίμηνο του 2021 ήταν ίσο με 5,2%. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει προβλέψει ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα θα διαμορφωθεί το 2021 και το 2022, σε 6,6% και 3,6% του ΑΕΠ αντιστοίχως. Σχετικά με το δημοσιονομικό έλλειμμα κατά μέσο όρο Ευρωζώνη, αναμένει να φτάσει το 7,1% του ΑΕΠ το 2021 και το 3,9% το 2022, από 7,2% πρόπερσι. Όσον αφορά στο δημόσιο χρέος, διαμορφώθηκε στις χώρες της Ευρωζώνης το τρίτο τρίμηνο πέρυσι στο 97,7% του ΑΕΠ. Εκτιμάται πως κατά μέσο όρο το 2021 αυξήθηκε στο 100,0% και φέτος θα μειωθεί στο 97,9% του ΑΕΠ αντίστοιχα. Βεβαίως, αυτές οι εκτιμήσεις είχαν γίνει πολύ πριν τον πόλεμο στην Ουκρανία, που έχει δημιουργήσει νέες ανάγκες δημοσιονομικών παρεμβάσεων. Το δημόσιο χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ, ελαττώθηκε το τρίτο τρίμηνο του 2021 σε πολλές χώρες μέλη, με το μεγαλύτερο επίπεδό του να σημειώνεται στην Ελλάδα (200,7%), την Ιταλία (155,3%), την Πορτογαλία (130,5%), την Ισπανία (121,8%) και την Γαλλία (116,0%).

Ως προς το πλαίσιο νομισματικής πολιτικής, η εισβολή στην Ουκρανία αποτελεί νέα, σημαντική καμπή για την Ευρώπη. Η ΕΚΤ σκοπεύει να διασφαλίσει ομαλούς όρους ρευστότητας και να εφαρμόσει τις κυρώσεις που αποφασίζονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις. Σύμφωνα με την ανακοίνωσή της στις 10 Μαρτίου 2022, θα ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα για τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Με βάση την επικαιροποιημένη αξιολόγησή της και λαμβάνοντας υπόψη το αβέβαιο περιβάλλον, η ΕΚΤ αναθεώρησε το χρονοδιάγραμμα των αγορών που θα διενεργήσει μέσω του προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού (Asset Purchase Programme - APP) τους επόμενους μήνες. Οι καθαρές αγορές στο πλαίσιο του προγράμματος APP θα διαμορφωθούν μηνιαίως σε €40 δισεκ. τον Απρίλιο, €30 δισεκ. τον Μάιο και €20 δισεκ. τον Ιούνιο, χαμηλότερα από την προηγούμενη σχετική απόφασή της (€40 δισεκ. μηνιαίως στο β' τρίμηνο του 2022). Η διαμόρφωση των καθαρών αγορών για το γ' τρίμηνο θα εξαρτηθεί από τις τρέχουσες εξελίξεις και τον μεσοπρόθεσμο προσδοκίες για τον πληθωρισμό. Στο αρχικό τρίμηνο του 2022, η ΕΚΤ διενέργησε καθαρές αγορές στοιχείων ενεργητικού στο πλαίσιο του έκτακτου προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (Pandemic Emergency Purchase Programme - PEPP) με σημαντικά χαμηλότερο ρυθμό από ό,τι το προηγούμενο τρίμηνο. Επιπλέον, στο τέλος αυτής της περιόδου, ολοκλήρωσε τις καθαρές αγορές στοιχείων ενεργητικού στο πλαίσιο του PEPP. Συνολικά στη διάρκεια εφαρμογής του PEPP, η ΕΚΤ πραγματοποίησε αγορές ύψους €1,72 τρισεκ., μέγεθος ελαφρώς χαμηλότερο του σχεδιασμένου συνολικού

² ΕΚΤ, ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ «Αποφάσεις νομισματικής πολιτικής», 10 Μαρτίου 2022

«φακέλου» παρεμβάσεων στις αγορές συνολικού ύψους €1,85 τρισεκ. Η ΕΚΤ σκοπεύει να επανεπενδύει τα ποσά κεφαλαίου από την εξόφληση τίτλων που αποκτήθηκαν στο πλαίσιο του PEPP κατά τη λήξη τους τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2024.

Υπό συνθήκες πίεσης, η ευελιξία θα συνεχίσει να αποτελεί στοιχείο της νομισματικής πολιτικής, σύμφωνα με το ίδιο δελτίο τύπου. Στην περίπτωση νέου κατακερματισμού στις αγορές που σχετίζεται με την πανδημία, οι επανεπενδύσεις στο πλαίσιο του προγράμματος PEPP μπορούν ανά πάσα στιγμή να προσαρμοστούν με ευελιξία ως προς τον χρόνο, τις κατηγορίες στοιχείων ενεργητικού και τις χώρες. Ειδικά ως προς την Ελλάδα, τονιζόταν ότι «Η ευελιξία [...] θα μπορούσε να συμπεριλαμβάνει την αγορά ομολόγων που εκδίδει η Ελλάδα επιπλέον της αξίας των ομολόγων που επανεπενδύεται στη λήξη τους, προκειμένου να αποφευχθεί η διακοπή των αγορών επηρεάζοντας αρνητικά τη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής προς την ελληνική οικονομία, ενώ αυτή εξακολουθεί να ανακάμπτει από τις επιπτώσεις της πανδημίας». Ευρύτερα, οι καθαρές αγορές στο πλαίσιο του PEPP θα μπορούσαν να ξεκινήσουν εκ νέου, εφόσον κριθεί αναγκαίο, για την αντιμετώπιση αρνητικών διαταραχών που σχετίζονται με την πανδημία.

Επιγραμματικά, η οικονομία στην Ευρώπη, και ειδικότερα στην Ευρωζώνη, βρίσκεται την τρέχουσα περίοδο αντιμέτωπη με μια σειρά από προκλήσεις. Οι κυριότερες εξ' αυτών έγκεινται σε:

- Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και οι οικονομικές επιπτώσεις των κυρώσεων ως προς την ανάπτυξη και τον πληθωρισμό. Ρωσία και Ουκρανία είναι μεγάλοι παραγωγοί και εξαγωγείς ορισμένων βασικών ειδών διατροφής (π.χ. σιτηρά), ορυκτών και ενεργειακών προϊόντων. Ο πόλεμος έχει ήδη οδηγήσει σε ισχυρές αναταραχές στις σχετικές αγορές, με τις τιμές του πετρελαίου, του φυσικού αερίου και του σιταριού να έχουν ανέλθει σε μέγιστο επίπεδο πολλών ετών.
- Αισθητές επιπτώσεις της πανδημίας, αλλά και του πολέμου, στις παγκόσμιες εφοδιαστικές αλυσίδες. Πρωτοφανώς για την οικονομία της ΕΕ, η αύξηση της ζήτησης δεν καλύπτεται από επαρκή προσφορά σε διάφορους τομείς, ιδίως στην παραγωγή διαρκών και επενδυτικών αγαθών.
- Ραγδαία αύξηση του πληθωρισμού καταναλωτών και περαιτέρω ενδείξεις για πιέσεις στις τιμές σε διάφορα τμήματα της αλυσίδας παραγωγής
- Πιθανή ανάγκη λήψης πρόσθετων δημοσιονομικών και νομισματικών μέτρων σε συλλογικό επίπεδο, πέραν των όσων έχουν ληφθεί για την αντιμετώπιση των συνεπειών του πολέμου
- Κίνδυνος επισιτιστικής κρίσης σε κάποιες χώρες, λόγω των αυστηρών παρεμβάσεων στις εξαγωγές
- Η διαχείριση της πανδημίας COVID-19 εξακολουθεί να αποτελεί παγκόσμια πρόκληση κυρίως ως προς την αντιμετώπιση των μεταλλάξεων

2.1 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A. Οικονομικό Κλίμα

- Ήπια ενίσχυση του Δείκτη Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα κατά το α' τρίμηνο του 2022 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (113,8 από 112,0 μον.). Εντονότερη βελτίωση σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο (93,2 μον.). Το πρόσφατο επίπεδο είναι το δεύτερο υψηλότερο διαχρονικά μετά το 2000 (118,2).
- Οι επιχειρηματικές προσδοκίες υποχώρησαν στο πρόσφατο τρίμηνο σε σύγκριση με το προηγούμενο σε Υπηρεσίες και Λιανικό εμπόριο, ανέκαμψαν στη Βιομηχανία και διατηρήθηκαν αμετάβλητες στις Κατασκευές.
- Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης διατηρήθηκε στην περίοδο Ιανουαρίου-Μαρτίου στο επίπεδο του τελευταίου τρίμηνο του προηγούμενου έτους, στις -42,8 (από -42,9) μονάδες. Παράλληλα, είναι ελαφρώς υψηλότερος από ότι ένα χρόνο νωρίτερα (-43,0 μον.).

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και για την πορεία του ΑΕΠ³.

Στο πρώτο τρίμηνο φέτος ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ενισχύθηκε ήπια σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο (+1,8 μον.). Ως αποτέλεσμα αυτής της ενίσχυσης, ο δείκτης διατηρήθηκε σε επίπεδα προ της υγειονομικής κρίσης, κοντά στο μέγιστο επίπεδο των τελευταίων 21 ετών. Παράλληλα, ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης διαμορφώθηκε ουσιαστικά στο ίδιο επίπεδο με το προηγούμενο τρίμηνο, στις -42,8 μονάδες. Η νέα ενίσχυση προήλθε κυρίως από τη βελτίωση των προσδοκιών στη Βιομηχανία, με τις προσδοκίες στις Κατασκευές να είναι αμετάβλητες. Οι κλάδοι των Υπηρεσιών και του Λιανικού Εμπορίου πλήγηκαν στην αρχή του 2022 από τη νέα έξαρση της πανδημίας και τα σχετικά περιοριστικά μέτρα, αλλά και από τις αυξανόμενες πιέσεις στο διαθέσιμο εισόδημα, λόγω της έντονης κλιμάκωσης του πληθωρισμού. Ο τομέας της Βιομηχανίας συνέχισε να ευνοείται κυρίως από τη σημαντική ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας και του διεθνούς εμπορίου, παρότι πλήττεται από την άνοδο των τιμών στην ενέργεια και σε άλλες πρώτες ύλες, καθώς και από τις δυσχέρειες στη λειτουργία των διεθνών εφοδιαστικών αλυσίδων. Αυτές οι τάσεις ενισχύονται περαιτέρω από τον πόλεμο στην Ουκρανία και αναμένεται να γίνουν περισσότερο αισθητές τους επόμενους μήνες, ανάλογα με την εξέλιξη του πολέμου. Η έντονη κλιμάκωση των πληθωριστικών πιέσεων έχει εντείνει την ανησυχία κυρίως στην πλευρά των νοικοκυριών, για την εξέλιξη των πραγματικών τους εισοδημάτων. Αυτή η εξέλιξη εντάσσεται στην ευρύτερη αβεβαιότητα για το πως θα εξελιχθεί η οικονομική κατάστασή τους εντός της νέας κρίσης εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία, καθώς

³ Επισημαίνεται ότι από τον Μάρτιο του 2018, οι σειρές που παρουσιάζονται στους επιμέρους δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών, δηλαδή οι δείκτες στη Βιομηχανία, το Λιανικό Εμπόριο, τις Υπηρεσίες και τις Κατασκευές έχουν αλλάξει ως προς την περίοδο βάσης τους. Συγκεκριμένα, ως νέα βάση ορίστηκε η περίοδος 2000-2010 (=100), διαφοροποιώντας έτσι τους δείκτες, οι οποίοι μέχρι και τον Φεβρουάριο 2018 διαμορφώνονταν με βάση την περίοδο 1996-2006. Οι σειρές όμως έχουν αναθεωρηθεί πλήρως προς τα πίσω, έτσι ώστε τα στοιχεία να είναι μεταξύ τους συγκρίσιμα. Ως αποτέλεσμα οι δείκτες με τη νέα περίοδο βάσης είναι συνολικά υψηλότεροι συγκριτικά με εκείνους με την παλαιότερη περίοδο βάσης. Η αλλαγή περιόδου βάσης από το IOBE δεν επηρεάζει το συνολικό δείκτη οικονομικού κλίματος για την Ελλάδα ή οποιαδήποτε άλλη χώρα.

τα περιθώρια για άμεσα μέτρα στήριξης είναι περιορισμένα. Οι γεωπολιτικές και οικονομικές εξελίξεις εξαιτίας του πολέμου αναμένεται να αποτελέσουν το βασικότερο παράγοντα διαμόρφωσης των συνθηκών στην ελληνική και την παγκόσμια οικονομία την επόμενη περίοδο. Κρίσιμος παράγοντας για τις οικονομίες θα είναι και οι αντιδράσεις πολιτικής σε επίπεδο διεθνών οργανισμών και από τις κεντρικές τράπεζες, με κάποιες από τις κυβερνήσεις να έχουν ήδη προβεί σε σχετικές παρεμβάσεις, οι οποίες αφορούν πρωτίστως στην ανάσχεση του υψηλού ενεργειακού κόστους.

Αναλυτικά, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου ήταν ήπια ενισχυμένος σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο (δ' τρίμηνο 2021), στις 113,8 από 112,0 μονάδες, ενώ κυμάνθηκε σε επίπεδο αισθητά υψηλότερο σε σχέση με το μέσο αντίστοιχο περσινό (93,2 μον.). Το πρόσφατο επίπεδό του είναι το δεύτερο υψηλότερο διαχρονικά, πίσω το από το μέσο όρο του 2000 (118,2 μον.).

Στην Ευρώπη, ο αντίστοιχος μέσος δείκτης διαμορφώθηκε αισθητά χαμηλότερα κατά την εξεταζόμενη περίοδο σε σύγκριση με την προηγούμενη, τόσο στην ΕΕ, όσο και στην Ευρωζώνη. Συγκεκριμένα, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος διαμορφώθηκε στις 110,6 (από 116,2) μονάδες το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους στην ΕΕ, και στις 111,7 (από 117,2) μονάδες στην Ευρωζώνη.

Σε επίπεδο τομέων, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα ενισχύθηκαν στη Βιομηχανία και ήταν αμετάβλητες στις Κατασκευές, ενώ επιδεινώθηκαν στις Υπηρεσίες και το Λιανικό εμπόριο. Ειδικότερα, σημείωσαν μικρή βελτίωση στη Βιομηχανία, ενώ αντίθετα αισθητή ήταν η υποχώρηση στο Λιανικό εμπόριο και εντονότερη στις Υπηρεσίες. Στην πλευρά των καταναλωτών, ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης ήταν αμετάβλητος έναντι του προηγούμενου τριμήνου. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο, οι μέσοι δείκτες βελτιώθηκαν έντονα σε όλους τους τομείς και ιδιαίτερα στις Κατασκευές και τις Υπηρεσίες. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου του τρέχοντος έτους διαμορφώθηκε οριακά υψηλότερα κατά μέσο όρο από το δ' τρίμηνο του 2021, στις -42,8 από -42,9 μονάδες, επίπεδο οριακά υψηλότερο και του αντίστοιχου περσινού (-43,0 μον.). Ο αντίστοιχος μέσος δείκτης υποχώρησε αισθητά στην ΕΕ, στις -13,3 (από -8,0) μονάδες, όπως και στην Ευρωζώνη (-12,0 από -6,6 μονάδες). Αυτά τα επίπεδα είναι υψηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα ένα χρόνο πριν (-14,8 και -13,7 μον. αντίστοιχα).

Οι τάσεις στα επιμέρους βασικά ισοζύγια απαντήσεων που απαρτίζουν το συνολικό δείκτη ήταν κυρίως πτωτικές στο πρώτο τρίμηνο του 2022 σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Έτσι, οι δυσοίωνες προβλέψεις των καταναλωτών στην Ελλάδα για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους το επόμενο 12μηνο ενισχύθηκαν σημαντικά, όπως και εκείνες για την οικονομική κατάσταση της χώρας. Παράλληλα οι εκτιμήσεις των νοικοκυριών για την τρέχουσα κατάστασή τους επιδεινώθηκαν έντονα, ενώ η πρόθεση για μείζονες αγορές το προσεχές χρονικό διάστημα υποχώρησε οριακά.

Αναλυτικότερα, το ποσοστό εκείνων οι οποίοι είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12μηνο ενισχύθηκε αισθητά, στο 56% (από 51% το προηγούμενο τρίμηνο), ενώ διατηρήθηκε στο 6% το ποσοστό όσων δηλώνουν το αντίθετο. Παράλληλα, ενισχύθηκε στο 64% (από 61%) το ποσοστό των καταναλωτών στην Ελλάδα οι οποίοι διατυπώνουν δυσοίωνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 13% (από 15%) να αναμένει βελτίωση. Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, το ποσοστό των νοικοκυριών που δεν αξιολογούν ως πιθανή την αποταμίευση το επόμενο 12μηνο ενισχύθηκε στο

83% (από 81%), ενώ διατηρήθηκε στο 17% το ποσοστό εκείνων που τη θεωρούν πιθανή. Στις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας, υποχώρησε ελαφρά, στο 54% (από 56%) το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η κατάσταση θα επιδεινωθεί, με το 19% (από 15%) κατά μέσο όρο να διατυπώνει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» το α' τρίμηνο του 2022 ενισχύθηκε ήπια, σε 8% (από 5%), στα ίδια επίπεδα με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2021. Επίσης, ενισχύθηκε οριακά στο 20% (από 19%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο (από 24% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2021). Τέλος, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα» εξασθένησε στο 60% (από 65% το προηγούμενο τρίμηνο) και το ποσοστό των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» διαμορφώθηκε στο 11%, με το αντίστοιχο ποσοστό για το 2021 να κυμαίνεται στο 8%.

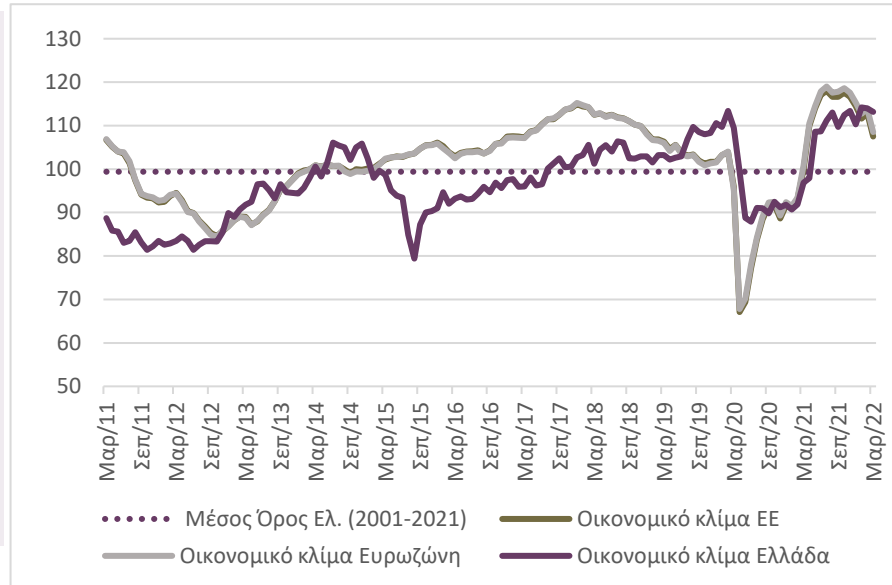
Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη Βιομηχανία το πρώτο τρίμηνο του 2022 διαμορφώθηκε στις 116,9 (από 110,7 το δ' τρίμηνο του 2021) μονάδες, αρκετά υψηλότερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη επίδοση το 2021 (98,2 μονάδες). Στα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, ο δείκτης στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής από τις +19,5 μονάδες στο δ' τρίμηνο του 2021 ενισχύθηκε σημαντικά το εξεταζόμενο τρίμηνο και διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στις +31,7 μονάδες. Αντίθετα, εξασθένησαν ελαφρά οι ήπια θετικές εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις +5,2 από +8,4 μονάδες ο σχετικός δείκτης). Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα ετοιμών προϊόντων υποδηλώνουν αισθητή αποκλιμάκωση (στις -2,2 από +6,6 μον. ο σχετικός δείκτης), ενώ οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι μικτές: οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου ενισχύθηκαν αισθητά (+41,5 από +31,6 μον.), ενώ αντίθετα ήπια πτωτικά κινήθηκαν οι τρέχουσες εκτιμήσεις για τις εξαγωγές του τομέα (στις +28,4 από τις +30,9 μον.), όπως και οι εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και τη ζήτηση εξωτερικού (+3,2 από τις +6,5 μον.). Στις προβλέψεις για την απασχόληση, το σχετικό μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο σημείωσε οριακή υποχώρηση, στις +10,6 (από +10,9) μονάδες κατά μέσο όρο. Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού κυμάνθηκε χαμηλότερα, στο 74,8% (από 77,4%), ενώ οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής των επιχειρήσεων ενισχύθηκαν ήπια, στους 4,9 (από 4,6) μήνες κατά μέσο όρο.

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: ΕΕ-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα (2000-2020=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος το α' τρίμηνο του 2022 ήταν ήπια ενισχυμένος σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Παρέμεινε κοντά στο μέγιστο επίπεδο 21 ετών, επιστρέφοντας σε επίπεδα προ κρίσης

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο το υπό εξέταση τρίμηνο ήταν αισθητά χαμηλότερος σε σχέση με το προηγούμενο, στις 98,8 μονάδες (από τις 110,7), επίδοση ωστόσο πολύ υψηλότερη συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (90,2 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, το μέσο ισοζύγιο για τις εκτιμήσεις των τρεχουσών πωλήσεων εξασθένησε έντονα στις -3 (από +19) μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, το 36% κρίνει ότι οι πωλήσεις του μειώθηκαν, με το 33% (από 51%) να εκτιμά το αντίθετο. Ως προς τις προβλεπόμενες πωλήσεις, ο δείκτης των +30 μονάδων υποχώρησε κατακόρυφα και διαμορφώθηκε μόλις στις +6, με τα αποθέματα να αποκλιμακώνονται αισθητά (στις -12 από -5 μον. ο δείκτης). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, έντονα πτωτικά κινήθηκε το ισοζύγιο των προβλέψεων για τις παραγγελίες προς προμηθευτές και διαμορφώθηκε στις +6 μονάδες (από +30 μονάδες), ενώ παράλληλα, ως προς την απασχόληση του τομέα, το μέσο ισοζύγιο προβλέψεων επιδεινώθηκε, εντούτοις παρέμεινε θετικό, στις +24 (από +37) μονάδες. Τέλος, σε όρους τιμών, το αντίστοιχο ισοζύγιο ήταν ουσιαστικά αμετάβλητο (+59 από +60 μονάδες), με μόλις 2% εκ των επιχειρήσεων να εκφράζει προσδοκίες αποκλιμάκωσης των τιμών και το 61% (από 60%) να προβλέπει το αντίθετο. Επιδείνωση των επιχειρηματικών προσδοκιών καταγράφηκε το πρώτο τρίμηνο του 2022 σε όλους τους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους του Λιανικού εμπορίου πλην του κλάδου των Πολυκαταστημάτων, όπου σημειώθηκε μικρή ενίσχυση.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις Κατασκευές διατηρήθηκαν αμετάβλητες το πρώτο τρίμηνο του 2022, με το σχετικό ισοζύγιο κυμαίνεται εκ νέου στις 137,2 μονάδες κατά μέσο όρο, μεταβολή που ήταν η μεγαλύτερη μεταξύ των βασικών τομέων δραστηριότητας, μετά αυτή της Βιομηχανίας. Αυτή η επίδοση βρίσκεται σε έντονα υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με εκείνη στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2021 (μόλις 106,2 μον.). Στις βασικές μεταβλητές, οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα ενισχύθηκαν ήπια, με το σχετικό ισοζύγιο από τις +23 μονάδες να

διαμορφώνεται στις +25 μονάδες, και το 39% των επιχειρήσεων να αναμένουν περισσότερες θέσεις εργασίας, όταν το 13% (από 19%) αναμένει μείωσή τους. Οι αρνητικές προβλέψεις των επιχειρήσεων για τις προγραμματισμένες εργασίες επιδεινώθηκαν (στις -32 από -29 μον. ο δείκτης), ενώ παράλληλα οι εκτιμήσεις για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών εξασθένησαν σημαντικά (στις +4 από +22 μον. το σχετικό ισοζύγιο).

Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα εξασθένησαν ήπια στους 9,4, ενώ παράλληλα το ισοζύγιο στις προβλέψεις των τιμών κινήθηκε έντονα ανοδικά στις +26 (από +11) μονάδες, με μόλις το 15% (από 30%) των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους βραχυπρόθεσμα και το 41% εκ νέου αύξηση. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του διατηρήθηκε στο 15%, ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 34% κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο τη χαμηλή ζήτηση, το 17% (από 18%) την ανεπαρκή χρηματοδότηση και ένα 20% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι, η υψηλή φορολογία, η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, κ.ά. ως τα μεγαλύτερα προσκόμματα στη λειτουργία του. Σε κλαδικό επίπεδο, οι επιχειρηματικές προσδοκίες κινήθηκαν ήπια ανοδικά τόσο στον κλάδο των Ιδιωτικών Κατασκευών, όπως και στον κλάδο των Δημόσιων Κατασκευών.

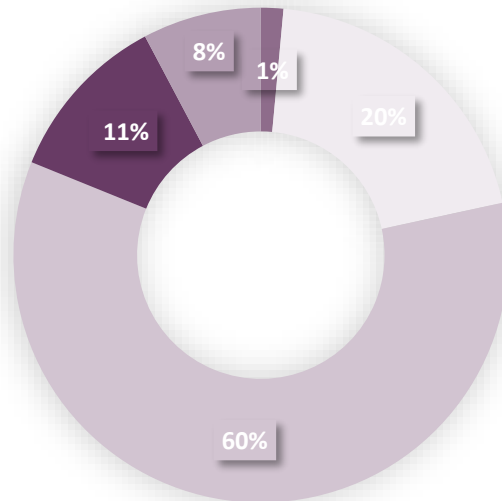
Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις Υπηρεσίες το υπό εξέταση τρίμηνο ήταν αισθητά χαμηλότερος σε σχέση με το προηγούμενο, στις 115,7 μονάδες (από τις 125,4). Ωστόσο, αυτή η επίδοση ήταν πολύ υψηλότερη συγκριτικά με εκείνη στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2021 (70,9 μον.), όταν πολλοί από τους κλάδους των Υπηρεσιών βρισκόταν σε αναστολή λειτουργίας. Από τις βασικές μεταβλητές, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση υποχώρησαν έντονα, με το σχετικό δείκτη να χάνει 16 μονάδες κατά μέσο όρο και να διαμορφώνεται στις +29 μονάδες. Έντονα πτωτικά κινήθηκαν και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης (+32 από +54 μον. το μέσο ισοζύγιο), με το ισοζύγιο στις προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση των επιχειρήσεων του τομέα να ενισχύεται ήπια (+43 από +40 μονάδες). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, ήπια εξασθένηση παρουσίασε το ισοζύγιο προβλέψεων των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση, το οποίο υποχώρησε κατά 3 μονάδες, στις +23 μονάδες, ενώ στις τιμές ο μέσος δείκτης προσδοκιών των επιχειρήσεων ενισχύθηκε αισθητά και διαμορφώθηκε στις +27 (από +20) μονάδες. Τέλος, υποχώρησε οριακά, στο 22% κατά μέσο όρο (από 23%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναφέρουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 19% να δηλώνει την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του, το 6% (από 10%) την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 32% (από 29%) λοιπούς παράγοντες, οι οποίοι συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση, τις τιμές στην ενέργεια, τον πόλεμο στην Ουκρανία κ.ά. Από τους εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, οι επιμέρους δείκτες υποχώρησαν αισθητά στο πρώτο τρίμηνο του 2022 σε όλους τους κλάδους, με εξαίρεση τον κλάδο Πληροφορικής όπου παρατηρήθηκε μικρή βελτίωση.

Διάγραμμα 2.5

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους (Ιανουάριος-Μάρτιος 2022)

Υποχώρηση σε σχέση με το δ' τρίμηνο του 2021 του ποσοστού που δηλώνει ότι μόλις τα βγάζει πέρα (60%). Μικρή ενίσχυση στο ποσοστό όσων αναφέρουν πως έχουν χρεωθεί

- αποταμιεύουμε πολύ
- αποταμιεύουμε λίγο
- μόλις τα βγάζουμε πέρα
- αντλούμε από τις αποταμιεύσεις μας
- έχουμε χρεωθεί

Πηγή: IOBE

Πίνακας 2.4

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος

Χρονική περίοδος	Δείκτης Οικονομικού Κλίματος			Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης (Ελλάδα)
	ΕΕ-27	Ευρωζώνη	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2010	99,3	99,1	86,3	79,9	52,2	61,3	68,1	-56,9
2011	99,8	99,9	84,8	81,1	37,7	60,9	66,1	-70,5
2012	88,0	88,1	83,7	81,4	47,5	59,1	58,8	-73,9
2013	90,8	90,8	93,6	92,6	71,5	72,6	75,3	-69,3
2014	99,6	99,4	102,0	99,7	88,4	92,3	93,3	-52,8
2015	102,9	102,9	91,7	86,3	62,0	83,9	78,2	-50,3
2016	104,2	104,0	94,4	96,1	61,3	101,4	79,3	-62,9
2017	110,4	110,4	98,9	98,1	55,4	94,6	92,7	-58,9
2018	111,5	111,5	103,8	102,8	58,1	104,5	97,0	-44,0
α' τρίμ. 2019	106,6	106,4	102,6	101,8	56,7	105,8	85,7	-31,1
β' τρίμ. 2019	104,7	104,4	102,6	103,8	54,8	97,8	92,6	-29,4
γ' τρίμ. 2019	102,8	102,6	108,3	104,8	52,7	115,5	108,2	-11,7
δ' τρίμ. 2019	101,5	101,2	109,0	104,1	68,1	119,1	104,4	-7,1
α' τρίμ. 2020	101,0	100,8	110,9	108,6	84,9	115,1	106,5	-10,4
β' τρίμ. 2020	71,4	72,2	92,1	87,6	28,1	80,3	58,6	-31,1
γ' τρίμ. 2020	87,9	88,6	90,6	86,7	67,0	73,5	68,8	-36,9
δ' τρίμ. 2020	90,7	91,4	91,8	92,6	70,7	83,0	70,0	-46,2
α' τρίμ. 2021	94,7	95,3	93,2	98,2	106,2	90,2	70,9	-43,0
β' τρίμ. 2021	113,7	114,3	105,1	105,0	121,9	97,9	99,3	-27,5
γ' τρίμ. 2021	117,1	118,1	111,3	111,3	144,7	102,0	123,4	-35,4
δ' τρίμ. 2021	116,2	117,2	112,0	110,7	137,2	110,7	125,4	-42,9
α' τρίμ. 2022	110,6	111,7	113,8	116,9	137,2	98,8	115,7	-42,8

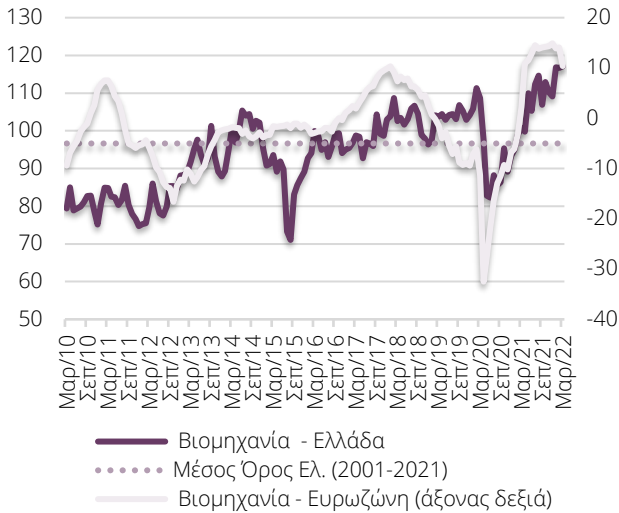
Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, IOBE

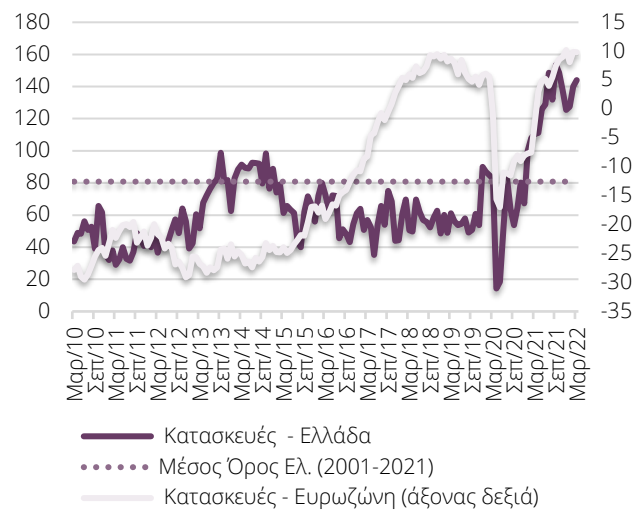
Διάγραμμα 2.6

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

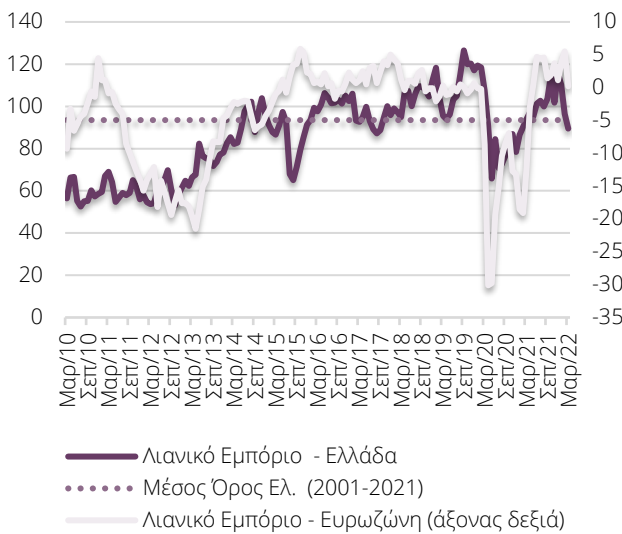
Βιομηχανία

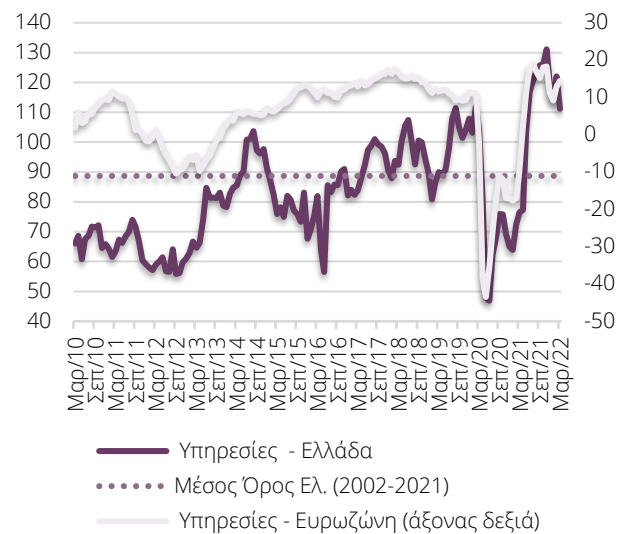
Κατασκευές

Λιανικό Εμπόριο

Υπηρεσίες

Πηγή: IOBE

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες βελτιώθηκαν στο πρώτο τρίμηνο του 2022 σε σύγκριση με το τελευταίο τρίμηνο του 2021 στη Βιομηχανία, ήταν αμετάβλητες στις Κατασκευές, ενώ επιδεινώθηκαν στις Υπηρεσίες και το Λιανικό εμπόριο

B. Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές

- Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2021: Έλλειμμα €14.872 εκατ. (8,4% του ΑΕΠ) έναντι στόχου για έλλειμμα €17.487 εκατ. πέρυσι στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022 και ελλείμματος €22.806 εκατ. το 2020 (13,8% του ΑΕΠ).
- Πρωτογενές αποτέλεσμα 2021: Έλλειμμα €10.327 εκατ. (5,8% του ΑΕΠ), έναντι στόχου για πρωτογενές έλλειμμα €12.946 εκατ. και πρωτογενούς ελλείμματος €18.195 εκατ. το 2020 (11,0% του ΑΕΠ).
- Το 85,7% του ελλείμματος του Κρατικού Προϋπολογισμού εντοπίζεται στον Τακτικό Προϋπολογισμό και το 14,3% στο ΠΔΕ. Σημαντική βελτίωση στο ισοζύγιο του ΠΔΕ σε σχέση με πέρυσι.
- Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιαν.-Φεβρ. 2022: έλλειμμα €910 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα €2.004 εκατ. και ελλείμματος €3.268 εκατ. την αντίστοιχη περίοδο του 2021.
- Πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού, Ιαν.-Φεβρ. 2022: πλεόνασμα €840 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές έλλειμμα €239 εκατ. και πρωτογενούς ελλείμματος €1.497 εκατ. για την ίδια περίοδο το 2021. Εκτεταμένη μείωση τόσο των εσόδων (-49,0%), όσο και των δαπανών του ΠΔΕ+ΤΑΑ (-20,8%).

Τελική διαμόρφωση Κρατικού Προϋπολογισμού 2021

Το πρωτόγνωρο τις τελευταίες πολλές δεκαετίες υγειονομικό γεγονός είχε ως αποτέλεσμα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να ενεργοποιήσει τη γενική ρήτρα διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Συνέπεια αυτής της ενέργειας, ήταν η χαλάρωση των ευρωπαϊκών δημοσιονομικών κανόνων για τα έτη 2020 και 2021. Στη διάρκεια του 2021, η ρήτρα παρατάθηκε και στο 2022.

Η υλοποίηση του Προϋπολογισμού το 2021 καθορίστηκε ως επί το πλείστον, για δεύτερο έτος, από την εξέλιξη της πανδημίας του COVID-19 και τις επιδράσεις της. Στο πρώτο τρίμηνο του 2021 διατηρήθηκαν τα ισχυρά μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας τα οποία εφαρμόστηκαν από την αρχή της πανδημίας, καθώς και οι αντίστοιχες παρεμβάσεις στήριξης. Η σταδιακή άρση τους ξεκίνησε από την αρχή του Απριλίου πέρυσι, χάρη κυρίως στην πρόοδο στον εμβολιασμό, και από τον κλάδο του Λιανικού Εμπορίου. Επεκτάθηκε στην Εστίαση στις αρχές Μαΐου και στην Παροχή υπηρεσιών καταλύματος από τα μέσα του ίδιου μήνα. Ως αποτέλεσμα της σταδιακής άρσης, η μεγάλη πλειονότητα των μέτρων στήριξης διατηρήθηκε στο πρώτο εξάμηνο του περασμένου έτους, με αντίστοιχο υψηλό δημοσιονομικό αντίκτυπο. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της κυβέρνησης, ο προϋπολογισμός των παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας, ήδη από τις αρχές Ιουνίου έφθανε τα €15,9 δισεκ. Στην Εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2021, ο προϋπολογισμός τους ήταν €4,54 δισεκ., ενώ άλλα €3 δισεκ. ήταν διαθέσιμα για τον ίδιο σκοπό, ως πιστώσεις υπό κατανομή.

Η άρση σχεδόν όλων των περιορισμών στη λειτουργία των επιχειρήσεων έως τις αρχές του τρίτου τριμήνου επέτρεψε και την ολοκλήρωση των περισσότερων μέτρων στήριξης. Ταυτόχρονα, ο ικανοποιητικός ρυθμός των εμβολιασμών παγκοσμίως, που εξασθένησε την επιφυλακτικότητα έναντι του κορονοϊού, σε συνδυασμό με το νωρίτερο από πέρυσι άνοιγμα του διεθνούς τουρισμού εγχωρίως, οδήγησε σε ισχυρή αύξηση της τουριστικής κίνησης, μεγαλύτερη της

αναμενόμενης στις αρχές του 2021. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι διεθνείς αφίξεις στο σύνολο του περασμένου έτους ήταν υπερδιπλάσιες από πρόπερσι (+105,9%). Πάρα ταύτα, δεν ξεπέρασαν το 45% του 2019. Ακολούθως, οι διεθνείς ταξιδιωτικές εισπράξεις ήταν συνολικά το περασμένο έτος 165,8% περισσότερες από πρόπερσι, ωστόσο 42,1% λιγότερες του 2019⁴. Αυτές οι εξελίξεις στον τουρισμό θεωρείται πως ευνόησαν, πέρα από την οικονομική δραστηριότητα, και τα φορολογικά έσοδα, πρωτίστως από έμμεσους φόρους.

Παρότι τα επιδημιολογικά δεδομένα άρχισαν να επιδεινώνονται από την αρχή του τέταρτου τριμήνου, κυρίως ο αριθμός των κρουσμάτων, δεν επανήλθαν μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας. Για αυτό τον λόγο δεν χρειάστηκαν μέτρα στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών, τα οποία θα διόγκωναν περαιτέρω τις σχετικές δημόσιες δαπάνες, όπως είχε γίνει στο δίμηνο Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου του 2020. Όμως χρειάστηκαν μέτρα στήριξης των πληγέντων από τις φυσικές καταστροφές, ύψους €500 εκατ., καθώς και έναντι των ανατιμήσεων της ενέργειας, ύψους €523 εκατ.

Παράλληλα, συνεχίστηκε η λειτουργία του κλάδου του Τουρισμού. Από τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος προκύπτει ότι στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου οι διεθνείς αφίξεις στη χώρα υπολείπονταν των αντίστοιχων του 2019 κατά 37,4%⁵, ενώ στο τρίτο τρίμηνο η υστέρηση ήταν ευρύτερη (-45,2%). Επιπλέον, τα έσοδα από τουρισμό στο τελευταίο τρίμηνο πέρυσι ήταν 168,8% περισσότερα από ότι ένα χρόνο νωρίτερα και μόλις 15,9% λιγότερα του 2019. Επομένως, η τουριστική περίοδος ήταν διευρυμένη πέρυσι, κάτι που πιθανότατα επενέργησε θετικά και στα φορολογικά έσοδα.

Η νέα μετάλλαξη του κορονοϊού (Όμικρον) παρουσίασε ραγδαία εξάπλωση εγχωρίως στο τελευταίο δεκαπενθήμερο του 2021. Τα σχετικά περιοριστικά μέτρα στην οικονομική δραστηριότητα ανακοινώθηκαν στις 27/12. Σε αντίθεση με εξάρσεις της πανδημίας στο παρελθόν αφορούν πολύ λιγότερες δραστηριότητες (Εστίαση, Διασκέδαση), λόγω των ήπιων χαρακτηριστικών της νόσησης από την Όμικρον. Επιπλέον, συνοδεύτηκαν από μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων τα οποία οριστικοποιήθηκαν στην αρχή του τρέχοντος έτους (αναστολή συμβάσεων εργασίας, αποζημίωση ειδικού σκοπού, αναστολή καταβολής δόσης ρυθμισμένων οφειλών, ειδικό πρόγραμμα ενίσχυσης, ανάλογα με τη μείωση του τζίρου).

Αποτέλεσμα και πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού 2021

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού, σε τροποποιημένη ταμειακή βάση, για την περίοδο του Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2021, σημειώθηκε έλλειμμα στο ισοζύγιο του κρατικού προϋπολογισμού ύψους €14.872 εκατ. (8,4% του ΑΕΠ) έναντι στόχου για έλλειμμα €17.487 εκατ. για πέρυσι στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού του 2022 και ελλείμματος €22.806 εκατ. το 2020 (13,8% του ΑΕΠ). Το 85,7% του ελλείμματος εντοπίζεται στον ΤΠ και το υπόλοιπο 14,3% στο ΠΔΕ. Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε έλλειμμα ύψους €10.327 εκατ. (5,8% του ΑΕΠ), έναντι στόχου για πρωτογενές έλλειμμα €12.946 εκατ. και πρωτογενούς ελλείμματος €18.195 εκατ. το 2020 (11,0% του ΑΕΠ).

⁴ Τράπεζα της Ελλάδος, Στοιχεία ταξιδιωτικών υπηρεσιών

⁵ Τράπεζα της Ελλάδος, Στοιχεία ταξιδιωτικών υπηρεσιών

Αμφότερα τα ελλείμματα των δύο συνιστωσών του Κρατικού Προϋπολογισμού είναι μειωμένα σε σχέση με το 2020: Από €17.700 εκατ. το 2020 σε €12.750 εκατ. το 2021 στον ΤΠ και από €5.105 εκατ. το 2020 σε €2.122 εκατ. πέρυσι στο ΠΔΕ. Η βελτίωση του ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού οφείλεται στο γεγονός ότι ενώ οι δαπάνες ήταν ουσιαστικά σταθερές μεταξύ των ετών (€70.168 εκατ. το 2020, €69.750 εκατ. το 2021), τα έσοδα αυξήθηκαν κατά 13,7% (€47.364 εκατ. το 2020, €54.878 εκατ. πέρυσι). Ειδικά στη βελτίωση στην πλευρά των εσόδων συνεισέφεραν οι εισροές από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ενώ στην πλευρά των δαπανών ήταν μειωμένες, σε σχέση με πρόπερσι, οι δαπάνες του ΠΔΕ. Η αύξηση του ΑΕΠ κατά 7,4%, συνέβαλε στη βελτίωση της δημοσιονομικής εικόνας του προηγούμενου έτους σε σχέση με το 2020 (Πίνακας 2.5).

Πίνακας 2.5

Έσοδα, δαπάνες και έλλειμμα Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ. €)

	2020	2021	% Μεταβ. 21/20	2021 Προϋπ.	2022* Προϋπ.	% Μεταβ. 22Π/21
I. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	47.364	54.878	15,9	46.454	55.425	19,3
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	41.822	47.999	14,8	40.988	47.736	16,5
Έσοδα προ επιστροφών φόρων	47.494	53.102	11,8	46.348	52.693	13,9
Μείον επιστροφές φόρων	5.672	5.103	-10,0	5.360	4.957	-7,5
2. Έσοδα ΠΔΕ+ΤΑΑ ⁶	5.542	6.879	24,1	5.466	7.689	40,7
Εξ ων: έσοδα από ΕΕ	3.991	4.593	15,1	4.486	3.800	-15,3
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	70.169	69.750	-0,6	70.774	65.594	-7,3
3. Δαπάνες ΤΠ	59.522	60.749	2,1	60.353	54.595	-9,5
Πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ	54.748	55.876	2,1	55.658	49.045	-11,9
Τόκοι	4.774	4.873	2,1	4.695	5.550	18,2
4. Δαπάνες ΠΔΕ+ΤΑΑ ⁷	10.647	9.001	-15,5	10.421	10.999	5,5
III. Έλλειμμα(-)/Πλεόνασμα (+) ΚΠ	-22.806	-14.872		-24.319	-10.170	
% στο ΑΕΠ	-13,8	-8,4		-14,1	-5,4	
Έλλειμμα/πλεόνασμα ΤΠ (1-3)	-17.700	-12.750		-19.365	-6.859	
Έλλειμμα/πλεόνασμα ΠΔΕ (2-4)	-5.105	-2.122		-4.955	-3.310	
IV. Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΠ	-18.195	-10.327		-19.624	-4.620	
% στο ΑΕΠ	-11,0	-5,8		-11,4	2,5	
ΑΕΠ	165.326	177.608	7,4	171.934	187.278	

*Εκτιμήσεις στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2022

Πηγές: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Δεκεμβρίου 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Ιανουάριος 2022, Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2021, Νοέμβριος 2020.

Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού

Το ύψος των καθαρών εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού ανήλθε σε €54.878 εκατ., παρουσιάζοντας αύξηση κατά €1.458 εκατ. ή 2,7% έναντι της σχετικής εκτίμησης στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022 και αύξηση 15,9% σε σχέση με πρόπερσι. Η αύξηση σε σχέση με τον στόχο οφείλεται κυρίως: (α) στα αυξημένα φορολογικά έσοδα, παρά το γεγονός ότι λόγω

⁶ Η κατηγορία ΠΔΕ πλέον περιλαμβάνει και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021 και το 2022

⁷ Όπως παραπάνω

της παράτασης προθεσμίας καταβολής των τελών κυκλοφορίας μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου 2022, ποσό ύψους €300 εκατ. περίπου που είχε προβλεφθεί να εισπραχθεί το έτος 2021 θα εισπραχθεί τελικά το 2022 και (β) στην είσπραξη τον Δεκέμβριο ποσού €644 εκατ. που αφορά έσοδα από ANFA's, που δεν είχαν προβλεφθεί για το 2021 στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022.

Τα συνολικά έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού (προ επιστροφών φόρων) έφτασαν τα €59.981 εκατ., αυξημένα κατά €1.901 εκατ. ή 3,3% έναντι του στόχου και 13,1% περισσότερα από πρότεροι.

Πίνακας 2.6

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ. €)

	2020	2021	% Μεταβ. 21/20	2021 Προϋπ.	2022* Προϋπ.	% Μεταβ. 22Π/21
Καθαρά Έσοδα ΚΠ	47.364	54.878	15,9	46.454	55.425	19,3
Καθαρά Έσοδα ΤΠ	41.822	47.999	14,8	40.988	47.736	16,5
Έσοδα ΤΠ	47.494	53.102	11,8	46.348	52.693	13,9
<i>Επιστροφές φόρων</i>	5.672	5.103	-10,0	5.360	4.957	-7,5
Φορολογία Εισοδήματος	13.589	14.697	8,2	12.923	15.348	18,8
<i>Εκ των οποίων:</i>						
--Φυσικών Προσώπ.	10.155	10.173	0,2	9.788	10.352	5,8
--Νομικών Προσώπ.	2.361	3.374	42,9	2.074	3.794	82,9
Φορ. Ακίνητης Περιουσίας	2.427	2.652	9,3	2.496	2.503	0,3
Φορ. Κληρ., Δωρεών, κλπ.	180	198	0,1	175	170	-2,9
Δασμοί και φόροι Εισαγ.	245	305	24,5	240	297	23,8
Φόροι επί αγαθών και υπ.	23.945	26.736	11,7	23.478	28.491	21,4
<i>Εκ των οποίων:</i>						
--ΦΠΑ	15.008	17.431	16,1	14.505	18.755	29,3
--Ειδικοί Φόροι Κατ/σης	6.427	6.659	3,6	6.463	7.067	9,3
Λοιποί φόροι παραγωγής	1.069	1.086	1,6	1.110	1.034	-6,8
Λοιποί τρεχ. φόροι	1.743	2.452	40,7	2.359	2.213	-6,2
Κοινωνικές Εισφορές	54	55	1,9	54	55	1,9
Μεταβιβάσεις	6.537	8.690	32,9	8.690	7.567	-12,9
<i>Εκ των οποίων:</i>						
--ANFA's και SMP's	-1.643	-910	44,6	999	0	-100,0
Πωλήσεις αγαθών & υπηρ.	507	611	20,5	547	665	21,6
<i>Εκ των οποίων:</i>						
Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.731	2.495	-8,6	2.663	2.027	-23,9
Πωλήσεις παγίων	8	4	-50,0	25	13	-48,0
Έσοδα ΠΔΕ+ΤΑΑ ⁸	5.542	6.879	24,1	5.466	7.689	40,7

*Εκτιμήσεις στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2022

Πηγές: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Δεκεμβρίου 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Ιανουάριος 2022, Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2021, Νοέμβριος 2020.

Τα έσοδα από φόρους ανήλθαν σε €48.126 εκατ., αυξημένα κατά €1.266 εκατ. ή 2,7% έναντι του στόχου στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022. Εάν όμως ληφθεί υπόψη η παράταση στην είσπραξη των τελών κυκλοφορίας, η πραγματική αύξηση των φορολογικών εσόδων είναι

⁸ Η κατηγορία ΠΔΕ πλέον περιλαμβάνει και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021 και το 2022

ακόμη μεγαλύτερη. Τα έσοδα του ΤΠ αυξήθηκαν κατά 11,8% σε σχέση με πρόπερσι, ενώ και οι επιστροφές φόρων μειώθηκαν κατά 10%, συμβάλλοντας στη διεύρυνση των καθαρών εσόδων του ΤΠ κατά 14,8%. Όλες οι υποκατηγορίες εσόδων παρουσίασαν αύξηση έναντι του 2020, εκτός των πωλήσεων παγίων, κατά πάσα πιθανότητα λόγω της αυξημένης οικονομικής δραστηριότητας. Σημαντική αύξηση παρατηρήθηκε στα έσοδα από τη φορολογία νομικών προσώπων (+42,9%) και στους λοιπούς τρέχοντες φόρους (+40,7%). Η έντονη άνοδος στα έσοδα από τη φορολογία νομικών προσώπων οφείλεται εν μέρει σε βεβαιωμένα ποσά από τις δηλώσεις του φόρου εισοδήματος του 2020 και αντανακλά το ότι η μείωση των κερδών των επιχειρήσεων, λόγω της πανδημίας, ήταν χαμηλότερη σε σχέση με την αρχικώς εκτιμηθείσα. Ένα σημαντικό μέρος της άνοδου στα λοιπά τρέχοντα έσοδα προήλθε από τα αυξημένα έσοδα από μερίσματα φορέων του Δημοσίου και από το εθνικό σκέλος του ΠΔΕ. Μεγάλη αύξηση σημειώθηκε στα έσοδα από δασμούς και φόρους εισαγωγών (+24,5%), στις μεταβιβάσεις (+32,9%) και στις πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών που αυξήθηκαν από €507 εκατ. σε €611 εκατ. (+20,5%) (Πίνακας 2.6).

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού

Οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού για την περίοδο του Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2021 έφτασαν τα €69.750 εκατ. και ήταν μειωμένες κατά €1.157 εκατ. ή 1,6% έναντι του στόχου (€70.907 εκατ.) στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022, όπως επίσης λιγότερες κατά €419 εκατ. ή 0,6% σε σχέση με πέρυσι (€70.169 εκατ., Πίνακας 2.7).

Πίνακας 2.7

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ. €)

	2020*	2021*	% Μεταβ. 21/20	2021 Προϋπ.	2022* Προϋπ.	% Μεταβ. 22Π/21
Δαπάνες ΚΠ (1+2+3)	70.169	69.750	2,1	70.774	65.594	-7,3
Δαπάνες ΤΠ (1+2)	59.522	60.749	2,1	60.353	54.595	-9,5
1. Πρωτογενείς δαπ. ΤΠ	54.748	55.876	2,1	55.658	49.045	-11,9
Παροχές σε εργαζόμενους	13.335	13.494	1,2	13.415	13.599	1,4
Κοινωνικές παροχές	137	281	105,1	241	221	-8,3
Μεταβιβάσεις	38.751	37.038	-4,4	38.997	29.825	-23,5
(εκ των οποίων σε ΟΚΑ)	21.625	21.574	-0,2	21.867	20.562	-6,0
Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	1.618	1.992	23,1	1.802	1.136	-37,0
Επιδότησεις	248	346	39,5	102	80	-21,6
Λοιπές δαπάνες	29	52	79,3	72	101	40,2
Πιστώσεις υπό κατανομή	0	0	0,0	362	13.922	3745,9
Αγορές παγίων	631	2.672	323,5	668	1.160	73,7
2. Τόκοι (ακαθάριστη βάση)	4.774	4.873	2,1	4.695	5.550	18,2
3. Δαπάνες ΠΔΕ+ΤΑΑ ⁹	10.647	9.001	-15,5	10.421	10.999	5,5

*Εκτιμήσεις στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2022

Πηγές: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Δεκεμβρίου 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Ιανουάριος 2022, Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2021, Νοέμβριος 2020.

Στο σκέλος του Τακτικού Προϋπολογισμού παρουσιάζεται υστέρηση έναντι του στόχου κατά €1.208 εκατ. ή 1,9%, η οποία οφείλεται κυρίως στην υποεκτέλεση των λοιπών επιχορηγήσεων κατά €781 εκατ. Η προαναφερθείσα υποεκτέλεση είναι αποτέλεσμα κυρίως της εξασφαλιστικής

⁹ Η κατηγορία ΠΔΕ περιλαμβάνει πλέον και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021 και το 2022

εκτίμησης για την αντιμετώπιση της πανδημίας το 2021. Σε σχέση με το 2020, οι δαπάνες του ΤΠ αυξήθηκαν κατά 2,1%. Οι πληρωμές στο σκέλος των επενδυτικών δαπανών ανήλθαν στα €9.001 εκατ. παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με το στόχο των €8.950 εκατ. κατά €51 εκατ. ή 0,6%.

Οι περισσότερες κατηγορίες δαπανών παρουσίασαν αύξηση έναντι του 2020. Αρκετά μεγάλες αυξήσεις σημειώθηκαν στις κοινωνικές παροχές (+105,1%), εν μέρει από τις περισσότερες δαπάνες για το επίδομα θέρμανσης, στις αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων (+323,5%), ως αποτέλεσμα των αυξημένων εξοπλιστικών δαπανών, στις λοιπές δαπάνες (+79,3%) λόγω της ανακατανομής του μέτρου της κρατικής ενίσχυσης επιχειρήσεων με τη μορφή επιδότησης παγίων δαπανών και τέλος, στην κατηγορία των επιδοτήσεων (+39,5%). Μείωση επήλθε στις μεταβιβάσεις, από €38.751 εκατ. σε €37.038 εκατ. (-4,4%) και στις δαπάνες του ΠΔΕ (-15,5%).

Υλοποίηση Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων

Το ισοζύγιο του ΠΔΕ βελτιώθηκε σημαντικά το 2021. Τα έσοδα του ΠΔΕ αυξήθηκαν από €5.542 εκατ. σε €6.879 εκατ. (+24,5%) ενώ οι δαπάνες μειώθηκαν από €10.647 εκατ. σε €9.001 εκατ. (-15,5%). Βεβαίως, επειδή το 2020 δεν είχε ενεργοποιηθεί το ΤΑΑ, οι συνολικές δαπάνες των δύο ετών δεν είναι συγκρίσιμες. Εξαιρώντας τις δαπάνες του ΠΔΕ εξαιτίας της πανδημίας, ύψους περίπου €4,28 δισεκ. πρόπερσι και €2,9 δισεκ. το 2021, με τις δεύτερες να αφορούν σε ενισχύσεις κυρίως με τη μορφή της επιστρεπτέας προκαταβολής (€1,1 δισεκ) και της στήριξης των ΜμΕ οι οποίες πλήγηκαν από τον COVID-19 (€741 εκατ.), οι αμιγώς επενδυτικές ενισχύσεις του προγράμματος διαμορφώθηκαν σε €6,118 εκατ. πέρυσι, από €6.367 εκατ. το 2020. Επομένως, η πραγματική μείωση του ΠΔΕ το προηγούμενο έτος ήταν σαφώς μικρότερη αυτής που προκύπτει από τις δαπάνες συμπεριλαμβανομένων των μέτρων. Σε κάθε περίπτωση, λόγω της ενεργοποίησης του ΤΑΑ πέρυσι, αναμενόταν μια διεύρυνση των δαπανών του προγράμματος.

Εκτέλεση του Προϋπολογισμού του 2022 (Ιανουάριος - Φεβρουάριος)

Το 2022 ξεκίνησε με μια νέα έξαρση της πανδημίας λόγω της καινούργιας μετάλλαξης (Ομικρον). Ωστόσο, λόγω των ήπιων παθογενετικών χαρακτηριστικών της μετάλλαξης, η επιβολή περιοριστικών μέτρων ήταν περιορισμένη σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Ακολούθως, δεν εφαρμόστηκαν εκ νέου πολλές παρεμβάσεις υποστήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Επανήλθαν για τις επιχειρήσεις στη Διασκέδαση-Ψυχαγωγία η αναστολή συμβάσεων εργασίας, η αποζημίωση ειδικού σκοπού, η αναστολή καταβολής δόσης ρυθμισμένων οφειλών. Επιπρόσθετα, υλοποιήθηκε ειδικό πρόγραμμα ενίσχυσης, ανάλογα με τη μείωση του τζίρου. Το γεγονός ότι μόλις 1.989 εργαζόμενοι και ελεύθεροι επαγγελματίες τέθηκαν σε αναστολή εργασίας τον Φεβρουάριο, έναντι 61,8 χιλ. τον Ιανουάριο, αναδεικνύει το ότι η πλειονότητα των πληττόμενων από τα διοικητικά μέτρα επιχειρήσεων, έστω με περιορισμούς, ξεκίνησε τη λειτουργία της μόλις σε ένα μήνα. Συνεπώς, δεν προκλήθηκε σημαντική αναταραχή στην οικονομική δραστηριότητα και τα δημόσια οικονομικά από τη νέα έξαρση.

Οι αυξήσεις των τιμών στα ενεργειακά αγαθά αποτελούν το κύριο οικονομικό πρόβλημα, τόσο εγχωρίως όσο και διεθνώς. Οι πληθωριστικές πιέσεις από την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας στο δεύτερο εξάμηνο πέρυσι και στην αρχή του 2022, κλιμακώθηκαν έντονα κατόπιν της εισβολής Ρωσίας στην Ουκρανία και του πολέμου που συνεχίζεται, λόγω της υψηλής ανησυχίας για ενδεχόμενη ανεπάρκεια της προσφοράς σε ορισμένα ενεργειακά προϊόντα, σε καταναλωτικά αγαθά (π.χ. ηλιέλαιο) και πρώτες ύλες (π.χ. μέταλλα εξορυσσόμενα σε Ρωσία και

Ουκρανία). Η σημαντική επιδείνωση του οικονομικού κλίματος πανευρωπαϊκά και παγκοσμίως που επέφερε ο πόλεμος, οι κυρώσεις που επέβαλαν χώρες της Ευρώπης, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς και άλλες χώρες στη Ρωσία και το μεγάλο προσφυγικό κύμα κατοίκων της Ουκρανίας στην Ευρώπη, έχουν επιφέρει πολλές οικονομικές δυσκολίες στη παγκόσμια οικονομία, οι οποίες δεν περιορίζονται στην αύξηση των τιμών.

Για την ανάσχεση των αυξήσεων τιμών στην ενέργεια, η κυβέρνηση εγχωρίως έχει προχωρήσει από τον περασμένο Νοέμβριο σε σειρά παρεμβάσεων στήριξης, ξεκινώντας αναδρομική επιδότηση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας για την περίοδο Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου. Η επιδότηση επεκτάθηκε από τον Ιανουάριο στην κατανάλωση του φυσικού αερίου. Από τον Απρίλιο, το ύψος της επιδότησης αυξήθηκε σημαντικά, ενώ χορηγήθηκε έκτακτη επιδότηση ρεύματος ειδικά στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Επιπρόσθετα, καθιερώθηκε επιδότηση κατανάλωσης καυσίμων για φυσικά πρόσωπα και για το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου. Τα παραπάνω μέτρα μετριάζουν τις επιπτώσεις των ιδιαίτερα αυξημένων τιμών των ενεργειακών προϊόντων στο εισόδημα των νοικοκυριών και τη ρευστότητα των επιχειρήσεων, συνεπάγονται όμως σημαντικό δημοσιονομικό κόστος, καθώς μόνο για τον Απρίλιο (και έως τον Ιούνιο για την κάρτα καυσίμου), έχουν προϋπολογισμό €766 εκατ. Ενισχυτικά στο εισόδημα θα επενεργήσουν και οι μεταβιβάσεις σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (χαμηλοσυνταξιούχοι, ΑΜΕΑ, δικαιούχοι ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος κ.ά.) που αποφασίστηκαν στο τέλος Μαρτίου και συνεπάγονται δαπάνη έως €324 εκατ. Το πρόσφατο «πακέτο» μέτρων για εκτιμάται από την κυβέρνηση πως αφορά σε περίπου 1,4 εκατ. νοικοκυριά, με περισσότερα από 3,2 εκατ. μέλη. Περαιτέρω, ο συνολικός προϋπολογισμός των παρεμβάσεων για την ενέργεια που έχουν ανακοινωθεί στο αρχικό τετράμηνο φέτος φτάνει τα €1,9 δισεκ.

Άλλα μέτρα που λήφθηκαν πρόσφατα για τη στήριξη των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, περιλαμβάνουν τη μείωση του ΕΝΦΙΑ και την ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα. Ο συνολικός προϋπολογισμός τους είναι €550 εκατ. Η επιβάρυνση του δημοσιονομικού ισοζυγίου από το σύνολο των μέτρων που προαναφέρθηκαν είναι σημαντικός. Η πλειονότητα αυτών αναμένεται να συνεχιστεί για όσο καιρό το ενεργειακό κόστος παραμένει σε υψηλό επίπεδο, κάτι που θα εξαρτηθεί πρωτίστως από τη διάρκεια του πολέμου. Ενδεχομένως να ληφθούν περαιτέρω μέτρα.

Η έντονη αβεβαιότητα για την εξέλιξη του πολέμου ασκεί περαιτέρω επιδράσεις, μην επιτρέποντας στους καταναλωτές, τις επιχειρήσεις και το κράτος να λάβουν βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες αποφάσεις. Αυτό το γεγονός ασκεί πρόσθετες πιέσεις στην οικονομική δραστηριότητα και συνεπώς στον κρατικό προϋπολογισμό, στην πλευρά των εσόδων.

Ισοζύγιο και πρωτογενές Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού

Σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού, σε τροποποιημένη ταμειακή βάση, για την περίοδο του Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου 2022, παρουσιάζεται έλλειμμα στο ισοζύγιο του κρατικού προϋπολογισμού ύψους €910 εκατ., έναντι στόχου για έλλειμμα €2.004 εκατ. για αυτό το χρονικό διάστημα στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022 και ελλείμματος €3.268 εκατ. το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021. Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ύψους €840 εκατ., έναντι στόχου για πρωτογενές έλλειμμα €239 εκατ. και πρωτογενούς ελλείμματος €1.497 εκατ. την ίδια περίοδο το 2021. Η βελτίωση του ισοζυγίου του ΚΠ σε σχέση με πέρυσι, οφείλεται κυρίως στη μείωση των δαπανών (-17,3%) (Πίνακας 2.8).

Πίνακας 2.8

Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2022* (εκατ. €)

	Ιαν. – Φεβρουάριος		% Μεταβ. 22/21	2021*	2022* Προϋπ.	% Μεταβ. 22Ε/21
	2021*	2022*				
I. ΚΑΘΑΡΑ ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	8.533	8.853	3,8	54.878	57.101	4,1
1. Καθαρά έσοδα ΤΠ	7.696	8.426	9,5	47.999	47.736	-0,5
Έσοδα προ επιστροφών φόρων	8.298	9.068	9,3	53.102	55.172	3,9
Μείον επιστροφές φόρων	602	642	6,6	5.103	4.957	-2,9
2. Έσοδα ΠΔΕ+ΤΑΑ ¹⁰	837	427	-49,0	6.879	7.436	8,1
Εξ ων: έσοδα από ΕΕ	-	-	-	4.593	3.800	-17,3
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	11.801	9.763	-17,3	69.750	67.929	-2,6
3. Δαπάνες ΤΠ	10.117	8.429	-16,7	60.749	54.595	-10,1
Πρωτογενείς δαπάνες ΤΠ	8.194	6.673	-18,6	55.876	49.995	-10,5
Τόκοι	1.923	1.756	-8,7	4.873	4.600	-5,6
4. Δαπάνες ΠΔΕ+ΤΑΑ ¹¹	1.684	1.334	-20,8	9.001	10.999	22,2
III. Έλλειμμα(-)/Πλεόνασμα (+) ΚΠ	-3.268	-910		-14.872	-10.827	
% στο ΑΕΠ	-1,8	-0,5		-8,4	-5,8	
IV. Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΠ	-1.497	840		-10.327	--6.257	
% στο ΑΕΠ	-0,8	-0,4		-5,8	-3,3	
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	177.608	187.278	5,4	177.608	187.278	5,4

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Φεβρουαρίου 2022, Υπουργείο Οικονομικών, Μάρτιος 2022.

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019.

Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού

Το ύψος των καθαρών εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού ανήλθε σε €8.853 εκατ., παρουσιάζοντας υστέρηση κατά €1.090 εκατ. ή 11% έναντι της σχετικής εκτίμησης για το αντίστοιχο διάστημα που έχει περιληφθεί στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022 και μείωση 3,8% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2021. Ωστόσο στη στοχοθεσία της εισηγητικής έκθεσης είχε συμπεριληφθεί η εκταμίευση τον Φεβρουάριο της πρώτης δόσης από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ) ύψους €1.718 εκατ., η οποία κατόπιν της θετικής προκαταρκτικής αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, πραγματοποιήθηκε τελικά στις αρχές Απριλίου. Εξαιρουμένου αυτού του ποσού από το ΤΑΑ τα καθαρά έσοδα παρουσιάζουν αύξηση κατά €628 εκατ. ή 6,3% έναντι του στόχου. Τα συνολικά έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού ανήλθαν σε €9.495 εκατ., μειωμένα κατά €1.131 εκατ. ή 10,6% έναντι του στόχου. Εξαιρουμένου του προαναφερόμενου ποσού από το ΤΑΑ, τα συνολικά έσοδα παρουσιάζουν αύξηση κατά €587 εκατ. έναντι του στόχου.

Τα έσοδα της κατηγορίας των φόρων έφτασαν τα €4.872 εκατ., υπερβαίνοντας κατά €1.106 εκατ. ή 29,3% το σχετικό στόχο. Στην υπέρβαση αυτή, πέραν της καλύτερης απόδοσης των φόρων που θα αποτυπωθεί στη συνέχεια, συντέλεσαν: (α) η παράταση της προθεσμίας πληρωμής των τελών κυκλοφορίας μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου και (β) η παράταση της προθεσμίας πληρωμής έως τις

¹⁰ Η κατηγορία ΠΔΕ πλέον περιλαμβάνει και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021 και το 2022

¹¹ Όπως παραπάνω

αρχές Φεβρουαρίου, φορολογικών υποχρεώσεων οι οποίες είχαν καταληκτική ημερομηνία την 31^η Ιανουαρίου, στις περιοχές που πλήγηκαν από τις χιονοπτώσεις και τον παγετό της 24^{ης} Ιανουαρίου. Η αύξηση κατά €1.082,27 εκατ. στα συνολικά έσοδα από φόρους στο δίμηνο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου του τρέχοντος έτους, συγκριτικά με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι, αποδίδεται κυρίως στην αύξηση των εσόδων από φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών (+23,2%) και στις αυξημένες πληρωμές φόρου εισοδήματος (+17,0%) και δευτερευόντως στις περισσότερες εισπράξεις φόρων και δασμών επί εισαγωγών (+68,3%), λοιπών φόρων επί της παραγωγής (+11,3%), καθώς και φόρων κεφαλαίου (+16,0%).

Πίνακας 2.9

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2022* (εκατ. €)

	Ιαν. – Φεβρουάριος		% Μεταβ. 22/21	2021*	2022* Προϋπ.	% Μεταβ. 22Ε/21
	2021*	2022*				
Καθαρά Έσοδα ΚΠ	8.533	8.853	3,8	54.878	57.101	4,1
Καθαρά Έσοδα ΤΠ	7.696	8.426	9,5	47.999	47.736	-0,5
Έσοδα ΤΠ	8.298	9.068	9,3	53.102	55.172	3,9
<i>Επιστροφές φόρων</i>	602	642	6,6	5.103	4.957	-2,9
Φορολογία Εισοδήματος	2.277	2.663	17,0	14.697	15.683	6,7
<i>Εκ των οποίων:</i>						
--Φυσικών Προσώπ.	1.640	1.801	9,8	10.173	10.410	2,3
--Νομικών Προσώπ.	477	642	34,6	3.374	4.076	20,8
Φορ. Ακίνητης Περιουσίας	425	417	-1,9	2.652	2.631	-0,8
Φορ. Κληρ., Δωρεών, κλπ.	31	36	16,1	198	170	-14,1
Δασμοί και φόροι Εισαγ.	41	69	68,3	305	297	-2,6
Φόροι επί αγαθών και υπ.	3.931	4.842	23,2	26.736	28.462	6,5
<i>Εκ των οποίων:</i>						
--ΦΠΑ	2.759	3.493	26,6	17.431	18.735	7,5
--Ειδικοί Φόροι Κατάσης	868	989	13,9	6.659	7.065	6,1
Λοιποί φόροι παραγωγής	80	89	11,3	1.086	991	-8,7
Λοιποί τρεχ. φόροι	839	589	-29,8	2.452	2.209	-9,9
Κοινωνικές Εισφορές	9	9	0,0	55	55	0,0
Μεταβιβάσεις	832	380	-54,3	8.690	7.377	-15,1
Πωλήσεις αγαθών & υπηρ.	84	112	33,3	611	2.104	244,4
<i>Εκ των οποίων:</i>						
Λοιπά τρέχοντα έσοδα	584	285	-51,2	2.495	2.067	-17,2
Πωλήσεις παγίων	2	4	100,0	4	13	225
Έσοδα ΠΔΕ+ΤΑΑ ¹²	837	427	-49,0	6.879	7.436	8,1

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Φεβρουαρίου 2022, Υπουργείο Οικονομικών, Μάρτιος 2022.

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019.

Ειδικά σε ότι αφορά την αύξηση των εσόδων στους φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών, που αποτελούν την κατηγορία φόρων με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στα έσοδα από φόρους (55,61% την περίοδο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου φέτος), σχετίζεται με το αυξημένο επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας που επέφερε η χαλάρωση των περιοριστικών μέτρων έναντι της υγειονομικής κρίσης, σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Επιπροσθέτως, ενισχυτικά στα έσοδα αυτής της κατηγορίας επιδρούν και τα πληθωριστικά φαινόμενα σε παγκόσμιο επίπεδο κατά τη συγκεκριμένη περίοδο. Αυτά προέρχονταν, μεταξύ άλλων, από την ενεργειακή κρίση, τις

¹² Η κατηγορία ΠΔΕ πλέον περιλαμβάνει και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021 και το 2022

διαταραχές στις εφοδιαστικές αλυσίδες και τις ελλείψεις πρώτων υλών. Τα έσοδα από ΦΠΑ στα πετρελαιοειδή και τα παράγωγα αυτών επηρεάζονται από τη σημαντική αύξηση της τιμής του αργού πετρελαίου και των παραγώγων τους διεθνώς, επίδραση η οποία αναμένεται να γίνει πολύ πιο αισθητή στους ερχόμενους μήνες, στους οποίους οι συγκεκριμένες τιμές είναι πολύ υψηλότερες, λόγω του πολέμου στην Ουκρανία.

Τα έσοδα της κατηγορίας μεταβιβάσεις διαμορφώθηκαν σε €370 εκατ. λιγότερα κατά €1.565 εκατ. έναντι του στόχου που έχει περιληφθεί στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022, εξαιτίας της μη είσπραξης της αναμενόμενης πρώτης δόσης από το ΤΑΑ, όπως προαναφέρθηκε. Από το ως άνω εισπραττόμενο ποσό των €370 εκατ., €359 εκατ. αφορούν σε έσοδα ΠΔΕ, τα οποία είναι περισσότερα κατά €148 εκατ. έναντι του στόχου.

Σε σχέση με ένα χρόνο πριν, οι περισσότερες κατηγορίες εσόδων παρουσίασαν αύξηση. Μείωση σημειώθηκε πρωτίστως στους λοιπούς τρέχοντες φόρους (-29,8%), στις μεταβιβάσεις (-54,3%) και στα λοιπά τρέχοντα έσοδα (-51,2%).

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού

Οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού για την περίοδο του Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου 2022 ανήλθαν στα €9.763 εκατ. και παρουσιάζονται λιγότερες κατά €2.185 εκατ. έναντι του στόχου στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2022. Σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021, οι δαπάνες του ΚΠ για την περίοδο του Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου φέτος παρουσιάζονται μειωμένες κατά €2.038 εκατ. (-16,7%). Σημαντικό ρόλο σε αυτή την εξέλιξη έπαιξε η απουσία ισχυρών περιοριστικών μέτρων, όπως πέρυσι, τα οποία συνοδεύονταν από αντίστοιχες, εκτεταμένες παρεμβάσεις στήριξης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων.

Πίνακας 2.10

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού* (εκατ. €)

	Ιανουάριος- Φεβρουάριος		% Μεταβ. 22/21	2021*	2022* Προϋπ.	% Μεταβ. 22Ε/21
	2021*	2022*				
Δαπάνες ΚΠ (1+2+3)	11.801	9.763	-16,7	69.750	67.929	-2,6
Δαπάνες ΤΠ (1+2)	10.117	8.429	-18,6	60.749	54.595	-10,1
1.Πρωτογενεις δαπ. ΤΠ	8.194	6.673	-8,7	55.876	49.995	-10,5
Παροχές σε εργαζόμενους	2.177	2.225	2,2	13.494	13.610	0,9
Κοινωνικές παροχές	55	64	16,4	281	221	-21,4
Μεταβιβάσεις	5.262	4.182	-20,5	37.038	30.583	-17,4
(εκ των οποίων σε ΟΚΑ)	2.951	3.033	2,8	21.574	20.441	-5,3
Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	32	124	287,5	1.992	1.355	-32,0
Επιδότησεις	0	0	0,0	346	80	-76,9
Λοιπές δαπάνες	8	1	-87,5	52	101	94,2
Πιστώσεις υπό κατανομή	0	0	0,0	0	2.923	-
Αγορές παγίων	660	77	-88,3	2.672	3.456	29,3
2. Τόκοι (ακαθάριστη βάση)	1.923	1.756	-8,7	4.873	4.600	-5,6
3. Δαπάνες ΠΔΕ+ΤΑΑ ¹³	1.684	1.334	-20,8	9.001	10.999	22,2

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Φεβρουαρίου 2022, Υπουργείο Οικονομικών, Μάρτιος 2022.

*Σε τροποποιημένη ταμειακή βάση. Σύμφωνα με τη νέα κατάταξη εσόδων που ισχύει από 01/01/2019.

¹³ Η κατηγορία ΠΔΕ περιλαμβάνει πλέον και τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για το 2021 και το 2022

Στο σκέλος του Τακτικού Προϋπολογισμού παρουσιάζεται υστέρηση έναντι του στόχου κατά €2.580 εκατ., η οποία οφείλεται κυρίως στον ετεροχρονισμό των πληρωμών των εξοπλιστικών προγραμμάτων κατά €1.537 εκατ. Σε σχέση με πέρυσι, υπάρχει σημαντική μείωση στις δαπάνες του ΤΠ (-18,6%), με μείωση των πρωτογενών δαπανών κατά 8,7%. Υστέρηση σε σχέση με τον στόχο παρουσιάζεται επίσης στις τρέχουσες μεταβιβάσεις προς οργανισμούς και κράτη της ΕΕ, κατά €194 εκατ., καθώς και τις καταπτώσεις εγγυήσεων, κατά €103 εκατ. Οι μεταβιβάσεις μειώθηκαν κατά 20,5% σε σχέση με πέρυσι.

Η προσωρινή εικόνα των κυριότερων πληρωμών των μέτρων κατά της πανδημίας για την περίοδο του Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου, έχει ως εξής: α) η ενίσχυση μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων που επλήγησαν από τον COVID-19 στις περιφέρειες €148 εκατ. από το ΠΔΕ, β) η συνεισφορά του δημοσίου για την αποπληρωμή επιχειρηματικών δανείων πληγέντων δανειοληπτών ύψους €47 εκατ. από το ΠΔΕ και γ) η επιδότηση κεφαλαίου κίνησης σε τουριστικές επιχειρήσεις ύψους €42 εκατ. από το ΠΔΕ.

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)

Τα έσοδα του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ανήλθαν σε €427 εκατ., 49% λιγότερα σε σχέση με πέρυσι. Όπως και πέρυσι, στο πρώτο δίμηνο δεν έγινε πληρωμή του ΤΑΑ. Η πρώτη δόση για το 2022 που προοριζόταν για αυτή την περίοδο εκταμιεύθηκε, εν τέλει, τον Απρίλιο. Οι πληρωμές στο σκέλος των επενδυτικών δαπανών ανήλθαν στα €1.333 εκατ., παρουσιάζοντας υπέρβαση σε σχέση με τον στόχο των €938 εκατ. κατά €395 εκατ. Μόλις €1 εκατ. ήταν οι δαπάνες του ΤΑΑ. Συνολικά οι δαπάνες του ΠΔΕ και του ΤΑΑ εμφανίζονται μειωμένες σε σχέση με πέρυσι κατά 20,8%. Εάν όμως αφαιρεθούν από το ΠΔΕ φέτος και πέρυσι τα μέτρα κατά της πανδημίας που καλυφθήκαν μέσω αυτού, ύψους €237 και €1.012 εκατ. αντίστοιχα, τότε η τάση αντιστρέφεται πλήρως και γίνεται έντονα ανοδική, +63,1%.

Γ. Χρηματοπιστωτικές εξελίξεις

- Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ) στους ισολογισμούς των τραπεζών μειώθηκαν το τέταρτο τρίμηνο του 2021 στο 12,8% των συνολικών δανείων, κυρίως μέσα από τιτλοποιήσεις, υποχωρώντας στο χαμηλότερο επίπεδο από τον Ιούνιο του 2010.
- Η πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις, αν και με ήπιο ρυθμό, αντισταθμίζει την πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά.
- Ανακόπηκε η αύξηση των ιδιωτικών καταθέσεων στις αρχές του 2022, έπειτα από πολύμηνη ανοδική τάση κατά τη διάρκεια της πανδημίας.
- Το κόστος νέου δανεισμού για το ελληνικό δημόσιο σημείωσε άνοδο το πρώτο τρίμηνο του 2022, σε υψηλό επίπεδο τριετίας, ενώ το κόστος νέου ιδιωτικού δανεισμού παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα.
- Τα έκτακτα μέτρα στήριξης της ρευστότητας από το Ευρωσύστημα σταδιακά αποσύρονται κατά τη διάρκεια του έτους.
- Η έγκαιρη εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αποτελεί ευκαιρία για μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις, με τη συνδρομή και του τραπεζικού συστήματος.

Η κλιμάκωση του πληθωρισμού, ο κίνδυνος να διαταραχθούν οι μεσοπρόθεσμα ήπιες πληθωριστικές προσδοκίες και η σταδιακή μείωση των αρνητικών οικονομικών επιδράσεων της

πανδημίας, αποτέλεσαν έναυσμα για τη δρομολογημένη σταδιακή απόσυρση των έκτακτων μέτρων στήριξης ρευστότητας από το Ευρωσύστημα και τις εγχώριες αρχές. Παράλληλα, οι αγορές προσδοκούν πλέον μια ταχύτερη και περισσότερο εμπροσθοβαρή άνοδο των επιτοκίων, με αφετηρία στο δεύτερο εξάμηνο του 2022. Στην τρέχουσα μεταβατική περίοδο, το τραπεζικό σύστημα εξακολουθεί να λειτουργεί σε ιδιαίτερα ευνοϊκές συνθήκες ρευστότητας. Η έγκαιρη εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας δημιουργεί ευκαιρίες για μεσοπρόθεσμη τόνωση των πιστώσεων προς παραγωγικές επενδύσεις. Οι τράπεζες καλούνται να παίξουν συγχρηματοδοτικό ρόλο-κλειδί για το δανειακό σκέλος του Ταμείου Ανάκαμψης, ύψους €12,7 δισεκ. για την Ελλάδα έως το 2026, ενώ η εκταμίευση της πρώτης δόσης, συνολικού ύψους €3,6 δισεκ. έλαβε χώρα στις αρχές Απριλίου, εκ των οποίων €1,84 δισεκ. αφορούν το δανειακό σκέλος.

Μεταξύ των προκλήσεων από το παρελθόν από τις τράπεζες, συγκαταλέγονται η αδύναμη ποιότητα του ενεργητικού τους, όπως αποτυπώνεται στο υψηλό ποσοστό των ΜΕΔ και η αδύναμη ποιότητα των εποπτικών τους κεφαλαίων λόγω του υψηλού μεριδίου αναβαλλόμενης φορολογίας. Παρά τη δυσμενή οικονομική συγκυρία διαδοχικών εξωτερικών διαταραχών όπως η πανδημία και η ενεργειακή κρίση, στο ζήτημα των ΜΕΔ, οι τράπεζες σημείωσαν σημαντική πρόοδο κατά τη διάρκεια του 2021, μειώνοντας εντυπωσιακά το απόθεμα των ΜΕΔ κατά €28,8 δισεκ. ή 17,3 π.μ. αντίστοιχα, κυρίως μέσα από τιτλοποιήσεις. Ωστόσο, το απόθεμα μη εξυπηρετούμενου ιδιωτικού χρέους, τόσο εντός όσο και εκτός ισολογισμών του τραπεζικού συστήματος παραμένει υψηλό, με αποτέλεσμα να θεωρείται κομβική η επιτυχημένη εφαρμογή μεταρρυθμίσεων σε σχέση με τον πτωχευτικό κώδικα και τον εξωδικαστικό μηχανισμό αναδιρθρώσεων.

Το σταδιακά βελτιούμενο κατά το 2021 επενδυτικό κλίμα προς τις εγχώριες τράπεζες διαταράχθηκε κατόπιν της έναρξης του πολέμου στην Ουκρανία. Έπειτα από μια περίοδο υψηλής μεταβλητότητας, ο τραπεζικός δείκτης έχει ανακτήσει ένα μέρος των απωλειών των δύο διαδοχικών εξωτερικών διαταραχών (υγειονομική-πόλεμος), με τα τρέχοντα επίπεδα να είναι περίπου 25% χαμηλότερα σε σύγκριση με τις αρχές του 2020 και 10% χαμηλότερα σε σχέση με τα μέσα Φεβρουαρίου, πριν το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία.

Οι κίνδυνοι και η αβεβαιότητα για την ανάκαμψη της πραγματικής οικονομίας επηρεάζουν και τις προοπτικές του χρηματοπιστωτικού τομέα. Οι πληθωριστικές πιέσεις που προέρχονται από την άνοδο των τιμών ανεπεξέργαστων τροφίμων και κυρίως των διεθνών τιμών ενεργειακών προϊόντων, επιβαρύνουν σημαντικά το μεταφορικό κόστος και τις αλυσίδες παραγωγής. Μεταξύ άλλων προκλήσεων, ξεχωρίζουν η γεωπολιτική αστάθεια στην ανατολική Ευρώπη, η συνεχιζόμενη υγειονομική κρίση, αν και με μειούμενη ένταση, καθώς και ο περιορισμένος δημοσιονομικός χώρος πολλών ανεπτυγμένων οικονομιών. Αυτοί οι παράγοντες κινδύνων δρουν ανασχετικά στην ταχεία ανάκαμψη της ποιότητας του ενεργητικού και τις βραχυχρόνιες προοπτικές κερδοφορίας των τραπεζών.

Από την πλευρά της νομισματικής πολιτικής, η ΕΚΤ ολοκλήρωσε τις καθαρές νέες αγορές στο πλαίσιο του έκτακτου προγράμματος αγοράς τίτλων REPP τον Μάρτιο του 2022 (θα συνεχίσει τις επανεπενδύσεις των σχετικών ομολόγων που λήγουν), ενώ ανακοίνωσε την ταχύτερη μείωση των καθαρών νέων αγορών στο πλαίσιο των υπόλοιπων προγραμμάτων αγορών τίτλων APP, με προοπτική επανεξέτασής τους στα μέσα του έτους και ενδεχόμενο διακοπής τους το τρίτο τρίμηνο. Για την περίπτωση της Ελλάδας, στην οποία είχε χορηγηθεί κατ' εξαίρεση επιλεξιμότητα

στο πρόγραμμα PEPP, η ΕΚΤ έχει ανακοινώσει ότι υπάρχει περιθώριο να συνεχιστούν οι καθαρές νέες αγορές και πέρα από τον Μάρτιο, προκειμένου να συνεχιστεί η ομαλή μετάβαση νομισματικής πολιτικής σε όλα τα κράτη μέλη. Κάτι τέτοιο είναι κομβικής σημασίας, καθώς θα συνεχίσει να διευκολύνει την παροχή ρευστότητας στις ελληνικές τράπεζες, και να τονώνει τη ζήτηση για ελληνικά κρατικά ομόλογα. Οι αγορές κρατικών ομολόγων στο πλαίσιο του προγράμματος PEPP ξεπέρασαν σωρευτικά τα €38,5 δισεκ. ή 21,1% του ΑΕΠ (2021) στο 25-μηνο Μαρτίου 2020-Μαρτίου 2022, ποσοστό που είναι το υψηλότερο στην Ευρωζώνη. Παράλληλα, οι πράξεις μακροχρόνιας ανά-χρηματοδότησης χαμηλού κόστους για τις τράπεζες (π.χ. LTROs, PELTROs, TLTROs) παρέχουν σημαντική ρευστότητα, καθώς το ύψος του άγγιξε τα €50,8 δισεκ. το τέταρτο τρίμηνο του έτους ή 27,8% του ΑΕΠ (2021), ποσοστό που είναι το τρίτο υψηλότερο μεταξύ των χωρών μελών της Ευρωζώνης.

Σε εθνικό επίπεδο, λήγουν σταδιακά τα έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα για την υποστήριξη των δανειοληπτών, καθώς και τα προγράμματα μερικής καταβολής δόσεων και ταμειακών διευκολύνσεων των δανειοληπτών, εκ μέρους των τραπεζών. Στη θέση τους, κάνουν την εμφάνισή τους νέα δημοσιονομικά μέτρα στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων, με στόχευση την κάλυψη μέρους του υψηλού κόστους ενέργειας.

Μεταξύ των θετικών τάσεων στα θεμελιώδη μεγέθη των τραπεζών, εντυπωσιακή ήταν η μείωση των ΜΕΔ στους ισολογισμούς των τραπεζών, σε ποσοστό 12,8% επί του συνόλου των δανείων τον Δεκέμβριο του 2021, ενώ στόχος παραμένει η περαιτέρω μείωση, σε μονοψήφιο ποσοστό, εντός του 2022. Παρά την προσδοκία ταχύτερης ανάκαμψης των επιτοκίων, το κόστος νέας τραπεζικής χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα, συνέχισε να κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα, αν και υψηλότερα συγκριτικά με τους υπόλοιπους ευρωπαϊούς εταίρους.

Μεταξύ των αρνητικών τάσεων, η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά συνεχίστηκε αμείωτη στις αρχές του 2022, ενώ αντισταθμίστηκε οριακά από την πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις. Παράλληλα, στις αρχές του 2022 καταγράφηκε σημαντική άνοδος στο κόστος νέου δανεισμού του ελληνικού δημοσίου, όπως αντικατοπτρίζεται στις αποδόσεις των κρατικών ομολόγων, οι οποίες τον Μάρτιο ξεπέρασαν σε μέσο επιτόκιο το 2,6% στην περίπτωση του 10-ετούς, που αποτελεί υψηλό τριετίας. Αντίστοιχα, διευρύνθηκε και η απόκλιση από την απόδοση των αντίστοιχων γερμανικών ομολόγων, ξεπερνώντας στην περίπτωση του 10-ετούς, τις 230 μονάδες βάσης. Τέλος, ανακόπηκε η πολύμηνη ανοδική τάση στις ιδιωτικές καταθέσεις, μεταξύ άλλων υπό την πίεση στο διαθέσιμο εισόδημα και τις αποταμιεύσεις νοικοκυριών και επιχειρήσεων.

Στο σκέλος του παθητικού των τραπεζών, οι ιδιωτικές καταθέσεις υποχώρησαν την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2022 κατά €2,5 δισεκ., εκ των οποίων εκρoές €0,5 δισεκ. προήλθαν από τα νοικοκυριά. Ο δωδεκάμηνος ρυθμός μεταβολής παρέμεινε υψηλός, κοντά στο 8,7%. Υπό παρατεταμένες συνθήκες πανδημίας και διεύρυνσης αποταμιεύσεων, οι ιδιωτικές καταθέσεις αυξήθηκαν σωρευτικά την περίοδο Μαρτίου 2020-Δεκεμβρίου 2021 κατά €37,8 δισεκ., εκ των οποίων τα €19,1 δισεκ. προέρχονται από νοικοκυριά, σηματοδοτώντας και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των καταθετών προς το τραπεζικό σύστημα.

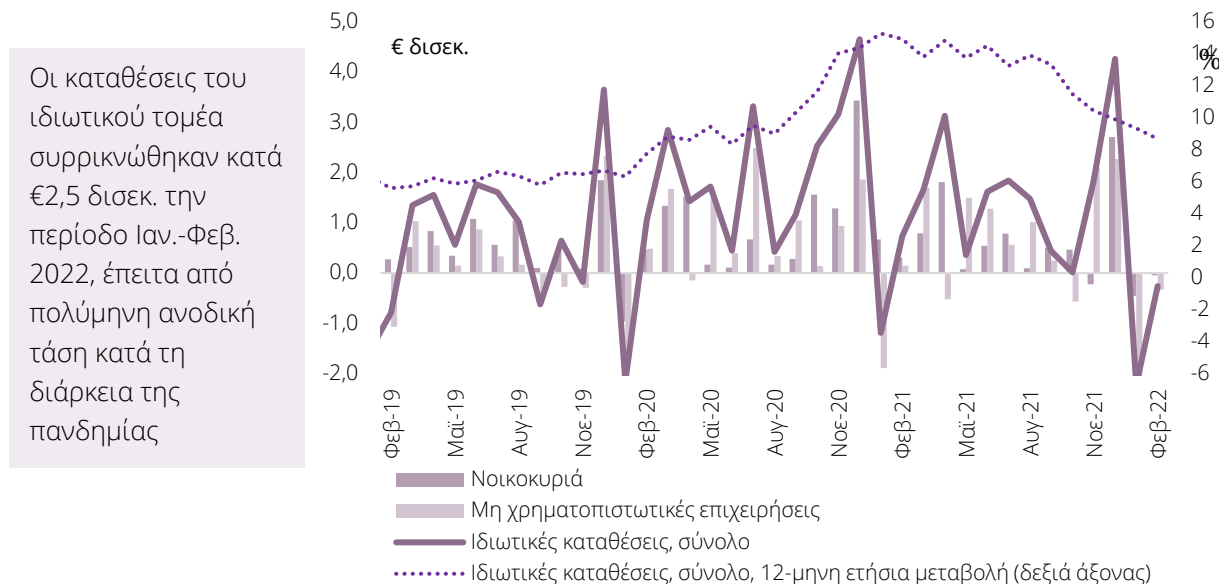
Για το 2022 αναμένεται ήπια θετική τάση στις ιδιωτικές καταθέσεις, χαμηλότερη από την προηγούμενη διετία. Η προβλεπόμενη οικονομική ανάκαμψη επιδρά μεν θετικά στο ονομαστικό διαθέσιμο εισόδημα νοικοκυριών και επιχειρήσεων, αλλά μερικώς αντισταθμίζεται τόσο από τις

πληθωριστικές πιέσεις που μειώνουν τα περιθώρια πραγματικής αποταμίευσης, όσο και από την αναμενόμενη αύξηση της ροπής προς κατανάλωση και τη σχετική αποκλιμάκωση της ροπής προς αποταμίευση.

Διάγραμμα 2.7

Μηνιαία καθαρή ροή ιδιωτικών καταθέσεων στις Ελληνικές τράπεζες

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Το δεύτερο σκέλος του παθητικού των τραπεζών αφορά στη χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα. Τα έκτακτα μέτρα της ΕΚΤ για ενίσχυση της ρευστότητας των ευρωπαϊκών τραπεζών, έχουν προσφέρει και στις ελληνικές τράπεζες δυνατότητες άντλησης ρευστότητας με χαμηλό κόστος. Η χρηματοδότηση των τραπεζών από το Ευρωσύστημα κατά τη διάρκεια της κρίσης πανδημίας, αυξήθηκε από το Φεβρουάριο του 2020 κατά τουλάχιστον €43,2 δισεκ., μεταξύ άλλων με χαμηλού κόστους δάνεια μέσα από πράξεις νομισματικής πολιτικής μακροχρόνιας χρηματοδότησης (Διάγραμμα 2.7). Ταυτόχρονα, τα περιουσιακά στοιχεία του εγχώριου τραπεζικού συστήματος που είναι αποδεκτά από το Ευρωσύστημα ως εξασφάλιση για πράξεις νομισματικής πολιτικής, όπως αποτυπώνονται στις οικονομικές καταστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, αυξήθηκαν την ίδια περίοδο κατά περίπου €45,6 δισεκ. Το τρίτο σκέλος του παθητικού των τραπεζών αφορά στη χρηματοδότηση από τις αγορές κεφαλαίων, με σημαντικές εκδόσεις ομολόγων να λαμβάνουν χώρα σταδιακά το 2021, έως και το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία.

Στην πλευρά του ενεργητικού των τραπεζών, ο 12-μηνιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα ανέκαμψε σε 1,1% την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2022. Ο αντίστοιχος ρυθμός προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (ΜΧΕ) μεν επιβραδύνθηκε, δε διατηρήθηκε σε επίπεδο περί το 2,8% την ίδια περίοδο (Διάγραμμα 2.8). Παράλληλα, επιβραδύνθηκε η αύξηση πιστώσεων προς ελεύθερους επαγγελματίες και ατομικές επιχειρήσεις, με ρυθμούς κοντά στο 1%, ενώ οριακά μειώθηκε η πιστωτική συρρίκνωση προς τα νοικοκυριά, με ετήσιο ρυθμό μεταβολής περί το 2,3%. Ως αποτέλεσμα, ο 12-μηνιος ρυθμός μεταβολής της καθαρής χρηματοδότησης στο σύνολο του ιδιωτικού τομέα, χωρίς να συνηγορούνται οι διαγραφές δανείων, ανέκαμψε στο πρώτο δίμηνο του έτους, έπειτα από συστηματική πτώση κατά

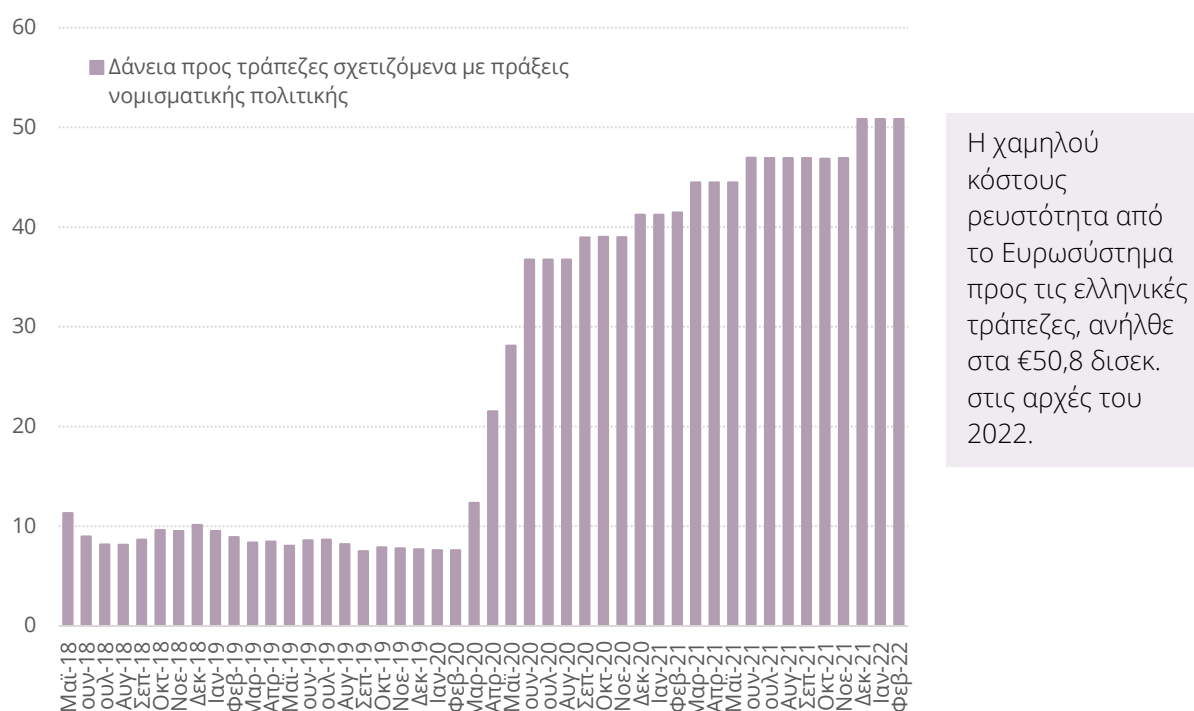

τη διάρκεια του περασμένου έτους (Πίνακας 2.11). Ο υψηλότερος 12-μηνος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς ΜΧΕ στα τέλη του 2021 καταγράφηκε στους κλάδους της Διαχείρισης Ακίνητης Περιουσίας, της Ενέργειας, της Γεωργίας και του Τουρισμού.

Σε αυτές τις τάσεις στη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα, συντελούν τόσο οι μεταβολές της προσφοράς, όσο και της ζήτησης δανείων, υπό την επίδραση της πανδημίας. Στην πλευρά της προσφοράς, θετικά για τις ΜΧΕ επιδρούν η ταχεία μείωση των ΜΕΔ και η έναρξη εφαρμογής του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Στην πλευρά της ζήτησης, η νέα κλιμάκωση της αβεβαιότητας δρα αποτρεπτικά προς νέες επενδύσεις, ωστόσο αντισταθμίζεται από έργα τα οποία έχουν ήδη προβλεφθεί να ενταχθούν στο Σχέδιο Ανάκαμψης. Η έρευνα της Τράπεζας της Ελλάδος για τις τραπεζικές χορηγήσεις το πρώτο τρίμηνο του 2022 κατέγραψε υποχώρηση των προσδοκιών για ζήτηση νέων δανείων, με μικρή ενίσχυση να αναμένεται μόνο για βραχυπρόθεσμα δάνεια από μεγάλες επιχειρήσεις. Τα πιστωτικά κριτήρια παρέμειναν στάσιμα, χωρίς επίσης να αναμένεται να μεταβληθούν βραχυπρόθεσμα.

Διάγραμμα 2.8

Μακροπρόθεσμη χρηματοδότηση των Ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα (δισεκ. €)

Η χαμηλού κόστους ρευστότητα από το Ευρωσύστημα προς τις ελληνικές τράπεζες, ανήλθε στα €50,8 δισεκ. στις αρχές του 2022.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 2.11

Εγχώρια τραπεζική χρηματοδότηση ανά κλάδο (ετήσια % μεταβολή 12-μηνων ροών*)

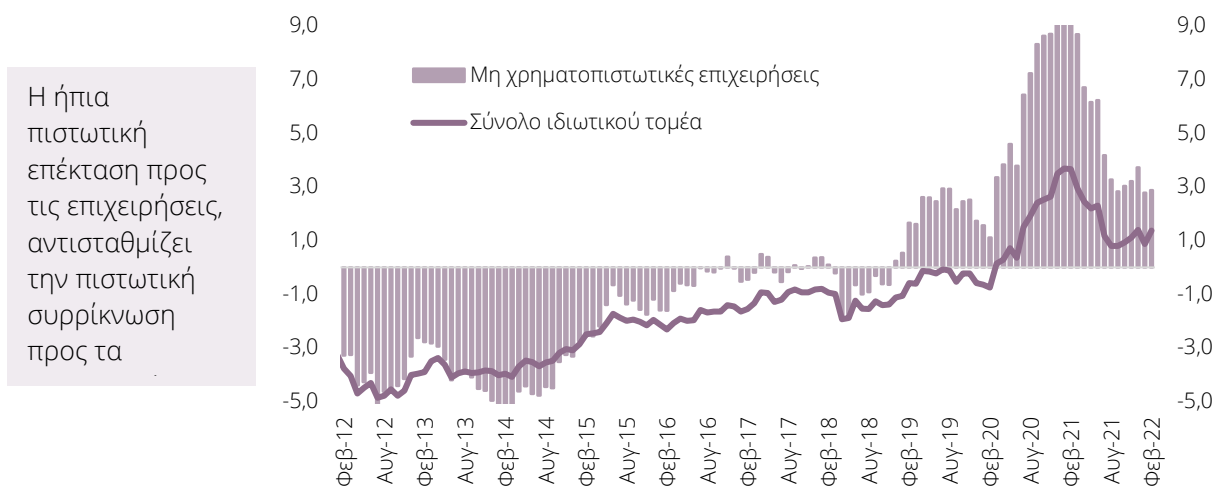
Τρίμηνο/Έτος	1/21	2/21	3/21	4/21	Ιαν.22	Φεβ.22
Σύνολο ιδιωτικού τομέα	3,4	2,3	0,9	1,1	0,9	1,4
Νοικοκυριά & ΜΚΙ	-2,5	-2,5	-2,6	-2,4	-2,4	-2,3
Ελεύθεροι Επαγγελματίες	3,2	4,2	2,4	1,8	1,1	0,9
Μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	9,8	6,4	3,4	3,3	2,8	2,9
Γεωργία	10,6	11,0	8,7	11,3		
Βιομηχανία	8,2	1,9	0,1	2,2		
Εμπόριο	10,9	8,5	4,2	2,8		
Τουρισμός	16,4	16,8	11,0	8,1		
Ναυτιλία	11,2	10,7	3,8	0,8		
Κατασκευές	-0,3	-0,2	1,2	1,3		
Ηλεκτρισμός-αέριο-ύδρευση	7,4	-1,0	1,2	5,3		
Μεταφορές και logistics	22,9	20,2	4,9	-3,3		
Επιτόκια νέων χορηγήσεων (μέσος όρος περιόδου, %)						
Καταναλωτική πίστη	9,59	9,77	10,3	10,3	10,9	10,4
Στεγαστική πίστη	2,67	2,80	2,85	2,77	2,86	2,83
Δάνεια προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	3,12	3,12	3,11	2,87	2,92	2,76

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

* Οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινομήσεις/μεταβιβάσεις δανείων

Διάγραμμα 2.9

Τραπεζική χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα 2012-2022 (ετήσια % μεταβολή 12-μηνων ροών*)

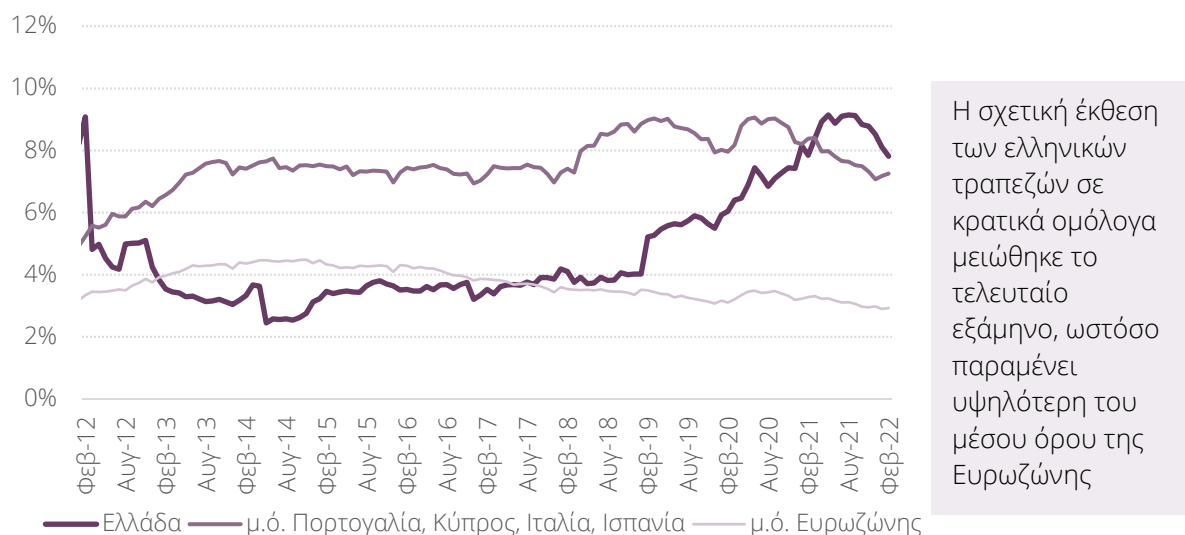
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Οι ροές προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, τις συναλλαγματικές διαφορές και τις αναταξινομήσεις/μεταβιβάσεις δανείων.

Διάγραμμα 2.10

Μερίδιο ενεργητικού τραπεζών σε κρατικά ομόλογα (ως % του συνολικού ενεργητικού)

Η σχετική έκθεση των ελληνικών τραπεζών σε κρατικά ομόλογα μειώθηκε το τελευταίο εξάμηνο, ωστόσο παραμένει υψηλότερη του μέσου όρου της Ευρωζώνης

Πηγή: ΕΚΤ

Κατά την περίοδο της πανδημίας, παρατηρήθηκε αυξανόμενος ρόλος του ελληνικού Δημοσίου ως προς την απορρόφηση πόρων του εγχώριου τραπεζικού συστήματος. Στην πλευρά της νέας τραπεζικής χρηματοδότησης συνεχίστηκε, αν και μειώθηκε σημαντικά, ο ιδιαίτερα υψηλός ετήσιος ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τη Γενική Κυβέρνηση, που διαμορφώθηκε σε 12-μηνη κυλιόμενη βάση τον Φεβρουάριο σε 33% από 78% τον ίδιο μήνα πέρυσι. Στην πλευρά του ενεργητικού των τραπεζών, οι τράπεζες μείωσαν στις αρχές του 2022 την έκθεσή τους σε κρατικά χρεόγραφα, σε €25,3 δισεκ. τον Φεβρουάριο του 2022 ή 7,8% του συνολικού ενεργητικού τους, από περίπου €30,0 δισεκ. ή 9,1% στα μέσα του προηγούμενου έτους. Έτσι, το μερίδιο του συνολικού ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών που έχει τοποθετηθεί σε κρατικά ομόλογα είναι λίγο υψηλότερο από το αντίστοιχο μερίδιο των υπόλοιπων χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης, αλλά σημαντικά υψηλότερο από το αντίστοιχο μερίδιο για τον μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης (Διάγραμμα 2.10).

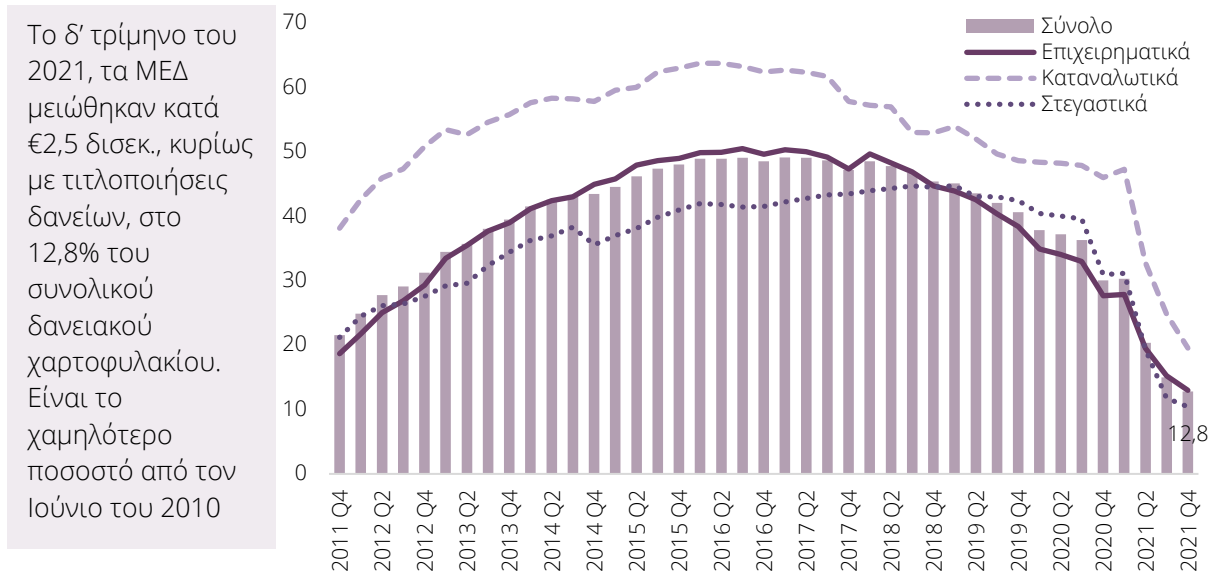
Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ) κατέγραψαν περαιτέρω μείωση το τέταρτο τρίμηνο του 2022, κατά 2,2 π.μ. ή €2,5 δισεκ.¹⁴, αγγίζοντας τον Δεκέμβριο του 2021 τα €18,4 δισεκ. ή 12,8% των συνολικών δανείων (Διάγραμμα 2.11), που αποτελεί χαμηλό δωδεκαετίας. Η μείωση οφείλεται κατά κύριο λόγο σε συναλλαγές μη οργανικής μείωσης, δηλαδή τιτλοποιήσεις δανείων στο πλαίσιο του προγράμματος Ηρακλής II. Το συνολικό επίπεδο των ΜΕΔ παραμένει υψηλότερο από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, όπου κινείται σε χαμηλά μονοψήφια ποσοστά. Στην επιχειρηματική πίστη, τα ποσοστά των ΜΕΔ μειώθηκαν το τέταρτο τρίμηνο του 2021, στο 13,0% των σχετικών δανείων, από 15,2% το προηγούμενο τρίμηνο, όπως και στα στεγαστικά χαρτοφυλάκια, από 11,8% σε 10,4%. Η μεγαλύτερη μείωση, από 24,8% σε 19,5%, καταγράφηκε στα καταναλωτικά δάνεια.

¹⁴ Παρουσιάζονται στοιχεία για τα ΜΕΔ που περιλαμβάνουν μόνο τα στοιχεία εντός ισολογισμού, σε ατομική βάση

Διάγραμμα 2.11

Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια, % του συνόλου των δανείων ανά κατηγορία*

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Δάνεια εντός ισολογισμού (προ προβλέψεων) σε ατομική βάση

Οι τράπεζες έχουν στρατηγικό στόχο την μείωση των ΜΕΔ σε μονοψήφιο ποσοστό εντός του 2022. Στην περίοδο λειτουργίας του «Ηρακλή Ι», τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των τεσσάρων συστημικών τραπεζών απομειώθηκαν κατά περίπου €31 δισεκ., ενώ υπάρχει η δυνατότητα για τιτλοποιήσεις ΜΕΔ ύψους έως και €32 δισεκ. μέσω του «Ηρακλή ΙΙ» ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή το δεύτερο τρίμηνο του 2021 με αρχική διάρκεια 18 μηνών. Παράλληλα με την πλήρη αξιοποίηση του προγράμματος τιτλοποιήσεων, κρίνεται σκόπιμο να τονωθεί η οργανική μείωση των ΜΕΔ, μέσα από εργαλεία όπως ο νέος πτωχευτικός κώδικας, ο εξωδικαστικός μηχανισμός ρύθμισης οφειλών, οι εισπράξεις από πλειστηριασμούς και οι ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων.

Μεσοπρόθεσμα, η δυναμική μείωσης των ΜΕΔ αναμένεται να συνεχιστεί οδηγούμενη από περαιτέρω τιτλοποιήσεις χαρτοφυλακίων οι οποίες και μεταφέρουν τα «κόκκινα» δάνεια εκτός των ισολογισμών των τραπεζών. Βραχυπρόθεσμα, η μείωση των ΜΕΔ θα αντισταθμίζεται μερικώς από διαταραχές, εξαιτίας των επιπτώσεων της νέας ενεργειακής κρίσης που πλήττει κυρίως νοικοκυριά και επιχειρήσεις στους κλάδους έντασης ενέργειας, καθώς και των επιπτώσεων της παρατεταμένης υγειονομικής κρίσης που έπληξε κυρίως επιχειρήσεις σε κλάδους υπηρεσιών, αλλά και των επιπτώσεων από τη σταδιακή παύση των προσωρινών μέτρων ενίσχυσης των δανειοληπτών (Γέφυρα Ι, ΙΙ καθώς και λήξη στα μορατόρια πληρωμών). Οι ίδιες οι τράπεζες, ο Ευρωπαϊκός Εποπτικός Μηχανισμός SSM, αλλά και η Τράπεζα της Ελλάδος, θεωρούν πιθανό να εμφανιστεί νέα «γενιά» ΜΕΔ το προσεχές χρονικό διάστημα, με τις εκτιμήσεις να κυμαίνονται ωστόσο ακόμα σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Αντισταθμιστικά σε αυτή τη διαταραχή θα εξακολουθήσει να αποτελεί η μη οργανική μείωση των ΜΕΔ, κυρίως μέσα από τα εργαλεία των πωλήσεων και τιτλοποιήσεων στο πλαίσιο του προγράμματος παροχής εγγυήσεων από το ελληνικό δημόσιο που θα παραμείνει εν ενεργεία έως τον Οκτώβριο του 2022 («Ηρακλής 2»).

Ως προς τις νέες πιστώσεις, αναμένεται να συνεχιστεί η πιστωτική συρρίκνωση στα νοικοκυριά, ενώ οι εισροές από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης (€12,7 δισεκ. σε δάνεια την περίοδο 2021-2026) και η σχετική μόχλευση ιδιωτικών επενδύσεων αναμένεται να ενισχύσουν σημαντικά την πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις. Η εκταμίευση της πρώτης δόσης των €3,6 δισεκ. από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (εκ των οποίων €1,84 δισεκ. για το δανειακό σκέλος) έγινε στις 8/4/2022, με βάση την πρόοδο που είχε καταγραφεί σε σχέση με τους στόχους μεταρρυθμίσεων του εγχώριου Σχεδίου Ανάκαμψης στο τρίτο τρίμηνο του 2021. Σε σχέση με το δανειακό σκέλος των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης, αυτό αρχικά περιλάμβανε στο σχεδιασμό του τουλάχιστον 30% τραπεζική χρηματοδότηση, τουλάχιστον 20% ίδια κεφάλαια και έως 50% κεφάλαια του Ταμείου. Με στόχο να καταστεί η χρηματοδότηση των επιλέξιμων επενδυτικών σχεδίων περισσότερο ευέλικτη, το Υπουργείο Οικονομικών αποφάσισε να αφαιρεθεί η προϋπόθεση της ελάχιστης τραπεζικής συγχρηματοδότησης.

Τα επιτόκια νέων καταθέσεων παρέμειναν σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2022, στο 0,01% και 0,05% για τις Μη Χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις (ΜΧΕ) και τα νοικοκυριά αντίστοιχα, από 0,02% και 0,07% αντίστοιχα στο σύνολο του 2021. Στο ίδιο δίμηνο, το μέσο επιτόκιο νέων χορηγήσεων διατηρήθηκε στο 3,8%, αμετάβλητο από το τελευταίο τρίμηνο του 2021 και 3,9% στο σύνολο του 2021, διαμορφωμένο σε περίπου 4,9% για ιδιώτες, 5,1% για ελεύθερους επαγγελματίες και 2,8% για τις ΜΧΕ. Η διαφορά του μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) διατηρήθηκε στο 3,8%, όπως στο τελευταίο τρίμηνο αλλά και στο σύνολο του 2021.

Το μέσο κόστος νέας τραπεζικής χρηματοδότησης των ΜΧΕ του ιδιωτικού τομέα διατηρήθηκε στο ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο του 2,8% τον Φεβρουάριο, κοντά στο διαχρονικά ελάχιστο επίπεδο του 2,7% που καταγράφηκε στα τέλη του 2021 (Διάγραμμα 2.12). Πάρα ταύτα, το κόστος εξακολουθεί να παραμένει υψηλότερο από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης. Ενδεικτικά, σύμφωνα με το σταθμισμένο δείκτη κόστους τραπεζικού δανεισμού της ΕΚΤ, το κόστος για τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις τον Φεβρουάριο του 2022 διαμορφώθηκε σε 1,4% στην Ευρωζώνη, 1,6% στην Γερμανία, και 1,9% στις χώρες του «νότου» της Ευρωζώνης (Πορτογαλία, Ιταλία, Κύπρος, Ισπανία). Ακολούθως, το spread του κόστους δανεισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σχέση με το μ.ό. της Ευρωζώνης και το μ.ό. του «νότου», διευρύνθηκε ελαφρά στις 146 μ.β. και 93 μ.β. αντίστοιχα από 131 μ.β. και 76 μ.β. που είχαν φθάσει τον Σεπτέμβριο του 2021. Συγκρίνοντάς το με το επίπεδο προ της δημοσιονομικής κρίσης του 2010, το spread του κόστους δανεισμού για τις ελληνικές επιχειρήσεις σε σχέση με το μέσο όρο των άλλων χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης, παραμένει αισθητά υψηλότερο.

Οι αποδόσεις των ελληνικών κρατικών ομολόγων κατέγραψαν σημαντική αύξηση στις αρχές του 2022, υπό την αρνητική επίδραση της νέας ενεργειακής κρίσης, της γεωπολιτικής αστάθειας, του αυξανόμενου πληθωρισμού και της αυξανόμενης αβεβαιότητας τόσο για την ταχύτητα οικονομικής ανάκαμψης όσο και για την εξασθένιση των μέτρων τόνωσης της ρευστότητας από την ΕΚΤ. Έτσι, για το 10-ετές αξιόγραφο η μέση απόδοση αυξήθηκε σε 2,6% τον Φεβρουάριο, που αποτελεί υψηλό επίπεδο 3-ετίας (Διάγραμμα 2.13). Η επιπλέον επιβάρυνση στο νέο κόστος 10-ετούς δανεισμού του ελληνικού Δημοσίου σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης σημείωσε επίσης αύξηση το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Έτσι, διαμορφώθηκε τον Μάρτιο στις 233 μ.β. και 107 μ.β. σε σχέση με το γερμανικό ομόλογο και το μέσο όρο των χωρών του «νότου» της Ευρωζώνης αντίστοιχα, από 110 μ.β. και 28 μ.β. στα μέσα του 2021. Ως

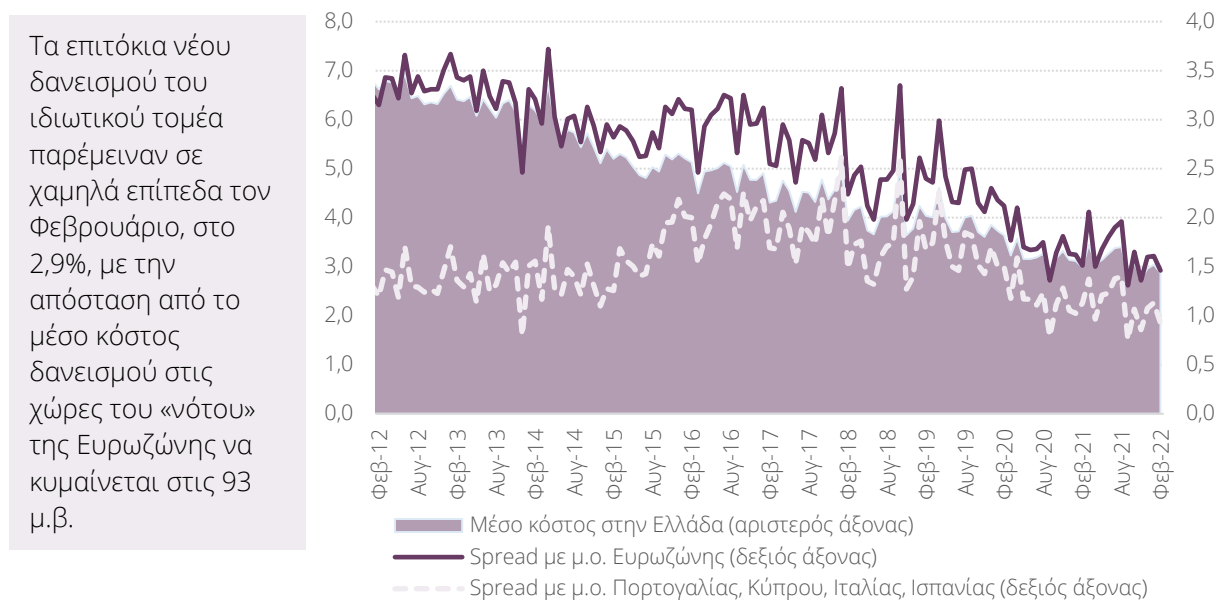

αποτέλεσμα, τα spreads παραμένουν αισθητά υψηλότερα από τις μέσες τιμές τους την πρώτη δεκαετία της ένταξης της χώρας στην Ευρωζώνη (54 μ.β. και 2 μ.β. αντίστοιχα).

Στο σύνολο του 2021, ολοκληρώθηκαν έξι επιτυχημένες μακροπρόθεσμες εκδόσεις δημοσίου χρέους, αντλώντας συνολικά €14 δισεκ., με ιδιαίτερα χαμηλές αποδόσεις (από 0% για το 5-ετές έως και 1,67% για το 30-ετές). Οι εκδόσεις αυτές υπερκαλύφθηκαν από ιδιαίτερα υψηλή ζήτηση. Ως προς τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους, η συντριπτική πλειοψηφία των αγοραστών ήταν μακροπρόθεσμοι θεσμικοί επενδυτές. Σε συνέχεια αυτών, το ελληνικό Δημόσιο προχώρησε τον Ιανουάριο του 2022 σε έκδοση νέου 10-ετούς ομολόγου. Αντλήθηκαν €3,0 δισεκ. με επιτόκιο κοντά στο 1,8%. Σε συνέχεια της έξαρσης της γεωπολιτικής έντασης στην ανατολική Ευρώπη, σε συνδυασμό με την ενεργειακή κρίση, παρατηρείται στις αρχές του 2022 μια αξιοσημείωτη άνοδος των αποδόσεων κρατικών ομολόγων διεθνώς, με ελαφρώς εντονότερη την αύξηση αποδόσεων για χώρες της «περιφέρειας», όπως η Ελλάδα. Σε αυτό το πλαίσιο, ο στόχος που έχει ανακοινώσει το οικονομικό επιτελείο για περαιτέρω άντληση €9 δισεκ. φέτος από τις αγορές ομολόγων είναι αντιμέτωπος με προκλήσεις. Το ύψος του ελληνικού δημοσίου χρέους παραμένει από τα μεγαλύτερα διεθνώς ως ποσοστό του ΑΕΠ. Αντισταθμιστικά σε αυτό, δρουν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του, όπως η υψηλή μέση διάρκεια αποπληρωμής, το υψηλό ποσοστό χρέους σε σταθερό και χαμηλό επιτόκιο προς διεθνείς οργανισμούς, τα οποία και βελτιώνουν την προοπτική μακροπρόθεσμης βιωσιμότητάς του.

Διάγραμμα 2.12

Σταθμισμένο μέσο κόστος τραπεζικού δανεισμού προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (%)

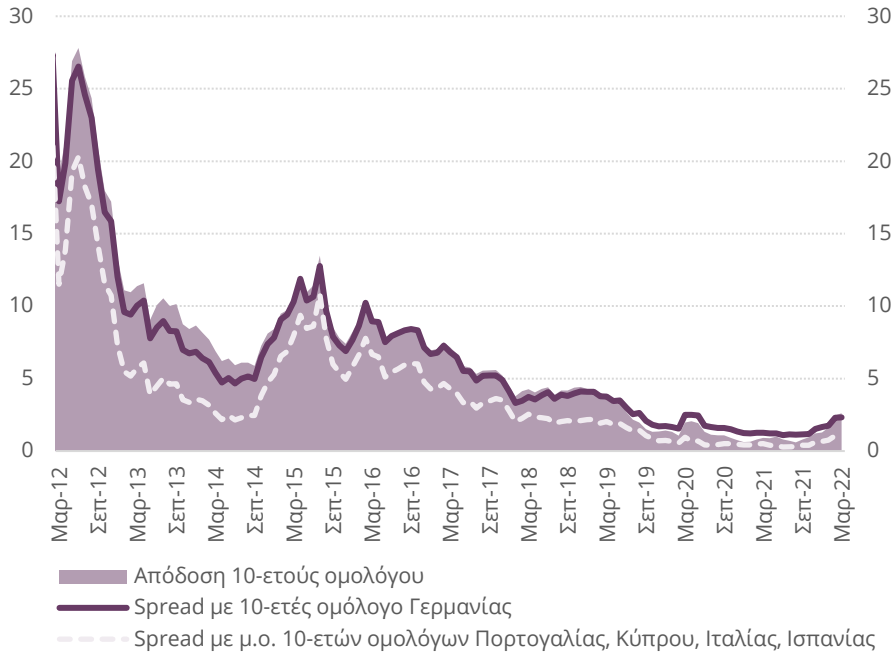

Πηγή: EKT

Διάγραμμα 2.13

Απόδοση και spread 10-ετούς ομολόγου Ελληνικού Δημοσίου (%)

Η απόδοση και το spread του κρατικού 10-ετούς ομολόγου σημείωσαν άνοδο το πρώτο τρίμηνο του 2022, σε υψηλό τριετίας και διετίας αντίστοιχα, με μέση απόδοση 2,6% τον Μάρτιο και spread 233 μ.β. έναντι του αντίστοιχου Γερμανικού ομολόγου

Πηγή: ΕΚΤ

3 ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

- Εξασθένησε το δ' τρίμ. 2021 η ανάκαμψη στην ελληνική οικονομία, σε 7,7% από 11,4% στο προηγούμενο τρίμηνο και έναντι ύφεσης 7,1% ένα έτος νωρίτερα.
- Στο σύνολο του 2021, αύξηση του ΑΕΠ κατά 8,3%, σε αντίθεση με την ύφεση 9,0% το 2020.
- Η ανάκαμψη στο δ' τρίμ. προήλθε κυρίως από τη διεύρυνση των εξαγωγών κατά 24,1%, κυρίως από την κατακόρυφη άνοδο των εξαγωγών υπηρεσιών (+63,2%), ενώ και οι εξαγωγές αγαθών συνέχισαν να ενισχύονται (+4,1%). Η άνοδος ήταν μεγαλύτερη της μείωσης το 2020 (-12,5%). Ωστόσο, υπολειπόταν της αύξησης των εισαγωγών (+33,2%), κυρίως από περισσότερες εισαγωγές αγαθών (+29,8%).
- Η ανάκαμψη οφείλεται δευτερευόντως σε αύξηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών (+9,7%), που υπερέβηκε την πτώση της πρόπερσι (-7,1%). Αντιθέτως, η δημόσια κατανάλωση υποχώρησε ελαφρώς (-0,8%), για πρώτη φορά από το τρίτο τρίμηνο του 2020, έναντι ισχυρής ανόδου ένα έτος πριν (+5,5%).
- Οι επενδύσεις παρουσίασαν στο δ' τρίμ. έντονη ενίσχυση, κατά 34,3%, κυρίως από διεύρυνση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου διευρύνθηκε, κατά 24,1%. Ένα έτος νωρίτερα οι επενδύσεις είχαν υποχωρήσει κατά 7,6%, κυρίως από μείωση των αποθεμάτων.

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας επιβραδύνθηκε στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Συγκεκριμένα, το ΑΕΠ αυξήθηκε στην περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου πέρυσι με ρυθμό 7,7%, από 11,4% στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα υποχωρούσε κατά 7,1%.

Συνολικά στο προηγούμενο έτος το ΑΕΠ ήταν κατά 8,3% υψηλότερο έναντι του 2020, στο οποίο είχε υποχωρήσει κατά 9,0%. Επομένως, αναπληρώθηκε μεγάλο μέρος της ύφεσης πρόπερσι, περίπου το 85% αυτής. Ακολούθως, το ΑΕΠ πέρυσι υπολειπόταν του ΑΕΠ του 2019 κατά €2,64 δισεκ. ή κατά 1,4% αυτού. Εστιάζοντας στο τέταρτο τρίμηνο του 2021, η ανάκαμψη προήλθε εκ νέου από την έντονη άνοδο των εξαγωγών, κυρίως σε υπηρεσίες. Ωστόσο η άνοδος τους ήταν μικρότερη εκείνης στις εισαγωγές, επιδεινώνοντας το εξωτερικό ισοζύγιο. Έπεται των εξαγωγών σε συμβολή στην αύξηση του ΑΕΠ η διεύρυνση της κατανάλωσης των νοικοκυριών. Αντιθέτως, οι καταναλωτικές δαπάνες του δημοσίου υποχώρησαν. Τη μικρότερη, ωστόσο σημαντική συμβολή στην ενίσχυση του εγχώριου προϊόντος, είχαν οι επενδύσεις.

Ως προς τις ακριβείς εξελίξεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ κατά την προηγούμενη χρονιά, η εγχώρια κατανάλωση διευρύνθηκε κατά 6,6%, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα είχε μειωθεί κατά 5,2%. Η ενίσχυση προήλθε κυρίως από την άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης (+7,2%), η οποία σχεδόν αντιστάθμισε την υποχώρησή της κατά το 2020 (-7,3%). Τα καταναλωτικά έξοδα του δημοσίου ανήλθαν ηπιότερα σε σύγκριση με την κατανάλωση των νοικοκυριών (+3,9%), αλλά ταχύτερα από ότι πρόπερσι (+2,6%). Η αύξηση της κατανάλωσης του ιδιωτικού τομέα ήταν ισχυρή και στο καταληκτικό τρίμηνο του προηγούμενου έτους (+9,7%), για τρίτο τρίμηνο σε σειρά. Όπως προαναφέρθηκε, στο ίδιο χρονικό διάστημα η δημόσια κατανάλωση μειώθηκε (-0,8%), για πρώτη φορά από το τρίτο τρίμηνο του 2020, ενώ στα τρία πρώτα τρίμηνα πέρυσι παρουσίαζε σταθερό ρυθμό αύξησης, στην περιοχή του 5,0-5,9%, γεγονός το οποίο οφειλόταν στις έκτακτες δαπάνες για την αντιμετώπιση της πανδημίας, καθώς και τις παρεμβάσεις στήριξης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων.

Οι επενδύσεις διευρύνθηκαν στο σύνολο του 2021 κατά 9,2%, ελαφρώς λιγότερο από ότι ένα χρόνο νωρίτερα (+10,4%). Όμως, σε αντίθεση με το 2020, η αύξηση προήλθε αποκλειστικά από διεύρυνση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου, κατά 19,6%, κατόπιν οριακής υποχώρησής του πρόπερσι (-0,3%). Ο σχηματισμός αποθεμάτων, ο οποίος αποτέλεσε την αποκλειστική αιτία ανόδου των επενδύσεων το 2020, υποχώρησε το 2021 κατά 27,2%, μετριάζοντας την άνοδο των επενδύσεων. Ειδικά στο καταληκτικό τρίμηνο του περασμένου έτους οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 34,3%, άνοδος που ήταν η ισχυρότερη μεταξύ των τεσσάρων τριμήνων. Αυτή προήλθε κυρίως από διεύρυνση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου κατά 24,1%. Αλλά και τα αποθέματα διευρύνθηκαν έντονα σε αυτή την περίοδο σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα, από τα €639 εκατ. στα €1,35 δισεκ.

Σε ότι αφορά τις τάσεις στις κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου πέρυσι, ήταν ανοδικές σε όλες εκτός των αγροτικών προϊόντων, τα οποία παρουσίασαν μικρή πτώση. Την εντονότερη ενίσχυση σε απόλυτους όρους παρουσίασαν ο Μηχανολογικός εξοπλισμός-οπτικά συστήματα (+€2,05 δισεκ. ή +41,1%), αντανακλώντας και την επίδραση της προμήθειας μαχητικών αεροσκαφών, και οι Κατοικίες (+€488,7 εκατ. ή +26,5%). Το 2020 η άνοδος ήταν ηπιότερη σε αμφότερες τις κατηγορίες, κατά 4,8% και 16,2% αντίστοιχα. Ακολούθησε σε απόλυτη αύξηση ο Μεταφορικός εξοπλισμός (+€465,7 εκατ. ή +31,9%), λόγω της αντίθετης από πρόπερσι ανοδικής δυναμικής των πωλήσεων οχημάτων (νέες άδειες επιβατικών και ελαφρών φορτηγών: +24,6%, από -29,0% πρόπερσι), που είχαν οδηγήσει τότε σε πτώση της τάξης του 30,2%. Έπονται σε διεύρυνση οι επενδύσεις σε Εξοπλισμό ΤΠΕ (+€363,9 εκατ. ή +18,1%), κατόπιν μικρής πτώσης τους ένα χρόνο νωρίτερα (-0,8%). Η ηπιότερη διεύρυνση σημειώθηκε στις επενδύσεις σε Άλλες Κατασκευές (+€243,9 εκατ. ή +4,8%) και σε Λοιπά Προϊόντα (+€239 εκατ. ή +6,0%) ενώ το 2020 οι πρώτες ανήλθαν οριακά (+0,2%) και οι δεύτερες ενισχύθηκαν κατά 2,9%. Όπως ήδη αναφέρθηκε, μόνο ο ακαθάριστος σχηματισμός

κεφαλαίου σε Αγροτικά Προϊόντα υποχώρησε, κατά €5,7 εκατ. ή 7,2%. Αυτή η τάση είναι αντίθετη της ανόδου τους κατά 36,2% πρόπερσι, που ήταν η υψηλότερη τότε μεταξύ των κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου.

Ως προς τις εξελίξεις στο εξωτερικό ισοζύγιο της οικονομίας, ο εμβολιασμός κατά του ιού SARS-CoV-2 και η μη επαναφορά το φθινόπωρο των πιο σημαντικών περιορισμών στην πραγματοποίηση διεθνών ταξιδιών και τη λειτουργία των οικονομιών, αποτυπώθηκαν στην έντονη ετήσια ενίσχυση της διεθνούς τουριστικής κίνησης (+164%) και των διεθνών μεταφορών και στο τέταρτο τρίμηνο και ακολούθως των εξαγωγών υπηρεσιών (+63,2%). Ωστόσο, ο διεθνής τουρισμός συνέχισε να υπολείπεται σημαντικά του επιπέδου του το 2019 (-37,4% στο τέταρτο τρίμηνο). Συνολικά στο 2021 οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν 38,1% περισσότερες από πρόπερσι, αλλά 20,7% λιγότερες από ότι το 2019. Η άνοδος στην πλευρά των εξαγωγών προϊόντων συνεχίστηκε για έκτο τρίμηνο στην περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, αλλά με σαφώς μικρότερη ταχύτητα από ότι στα δύο προηγούμενα τρίμηνα (+4,1% έναντι +9,6% και +17,0%). Ο μέσος ρυθμός ανόδου των εξαγωγών προϊόντων κατά την προηγούμενη χρονιά ήταν 9,7%, υπερδιπλάσιος εκείνου ένα έτος νωρίτερα (+4,1%). Ακολούθως, οι εξαγωγές προϊόντων διαμορφώθηκαν στο μέγιστο επίπεδό τους διαχρονικά, ως απόλυτο μέγεθος (€35,3 δισεκ.) και ως ποσοστό του ΑΕΠ (19,6%). Συνολικά οι εξαγωγές ήταν 21,9% υψηλότερες από ότι το 2020, με την άνοδο να προέρχεται κατά 73,2% από τις εξαγωγές υπηρεσιών και κατά 26,8% από τις εξαγωγές προϊόντων. Από την άλλη πλευρά, υπολείπονταν κατά 4,3% του επιπέδου τους πρόπερσι.

Στο σκέλος των εισαγωγών, η άνοδος ήταν ισχυρότερη κατά το τελευταίο τρίμηνο πέρυσι σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο, φθάνοντας το 33,2% από 19,4%. Επιπλέον, όπως ήδη αναφέρθηκε, υπερέβη σε απόλυτους όρους την αύξηση των εξαγωγών. Όπως στις εξαγωγές, η αύξηση ήταν ισχυρότερη στην πλευρά των εισαγωγών υπηρεσιών σε σχέση με αυτή στις εισαγωγές αγαθών (+43,4% έναντι +29,8%). Συνολικά το 2021, οι εισαγωγές προϊόντων ήταν 13,7% υψηλότερες από ότι ένα πριν ένα έτος και οι εισαγωγές υπηρεσιών 23,4% περισσότερες. Η μέση διεύρυνση του συνόλου των εισαγωγών την προηγούμενη χρονιά, κατά 16,4%, προήλθε κατά 64,6% από τις εισαγωγές αγαθών και κατά 35,4% τις εισαγωγές υπηρεσιών. Επιπλέον, οι συνολικές εισαγωγές ήταν 7,2% περισσότερες από ότι την ίδια περίοδο του 2019. Σε ότι αφορά το έλλειμμα του εξωτερικού ισοζυγίου σε εθνικολογιστικούς όρους, περιορίστηκε σε σχέση με πρόπερσι κατά 12,3% από τα €10,7 δισεκ. στα €9,4 δισεκ.

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία διευρύνθηκε το προηγούμενο έτος κατά 7,5%, με την ενίσχυσή της στο τέταρτο τρίμηνο να φθάνει το 6,2%. Πέντε εκ των δέκα βασικών κλάδων της ελληνικής οικονομίας παρουσίασαν διεύρυνση της δραστηριότητάς τους στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα του 2021 σε σύγκριση με πριν ένα χρόνο, σε τέσσερις αυτή υποχώρησε, ενώ σε έναν ήταν ουσιαστικά αμετάβλητη. Συνολικά πέρυσι σημειώθηκε αύξηση της δραστηριότητας σε επτά κλάδους και σταθερότητα σε έναν. Η ισχυρότερη άνοδος στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, κατά 41,7%, σημειώθηκε στις Τέχνες-Διασκέδαση-Ψυχαγωγία (+3,9%), κλάδος ο οποίος είχε πληγεί ιδιαίτερα ένα χρόνο νωρίτερα από τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας. Το 2021, η μέση αύξηση της δραστηριότητας σε αυτόν ήταν 12,5%, αντισταθμίζοντας εν μέρει τις εκτεταμένες απώλειες κατά το 2020 (-24,5%). Η δεύτερη μεγαλύτερη ενίσχυση στα τέλη του 2021, κατά 22,0%, σημειώθηκε στο Χονδρικό - λιανικό εμπόριο, μεταφορές - αποθήκευση, ξενοδοχεία - εστιατόρια, αντανακλώντας την ισχυρή άνοδο του διεθνούς τουρισμού, αλλά και τη σημαντική αναθέρμανση της καταναλωτικής ζήτησης. Ο συγκεκριμένος κλάδος παρουσίασε την ισχυρότερη αύξηση και

συνολικά το 2021, κατά 19,4%, εξισορροπώντας σε μεγάλο βαθμό την συρρίκνωση της δραστηριότητας πρόπερσι (-21,0%). Έπεται η Βιομηχανία, με αύξηση 9,6% στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου και 10,3% κατά μέσο όρο πέρυσι, κλιμακώνοντας σημαντικά την άνοδο κατά 2,4% το 2020. Στον κλάδο Επαγγελματικών- επιστημονικών - τεχνικών - διοικητικών δραστηριοτήτων η ενίσχυση της δραστηριότητας συνεχίστηκε και στο τελευταίο τρίμηνο, κατά 3,5%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί κατά μέσο όρο πέρυσι στο 11,7% (3η μεγαλύτερη το 2021), υπερβαίνοντας την υποχώρηση κατά 6,8% ένα έτος νωρίτερα. Η μικρότερη άνοδος σημειώθηκε στη Δημόσια διοίκηση-άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, με 1,7% (8^ο τρίμ.) και 2,9% (σύνολο 2021) αντίστοιχα, έναντι υποχώρησης της δραστηριότητας κατά 1,1% το 2020. Στάσιμη ήταν η δραστηριότητα στη Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, τόσο στο τέλος της προηγούμενης χρονιάς (+0,3%), όσο και στο σύνολό της (+0,3%), κατόπιν εκτεταμένης υποχώρησης πρόπερσι (-10,3%).

Στον αντίποδα, την ισχυρότερη συρρίκνωση της παραγωγής στο τέλος του 2021 παρουσίασαν οι Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές δραστηριότητες, κατά 21,4%, εντείνοντας την υποχώρηση του προηγούμενου τριμήνου (-13,4%), με αποτέλεσμα η μέση υποχώρηση πέρυσι να διαμορφωθεί στο 7,9%, μείωση εντονότερη από ότι ένα χρόνο νωρίτερα (-5,8%). Ακολούθησε σε υποχώρηση το 8^ο τρίμηνο η Γεωργία-Δασοκομία-Αλιεία, με 11,6%, συνεχίζοντας την πτωτική τάση των προηγούμενων τριμήνων, με αποτέλεσμα η μέση υποχώρηση πέρυσι να διαμορφωθεί στο 8,4%, συνεχίζοντας και ενισχύοντας την κάμψη του 2020 (4,2%). Στις Κατασκευές σημειώθηκε κάμψη 10,7%, σε αντίθεση με την ισχυρή αύξηση των προηγούμενων τριμήνων, λόγω της ισχυρής ενίσχυσης των επενδύσεων σε κατοικίες που προαναφέρθηκε, αλλά και στις λοιπές κατασκευές. Έτσι, η μέση μεταβολή της δραστηριότητας στον Κατασκευαστικό κλάδο πέρυσι ήταν σαφώς θετική, κατά 10,3%, αρκετά ισχυρότερη από ότι το 2020 (+2,4%). Η ηπιότερη συρρίκνωση έλαβε χώρα στην Ενημέρωση-Επικοινωνία, κατά 2,6%, επίσης σε αντίθεση με τα προηγούμενα τρίμηνα. Έτσι, η μέση τάση το 2021 ήταν σαφώς θετική (7,3%), έναντι σταθερότητας του προϊόντος της πρόπερσι (+0,4%).

Οι θετικές εξελίξεις στην οικονομική δραστηριότητα συνέχισαν να αποτυπώνονται στην αγορά εργασίας, καθώς σημειώθηκε σημαντική διεύρυνση της απασχόλησης και στο τέταρτο τρίμηνο, κατά 4,5% ή 174,8 χιλ., ελαφρώς ηπιότερη εκείνης στο προηγούμενο τρίμηνο (+4,9% ή +191,5 χιλ.). Αυτή η τάση προήλθε εκ νέου κυρίως από μείωση του αριθμού των ανέργων (κατά 75,9% ή 132,7 χιλ.) και δευτερευόντως από την υποχώρηση του μη ενεργού πληθυσμού, που διευρύνει το εργατικό δυναμικό (κατά 24,1% ή 42,1 χιλ.). Ακολούθως η εξασθένιση του ποσοστού ανεργίας σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος νωρίτερα παρέμεινε ιδιαίτερα ισχυρή στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, κατά 3,0 ποσοστιαίες μονάδες, από 3,2 το προηγούμενο τρίμηνο. Έτσι, το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 13,2%. Αυτό το επίπεδο είναι χαμηλότερο εκείνου στο τελευταίο τρίμηνο του 2010, όταν ξεκινούσε η διαδικασία οικονομικής προσαρμογής εγχωρίως. Συνολικά στο προηγούμενο έτος ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε σε σχέση με ένα έτος νωρίτερα κατά μέσο όρο κατά 77,3 χιλ. ή 10,2%, πρωτίστως λόγω επέκτασης της απασχόλησης (+77,3 χιλ. ή +10,2%) και λιγότερο από συρρίκνωση του εργατικού δυναμικού (-24,8 χιλ. ή -0,5%). Το μέσο ποσοστό ανεργίας το 2021 διαμορφώθηκε στο 14,7% έναντι 16,3% ένα έτος νωρίτερα, όταν είχε υποχωρήσει κατά 2,0 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2019.

Σε κλαδικό επίπεδο, οι τάσεις στην απασχόληση συνεχίζουν να μην είναι συναφείς σε ορισμένες περιπτώσεις με εκείνες στο κλαδικό προϊόν που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ενδεχομένως σε κάποιες περιπτώσεις οι αναντιστοιχίες να οφείλονται στα μέτρα υποστήριξης της απασχόλησης,

κυρίως πέρυσι, αλλά και φέτος, που απέτρεψαν διακυμάνσεις στην απασχόληση. Για παράδειγμα, οι Τέχνες-Διασκέδαση-Ψυχαγωγία, καθώς και κλάδοι από το Χονδρικό-λιανικό εμπόριο, μεταφορές – αποθήκευση, ξενοδοχεία – εστιατόρια, που παρουσίασαν την εντονότερη αύξηση οικονομικής δραστηριότητας, δεν συγκαταλέγονται σε εκείνους με τις περισσότερες νέες θέσεις εργασίας, ενώ στον Πρωτογενή τομέα, με υποχώρηση προϊόντος, σημειώνεται η εντονότερη αύξησή τους. Από την άλλη πλευρά, στις Επαγγελματικές-επιστημονικές δραστηριότητες και τη Βιομηχανία, η δυναμική της απασχόλησης συνάδει με εκείνη στο προϊόν τους. Συγκεκριμένα, οι περισσότερες θέσεις εργασίας σε σύγκριση με το τέταρτο τρίμηνο του 2020 δημιουργήθηκαν στον Πρωτογενή τομέα (+59,3 χιλ. ή +13,1%), στη Μεταποίηση (+47,2 χιλ. ή + 11,6%), στις Υπηρεσίες παροχής καταλύματος-εστίασης (+14,3 χιλ. ή +4,2%) και στις Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας (+13,2 χιλ. ή +4,6%). Από την άλλη πλευρά, μείωση των θέσεων εργασίας κατά το τέταρτο τρίμηνο έλαβε χώρα στις Χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες (-16,3 χιλ. ή -23,2%), στο Χονδρικό-λιανικό εμπόριο (-3,6 χιλ. ή -0,5%), στην Παροχή ενέργειας (-1,4 χιλ. ή -4,4%) και στις Τέχνες-Διασκέδαση-Ψυχαγωγία (-0,5 χιλ. ή -0,8%).

Στο πεδίο των τιμών καταναλωτή, οι πληθωριστικές πιέσεις κλιμακώθηκαν έντονα κατά το τέταρτο τρίμηνο πέρυσι. Κατά μέσο όρο την περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή αυξήθηκε κατά 4,5%, έναντι ανόδου 1,8% στο προηγούμενο τρίμηνο και υποχώρησης 2,1% στο αντίστοιχο τρίμηνο πρόπερσι. Ο μέσος ρυθμός στο τέταρτο τρίμηνο του 2020 ήταν ο υψηλότερος από το δεύτερο τρίμηνο του 2011. Η ενίσχυση της πληθωριστικής τάσης οφείλεται κυρίως στην αύξηση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων. Η αρνητική επίδραση στις τιμές των έμμεσων φόρων, λόγω της μείωσης του ΦΠΑ από την 1/6/2020 σε ορισμένα προϊόντα και υπηρεσίες, φαίνεται πως ολοκληρώθηκε ένα χρόνο μετά την εφαρμογή της. Μεταξύ των 12 κατηγοριών προϊόντων και υπηρεσιών που υπεισέρχονται στον εγχώριο ΔTK, σημειώθηκε αύξηση τιμών σε επτά, ενώ σε δύο οι τιμές ήταν αμετάβλητες. Η μεγαλύτερη αύξηση τιμών σημειώθηκε σε εκείνες τις κατηγορίες που επηρεάζονται από τις τιμές των ενεργειακών προϊόντων. Συγκεκριμένα, οι τιμές της Στέγασης ανήλθαν κατά 15,8% και των μεταφορικών υπηρεσιών κατά 9,8%. Ωστόσο, οι συγκεκριμένες κατηγορίες παρουσίαζαν πριν ένα χρόνο την εντονότερη υποχώρηση, κατά 4,4% και 7,3%, επομένως οι φετινές τάσεις οφείλονται και σε «αποτέλεσμα βάσης». Μεγάλη άνοδος τιμών σημειώθηκε και στη Διατροφή-μη αλκοολούχα ποτά, κατά 3,6%, αγαθά οι τιμές των οποίων παρουσιάζουν διαχρονικά υψηλή συσχέτιση με τις τιμές των ενεργειακών προϊόντων, όπως έχει δειχθεί σε πλαίσιο σε προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία (έκθεση 3/21, πλαίσιο 3.2). Ακολούθησαν σε αύξηση η Ένδυση-Υπόδηση (+2,4%) και Διαρκή αγαθά (+1,8%). Υποχώρηση τιμών σημειώθηκε στις Επικοινωνίες (-2,6%), σε συνέχεια της παρόμοιας μείωσής τους πρόπερσι (-2,3%), στα Λοιπά Αγαθά-Υπηρεσίες (-0,9%), όπου η αντίστοιχη πτώση πρόπερσι ήταν ισχυρότερη (-2,3%) και στην Αναψυχή-Πολιτιστικές δραστηριότητες (-0,4%, από -0,8%).

Ανακεφαλαιώνοντας, η διάρθρωση της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας δεν μεταβλήθηκε στο τελευταίο τρίμηνο του 2021 σε σχέση με το προηγούμενο, με τις εξαγωγές να έχουν πρωταρχικό ρόλο σε αυτήν την τάση, με έντονη ενίσχυση των εξαγωγών υπηρεσιών και το ρυθμό ανόδου στις εξαγωγές προϊόντων να είναι αρκετά χαμηλότερος, ωστόσο σημαντικός. Η συνέχιση της αρκετά υψηλής διεθνούς τουριστικής κίνησης στο τέταρτο τρίμηνο ήταν ο βασικός παράγοντας διατήρησης της ισχυρής ανοδικής δυναμικής στις εξαγωγές υπηρεσιών, με την επιβράδυνση της αύξησής τους να οφείλεται και στο συγκριτικά υψηλότερο επίπεδό τους-βάση στο τελευταίο τρίμηνο του 2020. Η άνοδος του διεθνούς τουρισμού εκτιμάται πως συνεχίστηκε

στο αρχικό τρίμηνο του 2022, ευνοούμενη από την τάση του πέρυσι, καθώς και από το ότι ένα χρόνο νωρίτερα ίσχυαν περιοριστικά μέτρα στις διεθνείς μετακινήσεις. Οι επενέργειες του πόλεμου στην Ουκρανία θα είναι καθοριστικές των διεθνών μετακινήσεων ευρύτερα από το δεύτερο τρίμηνο φέτος. Όπως είχε προβλεφθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, η διεύρυνση των εξαγωγών προϊόντων συνεχίστηκε ηπιότερα στο δεύτερο μισό του 2021, εξαιτίας της αρνητικής επενέργειας στο διεθνές εμπόριο της έντονης αύξησης των τιμών βασικών εμπορευμάτων. Αυτή η επίδραση θα κλιμακωθεί έντονα κατόπιν της εισβολής της Ρωσίας και των μεγάλων διαταραχών που έχει προκαλέσει στις εφοδιαστικές αλυσίδες παγκοσμίως.

Η βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου (σε εθνικολογιστικούς όρους) σταμάτησε στο τελευταίο τρίμηνο του 2021 από την ισχυρή διεύρυνση των εισαγωγών. Όπως επίσης είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE, προήλθε κυρίως από τις αρκετά περισσότερες εισαγωγές προϊόντων, εξαιτίας της έντονης αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης. Η συνέχιση και επιτάχυνση της αύξησης των τιμών των ενεργειακών αγαθών, αλλά και ορισμένων τροφίμων και πρώτων υλών, από το πρώτο τρίμηνο φέτος, εξαιτίας κυρίως των γεωπολιτικών εξελίξεων, θα εξασθενήσει αυτή τη δυναμική στις εισαγωγές. Ωστόσο, η χαμηλή ελαστικότητα ζήτησης αρκετών εξ αυτών των προϊόντων, καθώς χρησιμοποιούνται εκτεταμένα από επιχειρήσεις και νοικοκυριά, καθώς και η χαμηλή ζήτησή τους πέρυσι λόγω των περιοριστικών μέτρων, θα διατηρήσουν τις εισαγωγές σε τροχιά ανόδου.

Στην ανάκαμψη συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό και στο τέταρτο τρίμηνο του 2021 η ισχυρή ενίσχυση της καταναλωτικής ζήτησης των νοικοκυριών, αφού δεν έλαβαν χώρα ιδιαίτερα δυσμενείς εξελίξεις γύρω από το υγειονομικό ζήτημα, οι οποίες θα οδηγούσαν σε περιοριστικά μέτρα στη λειτουργία κλάδων στους οποίους πραγματοποιείται σημαντικό τμήμα της ιδιωτικής κατανάλωσης. Βεβαίως, η θετική επίδραση στο ΑΕΠ μετριάστηκε από την υψηλή συσχέτιση της κατανάλωσης των νοικοκυριών με τις εισαγωγές. Ο ιδιαίτερα υψηλός ρυθμός πληθωρισμού θα ανασχέσει σε μεγάλο βαθμό τη διεύρυνση των καταναλωτικών εξόδων των νοικοκυριών από το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, παρά την ανοδική δυναμική που έχουν αναπτύξει από πέρυσι και την απουσία μέτρων αναστολής της λειτουργίας των επιχειρήσεων. Οι επιπτώσεις του πολέμου (π.χ. στη διαθεσιμότητα ορισμένων αγαθών, στον τουρισμό) και η αύξηση του κατώτατου μισθού, συγκαταλέγονται στους πλέον σημαντικούς παράγοντες για τις τιμές, το πραγματικό εισόδημα και τις προσδοκίες των νοικοκυριών στη συνέχεια του 2022.

Σε ότι αφορά τις επενδύσεις, η σημαντική άνοδος του σχηματισμού παγίου κεφαλαίου στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου οφείλεται αποκλειστικά στην κατακόρυφη αύξησή του στο μηχανολογικό εξοπλισμό-οπτικά συστήματα, στην οποία σχεδόν διπλασιάστηκε. Η πηγή αυτής της μεταβολής δεν είναι γνωστή. Ενδεχομένως οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην απόκτηση νέων μαχητικών αεροσκαφών, περίπτωση στην οποία δεν ενισχύεται η παραγωγική δυναμικότητα της ελληνικής οικονομίας. Μεταξύ των υπόλοιπων κατηγοριών παγίου κεφαλαίου, σημειώθηκε άνοδος μόνο στον εξοπλισμό ΤΠΕ και τις Κατοικίες, η οποία στη δεύτερη περίπτωση ήταν μικρή, σε αντίθεση με την έντονη άνοδό τους στα προηγούμενα τρίμηνα πέρυσι. Συνεπώς, από τη συνολική εικόνα της δυναμικής στις επιμέρους κατηγορίες επενδύσεων στο τέλος του 2021, προκύπτει εξασθένησή της σε σύγκριση με τα προηγούμενα τρίμηνα. Αυτή προήλθε και από τον περιορισμό των παρεμβάσεων στήριξης επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων που καταχωρούνται στις επενδύσεις κατά τη συγκεκριμένη περίοδο. Η ανοδική τάση μπορεί να διευρυνθεί ξανά κατά το τρέχον έτος από την αξιοποίηση των κεφαλαιακών πόρων από το

Μηχανισμό Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης (RRF) που έχουν εισρεύσει στην Ελλάδα, μέσω των επενδυτικών έργων του σχεδίου “Ελλάδα 2.0” τα οποία έχουν ενεργοποιηθεί. Η υποτονική επενδυτική δραστηριότητα στο πρώτο τρίμηνο του 2021 λόγω lockdown θα στηρίξει τεχνικά την αύξησή της ένα έτος μετά. Στην επόμενη υποενοότητα πραγματοποιείται το σύνολο των μεσοπρόθεσμων μακροοικονομικών προβλέψεων.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών–Εθνικοί Λογαριασμοί (εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σταθερές τιμές 2015) προσωρινά στοιχεία

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2008	249.918	-0,2%	221.539	2,1%	59.020	-9,2%	58.486	3,7%	89.870	1,1%
2009	239.150	-4,3%	219.992	-0,7%	43.185	-26,8%	47.790	-18,3%	71.708	-20,2%
2010	226.122	-5,4%	207.014	-5,9%	38.613	-10,6%	49.959	4,5%	69.241	-3,4%
2011	194.718	-13,9%	176.046	-15,0%	25.700	-33,4%	47.874	-4,0%	55.606	-19,7%
2012	180.638	-7,2%	163.322	-7,2%	20.380	-20,7%	48.937	2,2%	52.556	-5,5%
2013	176.010	-2,6%	156.585	-4,1%	19.680	-3,4%	49.905	2,0%	50.825	-3,3%
2014	177.323	0,7%	156.778	0,1%	20.512	4,2%	53.663	7,5%	54.285	6,8%
2015	176.115	-0,7%	156.310	-0,3%	21.404	4,3%	56.396	5,1%	58.455	7,7%
2016	175.617	-0,5%	156.110	-0,3%	22.768	6,6%	56.232	-0,7%	64488	2,7%
2017	177460	1,1%	159010	1,8%	21642	-5,0%	61229	8,5%	16431	7,6%
α' 2018	44985	2,1%	40244	2,1%	5322	-9,3%	16015	8,5%	17253	4,6%
β' 2018	45048	1,7%	39783	0,2%	6134	16,2%	16778	7,8%	17787	8,4%
γ' 2018	44927	0,4%	39924	0,2%	5528	-0,8%	16969	6,7%	17709	8,9%
δ' 2018	45223	2,0%	39899	-0,4%	6325	28,5%	17049	13,7%	69181	7,1%
2018	180183	1,5%	159849	0,5%	23309	7,7%	66812	9,1%	17774	7,3%
α' 2019	45532	1,2%	40337	0,2%	6097	14,6%	17076	6,6%	17718	8,2%
β' 2019	46012	2,1%	40642	2,2%	5404	-11,9%	17594	4,9%	17973	2,7%
γ' 2019	45968	2,3%	40124	0,5%	5121	-7,4%	18338	8,1%	17833	1,0%
δ' 2019	45836	1,4%	40878	2,5%	5959	-5,8%	17069	0,1%	71298	0,7%
2019	183348	1,8%	161981	1,3%	22581	-3,1%	70076	4,9%	17840	3,1%
α' 2020	44931	-1,3%	40609	0,7%	6410	5,1%	16623	-2,7%	15235	0,4%
β' 2020	38889	-15,5%	36010	-11,4%	5755	6,5%	11845	-32,7%	16738	-14,0%
γ' 2020	40974	-10,9%	38310	-4,5%	7266	41,9%	11568	-36,9%	15889	-6,9%
δ' 2020	42587	-7,1%	38591	-5,6%	5507	-7,6%	14942	-12,5%	65702	-10,9%
2020	167381	-8,7%	153520	-5,2%	24938	10,4%	54978	-21,5%	16877	-7,8%
α' 2021	44321	-1,4%	39724	-2,2%	6627	3,4%	16293	-2,0%	18418	-5,4%
β' 2021	44768	15,1%	40724	13,1%	6927	20,4%	14918	25,9%	19992	20,9%
γ' 2021	45656	11,4%	41211	7,6%	6284	-13,5%	17288	49,4%	21160	19,4%
δ' 2021	45850	7,7%	41999	8,8%	7394	34,3%	18542	24,1%	76447	33,2%
2021	180594	7,9%	163658	6,6%	27232	9,2%	67040	21,9%	64488	16,4%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, ΕΛ.ΣΤΑΤ., Μάρτιος 2022

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

- Ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι επιπτώσεις του (έντονη αύξηση τιμών ενέργειας, επιβράδυνση Ευρωζώνης, πρόσθετες δημοσιονομικές παρεμβάσεις), η δραστηριότητα στον κλάδο Τουρισμού, η αξιοποίηση του Ταμείου Ανάκαμψης, η αναθεώρηση των στοιχείων του ΑΕΠ για το β' και γ' τρίμηνο του 2021, πλέον καθοριστικοί παράγοντες της εξέλιξης του ΑΕΠ το 2021 και το 2022.
- Δύο σενάρια για το 2022, που εξαρτώνται κυρίως από τη διάρκεια του πολέμου και την έκταση των επιπτώσεών του
- Βασικό σενάριο 2022: ανάπτυξη στην περιοχή του 2,5-3,0% από νέα σημαντική ενίσχυση διεθνούς τουρισμού, σημαντική κλιμάκωση επενδύσεων, αλλά και ηπιότερη της αρχικά αναμενόμενης διεύρυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των εξαγωγών προϊόντων, ενώ θα συνολικά θα επιδεινωθεί το εξωτερικό ισοζύγιο.
- Εναλλακτικό σενάριο 2022: ανάπτυξη στην περιοχή του 3,5-4,0% λόγω λήξης του πολέμου εντός του β' τριμήνου, με αποτέλεσμα ηπιότερες επιπτώσεις αυτού κυρίως στην ιδιωτική κατανάλωση και τις εξαγωγές προϊόντων

Οι οικονομικές εξελίξεις κατά τη διετία η οποία ξεκίνησε από τον Φεβρουάριο του 2020 διαμορφώθηκαν κατά κύριο λόγο από έναν πρωτοφανή κατά τις τελευταίες πολλές δεκαετίες παράγοντα, την πανδημία εξαιτίας του ιού SARS-CoV-2. Δύο χρόνια μετά από την αρχή της εξάπλωσης του ιού στην Ευρώπη, μια άλλη ιδιαίτερα δυσμενής εξέλιξη στο έδαφός της, η οποία επίσης δεν είχε συμβεί επί πολλές δεκαετίες, επηρεάζει σημαντικά τα γεωπολιτικά δεδομένα και τις οικονομικές εξελίξεις στην περιοχή, αλλά και παγκοσμίως. Πρόκειται για την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και τον πόλεμο ο οποίος μαινεται μεταξύ των δύο χωρών. Οι οικονομικές επιπτώσεις του πολέμου εξαπλώνονται, κυρίως μέσω της επιβολής οικονομικών κυρώσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις ΗΠΑ προς τη Ρωσία, οι οποίες οδήγησαν σε παρόμοιες αντιδράσεις από τη ρωσική πλευρά. Οι οικονομικές επιδράσεις από την εμπόλεμη κατάσταση ανάμεσα στις δύο χώρες και τις κυρώσεις οι οποίες έχουν επιβληθεί στη Ρωσία, ενισχύονται από τον πρωτεύοντα ρόλο της στην προμήθεια ενεργειακών αγαθών παγκοσμίως, κυρίως σε ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και τον αντίστοιχο ρόλο Ρωσίας και Ουκρανίας στην παγκόσμια παραγωγή ορισμένων μετάλλων. Καθώς η σύρραξη συνεχίζεται με αμείωτη ένταση, παρά τις παράλληλες διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο χωρών εδώ και καιρό, η διάρκεια και η έκτασή της δεν είναι δυνατό να προβλεφθούν. Ακολουθώντας, αρκετά δύσκολη είναι η εκτίμηση των οικονομικών επιπτώσεων, καθώς π.χ. όσο συνεχίζεται ο πόλεμος, είναι πλέον πιθανή η διεύρυνση των κυρώσεων εκατέρωθεν.

Σε ότι αφορά τις πρόσφατες εξελίξεις σχετικά με την πανδημία, η πρωτοφανής αύξηση των κρουσμάτων του κορωνοϊού στο τέλος του 2021, διεθνώς και λίγο αργότερα στην Ελλάδα, εξαιτίας της νέας μετάλλαξης του, αντιστράφηκε σε μεγάλο βαθμό τον Ιανουάριο, με τη μείωσή τους να συνεχίζεται με ηπιότερο ρυθμό τον Φεβρουάριο. Παρά την πτωτική τάση, το επίπεδό τους είναι πολύ υψηλότερο εκείνου πριν την εξάπλωση της μετάλλαξης Όμικρον και της παραλλαγής της (Όμικρον 2). Εγχωρίως, κατόπιν της χαλάρωσης ορισμένων περιοριστικών μέτρων για την προστασία της δημόσιας υγείας στην αρχή του Μαρτίου, αλλά και σε ορισμένες άλλες χώρες (π.χ. Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Ιταλία), ο αριθμός των κρουσμάτων κλιμακώθηκε σημαντικά εκ νέου, επιστρέφοντας στα επίπεδα των αρχών του περασμένου Ιανουαρίου. Από την άλλη πλευρά, στην Ελλάδα, η πίεση στα συστήματα υγείας (διασωληνομένοι), καθώς και ο αριθμός των θυμάτων,

παραμένουν αναλογικά πολύ χαμηλότερα από προηγούμενες εξάρσεις. Τούτων δεδομένων, δεν χρειάστηκαν στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου φέτος πρόσθετες παρεμβάσεις πολιτικής από εκείνες που λήφθηκαν στο τέλος του 2021 και στην αρχή του τρέχοντος έτους, οι οποίες ήταν μικρότερης έντασης και εμβέλειας από αντίστοιχες στο παρελθόν. Τα επιδημιολογικά δεδομένα είναι πλέον πιθανό να βελτιωθούν στη διάρκεια της άνοιξης, π.χ. λόγω αύξησης της θερμοκρασίας, η οποία εξασθενεί την εξάπλωση του κορωνοϊού, επιτρέποντας τη σταδιακή άρση της πλειονότητας των περιοριστικών μέτρων.

Στην πλευρά των πρόσφατων εξελίξεων στο πεδίο των τιμών, οι πληθωριστικές πιέσεις από την ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας στο δεύτερο εξάμηνο πέρυσι και στην αρχή του 2022, κλιμακώθηκαν έντονα εξαιτίας της υψηλής ανησυχίας λόγω του πολέμου για ενδεχόμενη ανεπάρκεια της προσφοράς σε ορισμένα ενεργειακά προϊόντα, σε καταναλωτικά αγαθά (π.χ. ηλιέλαιο) και πρώτες ύλες (π.χ. μέταλλα εξορυσσόμενα σε Ρωσία και Ουκρανία). Άλλωστε, η Ρωσία παράγει το 11% της παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου και το 17% της παγκόσμιας κατανάλωσης φυσικού αερίου, καθώς και το 40% της κατανάλωσής του στη Δυτική Ευρώπη. Επιπλέον, Ρωσία και Ουκρανία κατέχουν πολύ μεγάλα μερίδια στις παγκόσμιες εισαγωγές μετάλλων όπως το παλλάδιο (19%), η πλατίνα (13%), το νικέλιο (14%) και το αλουμίνιο (6%). Πλέον πρόσφατη σχετική εξέλιξη με την προμήθεια ενεργειακών προϊόντων από τη Ρωσία, αποτελεί η απόφαση της Gazprom για πληρωμή των προμηθειών φυσικού αερίου με ρούβλια. Προηγουμένως, στα τέλη Φεβρουαρίου, ο Καναδάς απαγόρευσε τις εισαγωγές πετρελαίου από τη Ρωσία, ενέργεια στην οποία προχώρησαν οι ΗΠΑ στις αρχές Μαρτίου, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο αποφάσισε την ίδια περίοδο να καταργήσει σταδιακά τις εισαγωγές ρωσικού πετρελαίου και προϊόντων πετρελαίου έως το τέλος του 2022. Στο τέλος Μαρτίου, η ΕΕ συμφώνησε την προμήθεια επιπλέον ποσότητας υδροποιημένου φυσικού αερίου από τις ΗΠΑ για φέτος, για την ενίσχυση της ενεργειακής ανεξάρτησης της Ευρώπης από τη Ρωσία. Στόχος είναι η επίτευξη συμφωνίας, για μεγαλύτερη ποσότητα, τουλάχιστον έως το 2030. Προς το παρόν, δεν έχει επιτευχθεί συμφωνία στην ΕΕ για την επιβολή κυρώσεων στον πετρελαϊκό τομέα της Ρωσίας, με τη Γερμανία να υποστηρίζει πως η Ένωση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το ρωσικό πετρέλαιο, ούτως ώστε να αποφασίσει εμπάργκο. Υπό αυτές τις εξελίξεις, η μέση τιμή spot για το πετρέλαιο Brent διαμορφώθηκε τον Μάρτιο στα \$118,1 το βαρέλι, 80,5% ψηλότερα από ότι πριν ένα χρόνο και 268,8% παραπάνω από τον Μάρτιο του 2020, στο ξέσπασμα της υγειονομικής κρίσης. Την ίδια περίοδο η τιμή του φυσικού αερίου ανά εκατ. Btu διαμορφώθηκε στα \$4,92 Btu, 87,6% υψηλότερα από πέρυσι και 184% παραπάνω από ότι το 2020. Ευνόητα, Αυτές οι τάσεις στις τιμές βασικών ενεργειακών προϊόντων, καθώς και άλλων εμπορευμάτων, θα επιβραδύνουν σημαντικά την οικονομική ανάκαμψη παγκοσμίως. Από την άλλη πλευρά, σε αυτά τα επίπεδα τιμών, θα εξασθενήσει αρκετά και η ζήτηση για ενεργειακά προϊόντα, μετριάζοντας την άνοδό τους.

Από την άλλη πλευρά, στις θετικές οικονομικές εξελίξεις εγχωρίως στο πρώτο τρίμηνο του 2022 περιλαμβάνονται: α) η συνέχιση της τουριστικής κίνησης κατά τους χειμερινούς μήνες, η οποία παρουσίασε σαφή ανάκαμψη τον Μάρτιο, και β) η θετική πρώτη αξιολόγηση της Επιτροπής για την εκταμίευση της δόσης ύψους €3,6 δισεκ. από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ενώ συνεχίζεται με ταχείς ρυθμούς η ένταξη έργων του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Ελλάδα 2.0) στο ΕΣΠΑ.

Αναλυτικά, ξεκινώντας από τις πρόσφατες εξελίξεις σχετικά με την πανδημία, παρά τη ραγδαία εξάπλωση και επικράτηση κατά το πρώτο τρίμηνο του 2022 της μετάλλαξης Όμικρον, σε συνδυασμό με την παραλλαγή της, Όμικρον 2, οι περισσότερες χώρες προχωρούν από τον

Φεβρουάριο σε σταδιακή άρση ή κατάργηση μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας. Αυτή η τάση οφείλεται στην αρκετά ηπιότερη συμπτωματολογία της κρατούσας μετάλλαξης, για τη μεγάλη πλειοψηφία όσων νοσοούν, η οποία αντανακλά τα αντίστοιχα παθογενετικά χαρακτηριστικά της, καθώς γενικά εκδηλώνεται ως μια ήπια λοίμωξη του άνω αναπνευστικού συστήματος. Ακολουθώντας, οι νοσηλείες σε ΜΕΘ, αναλογικά ως προς τα κρούσματα και ως απόλυτος αριθμός, είναι λιγότερες σε σύγκριση με την προηγούμενη μετάλλαξη, καθώς και ο ημερήσιος αριθμός θυμάτων. Έτσι, η πίεση στα συστήματα υγείας των χωρών έχει εξασθενήσει, π.χ. έναντι του φθινοπώρου, γεγονός που επιτρέπει τον περιορισμό της εμβέλειας και της έντασης των προστατευτικών μέτρων. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, ευνοήθηκαν οι διεθνείς επιβατικές μετακινήσεις στη διάρκεια του χειμώνα, επομένως και στην Ελλάδα, όπως επίσης ο εσωτερικός χειμερινός τουρισμός. Παράλληλα, σημαντικοί κλάδοι της ελληνικής οικονομίας οι οποίοι πέρυσι βρίσκονταν σε αναστολή λειτουργίας κατά το πρώτο τρίμηνο, ήταν σε λειτουργία ένα χρόνο μετά, με μικρούς περιορισμούς (π.χ. Λιανικό Εμπόριο, Εστίαση). Ωστόσο σε λίγους κλάδους επιβλήθηκαν κατά την εμφάνιση της Όμικρον ισχυροί περιορισμοί (π.χ. Διασκέδαση-Ψυχαγωγία), οι οποίοι οδήγησαν εκ των πραγμάτων σε αναστολή λειτουργίας πολλές από τις επιχειρήσεις οι οποίες υπάγονται σε αυτούς.

Καθώς δεν επανήλθαν γενικευμένα περιοριστικά μέτρα λόγω της νέας έξαρσης της πανδημίας, δεν εφαρμόστηκαν εκ νέου πολλές παρεμβάσεις υποστήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Επανήλθαν για τις επιχειρήσεις στη Διασκέδαση-Ψυχαγωγία στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου, η αναστολή συμβάσεων εργασίας, η αποζημίωση ειδικού σκοπού, η αναστολή καταβολής δόσης ρυθμισμένων οφειλών. Επιπρόσθετα, υλοποιήθηκε ειδικό πρόγραμμα ενίσχυσης, ανάλογα με τη μείωση του τζίρου. Το γεγονός ότι μόλις 1.989 εργαζόμενοι και ελεύθεροι επαγγελματίες τέθηκαν σε αναστολή εργασίας τον Φεβρουάριο, έναντι 61,8 χιλ. τον Ιανουάριο, αναδεικνύει το ότι η πλειονότητα των πληττόμενων από τα διοικητικά μέτρα επιχειρήσεων, έστω με περιορισμούς, ξεκίνησε τη λειτουργία της. Από την άλλη πλευρά, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων του αυξημένου ενεργειακού κόστους, έχουν αποφασιστεί διαδοχικές δέσμες μέτρων, με πλέον σημαντική την πρόσφατη, κατόπιν του ξεσπάσματος του πολέμου στην Ουκρανία. Αυτά αναμένεται να μετριάσουν τις πληθωριστικές πιέσεις σταδιακά από τον Απρίλιο. Παρεμβάσεις στήριξης προ της τελευταίας μετάλλαξης οι οποίες συνεχίζονται, είναι το πρόγραμμα κάλυψης του 100% των ασφαλιστικών εισφορών επί έξι μήνες, το οποίο από την αρχή του νέου έτους διευρύνθηκε κατά 50.000 θέσεις. Το πρόγραμμα επιδότησης δόσεων δανείων νοικοκυριών «ΓΕΦΥΡΑ II» επεκτάθηκε έως τον Ιανουάριο του 2022. Οι δικαιούχοι του έφτασαν τους 10,5 χιλ. και οι πληρωμές τα €280,9 εκατ. Το πρόγραμμα ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ παρατάθηκε στο τέλος Μαρτίου για άλλο ένα δίμηνο, έως το τέλος Μαΐου. Για αυτή την περίοδο, δικαίωμα ένταξης στο πρόγραμμα έχουν οι εργαζόμενοι με εξαρτημένη σχέση εργασίας, πλήρους απασχόλησης κατά την 31^η Οκτωβρίου 2021. Στον προϋπολογισμό του τρέχοντος έτους περιλαμβάνονταν η μετάθεση της πληρωμής της πρώτης εκ των 60 άτοκων δόσεων της επιστρεπτέας προκαταβολής, από την 31/01/22 στις 30/06/22. Τον περασμένο Οκτώβριο είχε μειωθεί το ποσοστό επιστροφής όλων των επιστρεπτέων προκαταβολών ανάλογα με την υποχώρηση των ακαθάριστων εσόδων κάθε επιχείρησης. Δόθηκε επίσης η δυνατότητα αποπληρωμής του συνόλου του επιστρεπτέου ποσού έως τις 31/03/22 με έκπτωση 15% επί αυτού του ποσού. Πρόσφατα, επεκτάθηκε στους 96 μήνες η περίοδος αποπληρωμής, στο πλαίσιο των μέτρων για την αντιμετώπιση του υψηλού ενεργειακού κόστους που λήφθηκαν τον Απρίλιο. Έως τις 30/06/22 παρατάθηκε και η περίοδος λήξης των πιστωτικών που έχουν εκδοθεί στο πλαίσιο του προγράμματος επιδότησης των Παγίων Δαπανών. Επομένως, πέρα από τη -μικρή- παράταση

ορισμένων υφιστάμενων προγραμμάτων, παρασχέθηκαν στις επιχειρήσεις διευκολύνσεις για την αποπληρωμή των υποχρεώσεών τους σε κάποια άλλα εξ' αυτών.

Για την ανάσχεση των αυξήσεων τιμών στην ενέργεια ανακοινώθηκαν στην αρχή του περασμένου Ιανουαρίου νέα μέτρα. Συγκεκριμένα, για αυτόν το μήνα, στις πρώτες κατοικίες των νοικοκυριών, για τις πρώτες 150 KWh κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας επιδοτείται το 80% της αύξησης με €160/MWh (ήτοι €24), ενώ για την κατανάλωση μεταξύ 151-300kWh επιδοτείται το 60% της αύξησης με €120/MWh (δηλαδή με €18). Σε νοικοκυριά ενταγμένα στο κοινωνικό τιμολόγιο, η επιδότηση ανήλθε στα €180/MWh, για τις πρώτες 300 KWh. Στα νοικοκυριά που χρησιμοποιούν φυσικό αέριο η επιδότηση ήταν €20/MWh, για το σύνολο της μηνιαίας κατανάλωσης. Η ΔΕΠΑ Εμπορίας χορήγησε επιπλέον έκπτωση ύψους €20/MWh για όλη τη μηνιαία κατανάλωση στους πελάτες της και ζητήθηκε παρόμοια συμβολή από τους υπόλοιπους παρόχους σε συνεργασία μαζί της. Σε ότι αφορά τις επιχειρήσεις, η επιδότηση ήταν «οριζόντια» για την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας, στα €65/MWh και αφορούσε σε όλα τα μη οικιακά τιμολόγια (αγροτών, εμπορικής χρήσης, βιομηχανικά, επαγγελματικά κ.ά.). Η επιδότηση του φυσικού αερίου για τις επιχειρήσεις ορίστηκε στα €30/MWh για το σύνολο της κατανάλωσης. Από τον περασμένο Νοέμβριο ισχύει η αναστολή της πληρωμής των χρεώσεων Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας για τις επιχειρήσεις που είναι συνδεδεμένες στη Μέση Τάση. Τον Φεβρουάριο η επιδότηση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας από τα νοικοκυριά υποχώρησε στα €39 για τις πρώτες 300 KWh, ενώ διατηρήθηκε στα €20 ανά MWh, τόσο από την πλευρά του κράτους, όσο και από την πλευρά της ΔΕΠΑ Εμπορίας. Αμετάβλητη ήταν η επιδότηση για την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας από μη οικιακά τιμολόγια, ενώ υποχώρησε για την κατανάλωση φυσικού αερίου, στα €20/MWh. Τον Μάρτιο αυξήθηκε ελαφρώς η επιδότηση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας από τα νοικοκυριά υποχώρησε, στα €40 για τις πρώτες 310 KWh, ενώ οι υπόλοιπες επιδοτήσεις δεν μεταβλήθηκαν. Για τον Απρίλιο οι επιδοτήσεις ηλεκτρικής ενέργειας διευρύνθηκαν για όλα τα είδη τιμολογίων σε μεγάλο βαθμό υπό την επίδραση της κατακόρυφης αύξησης των τιμών του πετρελαίου: στα €72 προς νοικοκυριά και στα €130 προς επιχειρήσεις. Στις πολύ μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις με παροχή ισχύος μέχρι 25 kVA και τα αρτοποιεία δόθηκε πρόσθετη επιδότηση €100/ MWh, καθώς και αναδρομική επιδότηση για το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου. Επιπρόσθετα, καθιερώθηκε κάρτα καυσίμων για φυσικά πρόσωπα με οικογενειακό εισόδημα έως €30 χιλ., για την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου. Η επιδότηση για αυτοκίνητο αφορά σε 60 λίτρα καυσίμου μηνιαίως και ισούται με 22 λεπτά το λίτρο, οπότε συνολικά για τους τρεις μήνες φτάνει τα €40, ενώ για μοτοσυκλέτα είναι €35. Προσεχώς αναμένεται η επιστροφή του ΕΦΚ πετρελαίου κίνησης των αγροτών. Ο συνολικός προϋπολογισμός των παρεμβάσεων για την ενέργεια που έχουν ανακοινωθεί στο αρχικό τετράμηνο φέτος και περιλαμβάνει και μεταβιβάσεις σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (χαμηλοσυνταξιούχοι, ΑΜΕΑ, δικαιούχοι ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος κ.ά.) φτάνει τα €1,9 δισεκ. Όσο οι τιμές των προϊόντων ενέργειας παραμένουν υψηλές, αναμένεται πως θα συνεχίζονται τα μέτρα στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων.

Η παράταση κάποιων υποστηρικτικών παρεμβάσεων πολιτικής λόγω της πανδημίας και ιδίως οι διευκολύνσεις εξυπηρέτησης των υποχρεώσεων που έχουν προκύψει από αυτές, θα στηρίξουν τη λειτουργία ενός μεγάλου τμήματος των επιχειρήσεων κατά το αρχικό εξάμηνο του τρέχοντος έτους. Ο προϋπολογισμός των παρεμβάσεων εξαιτίας της πανδημίας για το 2022 είναι €3,3 δισεκ. Σε αυτόν δεν περιλαμβάνονται εκείνες για τον κλάδο Διασκέδασης-εστίασης και κυρίως, τα έως τώρα ληφθέντα μέτρα για την ανάσχεση των πιέσεων από το υψηλό ενεργειακό κόστος. Εφόσον κριθεί αναγκαία η παράταση των συγκεκριμένων μέτρων ή η λήψη πρόσθετων, οι σχετικές

δαπάνες θα διευρυνθούν περαιτέρω. Επομένως, αναμένεται οι δαπάνες για τις παρεμβάσεις στήριξης να είναι αρκετά περισσότερες του στόχου στον Προϋπολογισμό για το 2022, με αποτέλεσμα να σημειωθεί σημαντική υπέρβασή του και να επιβαρυνθεί το δημοσιονομικό ισοζύγιο, όπως έγινε στα δύο προηγούμενα έτη.

Στο πεδίο της νομισματικής πολιτικής, η ΕΚΤ περιόρισε σημαντικά το ρυθμό καθαρών αγορών στο πλαίσιο του Έκτακτου Προγράμματος Αγορών Τίτλων εξαιτίας της Πανδημίας (PEPP), οι οποίες ολοκληρώθηκαν στο τέλος Μαρτίου, όπως είχε ανακοινώσει η κεντρική τράπεζα της Ευρώπης στα μέσα Δεκεμβρίου. Η συγκεκριμένη απόφαση πιθανότατα σχετιζόταν με την επιδίωξη να αποφευχθεί η «υπερθέρμανση» της οικονομίας της ΕΕ και οι πληθωριστικές πιέσεις από την παροχή υπερβάλλουσας ρευστότητας. Με την ίδια απόφαση, παρατάθηκε ο χρονικός ορίζοντας επανεπένδυσης των κεφαλαίων από την εξόφληση τίτλων που αποκτήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος PEPP τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2024. Κατόπιν της σύρραξης στην Ουκρανία, η ΕΚΤ αποφάσισε στα μέσα Μαρτίου πως «στην περίπτωση νέου κατακερματισμού στις αγορές που σχετίζεται με την πανδημία, οι επανεπενδύσεις στο πλαίσιο του προγράμματος PEPP μπορούν ανά πάσα στιγμή να προσαρμοστούν με ευελιξία ως προς τον χρόνο, τις κατηγορίες στοιχείων ενεργητικού και τις χώρες». Εν συνεχεία, η απόφαση αφορούσε στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, «Η ευελιξία αυτή θα μπορούσε να συμπεριλαμβάνει την αγορά ομολόγων που εκδίδει η Ελληνική Δημοκρατία επιπλέον της αξίας των ομολόγων που επανεπενδύεται στη λήξη τους, προκειμένου να αποφευχθεί η διακοπή των αγορών στη συγκεκριμένη χώρα, η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής προς την ελληνική οικονομία, ενώ αυτή εξακολουθεί να ανακάμπτει από τις επιπτώσεις της πανδημίας». Η εστίαση στους τίτλους του ελληνικού δημοσίου εκτιμάται πως οφείλεται στο γεγονός ότι, λόγω της παραμένουσας πιστοληπτικής διαβάθμισής τους, ελαφρώς χαμηλότερα της επενδυτικής βαθμίδας, αυτοί εξαιρούνται από τη στήριξη μέσω του προγράμματος APP, οι καθαρές αγορές μέσω του οποίου ανακοινώθηκε τον Μάρτιο πως είναι πιθανό να ολοκληρωθούν το γ' τρίμηνο φέτος, ενώ έως τότε δεν είχε προσδιορίσει πότε αυτό θα γίνει. Η ολοκλήρωση θα γίνει υπό την προϋπόθεση ότι «τα εισερχόμενα στοιχεία ν στηρίζουν την προσδοκία ότι οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές για τον πληθωρισμό δεν θα επιδεινωθούν ακόμη και μετά τη λήξη των καθαρών αγορών στοιχείων ενεργητικού». Επομένως, η Ελλάδα μπορεί να λάβει εφεξής επιπλέον στήριξη της ρευστότητάς της από την ΕΚΤ από ότι άλλες χώρες, στο πλαίσιο του PEPP, γεγονός το οποίο ενισχύει την εμπιστοσύνη στη χρηματοδότηση της εγχώριας οικονομίας και τις προοπτικές της.

Η ΕΚΤ έχει διατηρήσει έως τώρα αμετάβλητα τα επιτόκια παρέμβασής της, καθώς και τις πιστωτικές γραμμές της, με την τρίτη σειρά στοχευμένων πράξεων περισσότερο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (TLTRO III) να ολοκληρώνεται τον προσεχή Ιούνιο, όπως ήταν προγραμματισμένο. Από την άλλη πλευρά, στα μέσα Μαρτίου, η FED προχώρησε σε μεταβολή των επιτοκίων παρέμβασής της, για πρώτη φορά μετά από 2 χρόνια, κατά 0,25 ποσοστιαίες μονάδες, με αποτέλεσμα αυτά να διαμορφωθούν στην περιοχή του 0,25-0,50%. Προκειμένου να αναχαιτιστεί η αλματώδης άνοδος του πληθωρισμού, θεωρείται πλέον πιθανή μια νέα αύξηση των επιτοκίων, ενδεχομένως τον Μάιο, μέχρι έως 0,5 ποσοστιαίες μονάδες.

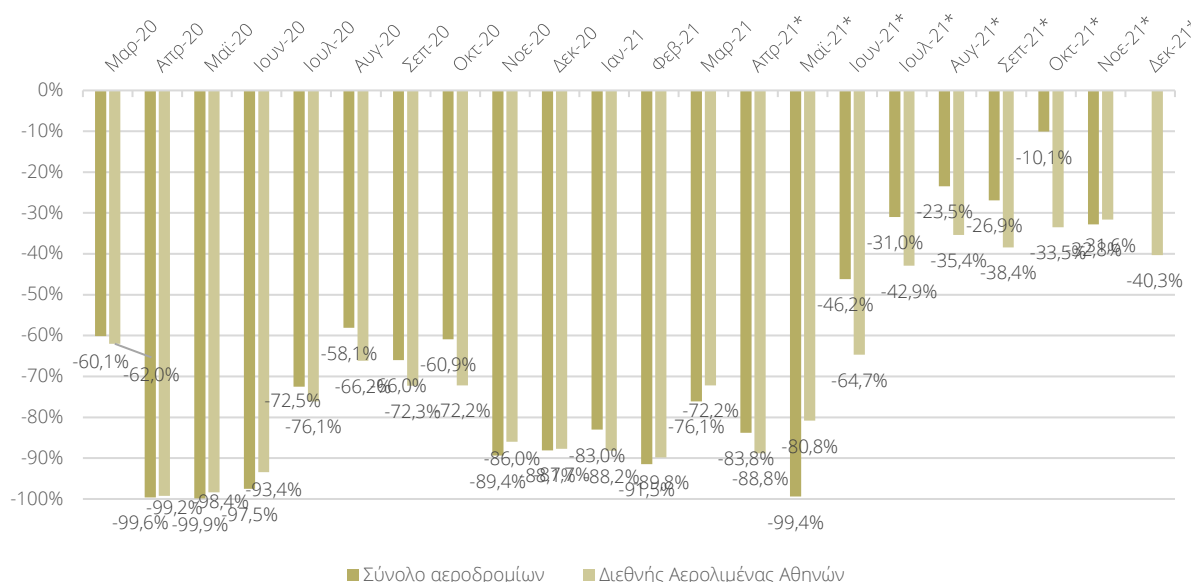
Παρά τη νέα, πρωτοφανή έξαρση της πανδημίας στο τέλος του 2021 και την αρχή του 2022, η άνοδος της τουριστικής κίνησης σε αυτή την περίοδο σε σχέση με ένα έτος νωρίτερα παρουσίασε μικρή επιβράδυνση, σε σύγκριση με τους προηγούμενους μήνες. Αυτή η εξέλιξη σημειώθηκε σε μια περίοδο στην οποία η σημασία των εισπράξεων από το διεθνή τουρισμό για τα συνολικά

έσοδα από εξαγωγές υπηρεσιών ήταν μικρή πριν την υγειονομική κρίση (11,0-13,0% στην περίοδο Δεκεμβρίου-Φεβρουαρίου), σε σύγκριση με τους καλοκαιρινούς μήνες (62,0-64,0%). Ωστόσο, η τάση στους συγκεκριμένους μήνες θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια πρώτη ένδειξη των διαθέσεων για το προσεχές καλοκαίρι. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία, η μέση υστέρηση των διεθνών αφίξεων στα αεροδρόμια της χώρας τον περασμένο Δεκέμβριο και τον Φεβρουάριο έναντι του επιπέδου τους το 2019 ήταν 38,4% και 40,7%, έναντι μέσης υποχώρησης 23,3% στο προηγούμενο τρίμηνο¹⁵. Στη διάρκεια του χειμώνα, οι διεθνείς αφίξεις στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών υπολείπονταν κατά 43,5% του επιπέδου τους το 2019, έναντι αντίστοιχης υστέρησης 34,5% στο προηγούμενο τρίμηνο. Η πτώση στο ΔΑΑ υποχώρησε τον Μάρτιο, πρώτο μήνα του πολέμου στην Ουκρανία, σε επίπεδα προ της πρόσφατης έξαρσης της υγειονομικής κρίσης (-30,6%), αναδεικνύοντας το σημαντικό τουριστικό ενδιαφέρον και τις δυνατότητες διεύρυνσης της τουριστικής περιόδου.

Διάγραμμα 3.1

Μεταβολές στις διεθνείς αφίξεις στα αεροδρόμια (ετήσια % μεταβολή)

*Μεταβολές σε σχέση με τις αφίξεις στον αντίστοιχο μήνα του 2019

Πηγές: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, Διεθνή Αερολιμένας Αθηνών

Η υγειονομική κρίση έχει επισκιάσει άλλες εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν μέσο-μακροπρόθεσμα την ελληνική και την ευρωπαϊκή οικονομία. Σε αυτές περιλαμβάνονται τα γεωπολιτικά ζητήματα στη νοτιοανατολική Μεσόγειο και η υλοποίηση του συναινετικού Brexit από την ΕΕ, οι όροι του οποίου συμφωνήθηκαν στο τέλος του 2020.

Από την πρώτη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία μετά την εκδήλωση της πανδημίας του COVID-19, οι μακροοικονομικές προβλέψεις βασίζονται σε εναλλακτικές υποθέσεις για παράγοντες οι οποίες κρίνεται πως θα επηρεάσουν από το εκάστοτε χρονικό σημείο και μεσοπρόθεσμα τις βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές. Οι σημαντικότεροι παράγοντες το 2020 και το 2021 ήταν η εξέλιξη της υγειονομικής κρίσης, στην Ελλάδα και διεθνώς, ιδίως στην

¹⁵ Δεν είναι διαθέσιμα στοιχεία για τον Ιανουάριο

Ευρωζώνη, καθώς και το μέγεθος των παρεμβάσεων πολιτικής για την ανάσχεση των επιπτώσεων της. Περιλαμβάνονται στις παραμέτρους των μακροοικονομικών προβλέψεων και το 2022. Ένας πρόσθετος, σημαντικός παράγοντας για την πορεία της οικονομικής δραστηριότητας στο νέο έτος θα είναι ο ρυθμός υλοποίησης των έργων τα οποία είναι ενταγμένα στο Ταμείο Ανάκαμψης. Στις παραμέτρους των προβλέψεων περιλαμβάνεται ήδη το κόστος της ενέργειας, που αποτελεί βασικό παραγωγικό συντελεστή των επιχειρήσεων, κυρίως στη Βιομηχανία, καθώς και μια βασική κατηγορία αγαθών για τα νοικοκυριά. Η έντονα ανοδική τάση του στην πρόσφατη περίοδο έχει αναβαθμίσει τη σημασία και τις επιδράσεις του κόστους ενέργειας στη διαδικασία προβλέψεων.

Επομένως, στα μακροοικονομικά σενάρια θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, με τη μορφή σχετικών υποθέσεων, οι πιθανές εξελίξεις στους παραπάνω παράγοντες. Καθώς το 2021 έχει παρέλθει και οι εξελίξεις στη μεγάλη πλειονότητα αυτών είναι δεδομένες, έχει διαμορφωθεί ένα σενάριο εξελίξεων για το προηγούμενο έτος. Το 2022 είναι πιθανές διάφορες εξελίξεις στις κύριες παραμέτρους, οι οποίες, επειδή αυτές συσχετίζονται μεταξύ τους, δεν θα είναι ανεξάρτητες η μία από την άλλη. Τούτου δεδομένου, διαμορφώθηκαν δύο σενάρια εξελίξεων.

Υπό τη συγκεκριμένη προσέγγιση για τη διενέργεια μακροοικονομικών προβλέψεων, οι παράγοντες οι μεταβολές των οποίων αναμένεται να επηρεάσουν τα μακροοικονομικά μεγέθη την ελληνική οικονομία, είναι οι εξής:

Πλαίσιο 3.1

Παράγοντες των οποίων οι μεταβολές θα επηρεάσουν τις μακροοικονομικές προβλέψεις

Εξέλιξη του πολέμου στην Ουκρανία και γεωπολιτικές-οικονομικές επιδράσεις αυτού
 Τάση της πανδημίας COVID-19 εγχωρίως και στην Ευρωζώνη
 Ύψος παρεμβάσεων πολιτικής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη για την αντιμετώπιση των επιδράσεων του πολέμου και της υγειονομικής κρίσης
 Αναθεώρηση στοιχείων ΑΕΠ για το β' και γ' τρίμηνο του 2021

- Διακύμανση τιμής ενεργειακών προϊόντων που καθορίζει τις πληθωριστικές πιέσεις
- Υλοποίηση Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Ελλάδα 2.0)

Δραστηριότητα στον τομέα του Τουρισμού

Δεδομένων των παραπάνω παραμέτρων οι οποίες υπεισέρχονται στις μακροοικονομικές προβλέψεις, οι εναλλακτικές υποθέσεις σχετικά με τον πόλεμο, αφορούν στη διάρκειά του και την έκταση των κυρώσεων οι οποίες θα επιβληθούν από τις αντίπαλες σε γεωπολιτικό επίπεδο πλευρές. Τα δύο αντιμαχόμενα σε διπλωματικό επίπεδο «στρατόπεδα» είναι αφενός η Ρωσία, αφετέρου οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ηνωμένο Βασίλειο, οι ΗΠΑ, ο Καναδάς και ορισμένες άλλες χώρες, οι οποίες έχουν προχωρήσει στην επιβολή κυρώσεων προς τη Ρωσία. Ως προς την επίδραση της διάρκειας του πολέμου, θα είναι κρίσιμο το εάν αυτή θα ξεπεράσει την άνοιξη. Εφόσον η σύρραξη συνεχιστεί τους καλοκαιρινούς μήνες ή αργότερα, θα συντηρήσει σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα το ενεργειακό κόστος, σε μια περίοδο κατά την οποία πραγματοποιείται μεγάλο μέρος των ενεργειακών προμηθειών για τον επόμενο χειμώνα. Επιπλέον, θα επηρεαστεί σημαντικά η παραγωγή και άλλων διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών από τη Ρωσία και την Ουκρανία, με σημαντικά μερίδια στο σχετικό παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας (π.χ. πρώτες ύλες, τρόφιμα), διαταράσσοντας τη λειτουργία των σχετικών εφοδιαστικών αλυσίδων. Αρνητικές

επιδράσεις θα προξενηθούν από μια έντονη κλιμάκωση των οικονομικών κυρώσεων εκατέρωθεν. Η Διεθνής Οργάνωση Ενέργειας, που αριθμεί 31 χώρες-μέλη, εκτίμησε πρόσφατα ότι από τον Απρίλιο, ημερησίως 3 εκατ. βαρέλια πετρελαίου ρωσικής παραγωγής θα μπορούσε να λείψουν από τις αγορές, λόγω των κυρώσεων προς τη Ρωσία, αλλά και επειδή οι αγοραστές αποφεύγουν τις ρωσικές εξαγωγές. Αυτή η έλλειψη δεν μπορεί να υποκατασταθεί, τουλάχιστον σύντομα, από την παραγωγή άλλων χωρών. Από την άλλη πλευρά, ενδεχομένως να σημειωθούν αναδιρθρώσεις σε εφοδιαστικές αλυσίδες για την κάλυψη αναγκών οι οποίες ικανοποιούνταν πριν τον πόλεμο από τις δύο χώρες, όπως π.χ. θα γίνει με τη διεύρυνση της προμήθειας φυσικού αερίου της Ευρώπης από τις ΗΠΑ. Ευνόητα, στην περίπτωση που ο πόλεμος θα ολοκληρωθεί νωρίτερα, εντός της άνοιξης, οι παραπάνω επιπτώσεις θα είναι ηπιότερες, καθώς και οι αλλαγές στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας.

Όπως προαναφέρθηκε, τα καλύτερα επιδημιολογικά δεδομένα σε σύγκριση με προηγούμενα «κύματα» της πανδημίας σε νοσηλείες σε ΜΕΘ και σε θύματα, έχουν επιτρέψει τη σταδιακή άρση των μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας τα οποία λήφθηκαν κατά την αρχική εξάπλωση της μετάλλαξης Όμικρον. Συγκεκριμένα, από την 1η Φεβρουαρίου απελευθερώθηκε το ωράριο λειτουργίας σε χώρους διασκέδασης/εστίασης, ενώ επιτράπηκε ξανά η μουσική. Στις 12 Φεβρουαρίου καταργήθηκε το όριο των έξι ατόμων ανά τραπέζι και στις 19 Φεβρουαρίου άρθηκε η απαγόρευση όρθιων και αυξήθηκε η μέγιστη πληρότητα στα γήπεδα στο 50%. Επιπλέον, το ελάχιστο ποσοστό τηλεργασίας στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα μειώθηκε από το 50% στο 20%. Παραμένει η δυνατότητα κυλιόμενου ωραρίου. Στις 5 Μαρτίου καταργήθηκε η υποχρεωτική χρήση μάσκας στους εξωτερικούς χώρους. Ωστόσο, παραμένει η υποχρεωτική χρήση μάσκας αυξημένης προστασίας (FFP2/KN95) ή διπλής μάσκας σε supermarkets, μέσα μαζικής μεταφοράς, για τους εργαζόμενους στην εστίαση. Στις 26/3 η πληρότητα στα γήπεδα επανήλθε στο 100% και περιορίστηκε ο αριθμός των απαραίτητων self tests εβδομαδιαίως στα σχολεία σε ένα.

Συνεπώς, η οικονομική δραστηριότητα εγχωρίως πραγματοποιείται με τους περιορισμούς οι οποίοι ίσχυαν προ την εξάπλωση της μετάλλαξης Όμικρον. Αυτοί αφορούν στην πλειονότητά τους τους ανεμβολιάστους. Συγκεκριμένα, οι ανεμβολίαστοι ενήλικοι μπορούν να εισέλθουν με διαγνωστικό έλεγχο με PCR ή rapid test σε καταστήματα λιανικού εμπορίου, σε ανοικτούς (εξωτερικούς) χώρους εστίασης, στα κομμωτήρια, τους χώρους παροχής υπηρεσιών αισθητικής και άλλους χώρους με συναφείς δραστηριότητες ή παροχής υπηρεσιών. Σε ότι αφορά τους χώρους εργασίας, από τις αρχές του περασμένου Νοεμβρίου, όλοι οι μισθωτοί με σχέση εξαρτημένης εργασίας ή με πρακτική άσκηση, καθώς και όσοι σπουδάζουν σε δημόσιες ή ιδιωτικές εκπαιδευτικές δομές, πρέπει να κάνουν δύο rapid test εβδομαδιαίως. Ειδικά στον κλάδο της υγείας, από τα μέσα του περασμένου Αυγούστου όσοι εργάζονται σε μονάδες φροντίδας ηλικιωμένων πρέπει να είναι εμβολιασμένοι. Σε αντίθετη περίπτωση, τίθενται σε καθεστώς αναστολής εργασίας. Τα ίδια ισχύουν από την 1η Σεπτεμβρίου για τους υγειονομικούς υπαλλήλους, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα. Ένα σημαντικό τμήμα αυτών των περιορισμών, ιδίως εκείνοι οι οποίοι αφορούν στην είσοδο ανεμβολίαστων σε καταστήματα, στους εσωτερικούς χώρους διασκέδασης/εστίασης, τα μουσεία, τις εκθέσεις, τα συνέδρια, τα γυμναστήρια και τα γήπεδα, θεωρείται αρκετά πιθανό πως θα αρθούν σταδιακά καθώς πλησιάζει η καλοκαιρινή περίοδος, λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη των επιδημιολογικών δεδομένων.

Σε ότι αφορά τα μέτρα για τις διεθνείς επιβατικές μετακινήσεις στην Ελλάδα, που επηρεάζουν την τουριστική κίνηση, επίσης άρθηκαν οι πρόσθετοι περιορισμοί λόγω της τελευταίας μετάλλαξης. Από τις 27 Νοεμβρίου Έλληνες υπήκοοι και ταξιδιώτες οι οποίοι ταξιδεύαν από τη Νότια Αφρική,

τη Μποτσουάνα, τη Ναμίμπια, το Λεσότο, τη Ζιμπάμπουε, τη Μοζαμβίκη, το Εσουατίνι, τη Ζάμπια και το Μαλάουι για ουσιώδεις λόγους (essential reasons), μπορούσαν να εισέλθουν στη χώρα με την προϋπόθεση τριών αρνητικών τεστ, 10ημερης καραντίνας και ειδικής άδειας εισόδου στην Ελληνική επικράτεια από τις αρμόδιες προξενικές αρχές του Υπουργείου Εξωτερικών, ανεξαρτήτως της εμβολιαστικής τους κατάστασης. Αυτές οι προϋποθέσεις άρθηκαν στις 23 Ιανουαρίου του τρέχοντος έτους. Κατά συνέπεια, παρέμεινε σε ισχύ η απαγόρευση εισόδου αεροπορικώς στη χώρα υπηκόων τρίτων κρατών πλην των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Συμφωνίας Σένγκεν, με την εξαίρεση από αυτή αρκετών χωρών (42). Στις 19 Φεβρουαρίου, οι εξαιρούμενες χώρες περιορίστηκαν σε 33, αυτές οι οποίες έχουν προσχωρήσει στο σύστημα ψηφιακού πιστοποιητικού COVID-19 της ΕΕ: Άγιος Μαρίνος, Αλβανία, Ανδόρρα, Αρμενία, Βατικανό, Βόρεια Μακεδονία, Γεωργία, Ελβετία, Ελ Σαλβαδόρ, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισλανδία, Ισραήλ, Λιχτενστάιν, Λίβανος, Μαρόκο, Μαυροβούνιο, Μολδαβία, Μονακό, Νορβηγία, Νέα Ζηλανδία, Ουκρανία, Ουρουγουάη, Παναμάς, Πράσινο Ακρωτήριο, Σερβία, Σιγκαπούρη, Ταϊλάνδη, Τόγκο, Τουρκία, Τυνησία, Φερόες Νήσοι και Κινεζική Ταϊπέι. Σε αυτές προστέθηκαν από τις 19 Μαρτίου η Μπενίν και η Ιορδανία. Όλοι οι ταξιδιώτες ανεξαρτήτως της υπηκοότητας και της εμβολιαστικής τους κατάστασης, οφείλουν να έχουν διαγνωσθεί αρνητικοί σε τεστ με τη μέθοδο PCR εντός των τελευταίων 72 ωρών ή εναλλακτικά να έχουν διαγνωσθεί αρνητικοί σε rapid test εντός 24 ωρών πριν από την άφιξή τους στην Ελλάδα. Οι παραπάνω εξαιρούμενες χώρες είναι σαφώς περισσότερες σε σύγκριση με εκείνες πριν ένα χρόνο, που ήταν μόλις 10, συμβάλλοντας καθοριστικά στην έντονη αύξηση των διεθνών αφίξεων η οποία σημειώθηκε στο πρώτο τρίμηνο σε σύγκριση με πέρυσι.

Διατηρήθηκε στη διάρκεια της εξάπλωσης της Όμικρον και κατόπιν η μη επιβολή περιορισμών στις διεθνείς χερσαίες ταξιδιωτικές μετακινήσεις, τονώνοντας σαφώς τον τουρισμό στη Βόρεια Ελλάδα σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα, όταν μόνο ο συνοριακός σταθμός του Προμαχώνα ήταν ανοιχτός για ταξίδια με αυτό το σκοπό. Μεγαλύτερη ώθηση στα τουρισμό αναμένεται φέτος από την κρουαζιέρα, με διεύρυνση της περιόδου πραγματοποίησής τους, η οποία το 2021 ξεκίνησε στις 14 Μαΐου. Αντίρροπα στις θετικές επενέργειες των εξελίξεων οι οποίες αναφέρθηκαν ως προς τον τουρισμό θα λειτουργήσει η αβεβαιότητα εξαιτίας του πολέμου, όπως και η αύξηση του κόστους των ταξιδιών που έχει επιφέρει (μεταφορικά, διαμονή κ.ά.), λόγω της ραγδαίας ανόδου του ενεργειακού κόστους. Η επίδραση των συγκεκριμένων ανασχετικών παραγόντων ευνόητα σχετίζεται με τη διάρκεια του πολέμου και των κυρώσεων.

Οι παρεμβάσεις στήριξης για την αντιμετώπιση του σημαντικά αυξημένου ενεργειακού κόστους και ευρύτερα του ιδιαίτερα υψηλού πληθωρισμού παρουσιάστηκαν προηγουμένως. Αναμένεται να συνεχιστούν, με αλλαγές και προσαρμογές, όσο οι τιμές των προϊόντων ενέργειας παραμένουν υψηλές. Εφόσον δεν επανακάμψει ισχυρά η πανδημία και τα συνοδευτικά μέτρα στήριξης για επιχειρήσεις και νοικοκυριά, οι νέες παρεμβάσεις θα υποκαταστήσουν σε κάποιο βαθμό τα περυσινά εκτεταμένα μέτρα, τα οποία συνέβαλαν στον υψηλό ρυθμό ανάκαμψης. Όμως, σε αντίθεση με την προηγούμενη διετία, πολλές επιχειρήσεις θα λαμβάνουν στήριξη ενώ βρίσκονται σε λειτουργία, όχι σε αναστολή αυτής. Συνεπώς, πέρα από τη στήριξη του πραγματικού εισοδήματος των νοικοκυριών και της κατανάλωσής τους, θα στηριχθεί η ομαλή λειτουργία των επιχειρήσεων, στις δυσμενείς συνθήκες εξαιτίας του πολέμου, βοηθώντας τις να συντηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους και να ανταποκριθούν στις τρέχουσες υποχρεώσεις τους. Από την άλλη πλευρά, σε αντίθεση με τα δύο προηγούμενα έτη, οι νέες παρεμβάσεις δεν θα επηρεάσουν το

σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου. Επιπλέον, αναστέλλεται η αναμενόμενη από φέτος προοδευτική προσαρμογή επιχειρήσεων και νοικοκυριών σε συνθήκες προ πανδημίας.

Η διαθεσιμότητα επενδυτικών πόρων από το δημόσιο τομέα προς τις επιχειρήσεις θα τονωθεί το 2022 σε σχέση με πέρυσι κυρίως από τους πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης (NextGenerationEU), πρωτίστως στο πλαίσιο του Μηχανισμού Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης. Τον περασμένο Αύγουστο εκταμιεύτηκαν €4 δισεκ. από το ταμείο, τα οποία αποτελούν την προκαταβολή των κονδυλίων που αναλογούν στη χώρα (13% του συνόλου τους). Στο τέλος Δεκεμβρίου, υποβλήθηκε αίτημα πληρωμής για την πρώτη δόση από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ύψους €3,56 δισεκ. Το συγκεκριμένο ποσό αποτελεί τα αναμενόμενα έσοδα για το νέο έτος. Την ίδια περίοδο υπογράφηκαν επιχειρησιακές συμφωνίες μεταξύ Υπουργείου Οικονομικών και έξι πιστωτικών ιδρυμάτων για την αξιοποίηση μέρους των δανειακών πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ύψους €970 εκατ. Στο τέλος Φεβρουαρίου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τη θετική προκαταρκτική αξιολόγησή της για τον πρώτη δόση και στις 8 Απριλίου η δόση εκταμιεύτηκε. Έχουν ενταχθεί προοδευτικά στο Ταμείο Ανάκαμψης 185 έργα, προϋπολογισμού 8,05 δισεκ. Δεν υπάρχει πληροφόρηση σχετικά με την πρόοδο υλοποίησής τους. Η πρόβλεψη ενισχύσεων για το 2022 φθάνει τα €3,2 δισεκ.

Σε ότι αφορά τις αναμενόμενες εξελίξεις στις τιμές των ενεργειακών προϊόντων διεθνώς, πέρα από τις πιθανές επιδράσεις του πολέμου που προαναφέρθηκαν στις εξαγωγές της Ρωσίας, θα εξαρτηθούν από τις κινήσεις των υπόλοιπων χωρών-παραγωγών. Στην αρχή του Μαρτίου, τα μέλη της Διεθνούς Οργάνωσης Ενέργειας, στα οποία συμπεριλαμβάνονται οι ΗΠΑ, αποφάσισαν τη διάθεση 60 εκατ. βαρελίων από τα στρατηγικά αποθέματα συνολικού ύψους 1,5 δισεκ. βαρελίων τα οποία διακρατούν. Ένα μήνα μετά, τα μέλη της IEA αποφάσισαν τη διάθεση περαιτέρω ποσότητας από τα στρατηγικά τους αποθέματα, χωρίς αυτή να προσδιορίζεται στην απόφασή τους. Πάντως, 1 εκατ. βαρέλια ημερησίως θα προέλθουν από τις ΗΠΑ, κατόπιν της απόφασης της κυβέρνησης της χώρας στο τέλος Μαρτίου για διάθεση της συγκεκριμένης ποσότητας για το επόμενο εξάμηνο. Ευρύτερος στόχος της αμερικάνικης διοίκησης είναι μια αύξηση της παραγωγής από τις πετρελαιοπαραγωγούς εταιρείες της χώρας, η οποία θα οδηγήσει σε υποχώρηση της τιμής της βενζίνης στις ΗΠΑ χαμηλότερα από τα \$4 το γαλόνι.

Παρά τις πρωτοφανείς για την Ευρώπη τις τελευταίες δεκαετίες γεωπολιτικές εξελίξεις από τα τέλη Φεβρουαρίου και τις υφιστάμενες και δυνητικές επενέργειές τους στην προσφορά και τις τιμές ενεργειακών προϊόντων, οι χώρες μέλη του OPEC+ αποφάσισαν στην αρχή του Μαρτίου τη συνέχιση της μετριοπαθούς διεύρυνσης της ημερησίας παραγωγής τους τον Απρίλιο, κατά 400 χιλ. βαρέλια. Τον Μάρτιο η παραγωγή του καρτέλ διευρύνθηκε μόλις κατά 90 χιλ. βαρέλια ανά ημέρα, άνοδος η οποία υπολειπόταν ιδιαίτερα του στόχου αύξησης κατά 253 χιλ. βαρέλια. Για τον Μάιο, ο σχετικός στόχος που τέθηκε είναι 432 χιλ. βαρέλια ημερησίως. Επομένως, ο OPEC+ διατηρεί την πολιτική ήπιας χαλάρωσης των περιορισμών στην παραγωγή του, αποσκοπώντας στην αποκατάστασή της σε επίπεδα προ πανδημίας εντός του δεύτερου εξαμήνου του τρέχοντος έτους. Συνεκτιμώντας τις έως τώρα αποφάσεις σχετικά με την παραγωγή πετρελαίου, σε συνδυασμό με τις εκτιμώμενες επιδράσεις των κυρώσεων στη Ρωσία και της φθίνουσας ζήτησης για τις εξαγωγές πετρελαίου της, οι οποίες προαναφέρθηκαν, προκύπτει αδυναμία κάλυψης ενός σημαντικού τμήματος της αισθητά μειωμένης προσφοράς πετρελαίου. Άλλωστε, πριν από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, στα τέλη του περασμένου Ιανουαρίου, τα αποθέματα των χωρών μελών του ΟΟΣΑ βρίσκονταν 335 εκατ. βαρέλια χαμηλότερα από το μέσο όρο της

τελευταίας πενταετίας, στο χαμηλότερο επίπεδο των πρόσφατων οκτώ ετών¹⁶. Το υφιστάμενο έλλειμμα είναι πιθανό να κλιμακωθεί εφόσον επιβληθούν περαιτέρω κυρώσεις στη Ρωσία, εάν αυτή μεταβάλει τον τρόπο πληρωμής της, ακολουθώντας την πρακτική που εφάρμοσε για την πληρωμή του φυσικού αερίου με ρούβλια. Επομένως, δεν αναμένεται σημαντική αποκλιμάκωση των τιμών από την πλευρά της προσφοράς, εφόσον δεν λήξει ο πόλεμος.

Οι τρέχουσες υψηλές τιμές του πετρελαίου επενεργούν ανασχετικά στη ζήτηση και την οικονομική ανάκαμψη. Από την άλλη πλευρά, η οικονομική δραστηριότητα στις αναπτυσσόμενες χώρες θα υποστηριχθεί για τρίτο σε σειρά έτος από τις κρατικές παρεμβάσεις στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Ύστερα από μια διετία σε συνθήκες πανδημίας, οι αναπτυσσόμενες οικονομίες έχουν μικρές δυνατότητες αντίδρασης σε μια νέα κρίση, ενεργειακή αυτή τη φορά. Ως αποτέλεσμα, η ένταση της ανάκαμψης θα παρουσιάσει σημαντική διάσταση μεταξύ των περιφερειών παγκοσμίως και συνολικά θα είναι αρκετά ηπιότερη της προβλεπόμενης πριν τη γεωπολιτική αναταραχή. Σε περίπτωση που ο πόλεμος δεν θα είναι παρατεταμένος, οι ανασχετικές επιδράσεις στην παγκόσμια ανάκαμψη θα είναι ηπιότερες, αλλά θα υποχωρήσει λιγότερο και η ζήτηση για ενέργεια.

Συνεκτιμώντας τα παραπάνω, προβλέπεται πως στο βασικό σενάριο πρόβλεψης, στο οποίο ο πόλεμος θα συνεχιστεί πέρα από την άνοιξη, χωρίς ταυτόχρονα κάποια ιδιαίτερη έξαρση της πανδημίας, η τιμή του πετρελαίου θα ανέλθει κατά μέσο όρο φέτος κατά περίπου 35%. Εφόσον η στρατιωτική σύγκρουση λήξει στη διάρκεια της άνοιξης, η άνοδος της τιμής του πετρελαίου θα είναι ηπιότερη, στην περιοχή του 20-25%.

Λαμβάνοντας υπόψη τις εναλλακτικές υποθέσεις σχετικά με την εξέλιξη του πολέμου στην Ουκρανία και τις επιπτώσεις του, κυρίως την έντονη αύξηση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων και ορισμένων πρώτων υλών, αλλά και τις δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την ανάσχεση αυτών των επιδράσεων, τη δυναμική της πανδημίας COVID-19 στην Ελλάδα και διεθνώς, την αναθεώρηση των στοιχείων του ΑΕΠ για το β' και γ' τρίμηνο του 2021, την πρόοδο στην υλοποίηση του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, διαμορφώθηκαν οι υποθέσεις των δύο σεναρίων πρόβλεψης για το 2022. Το βασικό σενάριο βασίζεται στην υπόθεση ότι ο πόλεμος δεν θα λήξει την προσεχή περίοδο, εντός της άνοιξης ή αρχές του καλοκαιριού, αλλά θα συνεχιστεί μετά από αυτή. Ακολούθως, το ενεργειακό κόστος θα παραμείνει σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα για μεγάλο χρονικό διάστημα, από τις κλιμακούμενες κυρώσεις, τη γενικότερη απροθυμία για εισαγωγές από τη Ρωσία και την αδυναμία των εφοδιαστικών αλυσίδων ενέργειας να προσαρμοστούν γρήγορα σε μια τόσο μεγάλη διαταραχή. Τούτων δεδομένων, η μέση ετήσια άνοδος της τιμής του πετρελαίου Brent αναμένεται στην περιοχή του 30-35%. Ως αντίδραση σε αυτή τη δυναμική των τιμών, θα εφαρμοστούν εκτεταμένα μέτρα επιδότησης της κατανάλωσης ενέργειας και εισοδηματικής στήριξης των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, παρέχοντας σημαντική ώθηση στην οικονομική δραστηριότητα νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Πάρα ταύτα, ο πληθωρισμός θα κυμανθεί κατά μέσο όρο σε μέγιστα επίπεδα πολλών ετών. Ως προς το υγειονομικό ζήτημα, δεν αναμένεται νέα σημαντική έξαρση, κυρίως ως προς τους διασωληνομένους και τα θύματα, επομένως δεν θα επανέλθουν γενικευμένα περιοριστικά μέτρα. Ενδεχομένως θα επανέρχονται εποχικά στοχευμένα μέτρα, επίσης για ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού (π.χ. ηλικιωμένους, ανεμβολίαστους). Υπό αυτές τις συνθήκες διεθνώς και στην Ελλάδα, αναμένεται νέα διεύρυνση της τουριστικής περιόδου, προς την άνοιξη, αλλά μικρότερη

¹⁶ Πηγή: Oil Market Report – Μάρτιος 2022, International Energy Agency

αύξηση της διεθνούς τουριστικής κίνησης σε σύγκριση με την αναμενόμενη νωρίτερα φέτος, λόγω επιδείνωσης του διεθνούς περιβάλλοντος και ηπιότερης ανάκαμψης. Τούτων δεδομένων, τα έσοδα από διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα ενισχυθούν έναντι του 2021, φθάνοντας στην περιοχή του 70-75% του επιπέδου τους το 2019, άνοδος που αντιστοιχεί σε διεύρυνση έναντι του 2021 κατά €2,1 δισεκ. έως €3,0 δισεκ. Ο πόλεμος θα επιδράσει αρκετά ανασχετικά στην ανάκαμψη στην Ευρωζώνη, η οποία αναμένεται να διαμορφωθεί 1,5 με 2,0 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα σε σύγκριση με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις της Επιτροπής, προ του πολέμου, 17 στο 2,0-2,5%. Σε ότι αφορά την αξιοποίηση ΕΤΑ, γίνεται η υπόθεση πως θα επιτευχθεί ο στόχος εισροών στον Προϋπολογισμό για το 2022 (επιδοτήσεις €3,4 δισεκ., δάνεια €1,85 δισεκ.) και θα υλοποιηθούν σε υψηλό βαθμό όσα έργα έχουν ήδη ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης, οδηγώντας σε επίτευξη ή και υπέρβαση των σχετικών στόχων δαπανών (€3,2 δισεκ.) και παροχής δανείων (€586 εκατ.).

Η βασική διαφορά του εναλλακτικού σεναρίου για το 2022 από το βασικό έγκειται στην προβλεπόμενη εξέλιξη του πολέμου και τις επιπτώσεις του. Συγκεκριμένα, αναμένεται επίτευξη συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός εντός της άνοιξης ή στις αρχές του καλοκαιριού. Ακολούθως, το ενεργειακό κόστος θα αρχίσει να υποχωρεί ήπια από το καλοκαίρι από τα τρέχοντα πολύ υψηλά επίπεδα, καθώς η ζήτηση για εισαγωγές προερχόμενες από τη Ρωσία θα ενισχύεται σταδιακά και θα αποκαθίσταται η λειτουργία των εφοδιαστικών αλυσίδων. Ωστόσο, και σε αυτή την περίπτωση οι τιμές των προϊόντων ενέργειας θα παραμείνουν σαφώς υψηλότερο στο δεύτερο εξάμηνο του 2022 έναντι της αντίστοιχης περιόδου πριν ένα χρόνο. Τούτων δεδομένων, η μέση ετήσια άνοδος της τιμής του πετρελαίου Brent αναμένεται στην περιοχή του 20-25%. Η ελαφρώς μικρότερη αύξηση των τιμών ενέργειας, θα επιτρέψει την εφαρμογή σαφώς μικρότερης έκτασης μέτρων επιδότησης της κατανάλωσης ενέργειας και εισοδηματικής στήριξης των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Ακολούθως, θα είναι ηπιότερες οι θετικές επενεργειές τους στην οικονομική δραστηριότητα νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Ο πληθωρισμός θα κυμανθεί κατά μέσο όρο σε χαμηλότερα επίπεδα από ότι στο βασικό σενάριο εξελίξεων, ωστόσο θα είναι από τους υψηλότερους των τελευταίων πολλών ετών. Ως προς το υγειονομικό ζήτημα, οι υποθέσεις είναι ίδιες με του βασικού σεναρίου. Υπό αυτές τις συνθήκες διεθνώς και στην Ελλάδα, αναμένεται και σε αυτό το σενάριο νέα διεύρυνση της τουριστικής περιόδου, προς την άνοιξη, καθώς και μεγαλύτερη αύξηση της διεθνούς τουριστικής κίνησης σε σύγκριση με το βασικό σενάριο. Τα έσοδα από διεθνείς τουριστικές υπηρεσίες θα φτάσουν στην περιοχή του 80-85% του επιπέδου τους το 2019, άνοδος που αντιστοιχεί σε διεύρυνση έναντι του 2021 κατά €3,9 δισεκ. έως €4,7 δισεκ. Ο πόλεμος θα επιδράσει λιγότερο ανασχετικά στην ανάκαμψη στην Ευρωζώνη έναντι του βασικού σεναρίου, η οποία αναμένεται να διαμορφωθεί 1,0 με 1,5 ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα σε σύγκριση με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις της Επιτροπής, προ του πολέμου, στο 2,5-3,0%. Δεν αναμένονται διαφοροποιήσεις ως προς την απορρόφηση των πόρων από το ΕΤΑ και την υλοποίηση των σχετικών έργων, καθώς αυτές οι διαδικασίες πρέπει να είναι ανεξάρτητες της εξέλιξης του πολέμου, επομένως η συγκεκριμένη υπόθεση δεν διαφοροποιείται μεταξύ του βασικού και του εναλλακτικού σεναρίου.

Προχωρώντας στις εξελίξεις σε μεγέθη χρηματοδότησης τα οποία μπορούν να έχουν καθοριστικό ρόλο στην επενδυτική δραστηριότητα, οι τράπεζες εγχωρίως συνεχίζουν να διευρύνουν την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ΕΚΤ για άντληση ρευστότητας οι οποίες προέκυψαν ως αντίδραση στις έκτακτες συνθήκες της πανδημίας. Στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγοράς Τίτλων

¹⁷ European Economic Forecast, winter 2022, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Φεβρουάριος 2022

λόγω Πανδημίας (ΠΑΤΠ - Pandemic Emergency Purchase Programme), η ΕΚΤ είχε προχωρήσει έως το τέλος Μαρτίου, όταν οι καθαρές αγορές τίτλων από όλες τις χώρες υπό το συγκεκριμένο πρόγραμμα ολοκληρωθήκαν, σε συνολικές αγορές από την αρχή του ύψους €1,72 δισεκ. Αυτό το μέγεθος υπολείπεται του σχεδιασμένου συνολικού «φακέλου» παρεμβάσεων στις αγορές συνολικού ύψους €1,85 τρισεκ. Ειδικά οι καθαρές αγορές από την Ελλάδα έφτασαν στο τέλος του Μαρτίου τα €38,5 δισεκ. Υπενθυμίζεται ότι η επανεπένδυση κεφαλαίων από την εξόφληση τίτλων στο πλαίσιο του ΠΑΤΠ κατά τη λήξη τους, έχει επεκταθεί τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2024, αντί του τέλους του 2023 που προβλεπόταν προηγουμένως.

Άλλες διευκολύνσεις ρευστότητας από την ΕΚΤ για την ανάσχεση των επιπτώσεων της πανδημίας, ήταν οι μη στοχευμένες πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (PELTRO). Επιπλέον, χαλάρωσαν σταδιακά οι όροι των στοχευμένων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (TLTRO III), με αποτέλεσμα τα επιλέξιμα δάνεια των ελληνικών τραπεζών από το πρόγραμμα να φθάσουν τα €92 δισεκ., ενώ το όριο δανεισμού τους ανήλθε σταδιακά από το 30% στο 55% αυτών. Σε αυτό το πλαίσιο χρηματοδοτικών δυνατοτήτων, η άντληση ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα, εξαιρουμένου του ΠΑΤΠ, έφτασε στην περίοδο Απρίλιος 2020 – Φεβρουάριος 2022 τα €38,5 δισεκ. και συνολικά διαμορφώθηκε σε €50,84 δισεκ. στο τέλος της. Στην πρόσφατη περίοδο από την προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία για την οποία υπάρχουν στοιχεία (Δεκέμβριος '21-Φεβρουάριος '22), η άντληση κεφαλαίων κλιμακώθηκε έντονα, φθάνοντας τα €3,98 δισεκ., έναντι μόλις €50 εκατ. στο τρίμηνο το οποίο προηγήθηκε. Συνεπώς, η διαθεσιμότητα από το τραπεζικό σύστημα κεφαλαίων προερχόμενων από την ΕΚΤ προκειμένου, μεταξύ άλλων στόχων, να παράσχει χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις, είναι υψηλή και ενισχύθηκε περαιτέρω σημαντικά στην πρόσφατη περίοδο. Η αξιοποίηση αυτών των πόρων μπορεί να είναι κρίσιμη για την έξοδο της ελληνικής οικονομίας από την πανδημία με σταθερό, σημαντικό ρυθμό ανάκαμψης.

Η δυνατότητα χορήγησης δανείων έχει ευνοηθεί από τις αρχές του 2019 από τη συνεχιζόμενη αύξηση των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα (νοικοκυριά και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις), με υψηλό ρυθμό. Κατόπιν της μέσης διεύρυνσής τους το 2020 κατά 9,7% ή κατά €13,0 δισεκ., οι ιδιωτικές καταθέσεις ανήλθαν ταχύτερα πέρυσι, με μέσο ετήσιο ρυθμό 13,0% ή κατά €19,3 δισεκ. Στο πρόσφατο τρίμηνο Δεκεμβρίου-Φεβρουαρίου η διεύρυνση των καταθέσεων επιβραδύνθηκε ελαφρώς, στο 9,9% ή κατά €15,8 δισεκ. Η νέα άνοδος σε αυτή την περίοδο προήλθε σχεδόν εξίσου από τις περισσότερες καταθέσεις των νοικοκυριών, κατά €8,1 δισεκ. (+6,3% σε σχέση με πριν ένα έτος) και επιχειρήσεων, οι οποίες διευρύνθηκαν κατά €7,7 δισεκ. (+24,0%).

Ενώ η άφθονη ρευστότητα από την ΕΚΤ, η ισχυρή ανοδική τάση στις ιδιωτικές καταθέσεις κατά την πρόσφατη διετία, καθώς και η ενεργοποίηση του δανειακού σκέλους του Ταμείου Ανάκαμψης ευνοούν την πιστωτική επέκταση από τις τράπεζες φέτος, υπάρχουν και ορισμένοι παράγοντες που μετριάζουν αυτή τη δυναμική. Ως πλέον σημαντικοί θεωρούνται η αναστολή πληρωμής δόσεων τραπεζικών δανείων το πολύ έως το τέλος του 2021 και η συνεχιζόμενη στο αρχικό τρίμηνο του 2021 επιδότηση ποσοστού της δόσης δανείων (πρόγραμμα Γέφυρα II), που δεν επιτρέπουν την εκδήλωση της πραγματικής δυναμικής στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ). Επίσης, οι πολύ ισχυρές πληθωριστικές πιέσεις κατόπιν του πολέμου στην Ουκρανία και η αβεβαιότητα που αυτός προκαλεί για τις εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία προσεχώς, αναμένεται να οδηγήσουν τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις σε χρησιμοποίηση μέρους των καταθέσεών τους, κυρίως για την κάλυψη των τρεχόντων εξόδων τους. Σύμφωνα με την Έκθεση

Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας της Τράπεζας της Ελλάδος, το υπόλοιπο των μη εξυπηρετούμενων δανείων υπό νομική προστασία τον Δεκέμβριο του 2021 ήταν €1,4 δισεκ., ήτοι 4,9% των ΜΕΔ εντός ισολογισμού¹⁸. Στην ίδια έκθεση, η ΤτΕ εκφράζει την άποψη ότι οι «Μέρος επίσης από τα δάνεια που τελούν υπό καθεστώς στήριξης (π.χ. μέσω προγραμμάτων όπως το "Γέφυρα") είναι πιθανόν να καταγραφεί ως ΜΕΔ όταν παρέλθει η περίοδος διευκόλυνσης».

Η τρέχουσα ανάκαμψη της αβεβαιότητας εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία περιλαμβάνεται και στις αιτίες που θα εξασθενήσουν τη ζήτηση κεφαλαίων από τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, σε σύγκριση με την αναμενόμενη πριν από αυτόν. Από την άλλη πλευρά, εξαιτίας των πληθωριστικών πιέσεων που έχει προκαλέσει, είναι πιθανή μια αύξηση των επιτοκίων δανεισμού την προσεχή περίοδο, οπότε ενδεχομένως κάποιες επιχειρήσεις να σπεύσουν να αξιοποιήσουν, τους τρέχοντες, καλύτερους όρους χρηματοδότησης. Επιπρόσθετα, η συνεχής, έντονη ανάκαμψη σε ορισμένους κλάδους, θα τονώσει τη ζήτηση τραπεζικών πιστώσεων. Για παράδειγμα, στη Βιομηχανία, ο δείκτης παραγωγής ανήλθε έντονα πέρυσι, κατά μέσο όρο κατά 9,9%, κατόπιν πολύ ηπιότερης υποχώρησης το 2020 (-2,0%). Αυτή η τάση σχετίζεται με την ισχυρή αύξηση των εξαγωγών προϊόντων, με την άνοδο σε αυτές εκτός πετρελαιοειδών - πλοίων το ίδιο χρονικό διάστημα να φτάνει το 28,0%, αναδεικνύοντας την υψηλή ανταγωνιστικότητα ορισμένων βιομηχανικών κλάδων και διευκολύνοντας τη χρηματοδότησή τους. Η ανάκτηση σημαντικού μέρους των προπέρσινων απωλειών στον Τουρισμό σε ορισμένες περιοχές, επίσης θα συμβάλει στη μεγαλύτερη ζήτηση για ρευστότητα από το τραπεζικό σύστημα.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ), τα πλέον πρόσφατα στοιχεία αφορούν στο τελευταίο τρίμηνο του 2021. Βάσει αυτών, συνεχίστηκε στη συγκεκριμένη περίοδο η έντονη υποχώρησή τους έναντι του προηγούμενου τριμήνου, κατά €6,1 δισεκ. ή 24,0%, στα €19,4 δισεκ. ή στο 12,1% του συνόλου των δανείων. Ένα χρόνο νωρίτερα έφταναν τα €57,9 δισεκ. ή 32,8% των δανείων. Η εντονότερη συρρίκνωση των ΜΕΔ σημειώθηκε το τέταρτο τρίμηνο στα επιχειρηματικά (-€2,95 δισεκ. ή -17,4%) και τα στεγαστικά δάνεια (-€1,66 δισεκ. ή -32,1%). Συνολικά, επιτεύχθηκε πρωτίστως μέσω μεταβιβάσεων και τιτλοποιήσεων χαρτοφυλακίων, κυρίως από την αξιοποίηση του προγράμματος «Ηρακλής» για την παροχή κρατικών εγγυήσεων σε τιτλοποιήσεις δανείων πιστωτικών ιδρυμάτων, γνωστού με την ονομασία "Ηρακλής") και λιγότερο σε εισπράξεις μέσω ενεργητικής διαχείρισης (αναδιαρθρώσεις /ρυθμίσεις δανείων, εισπράξεις καθυστερούμενων οφειλών κ.λπ.). Οι πωλήσεις δανείων στο πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος έφτασαν στο εννεάμηνο της προηγούμενης χρονιάς τα €26,2 δισεκ. Ύστερα από αυτές τις εξελίξεις, το επίπεδο των ΜΕΔ είναι περίπου €99,9 δισεκ. ή 83,8% χαμηλότερο από το μέγιστο επίπεδό τους τον Μάρτιο του 2016.

Κατόπιν του νέου εκτεταμένου περιορισμού των ΜΕΔ στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, αυτά διαμορφώθηκαν ως ποσοστό του συνόλου των δανείων σαφώς χαμηλότερα του αναθεωρημένου στόχου για το τέλος του 2021 (κάτω του 20% των δανείων). Από την άλλη πλευρά, εκτός των αποτελεσμάτων από τη διαχείριση των ΜΕΔ, ο περιορισμός τους από το δεύτερο τρίμηνο πρόπερσι έχει προέλθει από τις παρεμβάσεις στήριξης των δανειοληπτών. Καθώς αυτές θα ολοκληρώθηκαν στην αρχή του 2022, είναι αρκετά πιθανή μια αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων εντός του έτους. Το ενδεχόμενο διεύρυνσης των ΜΕΔ αναδεικνύει την ανάγκη άμεσης αξιοποίησης όλων των δυνατοτήτων για τη μείωσή τους.

¹⁸ Ενδιάμεση Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2021, Τράπεζα της Ελλάδος, Δεκέμβριος 2021

Ως προς τις ενέργειες την τρέχουσα περίοδο και προσεχώς για τον περαιτέρω περιορισμό των ΜΕΔ, η Τράπεζα Πειραιώς ολοκλήρωσε στις αρχές Μαρτίου την πώληση σε εταιρεία της Davidson Kempner του χαρτοφυλακίου Dory, το οποίο περιλαμβάνει μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα στον κλάδο της Ναυτιλίας, μικτής λογιστικής αξίας €420 εκατ. Αναμένονται δύο ακόμη τιτλοποιήσεις μικρής κλίμακας καθώς και πωλήσεις μεμονωμένων εταιρικών δανείων, που θα μειώσουν το απόθεμα των NPEs κατά περίπου €1,45 δισεκ. Συγκεκριμένα, η τιτλοποίηση Sunrise III, που περιλαμβάνει μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα μικτής λογιστικής αξίας περίπου €820 εκατ., αναμένεται να ολοκληρωθεί στο β' τρίμηνο της τρέχουσας χρήσης. Προς τα τέλη του 2022 αναμένεται να ολοκληρωθεί η κοινή με τις Alpha Bank και Eurobank τιτλοποίηση Solar, η οποία περιλαμβάνει μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα από κοινοπρακτικά δάνεια. Στην Πειραιώς αναλογούν δάνεια μικτής λογιστικής αξίας €472 εκατ. Τέλος, προβλέπεται μείωση του αποθέματος ΜΕΔ κατά περίπου €800 εκατ., μέσω οργανικών δράσεων. Στην Εθνική Τράπεζα βρίσκεται εν εξελίξει η διαδικασία τιτλοποίησης του χαρτοφυλακίου Frontier II, περιμέτρου δανείων €0,9 δισεκ., η οποία αναμένεται να ολοκληρωθεί εντός του πρώτου εξαμήνου του τρέχοντος έτους. Σε ότι αφορά την Alpha Bank, ολοκληρώθηκε στο τέλος Μαρτίου η πώληση του χαρτοφυλακίου Orbit, συνολικής λογιστικής αξίας €1,3 δισεκ. και συνολικού οφειλόμενου υπολοίπου ύψους €2,1 δισεκ. Επιπλέον, υπογράφηκε στα μέσα Φεβρουαρίου δεσμευτική συμφωνία με τη Cerberus για την πώληση ΜΕΔ και ακινήτων στην Κύπρο μικτής λογιστικής αξίας περίπου €2,4 δισεκ. (project Sky). Το συγκεκριμένο χαρτοφυλάκιο περιλαμβάνει δύο επιμέρους τμήματα. Το ένα αφορά σε μεγάλα εταιρικά δάνεια μικτής λογιστικής αξίας περίπου €0,9 δισεκ. Το δεύτερο περιλαμβάνει δάνεια μικτής λογιστικής αξίας περίπου €1,3 δισεκ. Η μεγαλύτερη τρέχουσα διαδικασία πώλησης ΜΕΔ είναι το project «Αριάδνη» και αφορά σε δάνεια μικτής λογιστικής αξίας €5,2 δισεκ. και συνολικής απαίτησης σχεδόν 14 δισεκ. Θα λάβει χώρα εκτός του προγράμματος Ηρακλή. Στο τέλος Φεβρουαρίου υποβλήθηκαν δύο δεσμευτικές προσφορές: μια από το consortium απαρτίζουν τουλάχιστον οι Bain, Fortress, Davidson Kempner, doValue και Cerpal (δεν είναι γνωστό αν στο σχήμα συμμετέχουν καναδικό fund καθώς και η Deva Capital της Banco Santander) και μια από το σχήμα Intrum-Cerberus.

Υπό τις ευνοϊκές εξελίξεις για τη συσσώρευση κεφαλαίων από το τραπεζικό σύστημα οι οποίες προαναφέρθηκαν, δηλαδή την παροχή άφθονης ρευστότητας από την ΕΚΤ λόγω της πανδημίας, καθώς και την ισχυρή ανοδική τάση στις ιδιωτικές καταθέσεις κατά την πρόσφατη τριετία, συνεχίστηκε η παροχή περισσότερων τραπεζικών πιστώσεων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις. Από την άλλη πλευρά, ο σχετικός ρυθμός αποκλιμακώθηκε έντονα στην περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου πέρυσι και έκτοτε, κυμαίνεται σε πολύ χαμηλότερα επίπεδα εκείνων στην αρχή του περασμένου έτους. Συγκεκριμένα, διαμορφώθηκε στο 3,0% στο πρόσφατο τρίμηνο Δεκεμβρίου 2021-Φεβρουαρίου 2022, έναντι 9,4% ένα χρόνο νωρίτερα. Την ίδια περίοδο, ο μέσος ρυθμός πιστωτικής συρρίκνωσης προς τα νοικοκυριά (2,3%) ήταν ουσιαστικά αμετάβλητος, τόσο έναντι του μέσου όρου του 2021 (2,5%), όσο και σε σύγκριση με το ένα χρόνο πριν (επίσης 2,5%). Στο σύνολο του ιδιωτικού τομέα σημειώθηκε στην πρόσφατη περίοδο Δεκεμβρίου-Φεβρουαρίου οριακή πιστωτική επέκταση, με μέσο ρυθμό 0,6%, έναντι ρυθμού 3,5% στο ίδιο χρονικό διάστημα ένα χρόνο νωρίτερα.

Επισημαίνεται εκ νέου πως η αποκλιμάκωση προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις δεν σχετίζεται με παρόμοια τάση στο σύνολο της χρηματοδότησης της οικονομίας από τις τράπεζες, καθώς αυτή διευρύνθηκε στο τελευταίο τρίμηνο για το οποίο υπάρχουν στοιχεία πολύ ταχύτερα, κατά 10,2%, από 15,2% πριν ένα χρόνο. Η μικρότερη αύξηση των δανείων στον επιχειρηματικό

τομέα σχετίζεται κυρίως με την έντονη κλιμάκωση του δανεισμού προς τη Γενική Κυβέρνηση, με το σχετικό μέσο ρυθμό να διαμορφώνεται στο 33,1% στο πρόσφατο τρίμηνο. Παρότι αυτός ο ρυθμός είναι ιδιαίτερα υψηλός, είναι πολύ χαμηλότερος από ότι ένα χρόνο πριν, όταν είχε ανέλθει στο υψηλότερο επίπεδο τουλάχιστον τον τελευταίων 23 ετών (73,6%). Επομένως, συνεχίζεται η αύξηση της διασύνδεσης του τραπεζικού συστήματος με την κυβέρνηση, όπως έχει σημειωθεί και σε πρόσφατη έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος¹⁹. Η συγκεκριμένη τάση προξενεί αβεβαιότητα για τις χρηματοδοτικές προτεραιότητες των τραπεζών και ευρύτερα, για το εάν αξιοποιείται η σημαντική πρόσθετη ρευστότητα των τελευταίων ετών σε παραγωγικούς σκοπούς. Η αποκλιμάκωση των δανείων στον επιχειρηματικό τομέα οφείλεται και στο ότι δεν υφίστανται πλέον έκτακτα προγράμματα παροχής ρευστότητας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας.

Η παροχή ρευστότητας στις επιχειρήσεις συνεχίζει να γίνεται με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους: το μέσο επιτόκιο νέων δανείων τακτής λήξης προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις διαμορφώθηκε στην περίοδο Δεκεμβρίου-Φεβρουαρίου στο 2,75%, οριακά υψηλότερα από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (2,64%), όταν είχε βρεθεί στο ιστορικά ελάχιστο επίπεδο τουλάχιστον από το 2010. Το μέσο επιτόκιο της ίδιας κατηγορίας νέων δανείων, αλλά προς ελεύθερους επαγγελματίες, ήταν ελαφρώς χαμηλότερο στην πρόσφατη περίοδο έναντι της προηγούμενης, στο 4,78% από 4,88%, σε μικρή απόσταση από το ελάχιστο επίπεδο τουλάχιστον από το 2010 που σημειώθηκε πριν ένα χρόνο (4,65%). Στα νέα καταναλωτικά δάνεια προς τα νοικοκυριά, το αντίστοιχο μέσο επιτόκιο διαμορφώθηκε στο 10,57%, υψηλότερα από ότι ένα τρίμηνο πριν (10,33%). Σε αντίθεση με τα επιτόκια δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες, τα τρέχοντα επίπεδα για τα νοικοκυριά είναι τα υψηλότερα από το β' τετράμηνο του 2003, δηλαδή της τελευταίας 19-ετίας. Κατόπιν των έντονων, πρωτοφανών στην εποχή του ευρώ, πληθωριστικών πιέσεων, θεωρείται πλέον πιθανή η αύξηση των επιτοκίων παρέμβασης από την ΕΚΤ την προσεχή περίοδο, η οποία θα προκαλέσει παρόμοια τάση και στα επιτόκια εγχωρίως. Τούτων δεδομένων, οι τρέχοντες όροι χρηματοδότησης για τις επιχειρήσεις είναι ιδιαίτερα επωφελείς.

Τα χαμηλότερα επιτόκια τραπεζικού δανεισμού επιχειρήσεων και ελεύθερων επαγγελματιών το 2021 σχετίζονται και με την έντονη αποκλιμάκωση των επιτοκίων δανεισμού του ελληνικού δημοσίου. Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE, αυτή η τάση οφείλεται αφενός στην εξέλιξη της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας, αφετέρου στα έκτακτα μέτρα νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Υπό αυτές τις επιδράσεις και την υποχώρηση της πανδημίας πέρυσι το καλοκαίρι, το επιτόκιο του 10-ετούς ομολόγου διαμορφώθηκε τον Αύγουστο του 2021 στο διαχρονικά ελάχιστο επίπεδό του (0,59%). Στο τέλος του περασμένου Σεπτεμβρίου, η Moody's δεν μετάβαλε την πιστοληπτική αξιολόγηση της Ελλάδας (Ba3). Ο οίκος αξιολόγησης εκτίμησε στην ίδια έκθεση πως η επιστροφή της χώρας σε σημαντικά πρωτογενή πλεονάσματα θα μειώσει σημαντικά το βάρος του χρέους, αν και ακόμη μετά την (σ.σ.: δημοσιονομική) ομαλοποίηση το επίπεδό του θα παραμείνει υψηλό. Από την άλλη πλευρά, δεν έκδωσε, όπως ήταν προγραμματισμένο, έκθεση για το ελληνικό αξιόχρεο τον Νοέμβριο. Φέτος τον Ιανουάριο, ο οίκος Fitch διατήρησε την περυσινή αξιολόγηση BB, αναβαθμίζοντας τις προοπτικές της χώρας (outlook) σε θετικές από σταθερές. Αυτό το γεγονός

¹⁹ Σελ. 248, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2021, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2022

ανοίγει το δρόμο για αναβάθμιση σε BB+, δηλαδή μια βαθμίδα κάτω από την επενδυτική κατηγορία.

Παρά αυτές τις σαφώς θετικές εξελίξεις, σημειωνόταν συνεχής άνοδος του επιτοκίου του 10-ετούς ομολόγου του ελληνικού δημοσίου στην περίοδο Σεπτεμβρίου 2021-Ιανουαρίου 2022, η οποία σωρευτικά έφτασε τις 103 μονάδες βάσης, διαμορφώνοντάς το στο 1,62%, επίπεδο που είναι το υψηλότερο των τελευταίων 20 μηνών. Ταυτόχρονα, η αντίστοιχη απόδοση στα γερμανικά ομόλογα ανήλθε κατά 42 μονάδες βάσης, στο -0,12%. Ακολουθώντας, το spread με το ελληνικό ομόλογο διευρύνθηκε κατά 61 μονάδες, φθάνοντας τις 174. Επομένως, η απόδοση του ελληνικού 10-ετούς και το spread με το γερμανικό παρουσίασαν σαφή ανοδική τάση στο πεντάμηνο πριν τον πόλεμο στην Ουκρανία. Υπό αυτές τις τάσεις στην απόδοση και τις εξελίξεις στην πιστοληπτική του αξιολόγηση, το ελληνικό δημόσιο προχώρησε στη μοναδική έως τώρα για φέτος έκδοση ομολόγου τον Ιανουάριο, δεκαετούς διάρκειας, με επιτόκιο σαφώς υψηλότερο εκείνου της προηγούμενης έκδοσης ομολόγου ίδιας διάρκειας τον περασμένο Ιούνιο, στο 1,84% από 0,88%. Από την έκδοση αντλήθηκαν €3 δισεκ., στη μεγάλη πλειονότητά τους από ξένους επενδυτές (84,5%), με τις συνολικές προσφορές να φτάνουν τα €15 δισεκ. Κατόπιν του ξεσπάσματος του πολέμου, η απόδοση έχει παρουσιάσει σημαντική ενίσχυση, φθάνοντας στις αρχές Απριλίου το 2,9%, με το spread να ξεπερνάει τις 200 μ.β. Αυτή η ανοδική τάση, σε συνδυασμό με το στόχο δανεισμού του ελληνικού Δημοσίου €12 δισεκ. από τις αγορές το 2022, δυσχεραίνει τις νέες εκδόσεις ομολόγων την τρέχουσα περίοδο. Ωστόσο, επισημαίνεται πως σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, είχε επανειλημμένως επισημανθεί το ενδεχόμενο οι χρηματοδοτικές συνθήκες διεθνώς να μεταβληθούν και να χειροτερεύσουν, ιδίως όταν θα μειώνονταν σε μεγάλο βαθμό ή θα ολοκληρώνονταν οι έκτακτες παρεμβάσεις στήριξης της ρευστότητας από τις μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες διεθνώς. Αυτή η δυναμική είχε παρουσιαστεί στο επιτόκιο των ελληνικών ομολόγων πριν τον πόλεμο στην Ουκρανία.

Παρά την εκτεταμένη επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, οι χρηματοδοτικές διευκολύνσεις από την ΕΚΤ, η παρατεταμένη ταχύρρυθμη διεύρυνση των καταθέσεων, αλλά και η εκκίνηση διάθεσης των δανειακών πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης, προβλέπεται πως θα συμβάλουν στη συνέχισή της κατά το τρέχον έτος, έστω με χαμηλό ρυθμό. Ως προς τον τελευταίο παράγοντα, έχει συναφθεί επιχειρησιακή συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (EIB) για αξιοποίηση ποσού έως €5 δισεκ. από το σύνολο των €12,7 δισεκ., καθώς και αντίστοιχη συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD) για συγχρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων. Εκταμιεύθηκαν πρόσφατα €500 εκατ. προς την EIB. Προηγουμένως αναφέρθηκαν οι επιχειρησιακές συμφωνίες μεταξύ Υπουργείου Οικονομικών και έξι πιστωτικών ιδρυμάτων για την αξιοποίηση δανειακών πόρων ύψους €970 εκατ. Βάσει της προβλεπόμενης από το Ταμείο Ανάκαμψης διαδικασίας, τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν δημοσιοποιήσει προσκλήσεις εκδήλωσης ενδιαφέροντος προς τους επενδυτές που επιθυμούν να λάβουν δανειοδότηση από το «Ελλάδα 2.0» για την υλοποίηση των σχεδίων τους. Σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό του 2022, θα δημιουργηθεί και ένα ταμείο επιχειρηματικών συμμετοχών υπό την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων (EATE). Ο εκτεταμένος περιορισμός των ΜΕΔ παρέχει σημαντικούς βαθμούς ελευθερίας στις τράπεζες για την παροχή πιστώσεων φέτος και τα προσεχή έτη. Επισημαίνεται ότι οι δανειακοί πόροι οι οποίοι έχουν κατανομηθεί έως τώρα στα τραπεζικά ιδρύματα είναι αυτοί που αντλήθηκαν πέρυσι. Για το τρέχον έτος είναι προγραμματισμένη η άντληση επιπλέον €1,85 δισεκ., τα οποία θα κατανομηθούν στις παραπάνω κατηγορίες πιστωτικών ιδρυμάτων.

Ενώ λαμβάνουν χώρα αυτές οι θετικές εξελίξεις, που δημιουργούν αντίστοιχες προοπτικές για την παροχή πιστώσεων, στην πλευρά των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών παραμένουν εμπόδια χρηματοδότησης. Αυτά σχετίζονται με υφιστάμενες δανειακές υποχρεώσεις τους, ιδίως τις ληξιπρόθεσμες. Πλέον σημαντική περίπτωση αποτελεί το γεγονός ότι προϋπόθεση ένταξης των ΜμΕ πανευρωπαϊκά στα προγράμματα του Ταμείου Ανάκαμψης είναι να έχουν πρόσβαση σε τραπεζική χρηματοδότηση, δηλαδή να μπορούν να αξιολογηθούν θετικά από τις τράπεζες. Αυτή η ρήτρα χρηματοδότησης αποκλείει από τους νέους πόρους τις πολλές υπερχρεωμένες επιχειρήσεις εγχωρίως. Στο πλαίσιο των προσπαθειών αντιμετώπισης αυτού του ζητήματος, σχεδιάζονται κίνητρα για συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων, καθώς τέτοιοι εταιρικοί μετασχηματισμοί μεταξύ ΜμΕ περιλαμβάνονται στα πέντε κριτήρια επιλεξιμότητας για την πρόσβαση στα δάνεια του Ταμείου Ανάκαμψης. Ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι επιπτώσεις του στο ενεργειακό κόστος, προξενούν σε μέρος των επιχειρήσεων με επενδυτικά σχέδια, επιφυλακτικότητα ως προς την υλοποίησή τους. Έτσι, αυτές αναμένεται να τηρήσουν στάση αναμονής έναντι των σχετικών εξελίξεων, έως ότου διαφανεί η επίτευξη συμφωνίας κατάπαυσης του πολέμου.

Ειδικά για τις μεγαλύτερες μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, οι δυνατότητες πρόσβασης σε χρηματοδότηση εκτός του τραπεζικού συστήματος, δηλαδή από τις κεφαλαιαγορές, και ευρύτερα οι προοπτικές τους, είχαν βελτιωθεί προ του πολέμου, βάσει και της εξέλιξης του Γενικού Δείκτη (ΓΔ) του Χρηματιστηρίου Αθηνών. Από τα μέσα του περυσινού Απριλίου έως τις αρχές του φετινού Ιανουαρίου, ο δείκτης κυμαινόταν, με μικρές διορθώσεις, γύρω από τις 900 μονάδες, προσεγγίζοντας κατά περιόδους την περιοχή των 920 μονάδων, στην οποία βρισκόταν προ της πανδημίας. Μάλιστα, από τα μέσα Ιανουαρίου έως το ξεκίνημα του πολέμου, ο ΓΔ κυμαινόταν ακόμα ψηλότερα, στις 950 μονάδες, φθάνοντας μέχρι τις 971,05 μονάδες. Η σύρραξη μετέβαλε άρδην αυτή την ανοδική δυναμική, με το Γενικό Δείκτη να υποχωρεί από τις 24 Φεβρουαρίου έως τις 8 Μαρτίου κατά 160 μονάδες ή κατά 16,9%, στις 789,7 μονάδες, επίπεδο το οποίο ήταν το χαμηλότερο από τα μέσα Φεβρουαρίου του 2021. Έκτοτε, με εξαίρεση την προτελευταία εβδομάδα του Μαρτίου, ο ΓΔ ανέρχεται συνεχώς, με αποτέλεσμα να έχει ανακτήσει το μεγαλύτερο μέρος των απωλειών του εξαιτίας του πολέμου, καθώς στις 8 Απριλίου ξεπέρασε εκ νέου τις 900 μονάδες. Καθώς η αβεβαιότητα για τις εξελίξεις γύρω από τον πόλεμο παραμένει ιδιαίτερα ισχυρή, η παρατηρούμενη άνοδος θεωρείται πως αντανάκλα την εμπιστοσύνη στις προοπτικές των εισηγμένων επιχειρήσεων και ευρύτερα, της ελληνικής οικονομίας, λόγω και της υλοποίησης του Ταμείου Ανάκαμψης. Από την άλλη πλευρά, εάν η διάρκεια της στρατιωτικής σύγκρουσης θα είναι μεγάλη, με παρατεταμένο ισχυρό αντίκτυπο στο κόστος ενέργειας, τότε θα επηρεαστούν αρνητικά σε κάποιο βαθμό, αυτές οι προοπτικές και οι προσδοκίες που έχουν διαμορφώσει.

Η εμπιστοσύνη από τους επενδυτές στις προοπτικές των μεγαλύτερων επιχειρήσεων εγχωρίως μεσοπρόθεσμα αποτυπώνεται στη δραστηριότητα στις εκδόσεις εταιρικών ομολόγων, η οποία κλιμακώθηκε προς το τέλος του 2021. Τον Σεπτέμβριο, η Eurobank έκδωσε ομόλογο 6,5 ετών και ύψους €500 εκατ. και απόδοσης 2,375%, με τις προσφορές να φθάνουν τα €825 εκατ. Στα μέσα του ίδιου μήνα, η Alpha Bank προχώρησε στην έκδοση ομολόγου υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (senior preferred), ύψους €500 εκατ. Το τελικό επιτόκιο διαμορφώθηκε σε 2,625%, με τις προσφορές να υπερβαίνουν το €1 δισεκ. Αυτή ήταν η πρώτη έκδοση τέτοιου τίτλου που πραγματοποιεί συστημική τράπεζα μετά τον Ιούνιο του 2014, με στόχο την κάλυψη των ελάχιστων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (MREL). Στα μέσα Νοεμβρίου η ΕΛΒΑΛ-ΧΑΛΚΟΡ προχώρησε σε ομολογιακή έκδοση ύψους €250 εκατ., με τελική

απόδοση 2,45%, η οποία υπερκαλύφθηκε 2,94 φορές. Στις αρχές Δεκεμβρίου ξεκίνησε η διαπραγμάτευση του πράσινου ομολόγου της Noval Property, με το οποίο αντλήθηκαν €120 εκατ. με επιτόκιο 2,65%, ενώ η έκδοση υπερκαλύφθηκε 2,8 φορές. Την ίδια περίοδο η Alpha Bank έκδωσε νέο ομόλογο υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (senior preferred), ύψους €300 εκατ., διετούς διάρκειας με non call για το πρώτο έτος και επιτόκιο έκδοσης 3%. Ταυτόχρονα, το ίδιο ποσό άντλησε η ΓΕΚ-ΤΕΡΝΑ, με επταετές ομόλογο απόδοσης 2,3% και υπερκάλυψη 2,3 φορές. Στην αρχή του 2022, πριν την εισβολή στην Ουκρανία, δεν πραγματοποιήθηκαν εκδόσεις ομολογιακών δανείων. Εκτιμάται πως ο πόλεμος και οι επιπτώσεις του στις αγορές κεφαλαίου, έχουν θέσει σε κατάσταση αναμονής επιχειρήσεις οι οποίες σχεδίαζαν να προβούν σε άντληση κεφαλαίων μέσω αυτής της διαδικασίας.

Ως προς τις δυνατότητες χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από το δημόσιο τομέα, παρατέθηκαν προηγουμένως στην τρέχουσα υποενότητα τα σχετικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάκαμψης δεδομένα, το οποίο θα αποτελέσει τη σημαντικότερη πρόσθετη πηγή επενδυτικών κεφαλαίων φέτος και στα επόμενα έτη. Δεδομένου ότι ο ρυθμός διάθεσης των κεφαλαίων του ΕΤΑ περιλαμβάνεται στους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τα εναλλακτικά μακροοικονομικά σενάρια για το 2022, εφόσον διαμορφωθεί πλησίον των αντίστοιχων υποθέσεων, θα συμβάλει στην πραγματοποίηση των σεναρίων.

Ως προς την τακτική κρατική χρηματοδότηση επενδύσεων από το ελληνικό Δημόσιο, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, ο σχετικός στόχος που είχε τεθεί στο προσχέδιο του 2021 για πέρυσι ήταν €6,75 δισεκ. εξαιρουμένων των μεταβιβάσεων λόγω COVID-19. Στο σύνολο του προηγούμενου έτους οι ενισχύσεις του ΠΔΕ διαμορφώθηκαν στα €8,7 δισεκ., υπολειπόμενες ελαφρώς του αναθεωρημένου στόχου στον Προϋπολογισμό του 2022 για πέρυσι, ο οποίος ενσωμάτωνε και τις παρεμβάσεις στήριξης (€8,9 δισεκ.). Όμως, εξαιρώντας τις δαπάνες του ΠΔΕ εξαιτίας της πανδημίας, ύψους περίπου €2,9 δισεκ. ή 32,2% του συνόλου τους, σε ενισχύσεις κυρίως με τη μορφή της επιστρεπτέας προκαταβολής (€1,1 δισεκ) και της στήριξης των ΜμΕ οι οποίες πλήγηκαν από τον COVID-19 (€741 εκατ.), οι επενδυτικές ενισχύσεις του προγράμματος διαμορφώθηκαν σε €5,8 δισεκ. Επομένως, υπολείπονταν του στόχου στο περυσινό προϋπολογισμό σχεδόν κατά €1 δισεκ.

Για το 2022 προβλεπόταν στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού διάθεση πόρων ύψους €7,8 δισεκ. μέσω του ΠΔΕ. Σε αυτούς δεν περιλαμβάνονται οι δαπάνες στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και οι έκτακτες παρεμβάσεις εξαιτίας της υγειονομικής κρίσης. Με το συμπληρωματικό προϋπολογισμό που κατατέθηκε στις αρχές Απριλίου, οι προβλεπόμενες πιστώσεις μέσω του συγχρηματοδοτούμενου σκέλους του ΠΔΕ διευρύνθηκαν κατά €600 εκατ., επομένως ο συνολικός προϋπολογισμός του ανήλθε στα €8,4 δισεκ. Στο αρχικό δίμηνο φέτος, οι ενισχύσεις μέσω του προγράμματος έφτασαν τα €1,33 δισεκ., ενώ εξαιρουμένων των παρεμβάσεων λόγω της πανδημίας, διαμορφώθηκαν σε €1,1 δισεκ. Αυτό το επίπεδο είναι σαφώς υψηλότερο του αντίστοιχου πριν ένα χρόνο (€672 εκατ.), αλλά και του στόχου δαπανών για το δίμηνο (€900 εκατ.), γεγονός που θεωρείται ως μια πρώτη ένδειξη της διεύρυνσης της στήριξης της επενδυτικής δραστηριότητας από το ΠΔΕ σε σύγκριση με το 2021.

Όπως είχε εκτιμηθεί σε εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία στη διάρκεια του 2021, η υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων παρουσίασε πέρυσι, για άλλον ένα χρόνο, υστέρηση έναντι του στόχου, εξαιτίας και του μη ευνοϊκού επενδυτικού περιβάλλοντος. Στην Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2021 ο στόχος εσόδων από

αποκρατικοποιήσεις ήταν €1,79 δισεκ., εκ των οποίων €1,47 δισεκ. προβλεπόταν να προέλθουν από διαγωνισμούς οι οποίοι θα ολοκληρώνονταν στο προηγούμενο έτος και €321 εκατ. είτε από διαγωνισμούς για τους οποίους έχουν υποβληθεί δεσμευτικές προσφορές και η αναμενόμενη πρώτη εκταμίευση θα γινόταν πέρυσι, είτε από καταβολές δόσεων ολοκληρωμένων συναλλαγών προηγούμενων ετών. Η έντονη αβεβαιότητα για τη δυναμική της πανδημίας στο μεγαλύτερο μέρος του πρώτου εξαμήνου του 2021, είχε αρνητικό αντίκτυπο στη δραστηριότητα του ΤΑΙΠΕΔ και στο επενδυτικό ενδιαφέρον. Ορισμένες σημαντικές διαγωνιστικές διαδικασίες ολοκληρώθηκαν ουσιαστικά στη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου (Εγνατία Οδός, ΔΕΠΑ Υποδομών) και εκκρεμεί ο προσυμβατικός έλεγχός τους από το Ελεγκτικό Συνέδριο. Επιπλέον, ξεκίνησαν πέρυσι ή συνεχίζονται από προηγούμενα έτη οι διαγωνισμοί για την παραχώρηση της μαρίνας Καλαμαριάς, των λιμένων Αλεξανδρούπολης και Καβάλας, για τον χώρο του κοιτάσματος φυσικού αερίου «Νότια Καβάλα», για τον Οργανισμό Λιμένος Ηγουμενίτσας, για τον Οργανισμό Λιμένος Ηρακλείου και τη μαρίνα της Πύλου.

Παρότι αρκετές διαγωνιστικές διαδικασίες είναι εν εξελίξει και ολοκληρώθηκαν δύο ιδιαίτερα σημαντικές (Εγνατία Οδός, ΔΕΠΑ Υποδομών), εντούτοις τα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις που έγιναν πέρυσι είναι όσα προέρχονται από την Ελληνικό ΑΕ, το Golf-Βόρειο Αφάντου και τη χορήγηση δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνότητας. Στον Προϋπολογισμό του 2022 εκτιμάται πως έφτασαν τα €625,7 εκατ., αντιστοιχώντας στο 42,6% του σχετικού στόχου. Ακολούθως, επιτείνεται η χαμηλότερη της αναμενόμενης επίδραση των αποκρατικοποιήσεων στην επενδυτική δραστηριότητα. Από την άλλη πλευρά, καθώς οι διαδικασίες που απαιτούνται για την τυπική ολοκλήρωση των διαγωνισμών για την Εγνατία Οδό και την ΔΕΠΑ Υποδομών θα ολοκληρωθούν φέτος, θα εισπραχθούν και τα αντίστοιχα τιμήματα. Αυτά αποτελούν τις σημαντικότερες συνιστώσες του στόχου εσόδων από τις αποκρατικοποιήσεις το 2022, ύψους €2.151 εκατ. (91,7% του στόχου). Άλλα €178,7 εκατ. θα προέλθουν από έσοδα και καταβολές δόσεων ολοκληρωμένων συναλλαγών προηγούμενων ετών, με το δεύτερο μέρος του τιμήματος από την πώληση και μεταβίβαση της Ελληνικό ΑΕ (€167 εκατ.) να αποτελεί το μεγαλύτερο τμήμα τους. Καθώς τα αναμενόμενα έσοδα προέρχονται σχεδόν αποκλειστικά από ολοκληρωμένες ενέργειες, θεωρείται αρκετά πιθανή η επίτευξη του στόχου για το τρέχον έτος. Ωστόσο, δεδομένου του αριθμού των εν εξελίξει ενεργειών από πέρυσι, σε συνδυασμό με ορισμένες νέες οι οποίες έχουν προγραμματιστεί φέτος, θεωρείται ότι ο στόχος θα έπρεπε να περιλαμβάνει κάποιες εξ' αυτών και να είναι υψηλότερος.

Σχετικά με τις πρόσφατες ενέργειες του ΤΑΙΠΕΔ, ξεκίνησε στο τέλος Ιανουαρίου η διαγωνιστική διαδικασία για τη νέα παραχώρηση της Αττικής Οδού, για 25 έτη. Στα μέσα Μαρτίου υποβλήθηκε εκδήλωση ενδιαφέροντος από ένα επενδυτικό σχήμα για την παραχώρηση της μαρίνας Ιτέας, ενώ στις αρχές Απριλίου οκτώ επενδυτικά σχήματα βρέθηκαν την επόμενη φάση για την αξιοποίηση του Οργανισμού Λιμένος Ηρακλείου.

Στον εξωτερικό τομέα της ελληνικής οικονομίας, η λειτουργία της, όπως και των περισσότερων οικονομιών, στο τέλος του 2021 και την αρχή του 2022 χωρίς απαγορεύσεις και περιορισμούς, στις επιχειρήσεις και τις μετακινήσεις των πολιτών, σε αντίθεση με ένα χρόνο νωρίτερα, ευνόησε κυρίως τις εισαγωγές προϊόντων και τις εξαγωγές υπηρεσιών. Στην ενίσχυση των πρώτων εγχωρίως συνέβαλε και η ιδιαίτερα ισχυρή ανάκαμψη στο δεύτερο και το τρίτο τρίμηνο πέρυσι, που τόνωσε την καταναλωτική ζήτηση. Προηγούμενως στην τρέχουσα υποενοότητα παρουσιάστηκαν τα διαθέσιμα στοιχεία για τη διεθνή τουριστική κίνηση στο πρώτο τρίμηνο φέτος, από τα οποία προκύπτουν ενδείξεις συνέχισης της ισχυρής ενίσχυσής της σε σχέση με ένα

χρόνο νωρίτερα, παρά τον πόλεμο στην Ουκρανία. Επιπλέον, συνεπάγονται διεύρυνση της τουριστικής περιόδου προς την αρχή της άνοιξης. Ευρύτερα, διαγράφονται προοπτικές νέας αύξησης του διεθνούς τουρισμού το 2022. Ωστόσο, οι επιπτώσεις του πολέμου στο διεθνές εμπόριο, κυρίως στις εφοδιαστικές αλυσίδες ενέργειας και ορισμένων πρώτων υλών, θα πλήξουν στη συνέχεια του 2022 τις εισαγωγές και τις εξαγωγές προϊόντων. Οι επιπτώσεις ενδεχομένως να είναι ισχυρότερες στις δεύτερες, λόγω του μεγαλύτερου μεριδίου σε αυτές των ενεργειακών προϊόντων από ότι εισαγωγές.

Αναλυτικά ως προς τις πρόσφατες εξελίξεις στις εξαγωγικές και εισαγωγικές ροές βασικών κατηγοριών προϊόντων και υπηρεσιών, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών, της Τράπεζας της Ελλάδος. οι εξαγωγές προϊόντων, σε τρέχουσες τιμές, συνέχισαν να διευρύνονται έντονα στο τρίμηνο Νοεμβρίου-Ιανουαρίου, κατά 38,8% (+€1,0 δισεκ.), κατόπιν αύξησης κατά 44,8% στο προηγούμενο τρίμηνο. Η αύξηση προήλθε για άλλο ένα τρίμηνο κατά κύριο λόγο (60,3%) από τις εξαγωγές εκτός καυσίμων-πλοίων, που ενισχύθηκαν κατά 30,4% (+€603 εκατ.), όσο και στο τρίμηνο Αυγούστου-Οκτωβρίου (+30,7%). Το υπόλοιπο της αύξησης των εξαγωγών προϊόντων προήλθε από τις πολύ υψηλότερες εξαγωγές καυσίμων (+72,1% ή +€410,9 εκατ.), εξαιτίας της μεγάλης αύξησης των διεθνών τιμών τους. Οι εξαγωγές πλοίων, των οποίων η βαρύτητα στο σύνολο των εξαγωγών προϊόντων είναι πολύ μικρή, υποχώρησαν κατά €13,5 εκατ. ή 1,3%, σε αντίθεση με την ενίσχυσή τους κατά 10,4% ένα τρίμηνο νωρίτερα. Επομένως, η ιδιαίτερα σημαντική ενίσχυση των εξαγωγών αγαθών δεν προήλθε κυρίως από υψηλότερες τιμές των ενεργειακών αγαθών. Παρά την έντονη αύξηση των εξαγωγών προϊόντων, η ισχυρότερη ενίσχυση των εισαγωγών στο περασμένο τρίμηνο Νοεμβρίου-Ιανουαρίου (+57,2% ή +€2,34 δισεκ.), που προήλθε πρωτίστως (54,7%) από τις περισσότερες εισαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων-πλοίων (+39,9% ή +€1,28 δισεκ.), και δευτερευόντως από τις εισαγωγές καυσίμων (+125,8% ή +€1,08 δισεκ.), οδήγησε σε διεύρυνση του ελλείμματος αγαθών σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα κατά 88,6% ή €1,34 δισεκ., στα €2,85 δισεκ.

Τη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών στην περίοδο Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου μετρίασε σε μικρό βαθμό η διεύρυνση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών. Οι εξαγωγές υπηρεσιών ήταν 61,7% περισσότερες από ότι πριν ένα έτος (+€933,3 εκατ.), σε συνέχεια μεγαλύτερης ανόδου (90,8%) στο προηγούμενο τρίμηνο Αυγούστου-Οκτωβρίου. Η άνοδός τους προήλθε κυρίως (74,2%) από την παροχή μεταφορικών υπηρεσιών (+€692,7 εκατ. ή +67,8%), σε συνέχεια παρόμοιας έκτασης ανόδου τους ένα τρίμηνο νωρίτερα (+36,4%). Οι ταξιδιωτικές υπηρεσίες συνέβαλαν το 16,4% της αύξησης, καθώς διευρύνθηκαν έντονα, κατά €152,6 εκατ. (+328,8%), αφού την ίδια περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα είχαν επιβληθεί ισχυροί περιορισμοί στις διεθνείς επιβατικές μεταφορές. Το μικρότερο μερίδιο στην αύξηση των εξαγωγών υπηρεσιών είχαν οι λοιπές υπηρεσίες, που ανήλθαν κατά €88,0 εκατ. (+19,8%), συνεχίζοντας την αύξησή τους κατά 21,9% ένα τρίμηνο νωρίτερα.

Ενίσχυση παρουσίασε και η ζήτηση για εισαγόμενες υπηρεσίες στο τρίμηνο Νοεμβρίου '21-Ιανουαρίου '22, μεγαλύτερης σχετικής (+64,5%) αλλά μικρότερης απόλυτης (+€783,3 εκατ.) έντασης από εκείνη στις εξαγωγές υπηρεσιών και ελαφρώς ηπιότερη από ότι στο προηγούμενο τρίμηνο (+73,5%). Η αύξηση προήλθε κυρίως (84,3%) από την ενισχυμένη εγχώρια ζήτηση για μεταφορές (+89,4% ή +€660,4 εκατ.), με τη συμβολή των τουριστικών υπηρεσιών στην άνοδο (8,8%) να έπεται, κατόπιν των περιοριστικών μέτρων πριν ένα χρόνο (+201,5% ή +€68,6 εκατ.). Η εγχώρια ζήτηση για λοιπές υπηρεσίες ενισχύθηκε ηπιότερα (+€54,3 εκατ. ή +12,3%), όπως και ένα τρίμηνο νωρίτερα (+25,3%). Συνισταμένη των μεταβολών στις δύο βασικές συνιστώσες του

ισοζυγίου υπηρεσιών στο τρίμηνο Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου ήταν η έντονη διεύρυνση του ελλείμματός του, κατά 50,3% ή κατά €149,9 εκατ. Συνολικά, το έλλειμμα του συνολικού ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα αυξήθηκε κατά 98,0% ή €1,19 δισεκ., φθάνοντας τα €2,41 δισεκ.

Ως προς τις πλέον πρόσφατες τάσεις σε τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας εγχωρίως, καθώς και σε βραχυχρόνιους οικονομικούς δείκτες, στη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του 2022, προ του πολέμου στην Ουκρανία, ως επί το πλείστον σημειωνόταν επιβράδυνση των ανοδικών τάσεων, τόσο στην πλευρά της παραγωγής, όσο και σε εκείνη της ζήτησης. Αναλυτικά, στην πλευρά της προσφοράς της οικονομίας, η άνοδος της βιομηχανικής παραγωγής υποχώρησε στο 2,2% στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου φέτος, έναντι ανόδου 11% στο τελευταίο τρίμηνο και αύξησης κατά 3,9% ένα έτος νωρίτερα (+0,96%). Σε επίπεδο βασικών βιομηχανικών τομέων, η αισθητή επιβράδυνση προήλθε κυρίως από την Παραγωγή Ηλεκτρικού Ρεύματος, όπου την άνοδο κατά 16,9% διαδέχθηκε πτώση κατά 5,4% στην αρχή του 2022. Η τάση μεταβλήθηκε έντονα και στα Ορυχεία-Λατομεία, από +2,6% σε -16,0%. Στη Μεταποίηση συνεχίστηκε η άνοδος, αλλά με ηπιότερο ρυθμό (+5,2% από +10%). Η Παροχή Νερού ήταν ο μοναδικός τομέας στον οποίο η τάση στην παραγωγή δεν μεταβλήθηκε και παρέμεινε ήπια ανοδική, +0,9% από +1,2%. Η οικοδομική δραστηριότητα συνέχισε να διευρύνεται σημαντικά στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, ηπιότερα ωστόσο από ότι στο προηγούμενο δίμηνο. Συγκεκριμένα, αυξήθηκε κατά 32,4% σε όρους επιφάνειας και κατά 43,2% σε όρους όγκους, με την αύξηση των αδειών να είναι ελαφρώς ηπιότερη (26,5%). Στο προηγούμενο τρίμηνο φέτος οι αντίστοιχες μεταβολές ήταν 58,2%, 64,5% και 10,2% αντίστοιχα.

Στο σκέλος των μεγεθών τα οποία αντανακλούν το κλίμα και τις διαθέσεις στην πλευρά της ζήτησης της εγχώριας οικονομίας, ο δείκτης όγκου στο Λιανικό Εμπόριο (εποχικά διορθωμένος) παρουσίασε τον Ιανουάριο ενίσχυση 9,2%, κατόπιν πολύ ισχυρότερης ανόδου στο τέταρτο τρίμηνο (+18,5%).

Λαμβάνοντας υπόψη για την πραγματοποίηση μακροοικονομικών προβλέψεων κυρίως τις πρόσφατες και τις πιθανές εξελίξεις σχετικά με τον πόλεμο στην Ουκρανία και τις επιπτώσεις του, όπως την έντονη αύξηση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων και την ηπιότερη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας, αλλά και τις δημοσιονομικές παρεμβάσεις για την ανάσχεση αυτών των επιδράσεων, τη δυναμική της πανδημίας COVID-19, τη μικρότερη της αναμενόμενης άνοδο του διεθνούς τουρισμού, αναμένεται πως οι περισσότεροι περιορισμοί εξαιτίας της πανδημίας θα σταματήσουν στη διάρκεια της άνοιξης, ενώ σε ενδεχόμενη νέα κλιμάκωσή της δεν θα υπερβούν τα τρέχοντα, ήπια επίπεδα. Έτσι, δεν θα ανακοπεί ξανά η δια ζώσης λειτουργία κλάδων στους οποίους είχε επιβληθεί τα προηγούμενα έτη αναστολή λειτουργίας και όπου πραγματοποιείται σημαντικό μέρος της ιδιωτικής κατανάλωσης (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός, Εστίαση, Τέχνες-Ψυχαγωγία, Μεταφορές κ.ά.), συμβάλλοντας στην ενίσχυσή της, ιδίως κατά το πρώτο τρίμηνο. Η κατανάλωση των νοικοκυριών θα τονωθεί και από τη διεύρυνση της απασχόλησης σε αυτούς τους κλάδους σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα, τάση η οποία έχει ήδη καταγραφεί από το δεύτερο εξάμηνο του 2021. Θέσεις εργασίας θα δημιουργηθούν και από τις περισσότερες επενδύσεις, π.χ. σε κλάδους της βιομηχανίας με υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις, στον Τουρισμό, καθώς και από τη μεγαλύτερη συμβολή του δημόσιου τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα (διεύρυνση ΠΔΕ, Ταμείο Ανάκαμψης). Τις καταναλωτικές δαπάνες των νοικοκυριών θα συνεχίσει να στηρίζει η αρκετά αυξημένη αποταμίευσή τους εντός της πανδημίας.

Από την άλλη πλευρά, τη διεύρυνση των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών θα ανασχέσει ο ιδιαίτερα υψηλός πληθωρισμός, εξαιτίας πρωτίστως του πολέμου στην Ουκρανία, αλλά και της συνεχιζόμενης σημαντικής ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας, ωστόσο με ηπιότερο ρυθμό από ότι αναμενόταν πριν τη ρωσική εισβολή. Την καταναλωτική διάθεση θα περιορίσει η γενικότερη αβεβαιότητα όσο μαίνεται η πολεμική σύγκρουση. Στο βασικό σενάριο προβλέψουν, στο οποίο ο πόλεμος θα συνεχιστεί μετά την άνοιξη, αυτές οι επιδράσεις θα είναι ισχυρές. Οι πληθωριστικές πιέσεις στην κατανάλωση θα μετριαστούν από τις παρεμβάσεις στήριξης των νοικοκυριών (επιδότηση κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου και βενζίνης, αυξημένο επίδομα θέρμανσης, έκτακτες μεταβιβάσεις σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες κ.ά.). Εφόσον η διάρκεια της αναταραχής θα είναι μεγάλη, θα είναι παρόμοια και αυτή των μέτρων, καθώς και η έκτασή τους, αναπληρώνοντας σε μεγάλο βαθμό τα έκτακτα μέτρα στήριξης λόγω της πανδημίας την προηγούμενη διετία. Το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα ενός τμήματος του πληθυσμού θα ενισχυθεί από τα μέσα του έτους από την αύξηση του κατώτατου μισθού. Συνισταμένη αυτών των επιδράσεων στην απασχόληση, το διαθέσιμο πραγματικό εισόδημα και την καταναλωτική διάθεση, αναμένεται να είναι η διεύρυνση της κατανάλωσης των νοικοκυριών στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών προβλέψεων κατά 1,5% έως 2,5%, ηπιότερα από ότι αναμενόταν στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία (3,0-4,0%).

Το εναλλακτικό σενάριο διαφοροποιείται από το βασικό ως προς τη διάρκεια του πολέμου, επομένως και την έκταση των επιπτώσεών του. Σε αυτό το σενάριο, αναμένεται να λήξει εντός της άνοιξης ή στις αρχές του καλοκαιριού, με αποτέλεσμα να αρχίσει να αποκαθίσταται συντομότερα η λειτουργία των εφοδιαστικών αλυσίδων, αποκλιμακώνοντας αντίστοιχα το υψηλό ενεργειακό κόστος. Πάρα ταύτα, αυτό θα είναι σαφώς υψηλότερο από πέρυσι σε όλο το 2022, συντηρώντας τον πληθωρισμό σε αρκετά υψηλό επίπεδο, χαμηλότερο όμως από ότι στο βασικό σενάριο. Ευρύτερα, η αβεβαιότητα των νοικοκυριών θα οξυνθεί λιγότερο και θα αποκατασταθεί ταχύτερα η καταναλωτική διάθεσή τους. Όμως, σε μια τέτοια περίπτωση θα χρειαστούν και λιγότερα μέτρα στήριξης έναντι του ενεργειακού κόστους, επομένως αυτά θα υστερούν σημαντικά των παρεμβάσεων στήριξης των νοικοκυριών πέρυσι και στο 2020. Θετικές επενέργειες αναμένονται από μια ταχύτερη ολοκλήρωση του πολέμου και για τις επενδύσεις, από κάμψη της αβεβαιότητας για τη λήξη του. Ακολουθώντας, η καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών αναμένεται να ενισχυθεί περισσότερο από ότι στο το βασικό σενάριο (+3,0 - +4,0%).

Στην πλευρά της κατανάλωσης από το δημόσιο τομέα, όπως ήδη αναφέρθηκε, ο πόλεμος καθιστά αναγκαία την εφαρμογή πρόσθετων μέτρων στήριξης, ανάλογα με τη διάρκειά του. Η συνέχιση της πανδημίας το 2022 με σχετικά υψηλό επίπεδο σε ορισμένους δείκτες (διασωληνομένοι, κρούσματα), θα διατηρήσει ένα μεγάλο μέρος των αναγκών που αυτή δημιουργεί σε υλικοτεχνικό εξοπλισμό. Για το τρέχον έτος έχει προγραμματιστεί διεύρυνση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, με 20,6 χιλ. προσλήψεις και διορισμούς. Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2022, λόγω του μεγάλου αριθμού αποχωρήσεων στην περίοδο 2020-2022 από το Υπουργείο Υγείας, οι συνολικές προσλήψεις φέτος σε αυτό θα αντιστοιχούν στο 29% του συνολικού αριθμού των προσλήψεων. Έπονται σε μερίδιο επί των προγραμματισμένων προσλήψεων οι εισαγωγές σε παραγωγικές σχολές ενστόλων (12%), οι λοιποί φορείς της Κεντρικής Διοίκησης (10%) και οι επαγγελματίες οπλίτες (8%). Ειδικά στο πρώτο εξάμηνο οι δαπάνες προσωπικού θα ενισχυθούν από εκείνες εξαιτίας της πρόσληψης 11,7 χιλ. εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι. Η ενίσχυση της απασχόλησης και οι πολλές έκτακτες παρεμβάσεις στήριξης σε περίπτωση μεγάλης διάρκειας του πολέμου, θα μετριάσουν τον περιορισμό των καταναλωτικών δαπανών του δημοσίου, με

αποτέλεσμα η μείωσή της να διαμορφωθεί στην περιοχή του 1,5-2,5%. Εφόσον η πολεμική σύγκρουση ολοκληρωθεί εντός των προσεχών μηνών, οι επιπλέον παρεμβάσεις που θα χρειαστούν θα είναι λιγότερες, επιτρέποντας μια ουσιαστική περιστολή των καταναλωτικών εξόδων του δημοσίου ύστερα από μια διετία υψηλών ελλειμμάτων λόγω των μέτρων έναντι της πανδημίας (-3,5 έως -4,5%).

Ως προς τις αναμενόμενες εξελίξεις σχετικά με τις επενδύσεις, στην περίπτωση που θα συνεχιστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα (βασικό σενάριο προβλέψεων, ο πόλεμος στην Ουκρανία μπορεί να μεταβάλει ορισμένες από τις καθοριστικές παραμέτρους τους, πιθανότατα μέσο-μακροπρόθεσμα, (βασικό σενάριο προβλέψεων). Ευνόητα, αυτές σχετίζονται με το ενεργειακό κόστος και τις τιμές ορισμένων άλλων πρώτων υλών οι οποίες προέρχονταν σε σημαντικό βαθμό από τη Ρωσία και την Ουκρανία, η αύξηση των οποίων επηρεάζει σημαντικά τα λειτουργικά έξοδα και τις πρώτες ύλες των επιχειρήσεων και ακολούθως, το περιθώριο κέρδους τους. Επιπλέον, οι ανακατατάξεις που θα προκληθούν στις αλυσίδες αξίας στις οποίες συμμετέχουν όχι μόνο ελληνικές επιχειρήσεις, αλλά και επιχειρήσεις από άλλες χώρες της ΕΕ, βασικού εξαγωγικού προορισμού της Ελλάδας, των οποίων οι εγχώριες επιχειρήσεις είναι προμηθευτές, μεταβάλλουν τις προοπτικές των επιχειρήσεων και των επενδύσεων, με τρόπο και σε βαθμό, ο οποίος είναι πρόωρο να εκτιμηθεί. Βεβαίως, είναι πιθανό από τέτοιες εξελίξεις να ενισχυθεί ο ρόλος ορισμένων εγχώριων επιχειρήσεων με ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα σε δραστηριότητες στις οποίες κυριαρχούσαν στο παρελθόν επιχειρήσεις από τη Ρωσία. Η διάρκεια του πολέμου θα είναι καθοριστική παράμετρος για το βαθμό εκδήλωσης των παραπάνω επιδράσεων.

Ως προς άλλους παράγοντες που καθορίζουν τις επενδυτικές αποφάσεις, ο υψηλός δανεισμός επιχειρήσεων από το 2020, που αναμένεται να συνεχιστεί φέτος με πολύ χαμηλότερο ρυθμό, έχει διαμορφώσει δυνατότητα πραγματοποίησης επενδύσεων από ένα σημαντικό τμήμα της επιχειρηματικότητας, όπως έχει τονιστεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία. Η υλοποίηση του «Ηρακλή II» θα συμβάλει ουσιαστικά στην κάλυψη τυχόν αρνητικών εξελίξεων στο ενεργητικό των τραπεζών από την πανδημία, όπως μια διεύρυνση των ΜΕΔ, αλλά και ευρύτερα, στον εκτεταμένο περιορισμό τους, όπως ήδη φάνηκε από τις σχετικές ενέργειες των τραπεζικών ιδρυμάτων και τα αποτελέσματά τους στο δεύτερο και το τρίμηνο της προηγούμενης χρονιάς. Ακολούθως, ευνοείται η πιστωτική επέκταση το 2022 και από αυτόν τον παράγοντα. Σε ότι αφορά τις καταθέσεις, η ανοδική τάση τους θεωρείται πως συνεχίστηκε στις αρχές του 2022, αλλά ηπιότερα. Στη συνέχεια του έτους είναι αρκετά πιθανή μια πρόσκαιρη ανακοπή της, λόγω του αυξημένου κόστους διαβίωσης, από τον υψηλό ρυθμό πληθωρισμού. Το δανειακό σκέλος του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης θα αποτελέσει μια επιπλέον πηγή κεφαλαίων για τις τράπεζες από φέτος. Ως προς τους κλάδους οι οποίοι αναμένεται να αξιοποιήσουν τη διαθέσιμη ρευστότητα, επιχειρήσεις από δραστηριότητες της Μεταποίησης, η ζήτηση των οποίων είτε σχετίζεται με την υγειονομική κρίση, είτε παρουσίασαν ανθεκτικότητα σε αυτή (π.χ. Φάρμακα, κατασκευή Η/Υ, Πλαστικά), θεωρούνται οι πλέον πιθανές να διευρύνουν την επενδυτική δραστηριότητά τους. Η έντονη ανάκαμψη του διεθνούς τουρισμού το 2021, η οποία θα συνεχιστεί φέτος σε αμφότερα τα σενάρια εξελίξεων, ηπιότερα από ότι αναμενόταν πριν τον πόλεμο, θα αναθερμάνει την επενδυτική δραστηριότητα στο συγκεκριμένο κλάδο.

Όπως έχει επισημανθεί σε εκθέσεις του IOBE, οι ενισχύσεις από τις έκτακτες δράσεις για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας σε επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους (π.χ. επιστρεπτέα προκαταβολή, ταμείο εγγυοδοσίας επιχειρήσεων, επιδότηση τόκων δανείων και κεφαλαίου κίνησης), παρότι δεν αφορούσαν σε επενδύσεις, αποτυπώνονται εν μέρει στις επενδυτικές δαπάνες στο ΑΕΠ, καθώς διατίθενται στο πλαίσιο του Προγράμματος Δημοσίων

Επενδύσεων. Συνολικά το 2021 αυτού του είδους οι δαπάνες έφτασαν τα €2,9 δισεκ. Στο αρχικό δίμηνο του τρέχοντος έτους ήταν της τάξης των €237 εκατ., στο πλαίσιο των έκτακτων παρεμβάσεων στήριξης που υλοποιήθηκαν κατά την αρχική έξαρση της μετάλλαξης Όμικρον. Καθώς όμως όλα τα μέτρα προστασίας της δημόσιας υγείας που λήφθηκαν για αυτόν το σκοπό και αφορούσαν σε επιχειρήσεις άρθηκαν στο δίμηνο Φεβρουαρίου - Μαρτίου, ολοκληρώνονται και οι σχετικές δράσεις στήριξης. Επιπλέον, δεδομένου ότι δεν αναμένεται σε αμφότερα τα σενάρια εξελίξεων η επαναφορά ισχυρών περιοριστικών μέτρων εξαιτίας της πανδημίας, η επίδραση του συγκεκριμένου παράγοντα στις επενδύσεις θα είναι πολύ μικρότερης έκτασης από πέρυσι.

Τη σημαντική εξασθένιση το 2022 των θετικών επενεργειών από την πλευρά του δημόσιου τομέα μέσω των έκτακτων παρεμβάσεων στήριξης εξαιτίας της πανδημίας, θα υπεραντισταθμίσουν οι διαθέσιμοι πόροι στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Ελλάδα 2.0), σε συνδυασμό με τους εγχώριους πόρους που θα μοχλευτούν για τα επενδυτικά σχέδια τα οποία θα επιλεγούν προς στήριξη. Όπως προαναφέρθηκε, ήδη έχουν ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF) προς υλοποίηση 185 έργα, προϋπολογισμού €8,05 δισεκ. Έχουν εκταμιευτεί €4 δισεκ. από το ταμείο, ως προκαταβολή των κονδυλίων που αναλογούν στην Ελλάδα και πρόσφατα εκταμιεύτηκε η πρώτη δόση τους, ύψους €3,56 δισεκ. Η πρώτη δόση αποτελεί τα αναμενόμενα έσοδα για την υλοποίηση του Ελλάδα 2.0 φέτος. Στην πλευρά της παροχής ενισχύσεων, η σχετική πρόβλεψη στον προϋπολογισμό φθάνει τα €3,2 δισεκ. Όπως επισημάνθηκε στις υποθέσεις των μακροοικονομικών σεναρίων, η υλοποίηση του Σχεδίου Ανάκαμψης θεωρείται σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητη των εξελίξεων σχετικά με τον πόλεμο, αλλά και με την πανδημία, επειδή οι σχετικές διαδικασίες, εγχωρίως και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δεν επηρεάζονται από αυτές. Συνεπώς, η στήριξη των επενδύσεων μέσω αυτών θα εξαρτηθεί από την αποτελεσματικότητα των εμπλεκόμενων φορέων, εγχωρίως και σε επίπεδο Ευρ. Επιτροπής.

Στο έτερο σκέλος της στήριξης της επενδυτικής δραστηριότητας από το δημόσιο τομέα, μέσω του ΠΔΕ, ο υψηλότερος από ότι για το 2021 στόχος ενισχύσεων του ΠΔΕ για φέτος, ο οποίος διευρύνθηκε με τον συμπληρωματικό προϋπολογισμό κατά €600 εκατ. (σύνολο €8,4 δισεκ.), το ότι ξεκινάει το ΕΣΠΑ 2021-2027, αλλά και η εμπειρία υλοποίησης του προγράμματος στο παρελθόν, οδηγούν στην πρόβλεψη πως οι δαπάνες του ΠΔΕ θα είναι σαφώς αυξημένες το 2022. Αναμένεται να φτάσουν τουλάχιστον τα €7,5 δισεκ., από €5,8 δισεκ. πέρυσι (εξαιρουμένων των μέτρων στήριξης), παρέχοντας αντίστοιχα μεγαλύτερη στήριξη στην επενδυτική δραστηριότητα.

Η υπό-υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων-ιδιωτικοποιήσεων το 2021, εξαιτίας και των επιπτώσεων πανδημίας, θα έχει ως αποτέλεσμα τη μικρή συμβολή τους στην επενδυτική δραστηριότητα και φέτος, δεδομένης της μεγάλης περιόδου ωρίμανσης που απαιτείται για επενδύσεις αυτής της κλίμακας. Ωστόσο, η πρόσφατη ολοκλήρωση της παραχώρησης του Ελληνικού, της Εγνατίας Οδού, της ΔΕΠΑ Υποδομών, του ΔΕΔΔΗΕ, δημιουργεί πολύ σημαντικές μεσοπρόθεσμες προοπτικές για τις επενδύσεις, την οικονομική δραστηριότητα ευρύτερα, καθώς και για την απασχόληση.

Όπως προέκυψε από τις τάσεις σε σχετικούς βραχυχρόνιους δείκτες οι οποίες παρατέθηκαν προηγουμένως, τα οικοδομικά έργα συνέχισαν να παρουσιάζουν σημαντική ενίσχυση έως το τέλος του 2021, τάση η οποία είχε εκδηλωθεί από την αρχή του περασμένου έτους και ήδη έχει αποτυπωθεί στο σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου στο ΑΕΠ. Την οικοδομική δραστηριότητα θα τονώσουν σημαντικά το τρέχον έτος οι επενδύσεις στον κλάδο του Τουρισμού, όπως ήδη αναφέρθηκε, συμπεριλαμβανομένης της ανακαίνισης ακινήτων για Airbnb. Ενδεχόμενη

υποτονική τουριστική ζήτηση σε ορισμένες περιοχές εξαιτίας του πολέμου ίσως να οδηγήσει σε αναβολή μέρους τέτοιων επενδύσεων. Η μείωση του ΕΝΦΙΑ αφενός αίρει την αβεβαιότητα που επικρατούσε εν αναμονή των σχετικών αποφάσεων, αφετέρου διευκολύνει το σχεδιασμό των επενδύσεων σε ακίνητα.

Συνεκτιμώντας τις παραπάνω αναμενόμενες επιδράσεις, εντός του νέου οικονομικού περιβάλλοντος παγκοσμίως που έχει διαμορφώσει ο πόλεμος στην Ουκρανία, κυρίως τη σημαντική πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις, την παραμένουσα ανοδική δυναμική του διεθνούς τουρισμού, την εκκίνηση αξιοποίησης των πόρων του ΕΤΑ, αλλά και το ιδιαίτερα αυξημένο ενεργειακό κόστος, που έχει αρνητικό αντίκτυπο κυρίως στον τομέα της Βιομηχανίας, εκτιμάται πως οι επενδύσεις θα διευρυνθούν το 2022 υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων κατά 13 με 15%. Εάν ο πόλεμος λήξει στο επόμενο δίμηνο, επιτρέποντας τη σταδιακή βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος καθ' όλο το δεύτερο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, η διεύρυνση των επενδύσεων θα είναι ισχυρότερη, στην περιοχή του 17-20%.

Ο εξωτερικός τομέας της οικονομίας είναι αυτός ο οποίος αναμένεται να επηρεαστεί αναλογικά περισσότερο από τον πόλεμο. Σε πλαίσιο στην ενότητα 3.6 αναδεικνύονται οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ Ελλάδας και ΕΕ με τις Ρωσία και Ουκρανία. Από την ανάλυση προκύπτει σημαντική εισαγωγική εξάρτηση της Ελλάδας και της ΕΕ σε ενεργειακά αγαθά και συγκεκριμένες πρώτες ύλες (π.χ. λιθάνθρακας και μεταλλεύματα νικελίου αντίστοιχα). Υψηλή εισαγωγική εξάρτηση από την Ουκρανία εμφανίζει μόνο η ΕΕ, σε λάδια και λίπη. Η εξαγωγική εξάρτηση της χώρας μας και της ΕΕ από τη Ρωσία είναι αρκετά μικρότερη της εισαγωγικής, ενώ είναι ακόμα χαμηλότερη με την Ουκρανία. Περίπου το 2% με 3% των εξαγωγών υπηρεσιών της ΕΕ27 και της Ελλάδας απορροφούταν από τη Ρωσία, με διαφορετική μεταξύ τους σύνθεση. Ωστόσο, καθώς ένα αρκετά μεγάλο τμήμα των εισαγωγών πετρελαιοειδών εξάγεται κατόπιν επεξεργασίας, τότε εφόσον περιοριστεί το πρώτο μέγεθος θα επηρεαστεί αρνητικά και το δεύτερο. Προς το παρόν, η ΕΕ δεν έχει αποφασίσει κυρώσεις προς τη Ρωσία που να αφορούν στις ενεργειακές της εξαγωγές, συνεπώς δεν ασκούνται πιέσεις στις συγκεκριμένες ευρωπαϊκές εισαγωγές από την πλευρά της προσφοράς τους. Βεβαίως, εφόσον ο πόλεμος συνεχιστεί επί μακρόν, όπως προβλέπεται στο βασικό μακροοικονομικό σενάριο, δεν αποκλείεται η λήψη και τέτοιων μέτρων. Αυτά ενδέχεται να είναι σταδιακά, π.χ. μερική απαγόρευση εισαγωγών, η οποία θα κλιμακώνεται όσο συνεχίζονται οι στρατιωτικές συγκρούσεις. Σε κάθε περίπτωση, η κατακόρυφη άνοδος των τιμών των ενεργειακών προϊόντων θα επενεργήσει αρνητικά τη ζήτησή τους, εγχωρίως και από τις χώρες στις οποίες η Ελλάδα εξάγει καύσιμα. Η έκταση της επίδρασης θα εξαρτηθεί από την ελαστικότητα ζήτησης αυτών των προϊόντων σε κάθε χώρα. Καθώς τα ενεργειακά αγαθά συγκαταλέγονται στα βασικά καταναλωτικά προϊόντα, αυτή είναι στη μεγάλη πλειονότητα των χωρών ανελαστική, επομένως μάλλον η ζητούμενη ποσότητα θα επηρεαστεί αρνητικά λιγότερο από την άνοδο των τιμών. Μια τέτοια εξέλιξη θα αποτρέψει μια μεγάλη συρρίκνωση του όγκου αυτών των εισαγωγών εγχωρίως και των εξαγωγών τους. Τις εισαγωγές θα συντηρήσουν και τα μέτρα επιδότησης της κατανάλωσης ενεργειακών προϊόντων.

Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες εξαγωγές προϊόντων, θα πληγούν από την αναμενόμενη επιβράδυνση της ανάκαμψης κυρίως στην Ευρωζώνη, ανάλογα με τη διάρκεια του πολέμου. Ωστόσο, η τάση τους θα παραμείνει ανοδική, αλλά ηπιότερη της προβλεπόμενης στην αρχή του έτους. Στην πλευρά των εξαγωγών υπηρεσιών, η δυναμική του τουρισμού παραμένει σαφώς ανοδική, βάσει των στοιχείων διεθνών αφίξεων και μετά τη ρωσική εισβολή, αλλά και σύμφωνα με τις προκρατήσεις. Εφόσον η οικονομική δραστηριότητα πληγεί σημαντικά από τις γεωπολιτικές εξελίξεις, η διεύρυνση της διεθνούς τουριστικής κίνησης θα είναι μικρότερη των εκτιμήσεων προ

του πολέμου. Ποικίλες επιδράσεις θα ασκηθούν στις διεθνείς μεταφορές, καθώς φαίνεται πως ο πόλεμος πλήττει τις αερομεταφορές, όμως ευνοεί τις θαλάσσιες μεταφορές, πρωτίστως σε ενεργειακά προϊόντα. Συνισταμένη των αναθεωρημένων τάσεων στους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις εξαγωγές, αποτελεί η πρόβλεψη για αύξησή τους κατά 7-9% στο βασικό σενάριο προβλέψεων. Στο εναλλακτικό σενάριο η άνοδος θα είναι ισχυρότερη, από τη μεγαλύτερη αποκατάσταση του διεθνούς εμπορίου, λόγω της υπόθεσης για λήξη του πολέμου στη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου (11-13%).

Η άνοδος θα μετριαστεί από την απότομη κλιμάκωση των τιμών των ενεργειακών αγαθών και των υπόλοιπων βασικών εμπορευμάτων, κυρίως στο τελευταίο τρίμηνο του 2021 και το πρώτο της νέας χρονιάς. Εν συνεχεία, αναμένεται σταδιακή εξασθένησή τους, η οποία στην περίπτωση του εναλλακτικού σεναρίου για τη νέα χρονιά, ενδεχομένως να οδηγήσει σε αντιπληθωρισμό στο τέταρτο τρίμηνο. Λαμβάνοντας υπόψη τις, ως επί το πλείστον θετικές τάσεις στους παράγοντες που παρουσιάστηκαν και αφορούν στην εξαγωγική ζήτηση, εκτιμάται πως το 2021 η αύξηση του συνόλου των εξαγωγών διαμορφώθηκε στην περιοχή του 19-21%. Η συνέχισή της στο νέο χρόνο θα γίνει με ελαφρώς ηπιότερο ρυθμό από ότι φέτος στο βασικό σενάριο, στην περιοχή του 12-14%. Εφόσον προκύψει μια «αναζωπύρωση» του υγειονομικού ζητήματος και διεύρυνση των μέτρων, η άνοδος στο νέο έτος θα είναι ελαφρώς μικρότερη από ότι στο βασικό σενάριο, στην περιοχή του 8-10%.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο –Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2015)

	2019	2020	2021	2022
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	1,8	-9,0	8,5*	4,9*
Ιδιωτική Κατανάλωση	1,8	-7,9	3,3	2,5
Δημόσια Κατανάλωση	1,7	2,6	4,4	-3,5
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-3,3	-0,3	15,3	13,4
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	4,9	-21,5	22,4	15,0
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	3,1	-7,6	16,2	6,9
Απασχόληση	0,9	-1,2	1,1	1,1
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	0,6	-0,7	0,0	0,6
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	-0,5	8,7	-5,6	-4,2
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	0,5	-1,3	0,6*	3,1*
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	1,2	-4,9	5,1	2,6
Καθαρές Εξαγωγές	0,6	-5,5	2,0	2,6
Αποθέματα	0,0	1,4	0,0	0,0
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	1,1	-10,1	-9,9	-3,9
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-2,4	-7,9	-6,3	-4,0
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	180,7	206,3	202,9	196,9
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	17,3	16,3	15,3	15,0

*Πηγή: European Economic Forecast, winter 2022, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Φεβρουάριος 2022

Πηγή: European Economic Forecast, autumn 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2021

Ενώ οι εισαγωγές ενεργειακών προϊόντων, καθώς και ορισμένων πρώτων υλών, θα πληγούν από τις έντονα αυξημένες διεθνείς τιμές τους, η εξασθένιση της ζήτησης αναμένεται να είναι ηπιότερη για τις υπόλοιπες κατηγορίες προϊόντων, αφού η ιδιωτική κατανάλωση και οι επενδύσεις θα διευρυνθούν. Από την άλλη πλευρά, θεωρείται πως θα επηρεαστεί περισσότερο αρνητικά η εγχώρια ζήτηση για ταξιδιωτικές υπηρεσίες, εξαιτίας της επιφυλακτικότητας στην αρχή του τρέχοντος έτους λόγω της νέας μετάλλαξης, αλλά και λόγω του πολύ υψηλότερου μεταφορικού κόστους εξαιτίας του πολέμου, που έχει καταστήσει είδος πολυτελείας το διεθνή τουρισμό. Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω παράγοντες, προβλέπεται πως οι εισαγωγές θα διευρυνθούν φέτος κατά 6% με 8% υπό το βασικό σενάριο, με την ενίσχυσή τους να είναι μεγαλύτερη υπό το εναλλακτικό σενάριο εξελίξεων (10-12%).

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2021 – 2022 (σε σταθερές αγοραίες τιμές, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ		ΕΕ		ΙΟΒΕ			ΔΝΤ		ΟΟΣΑ	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022**	2022***	2021	2022	2021	2022
ΑΕΠ	6,9	4,5	8,5*	4,9*	9,0-9,5	2,5-3,0	3,5-4,0	6,5	4,6	6,7	4,8
Ιδιωτική Κατανάλωση	3,3	3,0	3,3	2,5	5,5-6,0	1,5 - 2,5	3,0 - 4,0	:	:	2,1	4,4
Δημόσια Κατανάλωση	4,1	-2,8	4,4	-3,5	5,5-6,0	-1,5 - -2,5	-3,5 - -4,5	:	:	4,6	-2,1
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	11,7	21,9	15,3	13,4	10-12	13 -15	17-20	:	:	14,0	17,3
Εξαγωγές	14,1	11,1	16,2	15,0	19-21	7-9	11-13	:	:	4,1	13,0
Εισαγωγές	6,6	8,9	8,1	6,9	14-16	6-8	10-12	:	:	1,7	8,1
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	0,6	0,8	0,6*	3,1*	1,2	7,0 – 7,8	6,2– 6,8	-0,1	0,4	0,4	3,1
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	15,9	14,2	15,3	15,0	14,9	13,5	12,8-13,0	15,8	14,6	14,6	12,9
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-9,6	-4,0	-9,9	-3,9	:	:	:	-10,2	-4,3	-9,6	-4,0
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	-6,3	-4,0	:	:	:	-7,4	-5,1	-7,2	-6,7

* European Economic Forecast, winter 2022, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Φεβρουάριος 2022

**Βασικό σενάριο ΙΟΒΕ, ***Εναλλακτικό σενάριο ΙΟΒΕ

Πηγές: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2022, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2021 – European Economic Forecast, autumn 2021, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2021 - Η Ελληνική Οικονομία 01/22, ΙΟΒΕ, Απρίλιος 2022 – World Economic Outlook, ΔΝΤ, Οκτώβριος 2021 - Fiscal Monitor, ΔΝΤ, Οκτώβριος 2021 - Economic Outlook 110, ΟΟΣΑ, Δεκέμβριος 2021

Από τη διαδικασία εκτιμήσεων για τις τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ το 2022, οι οποίες έγιναν βάσει διαφορετικών σεναρίων ως επί το πλείστον για τις εξελίξεις και τις επιδράσεις του πολέμου στην Ουκρανία, υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων, στο οποίο αυτός θα συνεχιστεί πέρα από το δεύτερο τρίμηνο, με ισχυρό αντίκτυπο στην ανάκαμψη της Ευρωζώνης, πρωτίστως μέσω των τιμών των ενεργειακών αγαθών, αλλά και αισθητές επιδράσεις στον τουρισμό, η ελληνική οικονομία θα αναπτυχθεί φέτος με ρυθμό στην περιοχή του 2,5-3,0%. Στο εναλλακτικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων, η λήξη του πολέμου εντός του δεύτερου τριμήνου θα περιορίσει τις ανασχετικές του επιδράσεις στην οικονομική δραστηριότητα εγχωρίως και διεθνώς, ενώ θα επιτρέψει τη μεγαλύτερη επαναλειτουργία των εφοδιαστικών αλυσίδων και αναθέρμανση του διεθνούς εμπορίου. Σε αυτές τις καλύτερες συνθήκες, η ελληνική οικονομία μπορεί να μεγεθυνθεί φέτος με ρυθμό στην περιοχή του 3,5-4,0%. Επισημαίνεται πως

οι αναθεωρημένες προβλέψεις ενσωματώνουν τις επενέργειες της προ τα κάτω αναθεώρησης της μεγέθυνσης του ΑΕΠ κατά το δεύτερο και το τρίτο τρίμηνο του 2021.

Στο πεδίο των τάσεων στην απασχόληση και την ανεργία, οι εξελίξεις σχετικά με την υγειονομική κρίση ήταν οι πλέον καθοριστικές αυτών πέρυσι. Καθώς οι επιδράσεις από αυτόν τον παράγοντα στην οικονομική δραστηριότητα δεν αναμένεται να παρουσιάσουν σημαντικές διακυμάνσεις το 2022, θα τον διαδεχθούν ως προς τη σημαντικότητα της επίδρασής τους στην αγορά εργασίας ο πόλεμος στην Ουκρανία, μέσω των επιδράσεών του στον πληθωρισμό και τις εξαγωγές, η περαιτέρω ενίσχυση του Τουρισμού και οι επενδύσεις.

Συγκεκριμένα, καθώς η εγχώρια καταναλωτική ζήτηση θα ενισχυθεί ηπιότερα από ότι αναμενόταν πριν τις τρέχουσες γεωπολιτικές εξελίξεις, λόγω του ιδιαίτερα υψηλού πληθωρισμού, η λειτουργία των επιχειρήσεων στους κλάδους Λιανικού εμπορίου, Τουρισμού και Εστίασης, με λίγους περιορισμούς εξαιτίας του υγειονομικού ζητήματος στο αρχικό τετράμηνο φέτος και άρση αυτών στη συνέχεια, θα έχει ως αποτέλεσμα μια μικρότερη ενίσχυση της απασχόλησής τους, σε σύγκριση με αυτή η οποία προβλεπόταν προ το πολέμου. Ακολούθως, θα είναι μικρότερες και οι δευτερεύουσες επιδράσεις στην απασχόληση, από τη ζήτηση των νέων απασχολούμενων. Αντίρροπα σε αυτές τις αρνητικές εξελίξεις θα επενεργήσουν οι πρόσθετες παρεμβάσεις για την ανάσχεση της ενεργειακής κρίσης (επιδότηση κατανάλωσης ενεργειακών αγαθών, ενισχύσεις ΑΜΕΑ, χαμηλοσυνταξιούχων κ.ά.), με την επίδρασή τους να εξαρτάται από τη διάρκειά τους, το εάν θα διευρυνθούν περαιτέρω (π.χ. μείωση ΦΠΑ στα τρόφιμα). Αμφότερες οι επιδράσεις στην καταναλωτική ζήτηση και την απασχόληση, του πολέμου και των αντισταθμιστικών μέτρων, θα είναι ηπιότερες εφόσον λήξουν οι εχθροπραξίες σχετικά σύντομα, εντός του δεύτερου τριμήνου (εναλλακτικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων).

Οι πιέσεις από τον πόλεμο στην ανάκαμψη της Ευρωζώνης θα έχουν, όπως προαναφέρθηκε, αντίκτυπο στις εγχώριες εξαγωγές, κυρίως σε προϊόντα. Από την άλλη πλευρά, η σταθερή ανοδική δυναμική των εξαγωγών αγαθών τα τελευταία χρόνια, που τις έχει οδηγήσει σε διαδοχικά ιστορικά μέγιστα επίπεδα, θα τονώσει σε κάποιο βαθμό την απασχόληση, τόσο άμεσα, όσο και έμμεσα, μέσω των βιομηχανικών επενδύσεων. Ήπιες αναμένεται να είναι οι αρνητικές επενέργειες στον Τουρισμό, με τη διεθνή κίνηση στα μεγαλύτερα αεροδρόμια να παραμένει ισχυρή τον Μάρτιο και τις προκρατήσεις για το καλοκαίρι σε υψηλά επίπεδα. Σε συνδυασμό με τη σημαντική αύξηση του διεθνούς τουρισμού και τις εισπράξεις από αυτόν πέρυσι, αναμένεται έντονη διεύρυνση των θέσεων εργασίας στον κλάδο φέτος.

Η αύξηση των επενδύσεων, σε εξαγωγικούς κλάδους της βιομηχανίας και στον Τουρισμό, αλλά κυρίως αξιοποιώντας τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, καθώς και από την εκκίνηση επενδύσεων σε σημαντικές αποκρατικοποιήσεις, όπως στο Ελληνικό, θα τονώσει σημαντικά τη δημιουργία θέσεων εργασίας το φέτος, μεταξύ άλλων κλάδων, στις Κατασκευές.

Τονωτικά στην εγχώρια απασχόληση το 2022 θα επενεργήσει ο δημόσιος τομέας. Έχει πραγματοποιηθεί προγραμματισμός 20,6 χιλ. προσλήψεων και διορισμών για φέτος, στο πλαίσιο του κανόνα «μία πρόσληψη για κάθε μία αποχώρηση», βάσει των αποχωρήσεων όχι μόνο στο προηγούμενο, αλλά και σε παλαιότερα έτη.

Μια εξέλιξη της οποίας η επίδραση στην απασχόληση είναι δύσκολο να προβλεφθεί, είναι η μεταβολή του κατώτατου μισθού από την 1^η Μαΐου. Οι επιδράσεις της εξαρτώνται διαχρονικά από την έκτασή της. Δεδομένου ότι έχει εξαγγελθεί αύξησή του από 6% έως 8%, επιχειρήσεις σε κλάδους στους οποίους ένα μεγάλο τμήμα των εργαζομένων αμείβεται με τον κατώτατο μισθό,

π.χ. με υψηλή αναλογία ανειδίκευτης εργασίας, θα πρέπει να ανταπεξέλθουν τόσο στην τρέχουσα ισχυρή άνοδο του ενεργειακού κόστους, όσο και στην αύξηση του μισθολογικού τους κόστους. Σε περιπτώσεις που αυτό δεν είναι εφικτό, τότε έστω προσωρινά, όσο διαρκεί η ενεργειακή κρίση, ενδεχομένως να προτιμηθούν καθεστώτα απασχόλησης εκτός της πλήρους, π.χ. μερική απασχόληση.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, η εκτίμηση για το ποσοστό της ανεργίας στο βασικό σενάριο είναι στην περιοχή του 13,5%, ενώ στο εναλλακτικό σενάριο στην περιοχή του 12,8-13,0%.

Οι τιμές καταναλωτή υφίστανται τις περισσότερες επιπτώσεις από την αναταραχή στην παγκόσμια οικονομία εξαιτίας του πολέμου. Οι τιμές των ενεργειακών προϊόντων αναμένεται να αυξηθούν σημαντικά, για δεύτερο έτος, σε αμφότερα τα σενάρια μακροοικονομικών προβλέψεων, παρά τη διάθεση στρατηγικών αποθεμάτων από τις ΗΠΑ και τα υπόλοιπα μέλη της Διεθνούς Οργάνωσης Ενέργειας. Άλλωστε, παρά τις γεωπολιτικές εξελίξεις, η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας θα συνεχιστεί φέτος, δυναμική που θα διευρύνει τη ζήτηση πετρελαίου. Όπως αναφέρθηκε κατά την παρουσίαση των υποθέσεων των σεναρίων, στο βασικό σενάριο η άνοδος της τιμής του πετρελαίου φέτος θα είναι της τάξης του 30-35%, ενώ στο εναλλακτικό σενάριο κυμαίνεται μεταξύ 20-25%. Τα μέτρα επιδότησης της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου και καυσίμων, θα μετριάσουν μερικώς την έντονη πληθωριστική επίδραση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων.

Πέρα από τις επιδοτήσεις της κατανάλωσης ενέργειας, τα υπόλοιπα μέτρα στήριξης-ενισχύσεις προς ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (ΑΜΕΑ, χαμηλοσυνταξιούχοι, δικαιούχοι ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος κ.ά.) για την ανάσχεση των επιδράσεων της ενεργειακής κρίσης, θα αποτρέψουν μια σημαντική εξασθένηση της καταναλωτικής ζήτησης. Επιπλέον, θα αναπληρώσουν σε κάποιο βαθμό, ανάλογα με τη διάρκεια της εφαρμογής τους, τα εκτεταμένα μέτρα στήριξης έναντι της πανδημίας πέρυσι, τα οποία φέτος θα είναι πολύ μικρότερης έκτασης. Η μεσοσταθμική μείωση του ΕΝΦΙΑ και η αύξηση του κατώτατου μισθού από την αρχή του Μαΐου, θα ενισχύσουν το διαθέσιμο εισόδημα. Πέρα από αυτές τις παρεμβάσεις στήριξης και διοικητικές αποφάσεις, το εισόδημα και η κατανάλωση των νοικοκυριών εγχωρίως θα τονωθούν από την αυξημένη δραστηριότητα και τη διεύρυνση της απασχόλησης, σε κλάδους οι οποίοι πλήγηκαν τα προηγούμενα χρόνια από τις καραντίνες και στους οποίους πραγματοποιείται ένα σημαντικό τμήμα της εγχώριας κατανάλωσης (Λιανικό Εμπόριο, Εστίαση, Τουρισμός). Παρόμοιες εξελίξεις θα προξενηθούν από τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε εξωστρεφείς δραστηριότητες, κυρίως στη Βιομηχανία, τον Τουρισμό και τις Μεταφορές, όπως επίσης από περισσότερες επενδύσεις. Αυτές οι τάσεις στην κατανάλωση και τις επενδύσεις θα είναι ηπιότερες στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων, υπό τις μεγαλύτερες διαταραχές στην οικονομική δραστηριότητα και την αβεβαιότητα εξαιτίας του πολέμου.

Ως προς την επίδραση των παρεμβάσεων έμμεσης φορολογίας, η μείωση του ΦΠΑ που ίσχυε από τον προπέρσινο Ιούνιο για συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες παρατάθηκε μέχρι το πρώτο εξάμηνο του 2022. Ωστόσο, καθώς έχει πλέον παρέλθει ένα έτος από την εφαρμογή της, δεν αναμένεται κάποια περαιτέρω ουσιαστική επίδρασή της στις τιμές. Η έκπτωση του ΦΠΑ σε ορισμένα άλλα αγαθά και υπηρεσίες (γυμναστήρια, σχολές χορού κ.α.), θα έχει περιορισμένη ανασχετική επίδραση στην αύξηση των τιμών, καθώς αφορά ένα μικρό τμήμα των καταναλωτικών δαπανών. Ελαφρώς ισχυρότερο αναμένεται να είναι το αποτέλεσμα από τη μείωση του τέλους συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας. Αναμένεται να γίνουν αισθητές στις τιμές των προϊόντων

διατροφής προσεχώς, πρώτον, η μείωση του ΦΠΑ λιπασμάτων και ζωοτροφών από 13% σε 6%, δεύτερον, η επιστροφή του ΕΦΚ πετρελαίου κίνησης των αγροτών, μέτρα τα οποία είχαν αποφασιστεί προ του πολέμου στην Ουκρανία.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω πιθανές τάσεις στις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, καθώς και το αυξητικό αποτέλεσμα βάσης στις τιμές στο αρχικό τρίμηνο του 2022, εξαιτίας του μέσου αντιπληθωρισμού 1,6% ένα χρόνο νωρίτερα, υπό το βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων για το 2022 προβλέπεται πως ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή θα ενισχυθεί κατά 7,0% με 7,8%, κατά κύριο λόγο από την ιδιαίτερα έντονη άνοδο των τιμών στα ενεργειακά προϊόντα, αλλά και την περαιτέρω ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης. Εφόσον λάβουν χώρα οι εξελίξεις υπό το εναλλακτικό σενάριο, η πρώτη από αυτές τις επιδράσεις θα είναι ηπιότερη και η δεύτερη ελαφρώς μεγαλύτερη, με αποτέλεσμα ο πληθωρισμός να κυμανθεί κατά μέσο όρο σε χαμηλότερα επίπεδα, στην περιοχή του 6,2% με 6,8%.

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

- Ενίσχυση βιομηχανικής παραγωγής κατά 2,2% στο πρώτο δίμηνο του 2022 σε συνέχεια αύξησης 3,9% το 2021
- Άνοδος της παραγωγής στις Κατασκευές κατά 6,2% στην Ελλάδα το 2021 αντί απωλειών 9,6% το 2020
- Αύξηση 11,9% στον όγκο του Λιανικού Εμπορίου το 2021 – αύξηση τον Ιανουάριο του 2022 κατά 8,9%. Βελτίωση των προσδοκιών στο πρώτο τρίμηνο του 2022
- Βελτίωση στον κύκλο εργασιών σε δώδεκα από τους δεκατρείς υποκλάδους των Υπηρεσιών το 2021.

Βιομηχανία

Στο σύνολο του 2021, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής αυξήθηκε κατά 10,0% αντί μείωσης κατά 1,9% το 2020. Στο πρώτο δίμηνο του 2022 ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής ενισχύθηκε κατά 2,2%, σε συνέχεια εντονότερης αύξησης κατά 3,9% την ίδια περίοδο του 2021.

Την ίδια περίοδο του 2022, ο δείκτης τιμών παραγωγού στη βιομηχανία αυξήθηκε κατά 32,6% αντί μείωσης 2,7% το πρώτο δίμηνο του 2021. Η άνοδος οφείλεται τόσο στην αύξηση των τιμών στα εξαγόμενα προϊόντα (+33,7%, αντί κάμψης 1,7% πέρυσι) όσο και στις τιμές των προϊόντων που διατίθενται στην εγχώρια αγορά (+30,3% αντί μείωσης κατά 5,7% το 2021).

Αντίστοιχα, ο κύκλος εργασιών της βιομηχανίας τον Ιανουάριο του 2022 (μήνας με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) αυξήθηκε κατά 35,4%, αντί απωλειών 12,3% τον Ιανουάριο του 2022. Οι παραπάνω αυξήσεις οφείλονται στην ταχύρρυθμη ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας που ξεκίνησε το δεύτερο τρίμηνο του 2021. Σε πλαίσιο στο τέλος της παρούσας ενότητας, αναλύεται η σημασία του ενεργειακού κόστους στους κλάδους της ελληνικής οικονομίας (πλαίσιο 3.2).

Στην Ευρωζώνη η βιομηχανική παραγωγή το 2021 αυξήθηκε κατά 7,8%, αντισταθμίζοντας τις απώλειες του 2020 (-7,4%). Στον πρώτο μήνα του 2022, η παραγωγή υποχώρησε κατά 0,7% αντί αύξησης 1,7% τον Ιανουάριο του 2021.

Στους βασικούς τομείς της ελληνικής βιομηχανίας, ενίσχυση καταγράφηκε στη Μεταποίηση το πρώτο δίμηνο του 2022 (+5,2% κατόπιν +2,1% πριν ένα έτος) και στην Παροχή Νερού (+0,9% αντί -0,8%). Αντίθετα, η Παραγωγή Ορυχείων - Λατομείων παρουσίασε έντονη πτώση (-16,0% αντί +0,7%), όπως και η Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος (-5,4% αντί +10,9% το 2021).

Στους κλάδους των Ορυχείων-Λατομείων, η παραγωγή περιορίστηκε έντονα στην εξόρυξη μεταλλευμάτων (-34,2% αντί +5,4% πέρσι), και στα λοιπά ορυχεία και λατομεία (-4,8% αντί -4,2%). Αύξηση της παραγωγής, αλλά με σημαντικά μικρότερο ρυθμό σε σχέση με πέρυσι καταγράφηκε στην εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη (0,4% αντί 73,9%).

Στη Μεταποίηση, μεταξύ των βασικών κλάδων της, η παραγωγή Φαρμάκων ενισχύθηκε κατά 11,7% σε συνέχεια αύξησης κατά 14,5% το 2021. Ακολούθησε σε άνοδο η παραγωγή Τροφίμων (+4,4% αντί μείωσης κατά 1,8% το πρώτο δίμηνο του 2022) και η παραγωγή Βασικών Μετάλλων (αύξηση 4,3%, σε συνέχεια ανόδου 0,8% πριν ένα χρόνο).

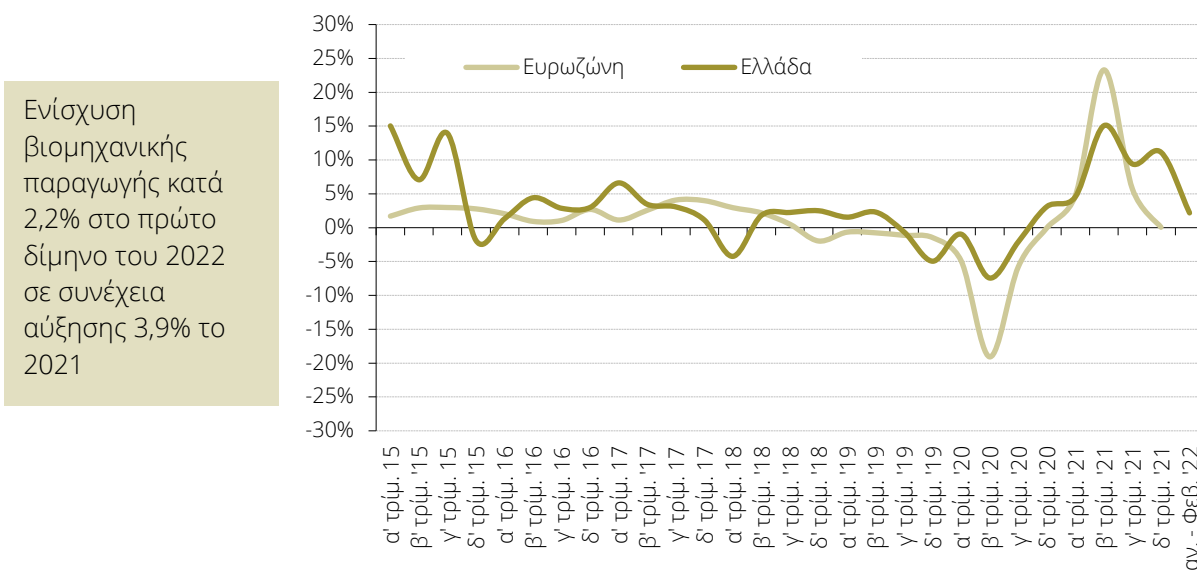
Ανοδική τάση παρουσίασε η πλειονότητα των κλάδων της ελληνικής βιομηχανίας κατά το πρώτο δίμηνο του 2022. Αναλυτικότερα, η κατασκευή Ειδών Ένδυσης αυξήθηκε κατά 36,2%, αντί μείωσης 18,9% το 2020, ενώ παρόμοια ήταν η ενίσχυση στη βιομηχανία Δέρματος και Δερμάτινων ειδών (+32,1% σε σχέση με απώλειες 56,6% πριν ένα χρόνο). Η παραγωγή αυξήθηκε ισχυρά στην κατασκευή Μηχανοκίνητων οχημάτων (+39,1% αντί -12,7%), στα Έπιπλα (+28,9% κατόπιν +19,4%), στον Ηλεκτρολογικό Εξοπλισμό (+26,4% από +14,0%) και ηπιότερα στην κατασκευή Μηχανημάτων εξοπλισμού (17,5% αντί -5,8%). Χειρότερα από πέρυσι κινήθηκαν μόλις τρεις κλάδοι. Συγκεκριμένα, η παραγωγή Λοιπού Εξοπλισμού Μεταφορών (-10,9% αντί αύξησης 11,9%), η παραγωγή Προϊόντων Καπνού (-6,5% αντί +3,3%) και η παραγωγή Λοιπών Ορυκτών (-2,0% αντί +15,1%).

Το προϊόν ενισχύθηκε σε τέσσερις από τις πέντε κύριες ομάδες βιομηχανικών προϊόντων. Αναλυτικά, η παραγωγή αυξήθηκε κυρίως στα Διαρκή Καταναλωτικά Αγαθά (+19,9% αντί -14,1%) και αρκετά λιγότερο στα Μη Διαρκή Καταναλωτικά Αγαθά (5,7% αντί +2,8%), στα Κεφαλαιουχικά Αγαθά (+3,7% σε συνέχεια αύξησης κατά 3,4%) και στα Ενδιάμεσα Αγαθά (3,7% αντί 3,4%). Αρνητικά κινήθηκε η Ενέργεια, της οποίας η παραγωγή περιορίστηκε κατά 2,7%, σε αντίθεση με την αύξηση κατά 7,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2021.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη, Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Ενίσχυση βιομηχανικής παραγωγής κατά 2,2% στο πρώτο δίμηνο του 2022 σε συνέχεια αύξησης 3,9% το 2021

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Κατασκευές

Το τελευταίο τρίμηνο του 2021, ο δείκτης παραγωγής στον κλάδο Κατασκευών ενισχύθηκε κατά 7,1%, αντί απωλειών 1,0% την ίδια περίοδο του 2020. Στο σύνολο του 2021, ο δείκτης ενισχύθηκε κατά 6,2%, αντισταθμίζοντας εν μέρει τις απώλειες κατά 9,6% το 2020.

Στις επιμέρους κατασκευαστικές δραστηριότητες την ίδια περίοδο, η παραγωγή Οικοδομικών έργων αυξήθηκε κατά 16,5% αντί απωλειών 5,8% το 2020. Ο δείκτης έργων Πολιτικού Μηχανικού περιορίστηκε κατά 0,9%, κατόπιν πολύ ισχυρότερης μείωσης το 2020 (-11,8%).

Την ίδια περίοδο στην Ευρωζώνη, ο δείκτης παραγωγής στις Κατασκευές ενισχύθηκε κατά 5,7%, καλύπτοντας τις απώλειες του 2020 (-5,1%).

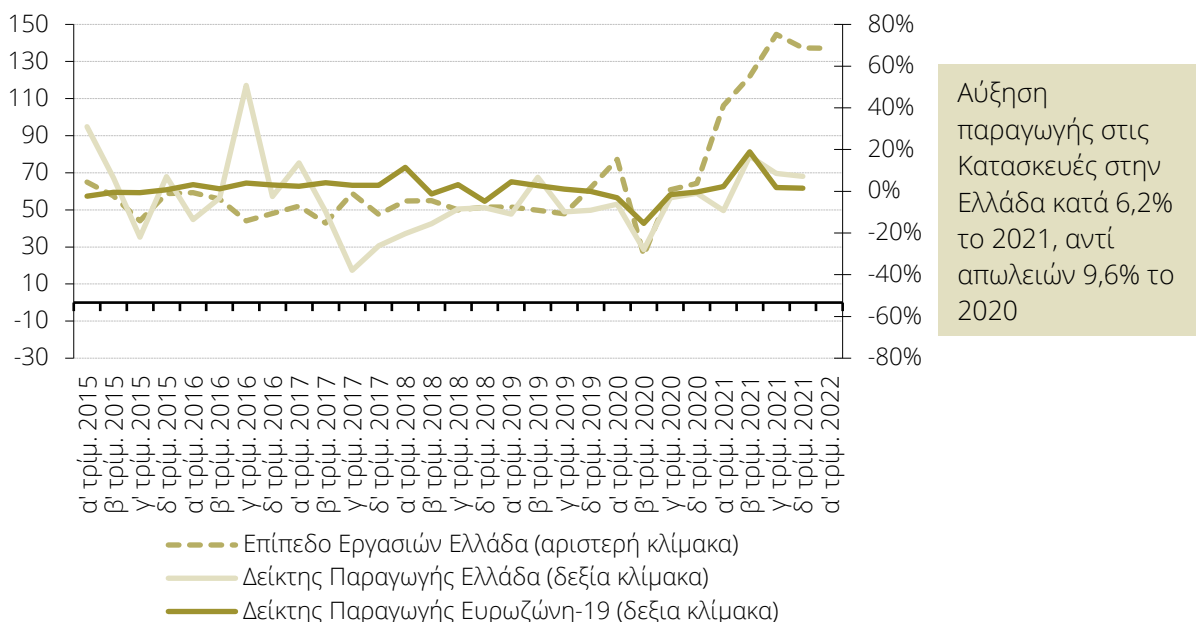
Από τα στοιχεία οικοδομικής δραστηριότητας στο σύνολο του 2021 προκύπτει αύξηση 26,9% σε όρους αριθμού αδειών, υπερτριπλάσια της αύξησης του 2020 (+8,9%). Εντονότερη αύξηση σε σχέση με πρόπερσι καταγράφηκε τόσο σε όρους επιφάνειας (+47,4% αντί +8,9%), όπως επίσης και σε όρους όγκου (+46,1% κατόπιν +5,9%).

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Λιανικό Εμπόριο

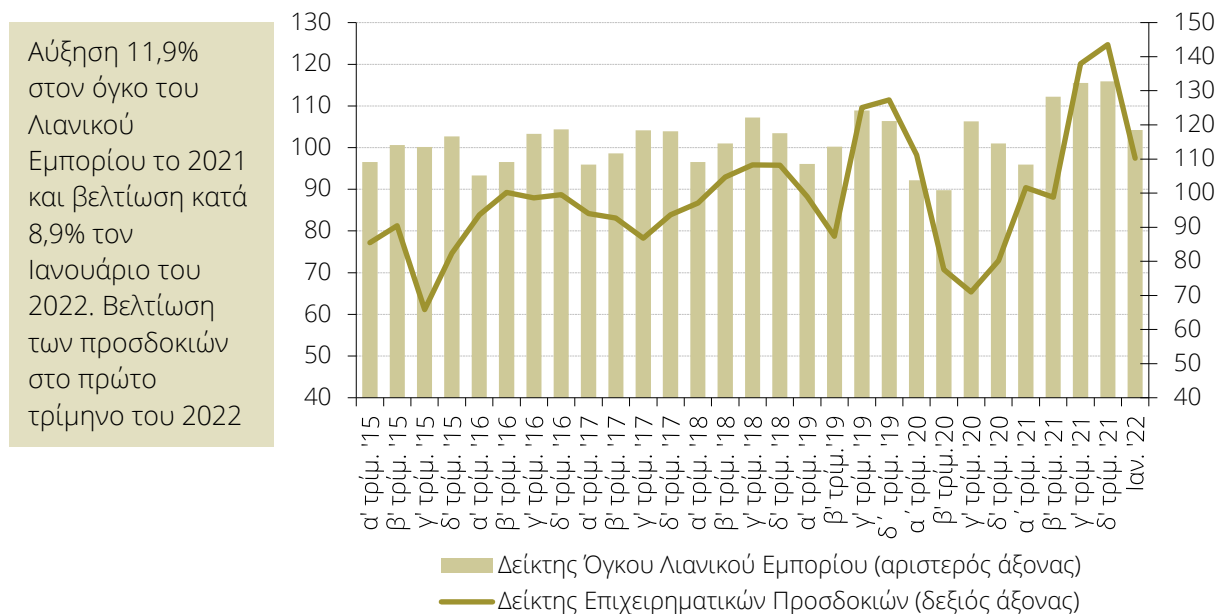
Ο δείκτης όγκου στο Λιανικό εμπόριο στο σύνολο του 2021 αυξήθηκε κατά 11,9%, υπερβαίνοντας σαφώς τη μείωση κατά 5,4% ένα έτος νωρίτερα. Ο όγκος εργασιών ενισχύθηκε και στους 8 υποκλάδους. Συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στην Ένδυση και Υπόδηση όπου οι πωλήσεις αυξήθηκαν κατά 35,5% αντί μείωσης κατά 25,8% το 2020. Ακολούθησαν τα Έπιπλα και Ηλεκτρικός εξοπλισμός (+25,2% αντί -6,2%), τα Βιβλία και Χαρτικά Είδη (23,9% σε σχέση με απώλειες 7,2%) και τα Φάρμακα, η δραστηριότητα στα οποία αυξήθηκε κατά 22,0%, σε συνέχεια ανόδου κατά 16,3% το 2020. Ηπιότερη ενίσχυση σημειώθηκε στα Τρόφιμα, Ποτά και Καπνικά προϊόντα (+10,6%, αντί μείωσης κατά 7,7% το 2021), στα Πολυκαταστήματα (+4,5% αντί -15,2%), στα Καύσιμα και Λιπαντικά (4,1% σε σχέση με -15,2% πρόπερσι) και στα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων (+2,0%, από αύξηση 5,3% το 2020).

Τον Ιανουάριο του 2022 ο δείκτης όγκου βελτιώθηκε κατά 8,9% αντί μείωσης κατά 2,5% τον ίδιο μήνα του 2020.

Διάγραμμα 3.4

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2010=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, IOBE

Οι προσδοκίες στον κλάδο του Λιανικού εμπορίου το πρώτο τρίμηνο του 2022, έτσι όπως αποτυπώνονται στους πρόδρομους δείκτες των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE, ενισχύθηκαν σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα. Ο σχετικός δείκτης αυξήθηκε κατά 8,6 μονάδες, πολύ ηπιότερα από την υποχώρηση 24,9 μονάδων ένα χρόνο νωρίτερα.

Σε επίπεδο δραστηριοτήτων, οι προσδοκίες στο πρώτο τρίμηνο του 2022 επιδεινώθηκαν μόνο στα Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός (-44,4 μονάδες σε συνέχεια μείωσης κατά 9,8 μονάδες το 2021). Αντίθετα, ενισχύθηκαν οι προσδοκίες στα Πολυκαταστήματα (+31,7 αντί -73,5 πριν ένα χρόνο) και στα Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση (+25,1 μονάδες αντί υποχώρησης κατά 23,9 μονάδες το προηγούμενο έτος). Ακολούθησαν τα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (+21,1 αντί πτώσης κατά 24,2 μονάδες) και τα Οχήματα – Ανταλλακτικά (+18,8 αντί -21,8 μονάδων).

Ειδικότερα για τα Οχήματα – Ανταλλακτικά, ο δείκτης διαμορφώθηκε στις 114,7 μονάδες στο πρώτο τρίμηνο του 2022, έναντι 95,9 μονάδων στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021, σαφώς χαμηλότερα όμως από το επίπεδο του 2019 (133,7 μονάδες). Το ισοζύγιο των τρεχουσών πωλήσεων βελτίωσε τις πολύ αρνητικές τιμές του το 2021, λόγω γενικευμένου lock down, και περιορίστηκε στις -26 μονάδες, έναντι -46 μονάδων, με ενίσχυση του ποσοστού όσων εκτιμούν αυξημένες πωλήσεις, και υποχώρηση των επιχειρήσεων που δηλώνουν μειωμένες πωλήσεις. Στο σκέλος των αποθεμάτων το ισοζύγιο σημείωσε αρνητικό ρεκόρ, με -45 μονάδες, καθώς καταγράφηκε εκτίμηση για σημαντική μείωση των αποθεμάτων λόγω των προβλημάτων στις εφοδιαστικές αλυσίδες παγκοσμίως. Το ισοζύγιο των παραγγελιών επανήλθε σε θετικό έδαφος και διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο πέρυσι στις 8 μονάδες, έναντι -9 το 2021, με αύξηση όσων αναμένουν επέκταση των παραγγελιών το επόμενο χρονικό διάστημα. Στο ισοζύγιο για τις

προσδοκίες πωλήσεων, οι εκτιμήσεις ήταν στάσιμες, αλλά από παρόμοια άνοδο του ποσοστού των επιχειρήσεων που αναμένουν αύξηση και εκείνου για όσες περιμένουν μείωση των πωλήσεων. Στο σκέλος της απασχόλησης, παραμένουν οι ισχυρές ενδείξεις σταθεροποίησης, με αύξηση όσων εκτιμούν ότι θα προστεθούν και άλλες θέσεις απασχόλησης. Στο τμήμα των τιμών καταγράφονται διαχρονικά μέγιστες τιμές, με ενίσχυση όσων περιμένουν αυξήσεις τιμών οχημάτων στο 75%, ενώ περιορίζεται στο 25% το μερίδιο εκείνων που αναμένουν σταθερότητα.

Πίνακας 3.4

Μεταβολές του Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2010=100)				
	2019	2020	2021	Μεταβολή 2020/2019	Μεταβολή 2021/2020
Γενικός Δείκτης	102,9	97,3	108,9	-5,4%	11,9%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	104,0	101,3	113,4	-2,6%	11,9%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	106,0	111,6	113,9	5,3%	2,0%
Πολυκαταστήματα	94,6	85,0	88,8	-10,2%	4,5%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	94,9	80,5	83,9	-15,2%	4,1%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	86,3	79,6	88,1	-7,7%	10,6%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	100,2	116,5	142,1	16,3%	22,0%
Ένδυση-Υπόδηση	110,4	81,9	110,9	-25,8%	35,5%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	117,6	110,3	138,1	-6,2%	25,2%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	125,3	116,3	144,0	-7,2%	23,9%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	α' τρίμ. 2020	α' τρίμ. 2021	α' τρίμ. 2022	Μεταβ. 2021/2020	Μεταβ. 2022/2021
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	109,9	100,1	55,7	-9,8	-44,4
Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση	71,5	47,6	72,7	-23,9	25,1
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	105,9	81,7	102,8	-24,2	21,1
Οχήματα-Ανταλλακτικά	117,7	95,9	114,7	-21,8	18,8
Πολυκαταστήματα	136,3	62,8	94,5	-73,5	31,7
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	115,1	90,2	98,8	-24,9	8,6

Πηγή: IOBE

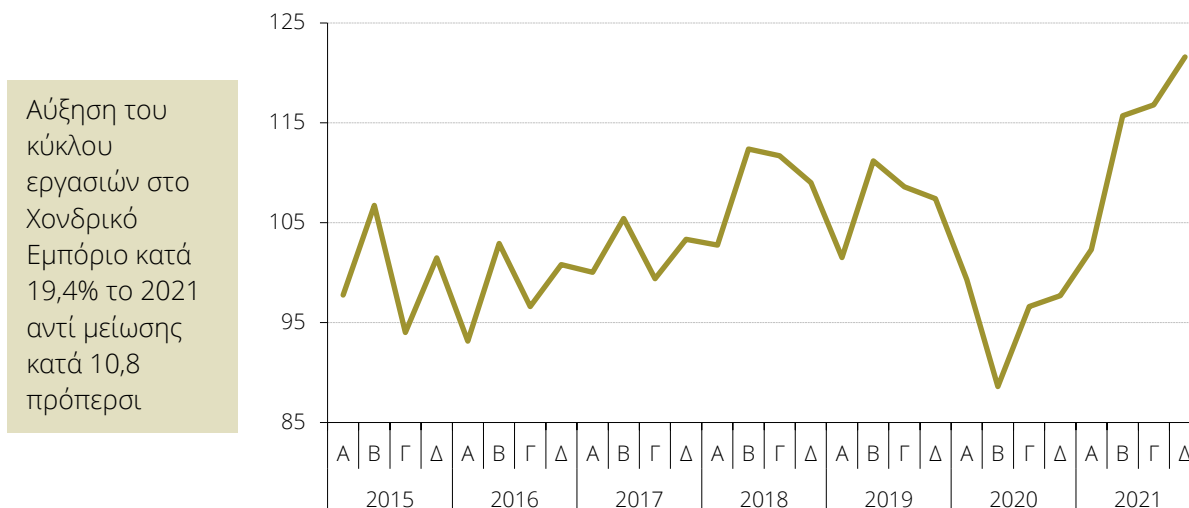
Χονδρικό εμπόριο

Κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2021, ο δείκτης κύκλου εργασιών στο χονδρικό εμπόριο αυξήθηκε έντονα, με ρυθμό 24,5% όταν την αντίστοιχη περίοδο του 2020 περιοριζόταν κατά 9,0%. Στο σύνολο του 2021 ο δείκτης αυξήθηκε με μέσο ρυθμό 19,4%, αντισταθμίζοντας τη μείωση κατά 10,8% το 2020.

Διάγραμμα 3.5

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

Κατά το 2021, ο κύκλος εργασιών στις υπηρεσίες υποχώρησε μόνο σε έναν από τους 13 κλάδους σε σχέση με το 2020.

Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφόρησης (+26,7% αντί +12,0% το 2020), ενώ ακολούθησαν οι υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών (+20,7%, κατόπιν ηπιότερης αύξησης κατά 4,1% πρόπερσι) και οι νομικές και λογιστικές υπηρεσίες (+13,7% αντί -2,9% το 2020). Ο κύκλος εργασιών στις υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου ενισχύθηκε κατά 12,7% αντί οριακών απωλειών 2,7% πρόπερσι, ενώ η δραστηριότητας στις υπηρεσίες διαφήμισης και έρευνας αυξήθηκε κατά 12,0%, περισσότερο από ότι το 2020 (+8,6%). Έπονται οι υπηρεσίες πληροφορικής (12,5% αντί +0,3% πρόπερσι), οι υπηρεσίες σχετικές με την απασχόληση (+10,2% αντί +4,4%) και οι εκδοτικές δραστηριότητες (9,0% αντί -7,6%). Τέλος, οι υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών ενισχύθηκαν κατά 7,4% (αντί κάμψης κατά 2,6%). Αντίθετα, με μικρή πτώση στον κύκλο εργασιών, κατά 0,9%, εμφανίζονται οι υπηρεσίες στις υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυμεταφορικών δραστηριοτήτων. Την πρώτη χρονιά της πανδημίας ο κύκλος εργασιών στις συγκεκριμένες υπηρεσίες είχε ενισχυθεί κατά 5,4%.

Πίνακας 3.6

Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις Υπηρεσίες (2010=100)

Κλάδος υπηρεσιών	2020	2021
Εκδοτικές δραστηριότητες	-7.6%	9.0%
Αρχιτέκτονες και Μηχανικοί	4.1%	20.7%
Επεξεργασία δεδομένων και παροχή πληροφόρησης	12.0%	26.7%
Παροχή προστασίας και διενέργεια έρευνας	-8.9%	6.8%
Τηλεπικοινωνίες	-2.6%	7.4%
Διαφήμιση, έρευνα αγοράς και δημοσκοπήσεις	-8.6%	12.0%
Ταχυδρομικές και ταχυ-μεταφορικές υπηρεσίες	5.4%	-0.9%
Υπηρεσίες Πληροφορικής	0.3%	12.5%
Λοιπές επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	-12.3%	10.1%
Νομικές και Λογιστικές υπηρεσίες	-2.9%	13.7%
Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου	-0.2%	12.7%
Υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση	4.4%	10.2%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σύμφωνα με τις πρόσφατες τάσεις στους πρόδρομους δείκτες από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE, των οποίων οι τιμές αφορούν στο πρώτο τρίμηνο του 2022, οι προσδοκίες βελτιώθηκαν και στους τέσσερις εξεταζόμενους υποκλάδους των Υπηρεσιών. Ακολούθως, ο γενικός δείκτης του τομέα ενισχύθηκε κατά 44,8 μονάδες, αντί μείωσης κατά 35,6 μονάδες πριν ένα χρόνο.

Ο σχετικός κλαδικός δείκτης βελτιώθηκε στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια (+49,1 μονάδες αντί -42,0 μονάδες το 2020), ενώ ακολούθησαν οι υπηρεσίες προς τις Επιχειρήσεις (+43,1 μονάδες αντί -34,8 μονάδες πρόπερσι), ενώ ακολούθησαν οι υπηρεσίες Πληροφορικής (+20,4 μονάδες αντί -4,5 το 2020) και οι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί (+11,8 μονάδες αντί -7,4 μονάδες το 2020).0020

Πίνακας 3.7

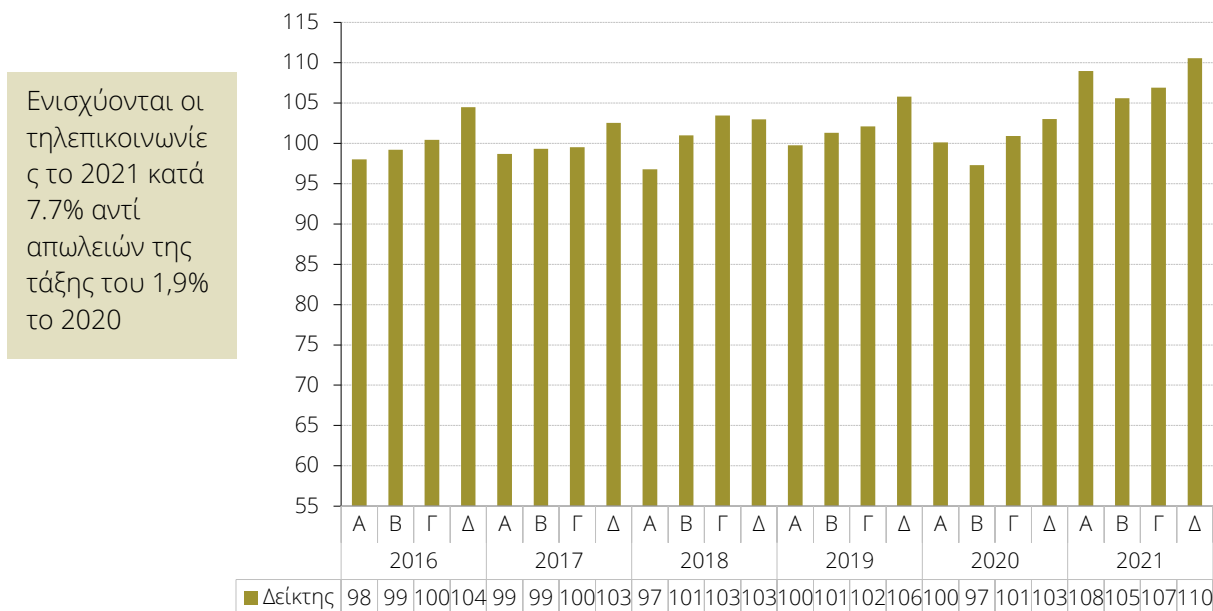
Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (2000-2010=100)

	α' τρίμ. 2020	α' τρίμ. 2021	α' τρίμ. 2022	ΠΜ% 21-20	ΠΜ% 22-21	Μεταβ. 2021/2020	Μεταβ. 2022/2021
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά Γραφεία	99,3	57,3	106,4	-42,3%	85,7%	-42	49,1
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	123	115,6	127,4	-6,0%	10,2%	-7,4	11,8
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	110	75,3	118,4	-31,5%	57,2%	-34,7	43,1
Πληροφορική	96,2	91,7	112,1	-4,7%	22,3%	-4,5	20,4
Σύνολο Υπηρεσιών	106,5	70,9	115,7	-33,4%	63,2%	-35,6	44,8

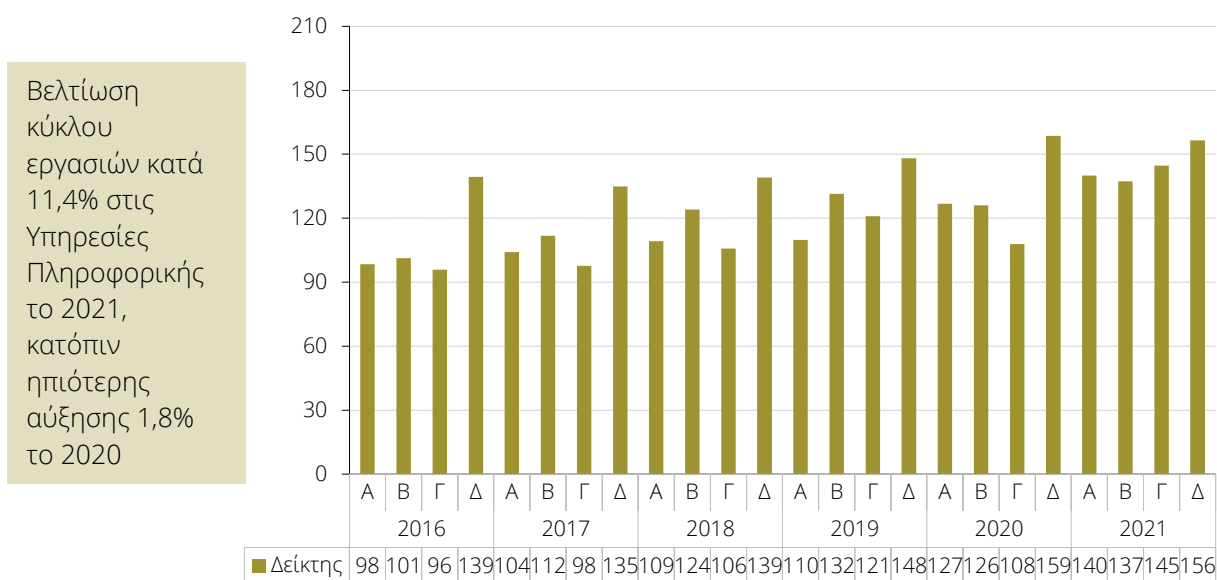
Διάγραμμα 3.6

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

Διάγραμμα 3.7

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Κλάδο Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

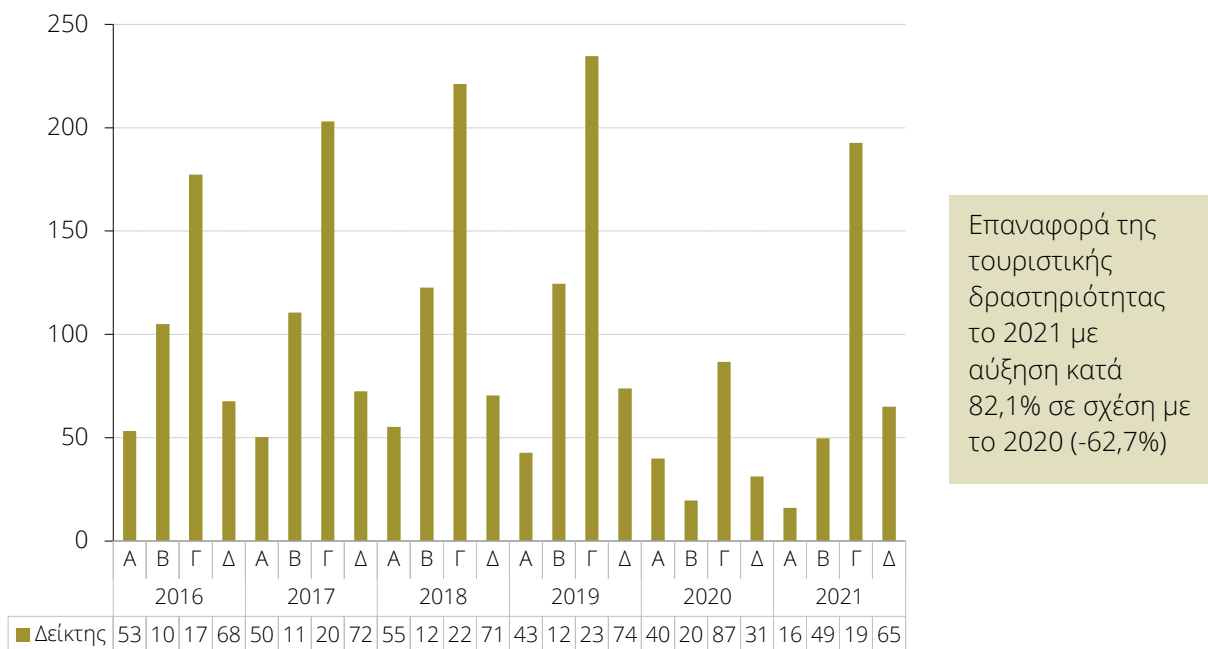

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.8

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (Κλάδοι 55 & 56)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πλαίσιο 3.2 Σημασία του ενεργειακού κόστους για κλάδους της ελληνικής οικονομίας

Ενεργειακά προϊόντα, όπως τα καύσιμα και η ηλεκτρική ενέργεια, αποτελούν σημαντικές εισροές στην παραγωγική διαδικασία. Για πολλούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας, η δαπάνη για προμήθεια πετρελαιοειδών, φυσικού αερίου και ηλεκτρισμού αποτελεί μεγάλο μέρος των συνολικών δαπανών για εισροές. Συχνά η δαπάνη για αυτά τα ενεργειακά αγαθά είναι μεγάλη σε σύγκριση τόσο με την αξία παραγωγής του κλάδου, όσο και με την προστιθέμενη αξία του. Επιπροσθέτως, πολλά προϊόντα που χρησιμοποιούνται ως εισροές στην παραγωγική διαδικασία, όπως τα βασικά μέταλλα, το τσιμέντο, τα χημικά και πολλά άλλα, απαιτούν μεγάλες ποσότητες ενεργειακών αγαθών για να παραχθούν. Τα προϊόντα αυτά δεν είναι ενεργειακά αγαθά, ωστόσο η παραγωγή τους είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένη σε μεταβολές του κόστους των ενεργειακών αγαθών. Οι τιμές των προϊόντων αυτών είναι επομένως ιδιαίτερα ευαίσθητες σε ενδεχόμενες ανατιμήσεις των ενεργειακών προϊόντων. Αντίστοιχα, πολλά άλλα προϊόντα είναι επίσης εκτεθειμένα, σε μικρότερο βαθμό, σε μεταβολές του ενεργειακού κόστους.

Επεκτείνοντας τις συσχετίσεις μεταξύ εισροών και τιμών ενεργειακών προϊόντων σε προγενέστερα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας κάποιου κλάδου, γίνεται φανερό ότι η παραγωγική διαδικασία του μπορεί να είναι εκτεθειμένη σε μεταβολές του ενεργειακού κόστους, ακόμη και αν κλάδος δεν χρησιμοποιεί άμεσα ενεργειακά αγαθά σε σημαντικό βαθμό. Έτσι, η έκθεση σε ενεργειακά προϊόντα μπορεί να προκύπτει κυρίως μέσω της έμμεσης οδού, λόγω χρήσης μη ενεργειακών εισροών, η παραγωγή των οποίων όμως είναι υψηλής ενεργειακής έντασης. Προκειμένου λοιπόν να υπάρχει ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με τον ρόλο του ενεργειακού κόστους στην παραγωγή ενός κλάδου, είναι απαραίτητο να εξεταστούν και να συυπολογιστούν οι έμμεσες επιδράσεις του ενεργειακού κόστους. Η σημασία μιας τέτοιας ανάλυσης αναδεικνύεται από την τρέχουσα συγκυρία, με την έντονη αύξηση των τιμών των ενεργειακών προϊόντων λόγω της ισχυρής ανάκαμψης παγκοσμίως το 2021 και του πολέμου στην Ουκρανία, που απειλεί τις εφοδιαστικές αλυσίδες ενέργειας από τη Ρωσία.

Η έμμεση έκθεση της παραγωγικής διαδικασίας των κλάδων της ελληνικής οικονομίας στο κόστος των ενεργειακών αγαθών μπορεί να ποσοτικοποιηθεί με οικονομική ανάλυση στο πλαίσιο κατάλληλου μακροοικονομικού υποδείγματος εισροών-εκροών (υπόδειγμα τιμών Leontief). Στο πλαίσιο ενός τέτοιου υποδείγματος, εκτιμήθηκαν το άμεσο και έμμεσο ενεργειακό κόστος για ένα σύνολο επιλεγμένων κλάδων της ελληνικής οικονομίας, χρησιμοποιώντας τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία για τη διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας. Ως άμεσο ενεργειακό κόστος νοείται η δαπάνη των επιχειρήσεων ενός κλάδου για πετρελαιοειδή, φυσικό αέριο και ηλεκτρισμό, ενώ ως έμμεσο ενεργειακό κόστος νοείται το μέρος της δαπάνης για άλλες εισροές, που αντιστοιχεί στο ενεργειακό περιεχόμενο αυτών των εισροών. Στα ακόλουθα διαγράμματα παρουσιάζονται το άμεσο και έμμεσο ενεργειακό κόστος, τόσο σε σύγκριση με τη συνολική δαπάνη κάθε κλάδου για εισροές (Διάγραμμα 3.9Α) όσο και σε σύγκριση με την ακαθάριστη αξία παραγωγής του (Διάγραμμα 3.9Β).

Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης προκύπτει ότι οι δραστηριότητες της Ναυτιλίας-ακτοπλοΐας, ο γεωργικός τομέας και η παραγωγή βασικών μετάλλων έχουν υψηλό άμεσο ενεργειακό κόστος, ως απόλυτο μέγεθος. Λαμβάνοντας όμως υπόψη και την έμμεση έκθεση των παραγωγικών

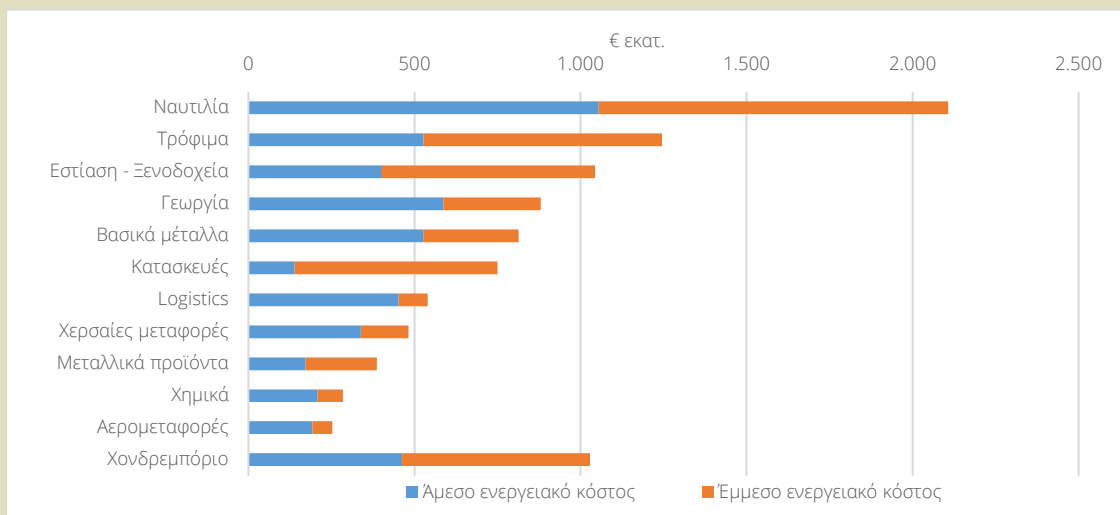

δραστηριοτήτων στο ενεργειακό κόστος, προκύπτει ότι και άλλες δραστηριότητες, όπως οι Κατασκευές, η Παραγωγή μεταποιημένων τροφίμων και η Εστίαση-Παροχή Καταλύματος είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένες – είναι μάλιστα χαρακτηριστικό αυτών των δραστηριοτήτων πως το έμμεσο ενεργειακό κόστος είναι υψηλότερο από το άμεσο (Διάγραμμα 3.9Α).

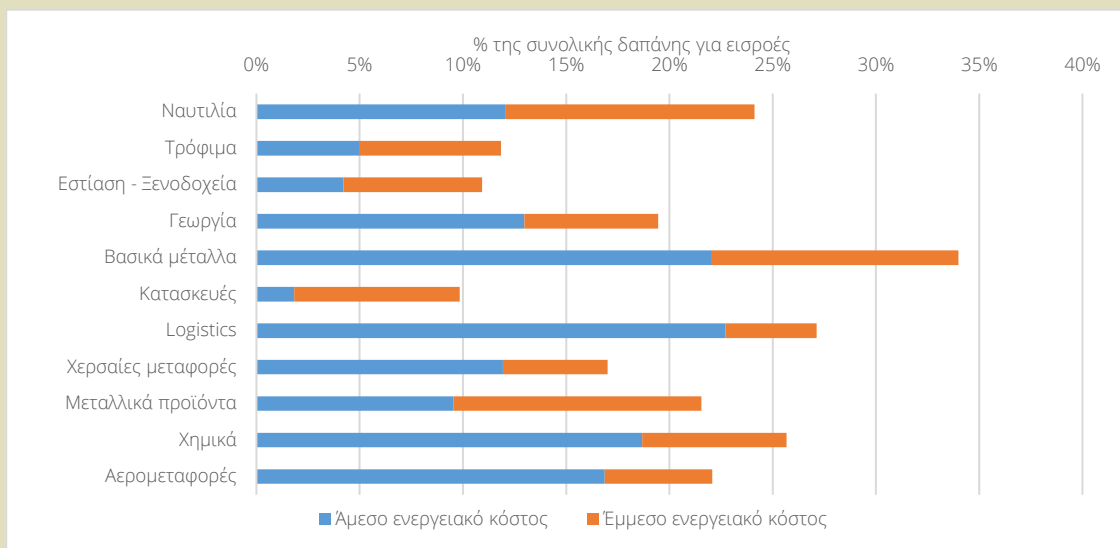
Πέρα από την ενεργειακή δαπάνη ως απόλυτο μέγεθος, ιδιαίτερη σημασία για την ευαισθησία ενός κλάδου σε ενεργειακές ανατιμήσεις έχει το ύψος της ενεργειακής δαπάνης ως ποσοστό των συνολικών δαπανών του κλάδου για εισροές. Σε κλάδους όπως τα Logistics, η Παραγωγή βασικών μετάλλων και τα Χημικά, η υψηλή ευαισθησία είναι αναμενόμενη, δεδομένου ότι ήδη οι άμεσες δαπάνες αυτών των κλάδων για ενεργειακές εισροές αποτελούν μεγάλο μέρος (περί το 1/5) των συνολικών δαπανών τους για εισροές. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπ’ όψιν και το έμμεσο ενεργειακό κόστος, αναδεικνύεται ότι και άλλοι κλάδοι, όπως η Ναυτιλία, οι Αερομεταφορές και η Παραγωγή μεταλλικών προϊόντων και Γεωργικός τομέας, έχουν εξ ίσου σημαντική έκθεση (Διάγραμμα 3.9Β).

Διάγραμμα 3.9 Δαπάνη για ενεργειακά προϊόντα σε κλάδους της ελληνικής οικονομίας,

A. Σε απόλυτους όρους (δισεκ. €)

B. Ως ποσοστό της συνολικής δαπάνης για εισροές

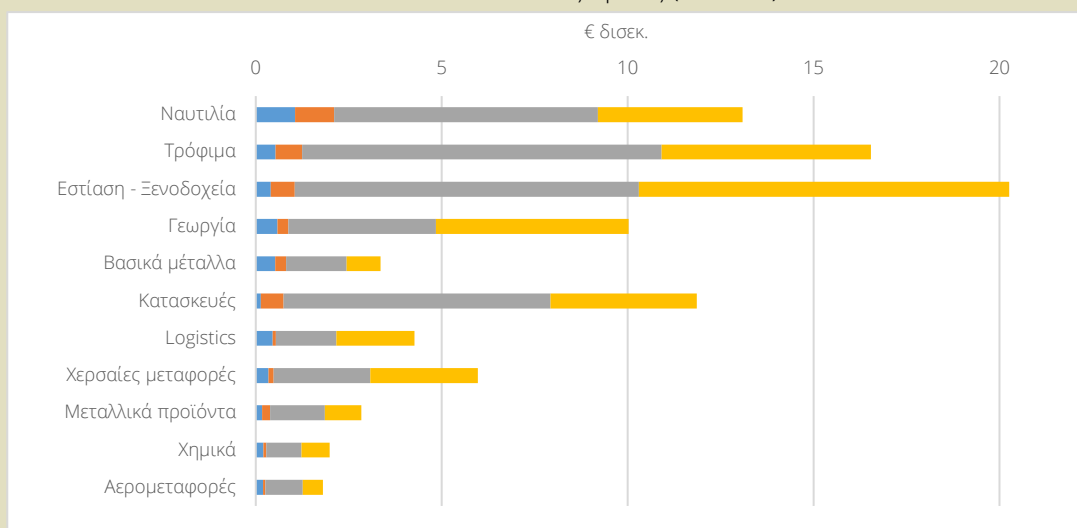
Πηγή: Ανάλυση IOBE, πίνακες εισροών-εκροών Eurostat

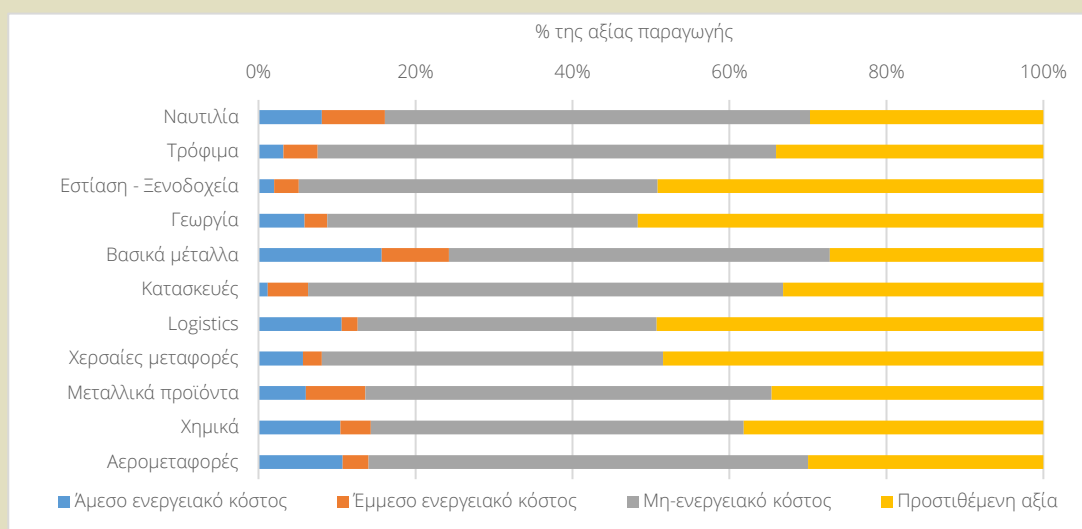
Ιδιαίτερη σημασία έχει και η σύγκριση του ενεργειακού κόστους, άμεσου και έμμεσου, ενός κλάδου με το ύψος της προστιθέμενης αξίας που παράγει. Η προστιθέμενη αξία αποτελεί μέτρο του προϊόντος ενός κλάδου, εξαιρουμένων των εισροών που χρησιμοποιεί. Σε πολλούς κλάδους, όπως στην Παραγωγή βασικών μετάλλων, στη Ναυτιλία-ακτοπλοΐα, τις Αερομεταφορές την Παραγωγή μεταλλικών προϊόντων, τα Χημικά και τα Logistics, το συνολικό ενεργειακό κόστος (άμεσο και έμμεσο) είναι υψηλό, σε σύγκριση με την προστιθέμενη αξία του κλάδου (Διάγραμμα 3.10Α). Σε αυτούς τους κλάδους, ενδεχόμενες ενεργειακές ανατιμήσεις είναι πολύ πιθανό να οδηγήσουν σε σημαντική συρρίκνωση της προστιθέμενης αξίας, είτε μέσω της μείωσης της συνολικής αξίας παραγωγής, είτε από υποχώρηση της κερδοφορίας, ή από συνδυασμό τέτοιων εξελίξεων.

Διάγραμμα 3.10 Δομή κόστους και προστιθέμενη αξία σε κλάδους της ελληνικής οικονομίας

A. Σε απόλυτους όρους (δισεκ. €)

B. Ως ποσοστό της ακαθάριστης αξίας παραγωγής

Πηγή: Ανάλυση IOBE, πίνακες εισροών-εκροών Eurostat

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης καθιστούν φανερό ότι οι πλέον εκτεθειμένοι κλάδοι σε μεταβολές του κόστους της ενέργειας είναι η Παραγωγή βασικών μετάλλων, η Παραγωγή μεταλλικών προϊόντων και η Ναυτιλία. Κρίνεται πως έχει σημασία ότι οι κλάδοι των Κατασκευών και της Εστίασης-Ξενοδοχείων, με σημαντικό ρόλο στην ελληνική οικονομία, ενώ δεν έχουν μεγάλη άμεση έκθεση σε ενεργειακά κόστη, συνεπώς σε μια πρώτη προσέγγιση φαίνονται ως ασφαλείς έναντι των ανατιμήσεων των ενεργειακών αγαθών, έχουν όμως υψηλή έμμεση έκθεση σε ενεργειακά κόστη, με αποτέλεσμα εν τέλει να είναι πολύ περισσότερο εκτεθειμένοι σε μεταβολές των τιμών των ενεργειακών προϊόντων. Από την άλλη πλευρά, ακόμα και αφού ληφθούν υπόψη οι έμμεσες επιδράσεις, τόσο οι Κατασκευές όσο και η Εστίαση-Ξενοδοχεία, εξακολουθούν να έχουν σημαντικά χαμηλότερη έκθεση σε ενεργειακά κόστη, σε σύγκριση με κλάδους όπως τα Βασικά μέταλλα και η Ναυτιλία.

3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

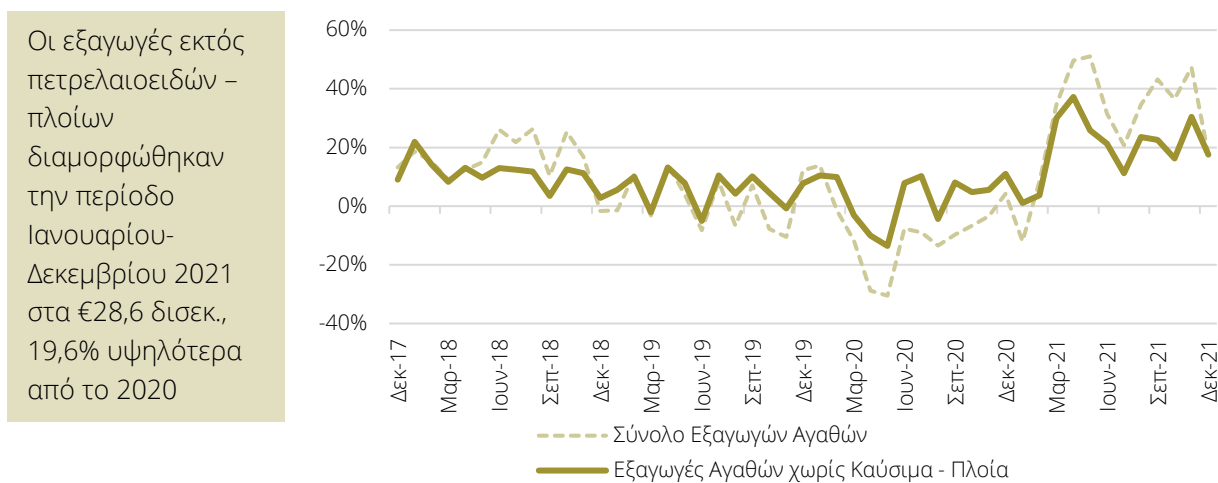
- Αύξηση εξαγωγών προϊόντων το 2021, με ρυθμό 29,2%. Ηπιότερη άνοδος των εξαγωγών εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών (+19,6%)
- Αύξηση ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου κατά 35,7% σε σχέση με το 2020, στα €23,3 δισεκ.
- Μεταξύ των κατηγοριών προϊόντων, η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στις εξαγωγές Καυσίμων και στις Πρώτες ύλες.
- Άνοδος της ζήτησης κυρίως από τις χώρες της Ευρωζώνης (+19,7% ή +€2,6 δισεκ.), της Μ.Ανατολής & Β.Αφρικής (+60,7% ή €2,0 δισεκ.) και της Ασίας (+29,9% ή €661,6 εκατ.)

Οι εξαγωγές αγαθών διαμορφώθηκαν το 2021 στα €39,3 δισεκ., έναντι €30,4 δισεκ. το 2020, σημειώνοντας αύξηση 29,2%. Εξαιρουμένων των εξαγωγών πετρελαιοειδών-πλοίων, οι υπόλοιπες εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 19,6%, στα €28,6 δισεκ., από €24,0 δισεκ. πρότεροι. Οι εισαγωγές παρουσίασαν το 2021 αύξηση 31,5% και διαμορφώθηκαν σε €62,6 δισεκ., από €47,6 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εξωτερικού ισοζυγίου προϊόντων, το εμπορικό έλλειμμα διαμορφώθηκε €6,1 δισεκ. υψηλότερα από ότι το 2020 (+35,7%), στα €23,3 δισεκ., από €17,2 δισεκ. Ακολουθώντας, η αξία των εξαγωγών προϊόντων της ελληνικής οικονομίας το 2021 αντιστοιχούσε στο 62,8% των εισαγωγών της, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα έφθανε το 63,9%.

Διάγραμμα 3.11

Συνολικές εξαγωγές προϊόντων και εξαγωγές προϊόντων χωρίς καύσιμα-πλοία (τρέχουσες τιμές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία: IOBE

Αναλυτικά, οι εξαγωγές στα Αγροτικά Προϊόντα ενισχύθηκαν κατά 12,1% το 2021, στα €7,4 δισεκ., από €6,6 δισεκ. το 2020, ενώ στις εξαγωγές Καυσίμων σημειώθηκε η μεγαλύτερη αύξηση, κατά 67,2%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν στα €11,3 δισεκ., από €6,7 δισεκ. το 2020. Οι εξαγωγές των δύο συγκεκριμένων κατηγοριών αντιστοιχούσαν το 2021 στο 47,4% των εγχώριων εξαγωγών προϊόντων, από 43,8% ένα χρόνο νωρίτερα. Η άνοδος στα Αγροτικά Προϊόντα προήλθε κυρίως από την αύξηση κατά 26,6% στη ζήτηση για Λάδια-Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης, η αξία των οποίων διαμορφώθηκε σε €714,0 εκατ., από €564,0 εκατ. το 2020, ενώ το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών διαμορφώθηκε σε 1,8% το 2021 από 1,9% το 2020. Στην κατηγορία Τροφίμων-Ζωντανών Ζώων, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το 78,0% των εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων, οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 10,0%, στα €5,8 δισεκ., από €5,2 δισεκ. Στα Ποτά και προϊόντα καπνού, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 12,3% των εξαγωγών των Αγροτικών Προϊόντων, η ζήτηση διαμορφώθηκε το 2021 στα €909,5 εκατ., 15,5% υψηλότερη σε σχέση με το 2020 (€787,3 εκατ.).

Οι εξαγωγές Βιομηχανικών Προϊόντων ήταν αρκετά ενισχυμένες το 2021 (+18,8%), με την αξία τους να αγγίζει τα €18,3 δισεκ., από €15,4 δισεκ. το 2020. Αυτή η εξέλιξη προήλθε κυρίως από την αύξηση που σημειώθηκε στις εξαγωγές για Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη, κατά 26,9%, με αποτέλεσμα από €4,8 δισεκ. να φτάσουν τα €6,1 δισεκ. Αύξηση της διεθνούς ζήτησης σημειώθηκε και για τα Χημικά προϊόντα και συναφή κατά 11,5%, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €5,6 δισεκ. Επίσης αύξηση εξαγωγών παρουσίασαν τα Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών, κατά 17,6% (στα €3,8 δισεκ. από €3,2 δισεκ.), ενώ παράλληλα, αυξήθηκαν οι εξαγωγές στα Διάφορα Βιομηχανικά Είδη (+19,0%, στα €2,8 δισεκ.).

Τέλος, ενισχύθηκαν οι εξαγωγές Πρώτων Υλών, κατά 48,6%, στα €1,9 δισεκ., από €1,3 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα, ενώ αυξήθηκαν και οι εξαγωγές Ειδών και συναλλαγών μη ταξινομημένων κατά κατηγορίες, κατά 15,4%, από €460,1 εκατ. το 2020 στα €531,2 εκατ. ένα χρόνο μετά.

Σε ότι αφορά τις τάσεις των εξαγωγών προϊόντων ανά γεωγραφική περιοχή, αυξήθηκαν πέρυσι προς τις χώρες της Ευρωζώνης κατά 19,7%, προσεγγίζοντας τα €15,5 δισεκ., από €13,0 δισεκ. το

ίδιο χρονικό διάστημα του 2020, με αποτέλεσμα να κατευθυνθεί προς αυτές πέρυσι το 39,5% των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων. Προς την ΕΕ-27 σημειώθηκε αύξηση 20,3% ή €3,5 δισεκ., με τις εξαγωγές προς αυτή την περιφέρεια να φθάνουν τα €20,8 δισεκ., από €17,3 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης που απορροφούν το μεγαλύτερο τμήμα των ελληνικών εξαγωγών, σημειώθηκε σημαντική διεύρυνσή τους προς την Γερμανία, κατά 20,8%, από €3,2 δισεκ. σε €3,9 δισεκ., και κατόπιν, προς την Γαλλία, κατά 4,1%, από τα €1,78 δισεκ. σε €1,85 δισεκ. Σημαντική αύξηση παρουσίασαν οι εξαγωγές αγαθών προς το σημαντικότερο προορισμό, την Ιταλία, κατά 20,8%, με αποτέλεσμα να διαμορφωθούν σε €3,9 εκατ. το 2021 από €3,2 δισεκ. το 2020.

Μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς τις οποίες οι συνολικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 21,9% ή €955,1 εκατ., φθάνοντας τα €5,3 δισεκ., η Βουλγαρία εξακολούθησε να αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό προορισμό, με αύξηση των εκροών προϊόντων προς αυτή σε σχέση με το 2020 κατά 22,9% ή €251,6 εκατ. Θετικές εξελίξεις σημειώθηκαν προς δύο άλλες χώρες από τη συγκεκριμένη ομάδα οι οποίες απορροφούν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών, τη Ρουμανία και την Πολωνία, προς τις οποίες οι εξαγωγές ενισχύθηκαν κατά 22,9% ή €251,6 εκατ. (στα €1,4 δισεκ.), και κατά 26,5% ή €152,1 εκατ. (στα €725,2 εκατ.) αντίστοιχα.

Οι υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης παρουσίασαν αύξηση της ζήτησης ελληνικών εξαγωγών κατά 37,0%, από €5,0 δισεκ. πρόπερσι σε €5,3 δισεκ. το 2021. Αυτή εκδηλώθηκε πρωτίστως προς την Τουρκία, προς την οποία οι εξαγωγές διευρύνθηκαν κατά 53,9%, από €1,3 δισεκ. σε €2,0 δισεκ., και δευτερευόντως προς στο Ηνωμένο Βασίλειο, με αύξηση κατά 10,1%, με αποτέλεσμα οι εξαγωγές να αυξηθούν από τα €1,2 δισεκ. το 2020 στα €1,3 δισεκ. ένα χρόνο μετά.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές, Ιανουάριος – Δεκέμβριος (εκατ. €)*

ΠΡΟΪΟΝ	ΑΕΙΑ		%	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2021	2020	ΜΕΤΑΒΟΛΗ 21/20	2021	2020
ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	7.388,0	6.591,7	12,1%	18,8%	21,7%
Τρόφιμα και Ζώα Ζωντανά	5.764,4	5.240,4	10,0%	14,7%	17,2%
Ποτά και Καπνός	909,5	787,3	15,5%	2,3%	2,6%
Λάδια και Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης	714,0	564,0	26,6%	1,8%	1,9%
ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ	1.861,3	1.252,2	48,6%	4,7%	4,1%
Πρώτες Ύλες μη Εδώδιμες εκτός από Καύσιμα	1.861,3	1.252,2	48,6%	4,7%	4,1%
ΚΑΥΣΙΜΑ	11.253,3	6.731,6	67,2%	28,6%	22,1%
Ορυκτά. Καύσιμα. Λιπαντικά κ.λπ.	11.253,3	6.731,6	67,2%	28,6%	22,1%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	18.266,3	15.382,0	18,8%	46,5%	50,6%
Χημικά Προϊόντα και Συναφή (μ.α.κ.)	5.574,6	5.000,7	11,5%	14,2%	16,4%
Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη	6.115,1	4.817,5	26,9%	15,6%	15,8%
Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών	3.759,6	3.196,6	17,6%	9,6%	10,5%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	2.817,1	2.367,1	19,0%	7,2%	7,8%
Άλλα Είδη και Συναλλαγές μη Ταξινομημένα κατά Κατηγορίες	531,2	460,1	15,4%	1,4%	1,5%
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	39.300,0	30.417,5	29,2%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Π.Σ.Ε.-Κ.Ε.Ε.Μ

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βόρειας Αμερικής κινήθηκαν έντονα ανοδικά, κατά 35,0%, από €1,4 δισεκ. το 2020 σε €1,9 δισεκ. ένα χρόνο μετά, κυρίως λόγω της αύξησης των εξαγωγών προς

τις ΗΠΑ κατά 41,4%, από €1,1 δισεκ. το 2020 σε €1,6 δισεκ. πέρυσι, και προς τον Καναδά, κατά 18,7% ή 31,1 εκατ. Ομοίως, άνοδο παρουσίασαν οι εξαγωγές προς το Μεξικό (+1,7%).

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής σημείωσαν κατακόρυφη άνοδο, κατά 60,7%, σε €5,3 δισεκ. από €3,3 δισεκ., κυρίως λόγω της αύξησης των εξαγωγών προς την Λιβύη (+58,8%), όπου οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν το 2021 στο €1,0 δισεκ., έναντι €633,6 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα, αλλά και προς τον Λίβανο (+79,1%), όπου ενισχύθηκαν κατά €516,9 εκατ. το 2021 σε σχέση με το 2020. Επίσης, προς ένα σημαντικό εξαγωγικό προορισμό στη Βόρεια Αφρική, την Τυνησία, οι εξαγωγές διευρύνθηκαν κατά 178,0%, στα €501,8 εκατ., ενώ προς τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα αυξήθηκαν κατά 53,0%, στα €362,9 εκατ. Προς τη Σαουδική Αραβία οι εξαγωγές παρουσίασαν άνοδο κατά 105,2%, στα €613,9 εκατ.

Αυξημένη κατά 9,9% ήταν η ροή των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων προς την Ωκεανία, με την αξία τους το 2021 να διαμορφώνεται στα €242,8 εκατ. από €221,6 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα. Η άνοδος προήλθε από την παρόμοια σε κατεύθυνση τάση προς στην Αυστραλία, προς την οποία οι εξαγωγές αυξήθηκαν με ρυθμό 6,1% και διαμορφώθηκαν στα €212,7 εκατ. το προηγούμενο έτος. Ομοίως, αύξηση σημειώθηκε και προς τη Νέα Ζηλανδία (+43,2%).

Ισχυρή αύξηση, κατά 49,0%, εμφάνισαν το 2021 οι εξαγωγές προς τις αγορές των χωρών της Κεντρικής-Λατινικής Αμερικής, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €307,3 εκατ. από €207,8 εκατ. το 2020. Η αύξηση των εξαγωγών προς τις χώρες της συγκεκριμένης περιοχής οφείλεται κυρίως στην κατακόρυφη άνοδο της ζήτησης ελληνικών προϊόντων από τον Παναμά, κατά 39,8%, που διαμόρφωσε την αξία τους στα €137,1 εκατ. από €98,1 εκατ. ένα χρόνο νωρίτερα. Αύξηση σημείωσαν και οι εξαγωγές προς την Βραζιλία (+101,9% ή 35,4 εκατ.).

Πίνακας 3.9

Εξαγωγές ανά προορισμό, Ιανουάριος-Δεκέμβριος 2021 (εκατ. €)*

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ
	2021	2020	
Ε.Ε. (27)	20.834,7	17.321,0	20,3%
Ευρωζώνη	15.525,6	12.967,1	19,7%
G7	11.973,5	10.223,6	17,1%
Βόρεια Αμερική	1.942,9	1.439,0	35,0%
Χώρες BRICS	1.197,3	1.184,1	1,1%
Μ.Ανατολή & Β.Αφρική	5.297,9	3.297,0	60,7%
Ωκεανία	242,8	221,6	9,6%
Κεντρική-Λατινική Αμερική	307,3	207,8	47,9%
Ασία	2.872,9	2.211,4	29,9%
Χώρες OPEC	2.491,5	1.519,7	63,9%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία στοιχείων από το Κ.Ε.Ε.Μ.

Αύξηση της διεθνούς ζήτησης των ελληνικών αγαθών σημειώθηκε και προς τις χώρες της Ασίας, προς τις οποίες οι εξαγωγές αυξήθηκαν το 2021 κατά 29,9%, στα €2,9 δισεκ. από €2,2 δισεκ. το 2020. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην κατακόρυφη άνοδο, κατά 175,6%, προς την Νότια Κορέα, από €333,3 εκατ. 2020 σε €918,5 εκατ. το 2021, καθώς και κατά 228,2% προς την Σιγκαπούρη, από €108,3 εκατ. πρόπερσι στα €355,4 εκατ. ένα έτος μετά. Αντιθέτως, σημειώθηκε κάμψη της ζήτησης από την Κίνα (-16,7%, στα €711,7 εκατ. από €854,8 εκατ. το 2020) και την Ιαπωνία (-30,2%, στα €247,9 εκατ. από €355,2 εκατ. το 2020).

Ανακεφαλαιώνοντας, κατόπιν της αύξησής τους το προηγούμενο έτος κατά 29,2%, οι εξαγωγές προϊόντων της Ελλάδας σημείωσαν νέο διαχρονικά μέγιστο επίπεδο το 2021 κατά 29,2%. Σε αυτό συνέβαλαν χώρες από διάφορες γεωγραφικές περιφέρειες (π.χ. Νότια Κορέα, Λίβανος, ΗΠΑ, Λιβύη), όχι μόνο από την Ευρώπη (Ιταλία, Τουρκία, Γερμανία, Κύπρος). Η άνοδος των εξαγωγών επετεύχθη σε ένα κλίμα αβεβαιότητας και δυσχερειών που δημιούργησαν στις παγκόσμιες εφοδιαστικές αλυσίδες τα περιοριστικά μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19, ιδίως στο πρώτο τετράμηνο του προηγούμενου έτους. Η άνοδος προήλθε όμως και από την αυξημένη ζήτηση όλων των κατηγοριών αγαθών και κυρίως στις εξαγωγές πετρελαιοειδών (+67,2% για το 2021). Σημαντική άνοδος σημειώθηκε και στις εισαγωγές, η οποία συνεπάγεται διεύρυνση του ελλείμματος εμπορικού ισοζυγίου κατά 35,7% σε σχέση με το 2020, στα €23,3 δισεκ.

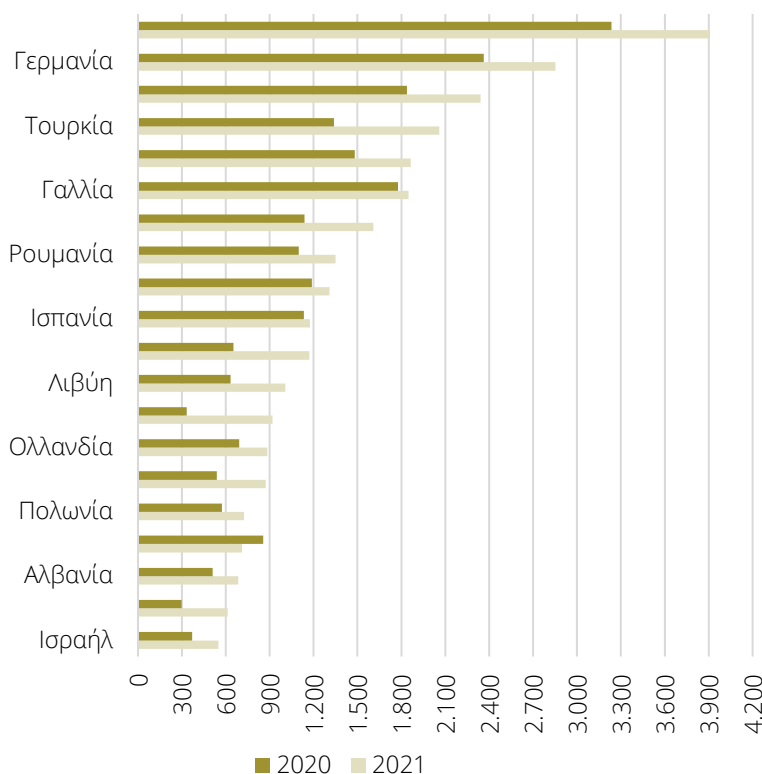
Ως προς το 2022, τη μεγαλύτερη επίδραση στις εξαγωγές και γενικότερα στο διεθνές εμπόριο αναμένεται να ασκήσει ο πόλεμος της Ρωσίας στην Ουκρανία. Δεδομένων, πρώτον, της σημασίας της Ρωσίας στο διεθνές εμπόριο ενεργειακών αγαθών, που ήδη έχει επηρεάσει έντονα ανοδικά τις τιμές τους, αλλά και της ιδιαίτερα υψηλής σημασίας τους για τις εξαγωγές της Ελλάδας, η επίδραση των αυξημένων τιμών θα εξαρτηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό από την ελαστικότητα ζήτησης των καυσίμων και της ενέργειας για θέρμανση. Ενδεικτικά, εάν τα συγκεκριμένα προϊόντα είναι ανελαστικά, τότε παρά τη μεγάλη αύξηση των τιμών τους, η ζητούμενη ποσότητα θα υποχωρήσει αναλογικά λιγότερο. Επομένως, οι εξαγωγές θα επηρεαστούν ήπια, ενδεχομένως και θετικά, από αυτή την τρέχουσα, υψηλή αύξηση. Το αντίθετο θα συμβεί στην περίπτωση που η ζήτησή τους είναι ελαστική. Βεβαίως, όσο ανεβαίνουν οι τιμές, η συμπεριφορά των καταναλωτών στις χώρες όπου γίνονται οι ελληνικές εξαγωγές πετρελαίου ενδέχεται να αλλάξει, ιδίως όταν αυτά γίνονται πολύ ακριβά, όπως στην τρέχουσα συγκυρία.

Διάγραμμα 3.12

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων, Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2021
(εκατ. €)

Μεγαλύτερη αύξηση εξαγωγών προϊόντων το 2021 σε απόλυτους όρους προς την Τουρκία (+€721,1 εκατ.). Μεγαλύτερη πτώση προς την Κίνα (-€143,1 εκατ.). Το μερίδιό της Ιταλίας στις εξαγωγές παραμένει το μεγαλύτερο.

Πηγή: Π.Σ.Ε.-Κ.Ε.Ε.Μ. Επεξεργασία: IOBE

3.4 Απασχόληση – Ανεργία

- Στο σύνολο του 2021 το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε στο 14,7% από 16,3% ένα έτος νωρίτερα, παρουσιάζοντας μείωση 1,6 ποσοστιαίων μονάδων. Η μείωση της ανεργίας προήλθε κυρίως από την αύξηση της απασχόλησης (+52,5 χιλ. άτομα), ενώ περιορίστηκε και ο οικονομικά μη ενεργός πληθυσμός (-46,6 χιλ. άτομα).
- Το μη εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε τον Φεβρουάριο του 2022 στο 13,6% από 16,7% τον Φεβρουάριο του 2021
- Μεγαλύτερη άνοδος απασχόλησης το 2021 σε Πρωτογενή τομέα (+34,0 χιλ.), Δημόσια διοίκηση (+33,4 χιλ.), Επαγγελματικές, επιστημονικές, τεχνικές δραστηριότητες (+23,1 χιλ.), Μεταποίηση (+18,9 χιλ.)
- Μεγαλύτερη μείωση απασχόλησης σε Τουρισμό (-19,2 χιλ.), Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο (-16,8 χιλ.), Εκπαίδευση (-11,8 χιλ.)
- Άνοδος του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους για έκτο συνεχόμενο έτος. Αυξήθηκε το 2021 κατά 2,1% συγκριτικά με το 2020.

Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, το ποσοστό ανεργίας στο σύνολο του 2021 περιορίστηκε κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες, κατερχόμενο στο 14,7% από το 16,3% το 2020. Σημειώνεται ότι συγκριτικά με το 2013, όπου το ποσοστό ανεργίας είχε φτάσει στο υψηλότερο επίπεδο του τουλάχιστον από το 1998 (27,5%), η ανεργία έχει σωρευτικά μειωθεί κατά 12,8 ποσοστιαίες μονάδες. Συγκριτικά με το 2020, ο αριθμός των ανέργων το 2021 περιορίστηκε κατά 77,3 χιλ. άτομα ή κατά 10,2% (στους 677,7 χιλ. από τους 755,0 χιλ.) ενώ ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε κατά 52,5 χιλ. άτομα ή κατά 1,4% (από τους 3.875,5 χιλ. στους 3.928,0 χιλ.). Συνολικά το 2021, η μείωση του αριθμού των ανέργων οφείλεται κατά 68% στην αύξηση της απασχόλησης και κατά 32% στην μείωση του εργατικού δυναμικού (από τα 4.630,5 χιλ. άτομα το 2020 στα 4.605,7 χιλ. το 2021). Επομένως, η άνοδος της απασχόλησης είναι ο κύριος παράγοντας μείωσης της ανεργίας, η οποία περιόρισε και το μη οικονομικά ενεργό πληθυσμό κατά 46,6 χιλ. άτομα ή κατά 1,0% (από τα 4.448,5 χιλ. άτομα στα 4.401,9 χιλ.). Επισημαίνεται ότι το μη εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους κατήλθε στο 13,6% παρουσιάζοντας μείωση κατά 3,1 ποσοστιαίες μονάδες συγκριτικά με το Φεβρουάριο του 2021 και κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες συγκριτικά με τον Ιανουάριο του 2022.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη της ανεργίας στην Ευρωζώνη, σε 14 χώρες παρουσιάστηκε μείωσή της και σε πέντε άνοδος. Αναλυτικότερα, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη το 2021 καταγράφηκε στην Ισπανία, όπου διαμορφώθηκε στο 14,8% από 15,5% το 2020, ενώ έπεται, εξαιρουμένης της Ελλάδας, η Ιταλία όπου το σχετικό ποσοστό διαμορφώθηκε στο 9,5%, ουσιαστικά αμετάβλητο από το 2020. Επιπλέον, μετά την Ελλάδα, η ισχυρότερη πτώση στο ποσοστό ανεργίας το 2021 παρουσιάστηκε στο Λουξεμβούργο και τη Λιθουανία. Στην πρώτη χώρα περιορίστηκε κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες (από το 6,8% στο 5,2%) και στη δεύτερη κατά 1,4 ποσοστιαίες μονάδες (στο 7,2% από το 8,6%). Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας το 2021 καταγράφηκε στις Γερμανία και Μάλτα, καθώς στην πρώτη διαμορφώθηκε στο 3,6% από 3,7% ένα έτος νωρίτερα και στη δεύτερη στο 3,6% από το 4,4%. Στην Κύπρο, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε οριακά το 2021, στο 7,5% από 7,6% το προηγούμενο έτος, ενώ η υψηλότερη άνοδος του σημειώθηκε στο Βέλγιο (+0,5 ποσοστιαίες μονάδες, από το 5,8% στο 6,3%) και στην Ιρλανδία (+0,4 ποσοστιαίες μονάδες, από το 5,9% στο 6,3%). Τέλος, στη Γαλλία – μία εκ των τριών μεγαλύτερων οικονομιών της Ευρωζώνης – το ποσοστό ανεργίας ήταν ουσιαστικά αμετάβλητο από πρόπερσι, στο 7,9%, το 8,0%. Στο σύνολο της Ευρωζώνης η ανεργία περιορίστηκε κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες το 2021 και διαμορφώθηκε στο 7,7%.

Αναφορικά με την εξέλιξη της ανεργίας με βάση το φύλο στην Ελλάδα, παρουσίασε μείωση τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες, με την πτώση να είναι ισχυρότερη στους άνδρες και το ποσοστό της να είναι υψηλότερο στις γυναίκες (κατά 7,6 ποσοστιαίες μονάδες). Αναλυτικά, στους άνδρες το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε κατά 3,2 ποσοστιαίες μονάδες και κατήλθε στο 11,4% το 2021, ενώ στις γυναίκες περιορίστηκε κατά 2,6%, στο 19,0%. Συγκριτικά με την Ευρωζώνη, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα, τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες, είναι υψηλότερο, κατά 2,9 και 10,2 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Στην Ευρωζώνη το ποσοστό ανεργίας των ανδρών κατήλθε στο 7,4% το 2021 από το 7,7% το 2020 και στις γυναίκες στο 8,1% από το 8,4%.

Σχετικά με την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας με βάση την ηλικία, είναι διαχρονικά μικρότερο καθώς η ηλικία αυξάνεται. Το 2021 η ηλικιακή κατηγορία 15-19 ετών παρουσίαζε το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας, αλλά ήταν και η μοναδική κατηγορία όπου αυτό αυξήθηκε. Συγκεκριμένα, το ποσοστό ανεργίας σε αυτή το 2021 διαμορφώθηκε στο 49,7%, αυξημένο κατά 11,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2020 (37,9%). Από την άλλη πλευρά, η ηλικιακή κατηγορία που

παρουσίασε την ισχυρότερη πτώση στο ποσοστό ανεργίας είναι τα άτομα ηλικίας 25-29 ετών, στα οποία διαμορφώθηκε στο 25,2% από 27,2% (-2,0 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάστηκε πέρυσι στα άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών, 7,9% από το 8,7% το 2020. Η χαμηλότερη μείωση του ποσοστού ανεργίας εντοπίζεται στην ηλικιακή κατηγορία 20-24 ετών, κατά 0,7 ποσοστιαίες μονάδες (από το 34,7% στο 34,0%). Τέλος, στα άτομα ηλικίας 30-44 και 45-64 ετών η ανεργία περιορίστηκε κατά 1,3 (από το 15,9% στο 16,4%) και 1,7 (από το 12,6% στο 10,9%) ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα.

Ως προς τη διάρθρωση της διάρκειας της ανεργίας, το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων στο σύνολο του 2021 περιορίστηκε κατά 3,9 ποσοστιαίες μονάδες, στο 62,6% από το 66,5% το 2020, με τον αριθμό των μακροχρόνια ανέργων να μειώνεται κατά 15,0% ή κατά 75,3 χιλ. άτομα και να διαμορφώνεται στους 426,9 χιλ. από τους 502,1 χιλ.

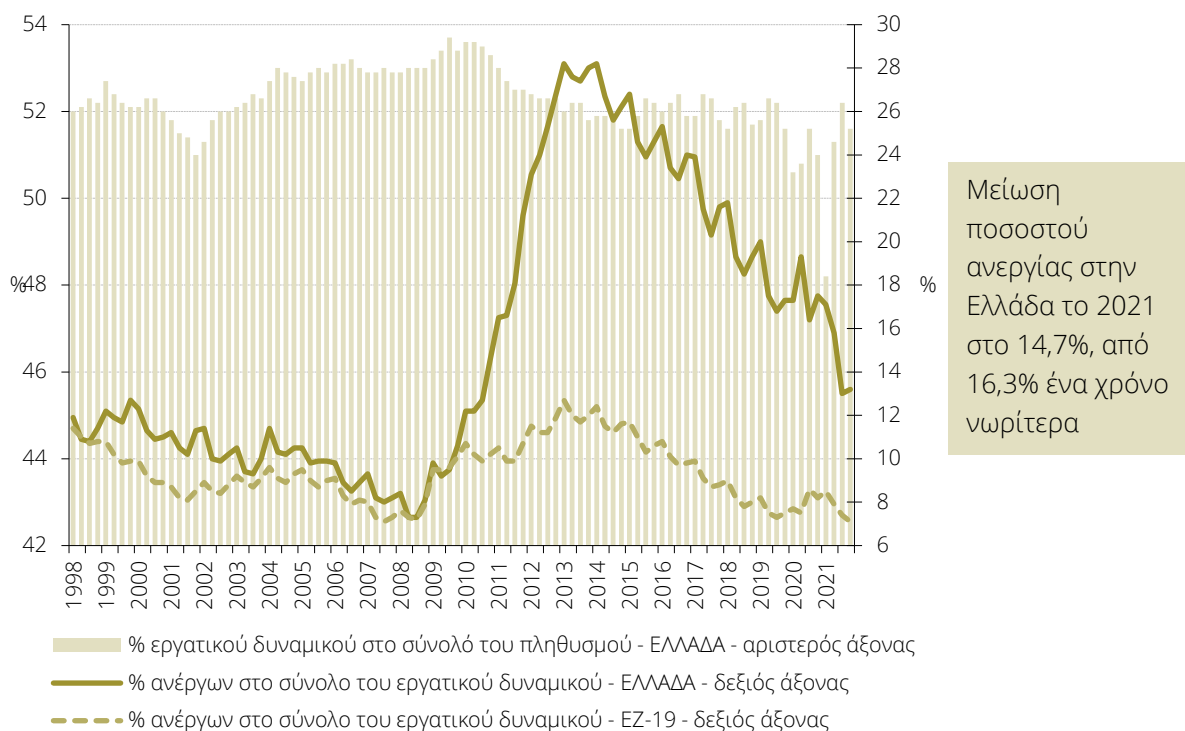
Ως προς την τάση της ανεργίας με βάση το επίπεδο εκπαίδευσης, διαχρονικά μειώνεται όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης. Το 2021, σε όλες τις κατηγορίες εκπαίδευσης εκτός από τα άτομα που παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού ή δεν πήγαν καθόλου σχολείο, το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε. Η ισχυρότερη πτώση του ποσοστού ανεργίας σημειώθηκε στα άτομα με απολυτήριο Δημοτικού, στα οποία περιορίστηκε στο 15,5%, από 18,2% το 2020 (-2,7 ποσοστιαίες μονάδες) και έπονται σε πτώση τα άτομα με πτυχίο ανώτερης τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, στα οποία το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 14,7% από 16,8%. Η ηπιότερη υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας το 2021, κατά 0,4 ποσοστιαίες μονάδες, παρουσιάστηκε στα άτομα με πτυχίο ανώτατων σχολών, στο 12,2% από το 12,6%. Στα άτομα με μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σπουδών σημειώθηκε πέρυσι το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας, 7,1% από 8,5% ένα έτος νωρίτερα (-1,4 ποσοστιαίες μονάδες). Τέλος, στα άτομα που παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού ή δεν πήγαν καθόλου σχολείο, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε οριακά, κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ ήταν και το υψηλότερο μεταξύ των κατηγοριών εκπαίδευσης (από 39,4% το 2020 στο 39,6% το 2021).

Ως προς τις τάσεις στην περιφερειακή διάσταση της ανεργίας, σε τέσσερις από τις 13 περιφέρειες της χώρας η ανεργία αυξήθηκε και στις υπόλοιπες εννέα μειώθηκε. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας το 2021 καταγράφηκε στη Δυτική Μακεδονία, όπου ανήλθε κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες, στο 19,8% από 19,6% το 2020 και έπεται το Νότιο Αιγαίο, όπου η ανεργία παρουσίασε τη μεγαλύτερη αύξηση μεταξύ των περιφερειών το 2021, με το αντίστοιχο ποσοστό να ανέρχεται στο 18,8% από το 16,8% ένα έτος νωρίτερα (+2,0 ποσοστιαίες μονάδες). Αντίθετα, το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας σημειώθηκε το 2021 στην Αττική, όπου κατήλθε στο 11,9% από 14,1% πρόπερσι. Άνοδος του ποσοστού ανεργίας, κατά 1,4 ποσοστιαίες μονάδες, καταγράφηκε το 2021 στις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Πελοποννήσου. Στην πρώτη ανήλθε από το 17,2% στο 18,6% και στη δεύτερη από το 11,3% στο 12,7%. Η ισχυρότερη πτώση του ποσοστού ανεργίας κατά το περασμένο έτος εντοπίζεται στην Δυτική Ελλάδα, όπου έφτασε τις 4,1 ποσοστιαίες μονάδες, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο 17,5% από το 21,6%. Έπεται σε μείωση, κατά 2,7 ποσοστιαίες μονάδες, το ποσοστό ανεργίας στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, όπου κατήλθε στο 13,8% από το 16,5%.

Διάγραμμα 3.13

Εξέλιξη ποσοστού εργατικού δυναμικού στον πληθυσμό και ποσοστού ανέργων στο εργατικό δυναμικό

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ – Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Σχετικά με την εξέλιξη της απασχόλησης με βάση τη θέση στο επάγγελμα, η ισχυρότερη άνοδος της το 2021 παρουσιάστηκε στην πολυπληθέστερη κατηγορία απασχολουμένων, τους μισθωτούς, όπου ανήλθε κατά 37,0 χιλ. άτομα ή κατά 1,4%, φτάνοντας τα 2.677,9 χιλ. Και στις άλλες δύο κατηγορίες παρουσιάστηκε άνοδος της απασχόλησης. Στους αυτοαπασχολούμενους η άνοδος έφτασε τα 12,9 χιλ. άτομα ή 1,2% (από τους 1.118,0 χιλ. στους 1.130,9 χιλ.), ενώ στους βοηθούς στην οικογενειακή επιχείρηση ο αριθμός των απασχολουμένων αυξήθηκε στους 119,2 χιλ. από 116,6 χιλ. (+2,3%).

Ως προς την εξέλιξη της απασχόλησης με βάση το επάγγελμα, σε όλες τα επαγγέλματα, εκτός από τα μέλη βουλευόμενων σωμάτων, τους τεχνολόγους-τεχνικούς βοηθούς και τους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών-πωλητές σε καταστήματα, αυξήθηκε πέρυσι. Σε απόλυτους αριθμούς, η ισχυρότερη άνοδος της απασχόλησης πέρυσι εντοπίζεται στα Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα και στους Ειδικευμένους γεωργούς, κτηνοτρόφους, δασοκόμους και αλιείς. Στην πρώτη κατηγορία η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 43,0 χιλ. άτομα ή κατά 5,5%, φθάνοντας τα 824,2 χιλ., και στη δεύτερη κατά 39,2 χιλ. άτομα ή κατά 10,4%, στα 414,6 χιλ. Στον αντίποδα, η ισχυρότερη μείωση στην απασχόληση σημειώθηκε στους απασχολούμενους στην παροχή υπηρεσιών-πωλητές σε καταστήματα και στους τεχνολόγους-τεχνικούς βοηθούς. Στο πρώτο επάγγελμα ο αριθμός των απασχολουμένων μειώθηκε στους 868,5 χιλ. από 906,3 χιλ. (-4,2%) και στο δεύτερο στους 309,1 χιλ. από 330,7 χιλ. (-6,5%).

Με βάση το καθεστώς απασχόλησης, ο αριθμός των απασχολούμενων με καθεστώς πλήρους απασχόλησης ενισχύθηκε το 2021 κατά 1,8% ή κατά 62,5 χιλ. άτομα συγκριτικά με το 2020, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στους 3.598,8 χιλ. Αντίθετα, ο αριθμός των απασχολούμενων με καθεστώς μερικής απασχόλησης περιορίστηκε κατά 10,2 χιλ. άτομα ή κατά 3,1%, στους 334,4 χιλ. Σημειώνεται, ότι το ποσοστό των ανδρών που εργάζονται με καθεστώς πλήρους απασχόλησης (94,8% το 2021, από 94,4% πρόπερσι) είναι υψηλότερο από αυτό των γυναικών (87,5% το 2021 και 87,2% το 2021).

Σε ότι αφορά την τάση της απασχόλησης σε επίπεδο βασικών τομέων κατά, στους Πρωτογενή και Δευτερογενή παρουσιάζεται άνοδος της απασχόλησης το 2021 συγκριτικά με το 2020 και στον Τριτογενή οριακή μείωση. Συγκεκριμένα, στον Πρωτογενή τομέα η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 34,0 χιλ. άτομα ή κατά 8,3%, φθάνοντας του 446,0 χιλ. απασχολούμενους, και στο Δευτερογενή τομέα κατά 18,6 χιλ. ή κατά 3,2%, στους 600,1 χιλ. Αντίθετα, στον πολυπληθέστερο τομέα της ελληνικής οικονομίας, τον Τριτογενή, η απασχόληση περιορίστηκε οριακά κατά το προηγούμενο έτος, στους 2.880,9 χιλ. απασχολούμενους (-1,2 χιλ. ή -0,04%).

Σε επίπεδο κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, σημειώθηκε σε 10 το 2021 άνοδος της απασχόλησης και σε 11 πτώση. Η ισχυρότερη άνοδος σε απόλυτους αριθμούς έλαβε χώρα στον Πρωτογενή τομέα, όπου η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 34,0 χιλ. άτομα, όπως προαναφέρθηκε. Έπεται με παρόμοια απόλυτη αύξηση η Δημόσια διοίκηση (+33,4 χιλ. απασχολούμενοι), με αποτέλεσμα η απασχόληση να διαμορφωθεί πέρυσι στα 383,9 χιλ. άτομα. Παράλληλα, ενισχύθηκε σημαντικά η απασχόληση, τόσο στις Επαγγελματικές-Επιστημονικές-Τεχνικές δραστηριότητες, όσο και στη Μεταποίηση. Στον πρώτο κλάδο οι απασχολούμενοι ανήλθαν το 2021 στους 252,6 χιλ. από τους 229,5 χιλ. (+10,1%) και στο δεύτερο στους 390,0 χιλ. από τους 371,1 χιλ. (+5,1%). Στις δραστηριότητες Ανθρώπινης υγείας-Κοινωνικής μέριμνας η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 14,1 χιλ. άτομα, και διαμορφώθηκε στους 283,0 χιλ. απασχολούμενους (+5,2%). Στον αντίποδα, η ισχυρότερη πτώση στην απασχόληση κατά το περασμένο έτος εντοπίζεται στις Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης, κατά 19,2 χιλ. άτομα ή 5,6% (στους 324,5 χιλ. απασχολούμενους) και στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο, κατά 16,8 χιλ. άτομα ή 2,4% (στους 696,9 χιλ.). Τέλος, στην Εκπαίδευση και στις Χρηματοπιστωτικές-Ασφαλιστικές δραστηριότητες η απασχόληση περιορίστηκε μεταξύ 2020 και 2021 κατά 11,8 χιλ. (στους 312,1 χιλ. απασχολούμενους) και κατά 9,0 χιλ. (στους 75,6 χιλ.), αντίστοιχα.

Συμπερασματικά, από τα στοιχεία απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο, προκύπτει ότι η άνοδος της το 2021 συγκριτικά με το 2020 προήλθε κυρίως από την άνοδό της στους εξής κλάδους:

- Πρωτογενής τομέας (+34,0 χιλ. απασχολούμενοι),
- Δημόσια διοίκηση (+33,4 χιλ. απασχολούμενοι),
- Επαγγελματικές, επιστημονικές, τεχνικές δραστηριότητες (+23,1 απασχολούμενοι),
- Μεταποίηση (+18,9 χιλ. απασχολούμενοι), σε συνάφεια με την άνοδο του εποχικά διορθωμένου δείκτη βιομηχανικής παραγωγής κατά 9,8% και του δείκτη κύκλου εργασιών στη βιομηχανία κατά 25,8%,
- Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (+14,1 χιλ. απασχολούμενοι),

παρά την πτώση της απασχόλησης στους ακόλουθους κλάδους:

- Τουρισμός (-19,2 χιλ. απασχολούμενοι), σε αντίθεση με τον υπερδιπλασιασμό των διεθνών τουριστικών αφίξεων στα κυριότερα αεροδρόμια της χώρας το 2021 συγκριτικά

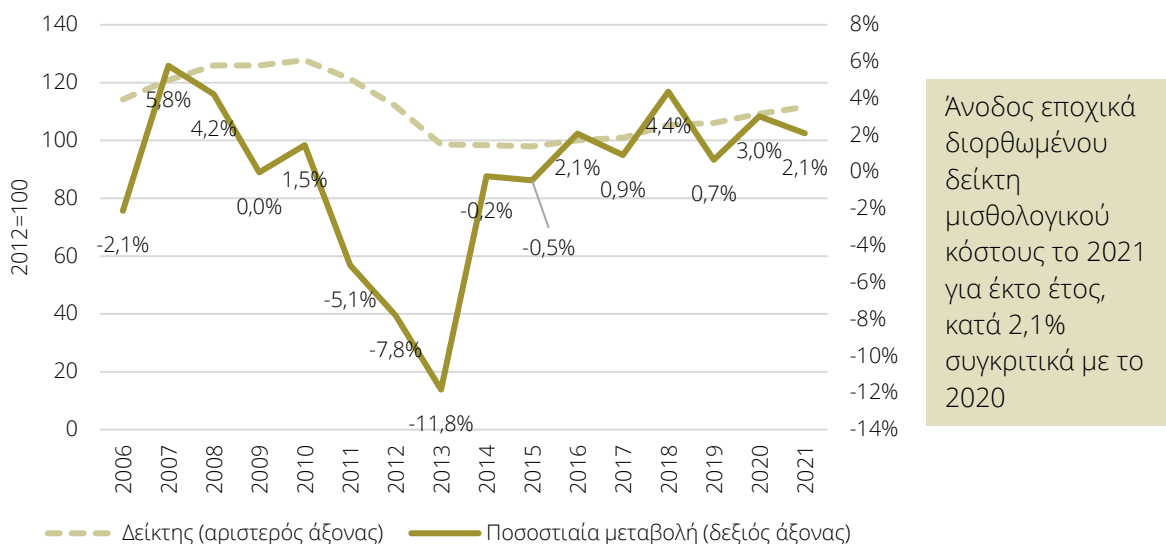
με το 2020 από τα 5,91 εκατ. στα 12,64 εκατ., (+6,73 εκατ. ή +113%), τον υπερδιπλασιασμό των τουριστικών εισπράξεων από τα €1,08 δισεκ. στα €2,63 δισεκ. (+€1,55 δισεκ. ή +144%) και την άνοδο του δείκτη κύκλου εργασιών στον τουρισμό κατά 82%. Μάλλον η μείωση οφείλεται στη διατήρηση πολλών θέσεων εργασίας στον κλάδο το 2020 μέσω της υπαγωγής τους σε καθεστώς αναστολής, στο πλαίσιο των παρεμβάσεων στήριξης έναντι της πανδημίας του COVID-19.

- Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο (-16,8 χιλ. απασχολούμενοι), σε αντίθεση με την άνοδο πέρυσι του εποχικά διορθωμένου δείκτη όγκου στο Λιανικό εμπόριο (+10,4%) και του εποχικά διορθωμένου κύκλου εργασιών στο Χονδρικό εμπόριο (+19,1%), επίσης μάλλον λόγω διατήρησης πολλών θέσεων εργασίας στον κλάδο το 2020 μέσω της υπαγωγής τους σε καθεστώς αναστολής, στο πλαίσιο των παρεμβάσεων στήριξης έναντι της πανδημίας του COVID-19.
- Εκπαίδευση (-11,8 χιλ. απασχολούμενοι).

Ως προς την τάση του εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους για το σύνολο της ελληνικής οικονομίας, παρουσίασε άνοδο για έκτο συνεχόμενο έτος πέρυσι κα διαμορφώθηκε στις 111,5 μονάδες (+2,1%).

Διάγραμμα 3.14

Εξέλιξη εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους και ποσοστιαίας μεταβολής αυτού

Άνοδος εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους το 2021 για έκτο έτος, κατά 2,1% συγκριτικά με το 2020

Πίνακας 3.10

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Ποσοστό (%) του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
2015	9.246,6	52,0	3.610,7	75,1	1.197,0	24,9
2016	9.212,8	52,1	3.673,6	76,5	1.130,9	23,5
2017	9.176,9	52,1	3.752,7	78,6	1.027,1	21,5
2018	9.140,2	51,9	3.828,0	80,7	915,0	19,3
2019	9.103,5	52,0	3.911,0	82,7	818,9	17,3
α' τρίμ. 2020	9.083,8	50,6	3.852,6	83,8	745,1	16,2
β' τρίμ. 2020	9.080,5	50,8	3.844,0	83,3	768,3	16,7
γ' τρίμ. 2020	9.077,3	51,6	3.926,8	83,8	756,4	16,2
δ' τρίμ. 2020	9.074,2	51,0	3.878,5	83,8	750,1	16,2
2020	9.079,0	51,0	3.878,5	83,7	755,0	16,3
α' τρίμ. 2021	9.070,8	48,2	3.625,1	82,9	745,4	17,1
β' τρίμ. 2021	9.067,1	51,3	3.915,3	84,2	732,5	15,8
γ' τρίμ. 2021	9.063,5	52,2	4.118,3	87,0	615,4	13,0
δ' τρίμ. 2021	9.060,0	51,6	4.053,3	86,8	617,4	13,2
2021	9.065,4	50,8	3.928,0	85,2	677,7	14,7

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Το τελευταίο τρίμηνο του 2021 και το πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους χαρακτηρίστηκαν από σημαντική αύξηση του πληθωρισμού παγκοσμίως, η οποία προήλθε από την έντονη άνοδο του κόστους ενέργειας, κυρίως λόγω της σημαντικής ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας, σε συνδυασμό με τα περιορισμένα αποθέματα και την παραγωγή πετρελαίου. Το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία τον προηγούμενο Φεβρουάριο επίδρασε περαιτέρω αρνητικά στον πληθωρισμό, πρωτίστως με δύο τρόπους. Πρώτον, λόγω της απόφασης χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ορισμένων άλλων ανεπτυγμένων οικονομιών (ΗΠΑ, Καναδάς, Ηνωμένο Βασίλειο), είτε για διακοπή, είτε για περιορισμό, των εισαγωγών ενεργειακών προϊόντων από τη Ρωσία, με πιθανή πρόθεση για οριστική απεξάρτηση από τη συγκεκριμένη πηγή προμήθειάς τους στα επόμενα χρόνια. Αυτή η εξέλιξη επενεργεί ευρύτερα αρνητικά στη ζήτηση ενεργειακών προϊόντων από τη Ρωσία, από μεγάλες επιχειρήσεις των οποίων αποτελούσε προμηθευτή. Δεύτερον, λόγω του κομβικού ρόλου της Ρωσίας και της Ουκρανίας στην παραγωγή ορισμένων βασικών εμπορευμάτων και πρώτων υλών παγκοσμίως, όπως το σιτάρι, το καλαμπόκι, ο χαλκός και το νικέλιο.

Λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις στις τιμές της ενέργειας από πέρυσι, η κυβέρνηση εγχωρίως προχώρησε τον περασμένο Νοέμβριο σε αναδρομική επιδότηση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας για την περίοδο Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου. Η επιδότηση επεκτάθηκε από τον Ιανουάριο στην κατανάλωση του φυσικού αερίου. Από τον Απρίλιο, το ύψος της επιδότησης αυξήθηκε σημαντικά, ενώ χορηγήθηκε έκτακτη επιδότηση ρεύματος ειδικά στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Επιπρόσθετα, καθιερώθηκε επιδότηση κατανάλωσης καυσίμων για φυσικά πρόσωπα και για το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου. Τα παραπάνω μέτρα μετριάζουν τις επιπτώσεις των ιδιαίτερα αυξημένων τιμών των ενεργειακών προϊόντων στο εισόδημα των νοικοκυριών και τη ρευστότητα

των επιχειρήσεων αντίστοιχα και ακολούθως στην κατανάλωσή τους. Ενισχυτικά στο εισόδημα θα επενεργήσουν και οι μεταβιβάσεις σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (χαμηλοσυνταξιούχοι, ΑΜΕΑ, δικαιούχοι ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος κ.ά.) που αποφασίστηκαν στο τέλος Μαρτίου. Ο συνολικός προϋπολογισμός των παρεμβάσεων για την ενέργεια που έχουν ανακοινωθεί στο αρχικό τετράμηνο φέτος φτάνει τα €1,9 δισεκ. Η πλειονότητα αυτών αναμένεται να συνεχιστεί για όσο καιρό το ενεργειακό κόστος παραμένει σε υψηλό επίπεδο, κάτι που θα εξαρτηθεί πρωτίστως από τη διάρκεια του πολέμου στην Ουκρανία, για τους λόγους που αναλύθηκαν παραπάνω. Στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών προβλέψεων του IOBE, ο πόλεμος αναμένεται να συνεχιστεί πέρα από το τέλος της άνοιξης-αρχή καλοκαιριού, με ισχυρές, πιθανότατα μεγαλύτερες από τις τρέχουσες επιδράσεις στο ενεργειακό κόστος. Το εναλλακτικό σενάριο είναι περισσότερο αισιόδοξο, καθώς σε αυτό ο πόλεμος θα λήξει εντός του επόμενου διμήνου.

Σε ότι αφορά τις εξελίξεις στο υγειονομικό ζήτημα, μετά τον Ιανουάριο ξεκίνησε η σταδιακή αποκλιμάκωση του τέταρτου κύματος της πανδημίας, από την πλέον μεταδοτική αλλά λιγότερο επικίνδυνη για την ανθρώπινη υγεία μετάλλαξη του SARS-CoV-2 («Όμικρον»), με περιορισμό των διασωληνώσεων και των θανάτων, παρότι τα κρούσματα παρουσίασαν αύξηση από το τέλος του Φεβρουαρίου, όταν άρχισε η σταδιακή άρση των αυξημένων μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας του περασμένου Ιανουαρίου. Σε αντίθεση με προηγούμενες εξάρσεις, το πεδίο εφαρμογής τους ήταν μικρό, στους κλάδους Εστίασης-Ψυχαγωγίας, ενώ δεν περιλάμβανε την αναστολή λειτουργίας των επιχειρήσεων. Επομένως, δεν προκλήθηκαν διαταραχές στη λειτουργία των επιχειρήσεων αυτού και άλλων κλάδων (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός, Μεταφορές) και ευρύτερα στη λειτουργία της οικονομίας, όπως από το lockdown πριν ένα χρόνο. Έως το τέλος του Μαρτίου, σχεδόν το σύνολο των υγειονομικών μέτρων που αφορούσαν στην «Όμικρον» είχαν αρθεί, ενώ σύμφωνα με πρόσφατες ανακοινώσεις της κυβέρνησης, από την 1^η Μαΐου έως την 31^η Αυγούστου θα αρθεί η υποχρέωση επίδειξης των πιστοποιητικών εμβολιασμού και νόσησης για την πρόσβαση σε όλους τους κλειστούς και ανοιχτούς χώρους και θα επανέλθει το ποσοστό πληρότητας όλων των χώρων (εστίασης, διασκέδασης, εμπορικών καταστημάτων) στο 100%. Παράλληλα, η πρόσβαση των ανεμβολίαστων εργαζομένων στους χώρους εργασίας θα γίνεται με τη διενέργεια ενός rapid test την εβδομάδα. Κατόπιν, αυτών των εξελίξεων, δεν αναμένεται να επανέλθουν γενικευμένα περιοριστικά μέτρα σε αμφότερα τα σενάρια μακροοικονομικών εξελίξεων. Συνολικά οι παραπάνω εξελίξεις, σχετικά με το ενεργειακό κόστος και την πανδημία, θα αποτρέψουν την υποχώρηση της καταναλωτικής ζήτησης, συντηρώντας την απασχόληση στους κλάδους στους οποίους πραγματοποιείται (Λιανικό Εμπόριο, Τουρισμός, Ψυχαγωγία-Διασκέδαση, Μεταφορές).

Ένας άλλος παράγοντας που θα επηρεάσει το διαθέσιμο εισόδημα και την καταναλωτική ζήτηση, είναι η αναμενόμενη από την 1^η Μαΐου σημαντική αύξηση του κατώτατου μισθού, μεταξύ 6-8%, βάσει πρόσφατων σχετικών δηλώσεων από την κυβέρνηση. Ως αποτέλεσμα της συγκεκριμένης αύξησης ο κατώτατος μισθός αναμένεται να ανέλθει σε επίπεδο λίγο υψηλότερο των €700. Από την άλλη πλευρά, η συγκεκριμένη αύξηση θα επηρεάσει κυρίως επιχειρήσεις σε κλάδους στους οποίους ένα μεγάλο τμήμα των εργαζομένων αμείβεται με τον κατώτατο μισθό, π.χ. λόγω υψηλής αναλογίας ανειδίκευτης εργασίας. Συνεπάγεται ότι οι επιχειρηματίες σε αυτούς τους κλάδους θα πρέπει να ανταπεξέλθουν τόσο στην τρέχουσα ισχυρή άνοδο του ενεργειακού κόστους, όσο και στην αύξηση του μισθολογικού κόστους. Σε περιπτώσεις που αυτές οι πιέσεις θα είναι ισχυρές, τότε έστω προσωρινά, όσο διαρκεί η ενεργειακή κρίση, ενδεχομένως να προτιμηθούν καθεστώτα απασχόλησης εκτός της πλήρους, π.χ. μερική απασχόληση, ενώ είναι πιθανές και οι απολύσεις. Σχετικά με τη σημασία του κατώτατου μισθού, στο τέλος της παρούσας ενότητας, παρουσιάζονται σε

πλαίσιο περιγραφικά στοιχεία αμοιβών μισθωτής απασχόλησης εγχωρίως την περίοδο 2016-2021 (πλαίσιο 3.3).

Σε ότι αφορά τις αναμενόμενες εξελίξεις στον τομέα του Τουρισμού, η διεθνής κίνηση στα μεγαλύτερα αεροδρόμια τον Μάρτιο, πρώτο μήνα του πολέμου, παρέμενε ισχυρή, με την υποχώρησή της έναντι του 2019 στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών να βρίσκεται στα επίπεδα του περασμένου Νοεμβρίου, πριν την έξαρση της «Όμικρον» ($\approx -30\%$). Προηγουμένως, οι προκρατήσεις για το προσεχές καλοκαίρι βρίσκονταν σε υψηλά επίπεδα. Ωστόσο, ο πόλεμος στην Ουκρανία, καθώς και η εξέλιξή του, θα έχουν αντίκτυπο στην τουριστική κίνηση, μέσω της ανάσχεσης της ανάκαμψης στην ΕΕ, από την οποία προέρχεται η πλειοψηφία των τουριστών, αλλά και παγκοσμίως. Σε αμφότερα τα μακροοικονομικά σενάρια προβλέψεων του IOBE για το 2022 προβλέπεται σημαντική διεύρυνση των εσόδων από τον τουρισμό, ηπιότερη ωστόσο σε σύγκριση με πριν τον πόλεμο. Συγκεκριμένα, στο βασικό σενάριο, η συνέχιση του πολέμου για μεγάλο χρονικό διάστημα θα διαμορφώσει τα έσοδα από τουριστικές υπηρεσίες στην περιοχή του 70-75% του 2019, €2,2-3,1 δισεκ. υψηλότερα συγκριτικά με το 2021. Σε περίπτωση νωρίτερης λήξης του, όπως προβλέπεται στο εναλλακτικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων, τα έσοδα από τουριστικές υπηρεσίες θα διαμορφωθούν στο 80-85% του 2019 (+€3,9-€4,7 δισεκ. έναντι 2021). Σε κάθε περίπτωση, ο τομέας του Τουρισμού θα συμβάλει φέτος στη μείωση της ανεργίας.

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE, τονωτικά στην εγχώρια απασχόληση το 2022 θα επενεργήσει ο δημόσιος τομέας, καταρχάς μέσω των προγραμματισμένων προσλήψεων στο δημόσιο τομέα, οι οποίες βάσει του Προϋπολογισμού του 2022, φτάνουν τις 20,6 χιλ. Τόνωση θα επέλθει για άλλο ένα έτος από τα προγράμματα προσωρινής απασχόλησης του ΟΑΕΔ. Σχετικά με αυτά, εντός του Απριλίου αναμένονται τα προσωρινά αποτελέσματα για τους ωφελούμενους του νέου προγράμματος κοινωφελούς εργασίας που αφορά σε 25.000 θέσεις εργασίας σε δήμους, περιφέρειες και λοιπούς δημόσιους φορείς. Προσφάτως, παρατάθηκαν για ένα ακόμα έτος οι συμβάσεις των εργαζομένων μέσω του ειδικού προγράμματος απασχόλησης 4.000 μακροχρόνια ανέργων στη δημόσια υγεία.

Η αύξηση των επενδύσεων, στον Τουρισμό και σε εξαγωγικούς κλάδους της βιομηχανίας, αλλά κυρίως αξιοποιώντας τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης, καθώς και από την εκκίνηση επενδύσεων σε σημαντικές αποκρατικοποιήσεις, όπως στο Ελληνικό, θα τονώσει σημαντικά τη δημιουργία θέσεων εργασίας το ερχόμενο έτος, μεταξύ άλλων κλάδων, στις Κατασκευές.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω επιδράσεις στην αγορά εργασίας, το 2022, στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών προβλέψεων το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 13,5%, ενώ στο εναλλακτικό σενάριο στην περιοχή του 12,8-13,0%.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία Ερευνών Συγκυρίας του IOBE, κατά το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου του 2022 σε σχέση με το δ' τρίμηνο του προηγούμενου έτους, καταγράφεται ήπια επιδείνωση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης σε όλους τους τομείς πλην των Κατασκευών, ενώ στο Λιανικό εμπόριο οι προβλέψεις υποχώρησαν εντονότερα. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2021, σημειώθηκε σημαντική ενίσχυση στις Κατασκευές και στη Βιομηχανία, ενώ ηπιότερη ήταν η βελτίωση στις Υπηρεσίες και στο Λιανικό εμπόριο. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το μέσο ισοζύγιο του προηγούμενου τριμήνου από τις +11 μονάδες κατά το δ' τρίμηνο του 2021, παρέμεινε αμετάβλητο. Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση, ο μέσος τριμηνιαίος δείκτης είναι υψηλότερος κατά 14 μονάδες περίπου. Το εξεταζόμενο τρίμηνο, το ποσοστό των βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει πτώση της απασχόλησής του το

προσεχές χρονικό διάστημα ενισχύεται οριακά στο 9%, από 8% το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ παράλληλα βελτιώνεται στο 20% (από 19%) το ποσοστό εκείνων που αναμένουν αύξηση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Ωστόσο, η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (71%) προβλέπει σταθερότητα σε όρους απασχόλησης.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις υποδηλώνουν μικρή ενίσχυση στο ισοζύγιο της απασχόλησης του τομέα, το οποίο βελτιώθηκε ήπια και από τις +23 μονάδες διαμορφώθηκε στις +25 μονάδες, σε πολύ υψηλότερο επίπεδο ωστόσο σε σύγκριση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2021 (+25 μονάδες). Στο εξεταζόμενο τρίμηνο, το 13% (από 19%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας, ενώ υποχωρεί στο 39% (από 42%) το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Σε επίπεδο επιμέρους κλάδων, η μικρή βελτίωση του σχετικού δείκτη στα Δημόσια έργα (+38 από +34 μον.) ενισχύεται με την ήπια βελτίωση του δείκτη στις Ιδιωτικές Κατασκευές (+7 από +5 μον.).

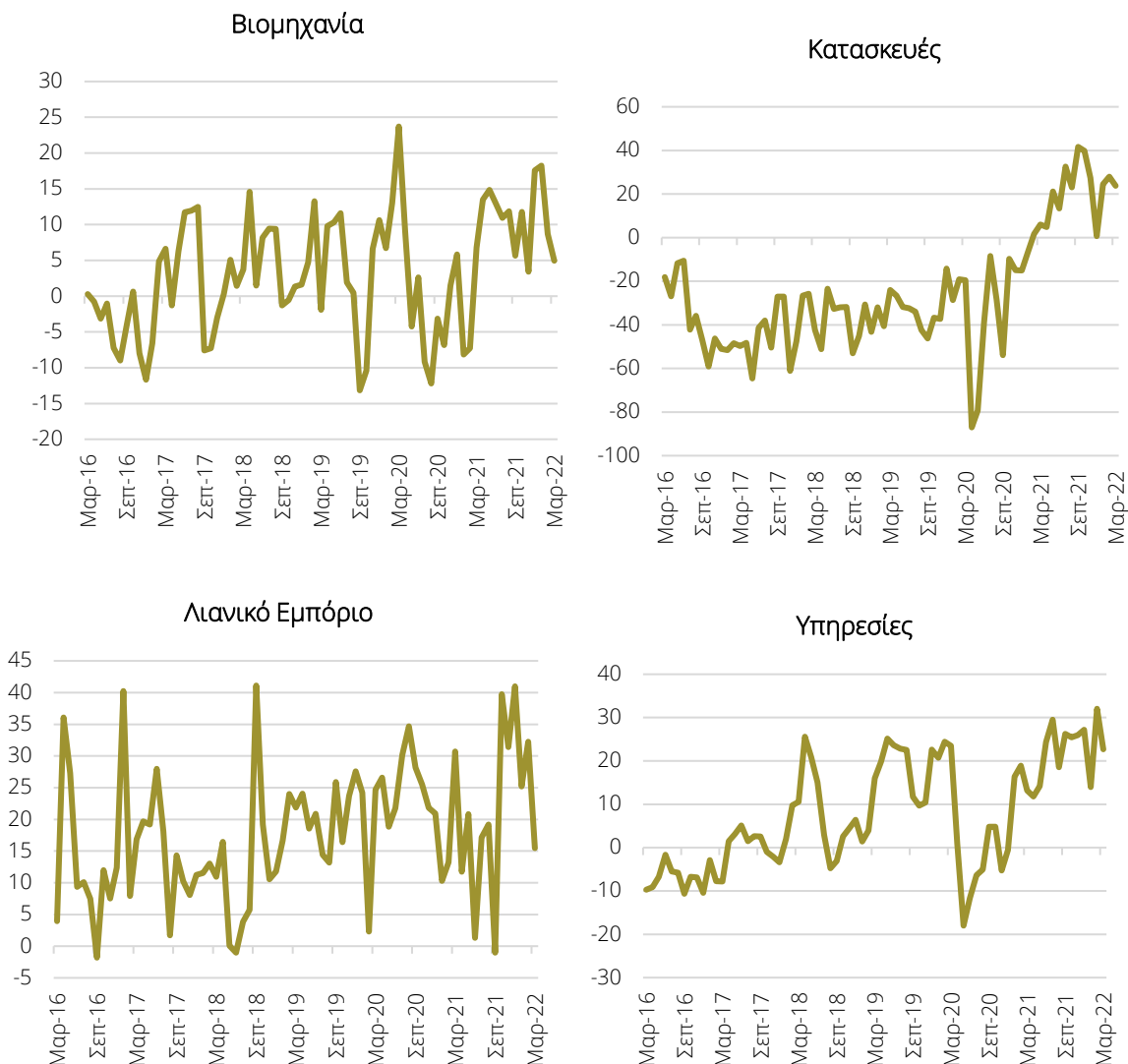
Ο δείκτης των προβλέψεων για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο εξασθένησε σημαντικά κατά το α' τρίμηνο του τρέχοντος έτους σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, στις +24 μονάδες (από +37), επίδοση ήπια υψηλότερη σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή (+6 μονάδες). Μόλις το 4% των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ το 29% (από 39%) προβλέπει άνοδο της απασχόλησης, με όσους αναμένουν σταθερότητα να κινούνται στο 67% (από 59%) του συνόλου. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους σημειώνεται σημαντική μείωση του σχετικού ισοζυγίου στον κλάδο των Τροφίμων - Ποτών και στα Υφάσματα- Ένδυση -Υπόδηση Πολυκαταστήματα, ενώ ηπιότερη είναι η εξασθένηση στους λοιπούς κλάδους.

Στις Υπηρεσίες οι σχετικές προβλέψεις το εξεταζόμενο τρίμηνο υποδηλώνουν ήπια εξασθένηση σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, και ελαφρώς μεγαλύτερη σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό χρονικό διάστημα. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο του α' τριμήνου 2022, εξασθένησε κατά 3 μονάδες στις +23 μονάδες το εξεταζόμενο τρίμηνο, ενώ σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2020 βελτιώθηκε κατά 7 μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 6% (από 9% το προηγούμενο τρίμηνο) αναμένει μείωση της απασχόλησης, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν αύξηση να διαμορφώνεται στο 29% (από 35% στο προηγούμενο τρίμηνο). Σε κλαδικό επίπεδο, η τάση είναι έντονα ανοδική στον κλάδο των Χερσαίων μεταφορών και ηπιότερη στα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια, πτωτική στον κλάδο Ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών και στις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες, ενώ αμετάβλητες είναι οι προσδοκίες στην Πληροφορική.

Διάγραμμα 3.15

Προβλέψεις για την απασχόληση (ισοζύγιο απαντήσεων διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

Κατά το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου 2022, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, καταγράφηκε βελτίωση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης σε όλους τους κλάδους πλην των Κατασκευών, ενώ στο Λιανικό οι προβλέψεις ενισχύθηκαν σημαντικά. Κατά το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου 2022, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, καταγράφεται ήπια επιδείνωση ως προς τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης σε όλους τους τομείς πλην των Κατασκευών, ενώ στο Λιανικό εμπόριο οι προβλέψεις υποχώρησαν εντονότερα.

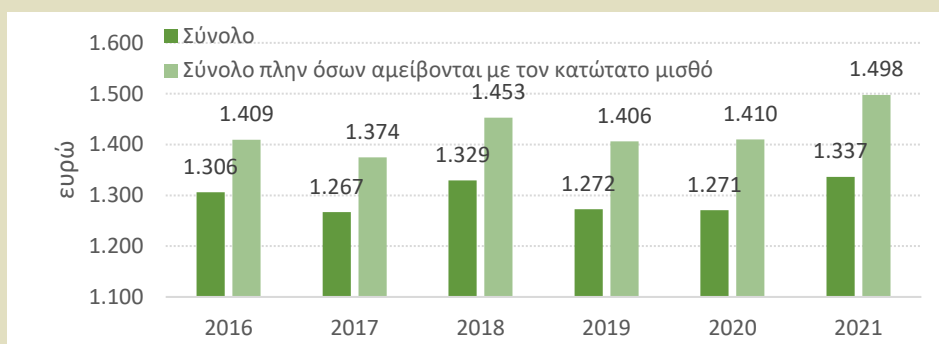
Πλαίσιο 3.3 Περιγραφικά στοιχεία αμοιβών μισθωτής απασχόλησης στην Ελλάδα 2016-2021

Οι τάσεις στις εργασιακές αμοιβές αποτελούν κλειδί για την ισορροπία στην επίσημη αγορά εργασίας. Μεταξύ των πολλών επιδράσεων που ασκούν, επηρεάζουν άμεσα το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, αλληλεπιδρούν με την παραγωγικότητα των εργαζομένων, συνδιαμορφώνουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, ενώ έμμεσα καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τα έσοδα και την ευρωστία του ασφαλιστικού συστήματος. Εν όψει και των κυβερνητικών αποφάσεων οι οποίες θα τεθούν σε εφαρμογή από 01/05/2022 για το επίπεδο του κατώτατου μισθού, παρουσιάζονται στο παρόν πλαίσιο βασικές τάσεις των αμοιβών εξαρτημένης εργασίας στην Ελλάδα την περίοδο 2016-2021. Για αυτόν τον σκοπό αυτό, αξιοποιούνται στοιχεία από την ετήσια ηλεκτρονική καταχώρηση στο πληροφοριακό σύστημα ΕΡΓΑΝΗ του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, των καταστάσεων προσωπικού για το σύνολο των εργαζομένων στη χώρα με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου. Η ηλεκτρονική απογραφή του συνόλου του μισθωτών στο πληροφοριακό σύστημα ΕΡΓΑΝΗ γίνεται μία φορά ανά έτος, συνήθως στο τέταρτο τρίμηνο.

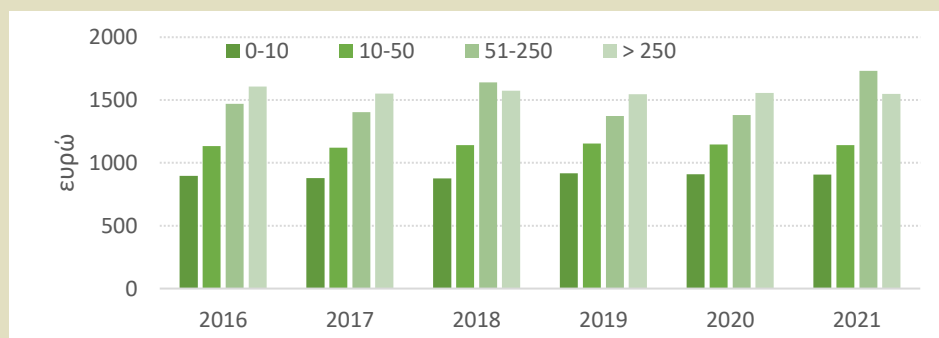
Η εξεταζόμενη περίοδος παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον, καθώς περιλαμβάνει τα τελευταία έτη της κρίσης χρέους, αλλά και την διετή περίοδο της κρίσης λόγω της πανδημίας. Επιπρόσθετα, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, έχουν εφαρμοστεί μέτρα πολιτικής με άμεση επίδραση στην αγορά εργασίας και το επίπεδο των αμοιβών, όπως δύο αυξήσεις στον κατώτατο μισθό (Φεβρουάριος 2019, Ιανουάριος 2022) και δύο μειώσεις των υποχρεωτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης (Ιούνιος 2020, Ιανουάριος 2021).

Διάγραμμα 3.16 Μέσος ακαθάριστος μισθός εξαρτημένης εργασίας στην Ελλάδα, 2016-2021

A. Για το σύνολο των πλήρως απασχολούμενων

B. Ανά μέγεθος επιχείρησης, με βάση τον αριθμό των απασχολούμενων

Πηγές: Υπουργείο Εργασίας, Πληροφοριακό Σύστημα ΕΡΓΑΝΗ ετήσιες εκθέσεις καταστάσεων προσωπικού, Επεξεργασία στοιχείων IOBE.

Ο μέσος μεικτός μισθός για το σύνολο των πλήρως απασχολούμενων κατέγραψε σημαντική αύξηση το 2021, κατά 5,2%, αγγίζοντας τα €1.337 για όσους αμείβονται πάνω από τον κατώτατο μισθό (Διάγραμμα 3.20Α). Ακολουθώντας, ο λόγος κατώτατου προς μέσο μισθό για το σύνολο των πλήρως απασχολούμενων, στο σύνολο των επιχειρήσεων, σημείωσε κάμψη το 2021, στο 51% συνυπολογίζοντας τις τριετίες και στο 49% χωρίς να υπολογίζονται οι τριετίες. Παρά τη μείωση, το εν λόγω ποσοστό αναδεικνύει τον υψηλό βαθμό συμπίεσης των μισθών στο σύνολο της μισθωτής πλήρους απασχόλησης στη χώρα. Επιπλέον, ο μέσος μισθός παρουσιάζει έντονη διακύμανση ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, ενώ η αύξηση που καταγράφηκε το 2021 οφείλεται κυρίως σε αύξηση του μέσου μισθού σε μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις. Το ύψος του μέσου μεικτού μισθού το 2021 κυμάνθηκε από μόλις €907 στις μικρές επιχειρήσεις έως 10 ατόμων σε έως €1.732 στις επιχειρήσεις με 50-250 απασχολούμενους.

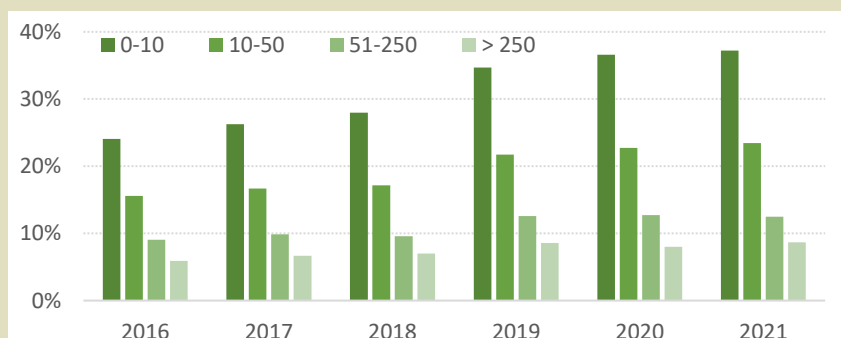
Από τα στοιχεία αναδεικνύεται επίσης ότι ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό των απασχολούμενων με ευέλικτες μορφές απασχόλησης αμείβονται με τον κατώτατο μισθό (Διάγραμμα 3.20B). Το ποσοστό αυτό στους εργαζόμενους με μερική ή εκ περιτροπής απασχόληση αυξήθηκε σημαντικά το 2019, ενώ το 2021 άγγιξε το 48%, έναντι ποσοστού 20% μεταξύ των εργαζομένων με πλήρη απασχόληση. Επιπρόσθετα, το ποσοστό των μισθωτών πλήρους απασχόλησης που αμείβεται με τον κατώτατο μισθό είναι ιδιαίτερα υψηλό στις μικρές επιχειρήσεις (37% στις επιχειρήσεις έως 10 ατόμων) και μικρότερο όσο μεγαλύτερη είναι μια επιχείρηση (9% στις επιχειρήσεις άνω των 250 ατόμων).

Διάγραμμα 3.17 Ποσοστό εργαζομένων με εξαρτημένη εργασία που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό, 2016-2021

A. Ανά τύπο απασχόλησης

B. Ανά μέγεθος επιχείρησης, με βάση τον αριθμό των πλήρως απασχολούμενων

Πηγές: Υπουργείο Εργασίας, Πληροφοριακό Σύστημα ΕΡΓΑΝΗ ετήσιες εκθέσεις καταστάσεων προσωπικού, Επεξεργασία στοιχείων IOBE.

Ο Πίνακας 3.11 παρουσιάζει τους 19 μονοψήφιους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, κατά σειρά μεγέθους απασχόλησης το 2021, με στοιχεία για τις μέσες αποδοχές και το μερίδιο των αμειβόμενων στον κατώτατο μισθό. Ενδεικτικά, ο Πρωτογενής τομέας και κλάδοι υπηρεσιών του τριτογενούς τομέα, όπως η Εστίαση, ο Τουρισμός, και η Ψυχαγωγία, ξεχωρίζουν ως εκείνοι με το μεγαλύτερο ποσοστό αμειβόμενων στον κατώτατο μισθό. Τις χαμηλότερες μέσες αποδοχές εμφάνισαν πέρυσι ο Πρωτογενής τομέας, καθώς και οι κλάδοι των Κατασκευών, του Εμπορίου, της Υγείας, της Εκπαίδευσης και των Διοικητικών δραστηριοτήτων.

Πίνακας 3.11 Αριθμός μισθωτών, μέσες ακαθάριστες αποδοχές και ποσοστό αμειβόμενων στον κατώτατο μισθό, ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 2021*

Κλάδος Οικονομικής δραστηριότητας	Κωδικός ΣΤΑΚΟΔ 08	Αριθμός μισθωτών	Μέσες ακαθάριστες αποδοχές (€) μισθωτών πλήρους απασχόλησης	% πλήρους απασχόλησης αμειβόμενων με κατώτατο μισθό
ΕΜΠΟΡΙΟ	Ζ	556,920	1,101	24%
ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	Θ	327,621	2,050	34%
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	Γ	300,571	1,260	17%
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤ/ΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Μ	136,979	1,359	19%
ΥΓΕΙΑ	Π	135,095	1,109	13%
ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	Η	129,864	1,420	16%
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	Ο	120,848	1,192	7%
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Ν	119,488	975	41%
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	Ι	76,808	1,733	8%
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	Ξ	69,104	1,584	2%
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	ΣΤ	66,418	1,101	25%
ΧΡΗΜΑΤ/ΚΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛ/ΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	Κ	60,178	2,165	3%
ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	Σ	56,870	1,029	31%
ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	Ρ	50,613	1,213	26%
ΕΝΕΡΓΕΙΑ	Δ	22,653	2,365	5%
ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΛΙΕΙΑ	Α	19,874	976	37%
ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΑΠΟΒΛΗΤΑ	Ε	18,006	1,536	10%
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	Λ	11,454	1,476	19%
ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	Β	6,354	1,610	4%

Πηγές: Υπουργείο Εργασίας, Πληροφοριακό Σύστημα ΕΡΓΑΝΗ, Επεξεργασία στοιχείων IOBE.

*Σημείωση: Τα στοιχεία αφορούν το τέταρτο τρίμηνο του 2021, με αποτέλεσμα να μην είναι απαραίτητα αντιπροσωπευτικά για κλάδους με έντονη εποχικότητα όπως π.χ. τα καταλύματα και ο τουρισμός.

Συμπερασματικά, την τελευταία πενταετία, παρουσιάζεται εγχωρίως σημαντική ετερογένεια ως προς το ύψος του μέσου μισθού και το ποσοστό των χαμηλόμισθων, ανάλογα με το μέγεθος επιχείρησης, τον τύπο απασχόλησης και τον κλάδο δραστηριότητας. Γενικά παρατηρείται υψηλός δείκτης συμπίεσης μισθών στον ιδιωτικό τομέα, ειδικά στις μικρές επιχειρήσεις. Η περιγραφική ανάλυση αναδεικνύει ότι μεταβολές του κατώτατου μισθού αναμένεται να έχουν άμεσες επιδράσεις σε κυρίως σε εργαζομένους με ευέλικτες μορφές απασχόλησης, εργαζομένους σε μικρομεσαίες εταιρείες, καθώς και εργαζομένους σε κλάδους υπηρεσιών, οι οποίοι και πλήγηκαν ασύμμετρα από την κρίση πανδημίας.

3.5 Τιμές Καταναλωτή και Παραγωγού

- Σε υψηλό 25ετία η ενίσχυση του ΓΔΤΚ το α' τρίμηνο του 2022, στο 7,5% έναντι αντιπληθωρισμού 1,6% ένα χρόνο πριν. Στο πρώτο δίμηνο φέτος ενίσχυση του ΕνΔΤΚ, κατά 5,9%, έναντι πτώσης 2,1% ένα χρόνο πριν. Άνοδος κυρίως από τη θετική επίδραση στις τιμές ενεργειακών αγαθών.
- Ρυθμός μεταβολής ΕνΔΤΚ με σταθερούς φόρους και χωρίς την ενέργεια 2,7% το δίμηνο του 2022, από υποχώρηση 0,7% ένα χρόνο πριν.
- Για το 2022, στο βασικό σενάριο προβλέψεων, προβλέπεται πως ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή ότι θα σημειώσει ενίσχυση στην περιοχή του 7,0% με 7,8%, λόγω της έντονης ανόδου των τιμών στα ενεργειακά προϊόντα.
- Σε περίπτωση ολοκλήρωσης των πολεμικών επιχειρήσεων έως το τέλος Μάϊου-αρχές Ιουνίου (εναλλακτικό σενάριο προβλέψεων), προβλέπεται πως ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΓΔΤΚ να διαμορφωθεί φέτος στο 6,2-6,8%, πρωτίστως λόγω της ηπιότερης ανόδου των τιμών στα ενεργειακά προϊόντα.

Πρόσφατες εξελίξεις

Στο α' τρίμηνο του 2022 καταγράφηκε κατά μέσο όρο ιδιαίτερα ισχυρή ενίσχυση των τιμών σε σχέση με ένα έτος πριν, με το μέσο ρυθμό μεταβολής του Εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) να διαμορφώνεται στο 7,5%, από υποχώρηση 1,6% πριν ένα χρόνο. Έντονη άνοδο κατά 6,6% σημείωσε ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ) το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Μαρτίου φέτος, από υποχώρηση 2,1% πέρυσι. Ειδικά τον Μάρτιο του τρέχοντος έτους ο εγχώριος ΔΤΚ ενισχύθηκε κατά 8,9%, από 7,2% τον προηγούμενο μήνα, ενώ τον ίδιο μήνα πέρυσι υποχώρησε κατά 1,6%. Η σημαντική άνοδος των τιμών στο πρώτο τρίμηνο του 2022 οφείλεται εν μέρει σε «αποτέλεσμα βάσης», λόγω του χαμηλού επιπέδου του ΓΔΤΚ ένα έτος νωρίτερα. Ενδεικτικά ως προς αυτό το αποτέλεσμα, η μέση μεταβολή του δείκτη τιμών στο συγκεκριμένο τρίμηνο του 2021 διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο στο -1,6%. Καθώς ο μέσος όρος μεταβολής του ΓΔΤΚ στους υπόλοιπους μήνες πέρυσι ήταν 2,2%, προκύπτει ένα αυξητικό αποτέλεσμα βάσης στο πρώτο τρίμηνό του για την ίδια περίοδο ένα χρόνο μετά, της τάξης των 2,7 ποσοστιαίων μονάδων του ΓΔΤΚ. Εάν αυτό ληφθεί υπόψη στη μεταβολή του δείκτη τιμών το α' τρίμηνο του 2022, ο πληθωρισμός προσαρμόζεται σε 4,8%.

Ως προς τις επιδράσεις των συνιστωσών του ΕνΔΤΚ στην τάση του το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου φέτος, για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, η σημαντική ενίσχυση του εναρμονισμένου δείκτη, κατά 5,9%, από υποχώρηση 2,1% την αντίστοιχη περίοδο του 2021, οφείλεται κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, στην έντονα αυξητική επίδραση των ενεργειακών αγαθών, καθώς η μεταβολή του δείκτη με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ήταν 2,7%, Συνεπώς, και η εγχώρια ζήτηση επενέργησε θετικά στη μεταβολή των τιμών. Αρνητική και ελαφρώς πιο έντονη ήταν η επίδραση έμμεσης της φορολογίας στις τιμές στην περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του τρέχοντος έτους, κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες του ΕνΔΤΚ, από 0,1 ποσοστιαίες μονάδες το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021.

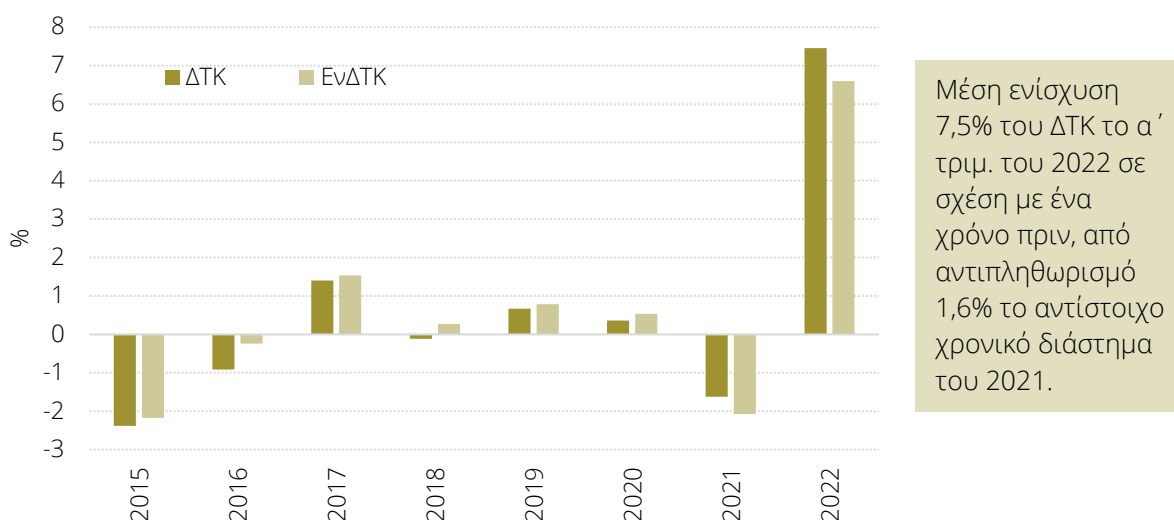
Σχετικά με τις εξελίξεις στις τιμές των ενεργειακών αγαθών και την επίδρασή τους στον ΕνΔΤΚ, η μέση διεθνής τιμή του πετρελαίου το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου του

τρέχοντος έτους σημείωσε έντονη ενίσχυση έναντι της ίδιας περιόδου πέρυσι. Συγκεκριμένα, η μέση τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε στο δίμηνο του 2022 στα \$91,7/βαρέλι, από \$58,5/βαρέλι πέρυσι, σημειώνοντας άνοδο κατά 56,7%²⁰. Η υποχώρηση της μέσης ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου την ίδια περίοδο, κατά 6,6%, στο 1,13 έναντι 1,21, ενίσχυσε περαιτέρω την άνοδο της τιμής του πετρελαίου σε ευρώ, με τη μέση τιμή του να διαμορφώνεται στα €80,9/βαρέλι, 67,7% υψηλότερα από ότι την αντίστοιχη περίοδο του περασμένου έτους. Στην ενίσχυση της τιμής του πετρελαίου, που αποτελεί βασική συνιστώσα του ενεργειακού κόστους, οφείλεται μέση αυξητική επίδραση των τιμών των ενεργειακών αγαθών στο ρυθμό μεταβολής των τιμών εγχωρίως ύψους 3,2 ποσοστιαίων μονάδων κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου του 2022, έναντι αρνητικής επίδρασης 0,5% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021.

Διάγραμμα 3.18

Ετήσια μεταβολή εγχώριου ΔTK και Εναρμονισμένου ΔTK στην Ελλάδα (περίοδος Ιανουαρίου-Μαρτίου)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

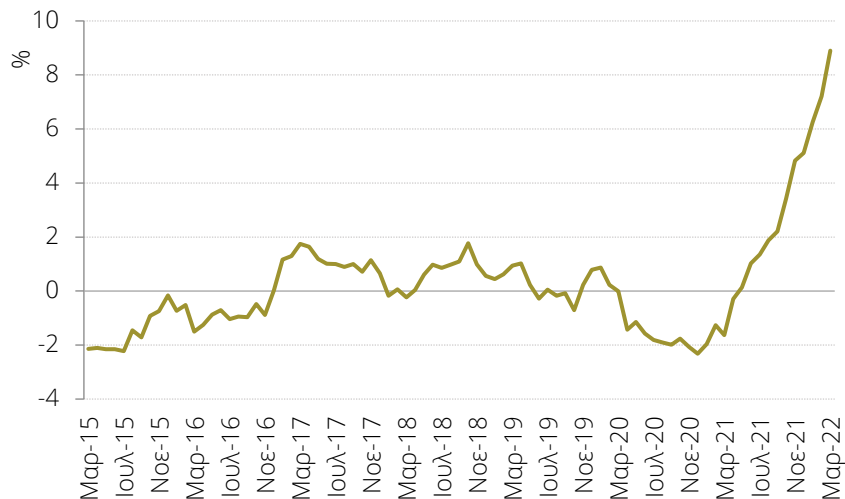
²⁰ Μέσες τιμές περιόδου με βάση τη Europe Brent Spot Price. Πηγή: EIA, US Energy Information Administration https://www.eia.gov/dnav/pet/pet_pri_spt_s1_d.htm

Διάγραμμα 3.19

Μηνιαία εξέλιξη ΔTK στην Ελλάδα (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Ιδιαίτερα έντονη ενίσχυση του εγχώριου ΔTK τον Μάρτιο (8,9%), έναντι υποχώρησης 1,6% τον αντίστοιχο μήνα του 2021. Η μεγαλύτερη άνοδος σχεδόν τα τελευταία 27 χρόνια.

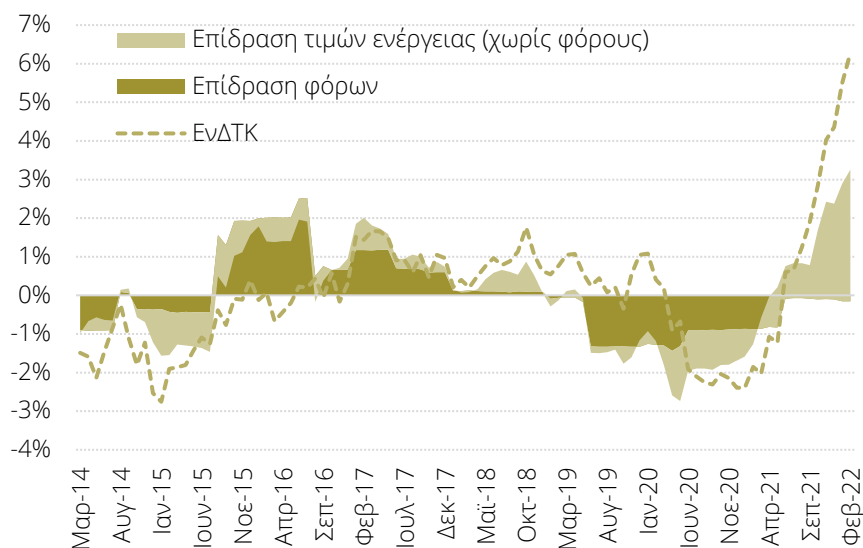

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Διάγραμμα 3.20

Ετήσιος ρυθμός μεταβολής ΕνΔTK στην Ελλάδα και επίδραση τιμών ενεργειακών προϊόντων και αλλαγών στη φορολογία

Αρνητική επίδραση φόρων στις τιμές την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2022, κατά 0,2 π.μ., έναντι εντονότερης επίδρασης πέρυσι (-0,9 π.μ.)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

Η μεγάλη ενίσχυση του επιπέδου τιμών στην Ελλάδα με βάση τον ΕνΔTK στο πρώτο δίμηνο φέτος, κατά 5,9%, βρίσκει τη χώρα περίπου στη μέση της κατάταξης μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης ως προς το ρυθμό μεταβολής. Ο μέσος όρος μεταβολής του ΕνΔTK στην Ευρωζώνη διαμορφώθηκε στο 5,5% από 0,9% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021. Η εγχώρια ζήτηση φαίνεται ότι αποτέλεσε τον κυριότερο παράγοντα ανόδου των τιμών στην Ευρωζώνη, καθώς ο δείκτης τιμών

με σταθερούς φόρους και χωρίς τα ενεργειακά αγαθά ενισχύθηκε κατά 2,7% στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου του 2022, σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2021, όταν αυξανόταν κατά 1,4%.

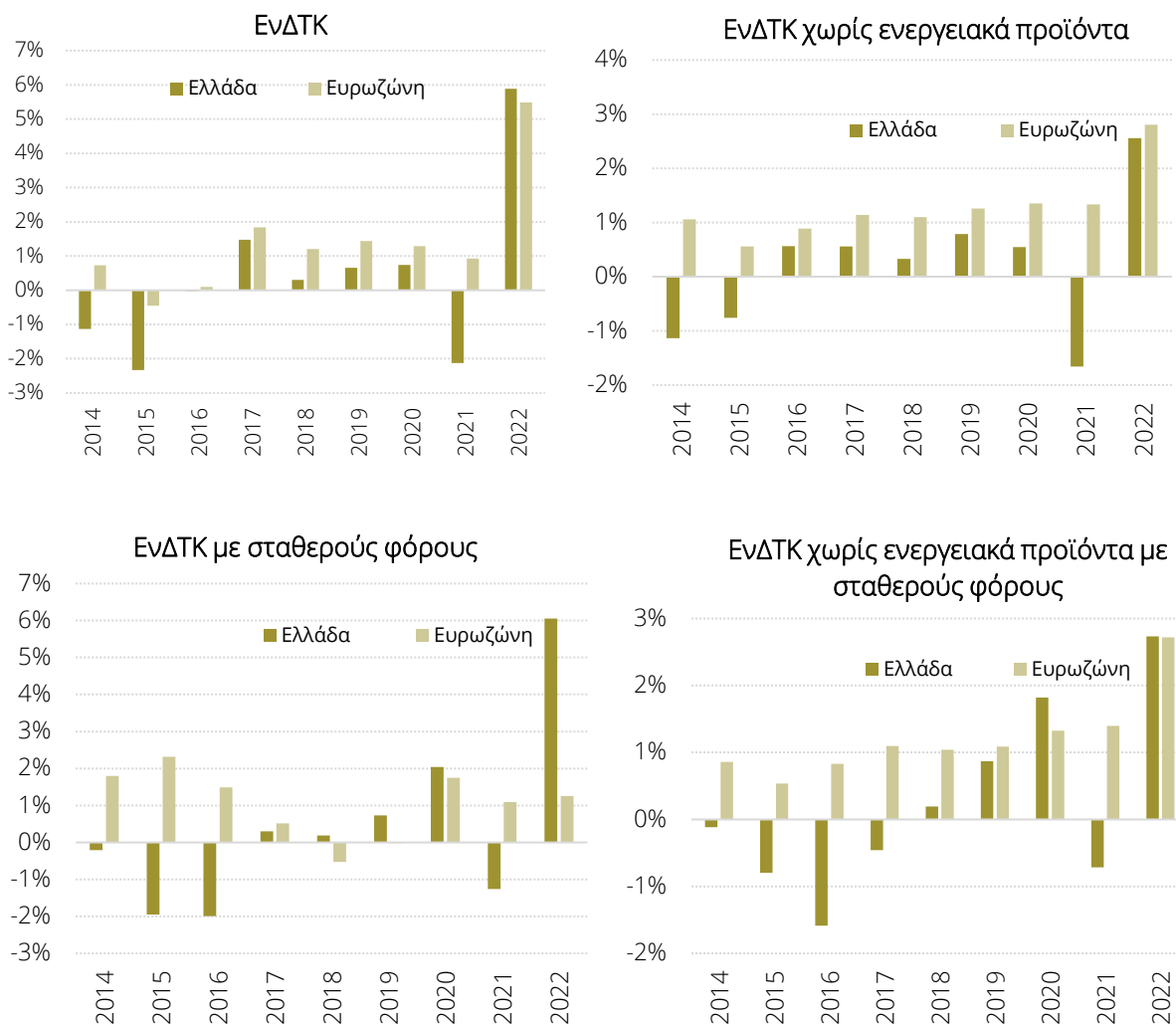
Αναφορικά με τις τάσεις στις κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών οι οποίες περιλαμβάνονται στον εγχώριο Γενικό Δείκτη Τιμών, η μεγαλύτερη άνοδος στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Μαρτίου του τρέχοντος έτους καταγράφηκε στη Στέγαση και τις Μεταφορές, αντανακλώντας τη σημαντική ενίσχυση των τιμών των ενεργειακών αγαθών. Η άνοδος των τιμών για την κατηγορία της Στέγασης ήταν 26% από εξασθένιση 1,7% ένα χρόνο πριν, ενώ στην κατηγορία των Μεταφορών οι τιμές ανήλθαν κατά 12,9%, από υποχώρηση 3,6% το α' τρίμηνο του 2021. Αισθητά ηπιότερη, ωστόσο αρκετά υψηλή ήταν η μεταβολή στη Διατροφή, όπου σημειώθηκε άνοδος 6,8% από οριακή υποχώρηση 0,4% ένα χρόνο πριν, ενώ έπεται σε αύξηση η Ένδυση με 6,4%, από μείωση 6,8% πέρυσι. Ενίσχυση τιμών καταγράφηκε και στα Διάρκη αγαθά και τα Ξενοδοχεία, κατά 3,6% και 2,0%, αντίστοιχα, από υποχώρηση 2% και 0,5% ένα χρόνο πριν. Η άνοδος των τιμών στην Εκπαίδευση ήταν 0,9% το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου - Μαρτίου του τρέχοντος έτους από σταθερότητα ένα χρόνο πριν, ενώ αμετάβλητες ήταν οι τιμές των Άλλων αγαθών (0,1%), από εξασθένιση 1,8% το α' τρίμηνο του 2021. Στα Αλκοολούχα ποτά και την Υγεία οι τιμές παρέμειναν σταθερές στην εξεταζόμενη περίοδο σε σχέση με ένα χρόνο πριν, όταν επίσης οι μεταβολές τους ήταν οριακές έναντι του 2020 (0,2% και 0,1%). Αντιθέτως, ήπια πτωτική τάση παρουσίασαν οι τιμές στην Αναψυχή, κατά 0,3% από μείωση 0,4% το α' τρίμηνο του 2021. Η εντονότερη υποχώρηση τιμών σημειώθηκε στην κατηγορία των Επικοινωνιών, κατά 3,1%, εξασθένισης 1,8% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021.

Ως προς τις τάσεις των τιμών στην πλευρά της παραγωγής κατά το αρχικό δίμηνο του 2022, για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Παραγωγού (ΓΔΤΠ), εγχώριας και εξωτερικής αγοράς συνολικά, κατέγραψε ιδιαίτερα έντονη άνοδο 32,6% σε σύγκριση με το ίδιο χρονικό διάστημα του 2021. Αναλυτικά, ο ΓΔΤΠ χωρίς την ενέργεια ενισχύθηκε στο δίμηνο του 2022 κατά 5,9%, έναντι οριακής ενίσχυσης στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021 (0,9%). Αναφορικά με τις τάσεις στις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, τη μεγαλύτερη άνοδο κατέγραψαν το Αργό πετρέλαιο και φυσικό αέριο και τα Προϊόντα διύλισης πετρελαίου, με 69,6% και 64,7%, αντί εξασθένισης 8,1% και 15,8% αντίστοιχα ένα χρόνο πριν. Σημαντική άνοδος τιμών παραγωγού καταγράφηκε και στον Άνθρακα και Λιγνίτη, κατά 35,4%, σε συνέχεια εξίσου ισχυρής ανόδου 40,6% στον α' δίμηνο του 2021. Σε αρκετά χαμηλότερο αλλά αρκετά υψηλό επίπεδο θετικής μεταβολής ακολούθησαν τα Προϊόντα ξύλου, με 17,8%, έναντι οριακής υποχώρησης 0,3% το α' δίμηνο του 2021, αλλά και τα Βασικά μέταλλα, με 16,6%, έναντι μικρότερης ανόδου 3,5% ένα χρόνο νωρίτερα. Ηπιότερες τάσεις ανόδου των τιμών παραγωγού σημειώθηκαν στα Πλαστικά προϊόντα, (+13,1%) έναντι υποχώρησης 0,8% πέρυσι. Ενίσχυση των τιμών παραγωγού καταγράφηκε την περίοδο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου του τρέχοντος έτους και στα Μεταλλικά προϊόντα και τα Μεταλλεύματα, κατά 11,8% και 10,8% αντίστοιχα, έναντι ανόδου 3,3% και 0,5% ένα χρόνο πριν. Ελαφρώς ηπιότερη ήταν η άνοδος για τον Ηλεκτρικό εξοπλισμό, 9,5%, σε συνέχεια ανόδου 5,9% ένα χρόνο πριν. Στον αντίποδα, η τάση στις τιμές παραγωγού στα Φαρμακευτικά προϊόντα και στα Ποτά ήταν πτωτική, κατά 0,7% σε αμφότερα, σε συνέχεια μείωσης 1,1% και ανόδου 1,6%, αντίστοιχα πέρυσι.

Διάγραμμα 3.21

Ετήσια μεταβολή ΕνΔΤΚ σε Ελλάδα και Ευρωζώνη (περίοδος Ιανουαρίου- Φεβρουαρίου)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

Ιδιαίτερα ισχυρή αύξηση τιμών εγχωρίως στο δίμηνο του 2022, κυρίως λόγω της αυξητικής επίδρασης των ενεργειακών αγαθών (3,2 ποσοστιαίες μονάδες).

Σχετικά με την εξέλιξη του Γενικού Δείκτη Τιμών Εισαγωγών (ΓΔΤΕ) τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, παρουσίασε ισχυρή άνοδο 31,8%, έναντι υποχώρησης κατά 4,8% ένα χρόνο πριν. Σε ελαφρώς χαμηλότερο επίπεδο από το εγχώριο διαμορφώθηκε η ενίσχυση του ίδιου δείκτη στην Ευρωζώνη, +26,1%, έναντι εξασθένησης 2,8% τον αντίστοιχο μήνα του 2021. Η ισχυρή άνοδος των τιμών εισαγωγών εγχωρίως κατατάσσει την Ελλάδα στη πρώτη θέση μαζί με την Εσθονία ως προς την αύξησή τους μεταξύ δέκα χωρών της Ευρωζώνης για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία στη συγκεκριμένη περίοδο, με την Ολλανδία να έπεται σε άνοδο (28,1%). Επισημαίνεται ότι σε όλες τις χώρες της Ευρωζώνης για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, σημειώνεται σημαντική ενίσχυση τιμών εισαγωγών τον

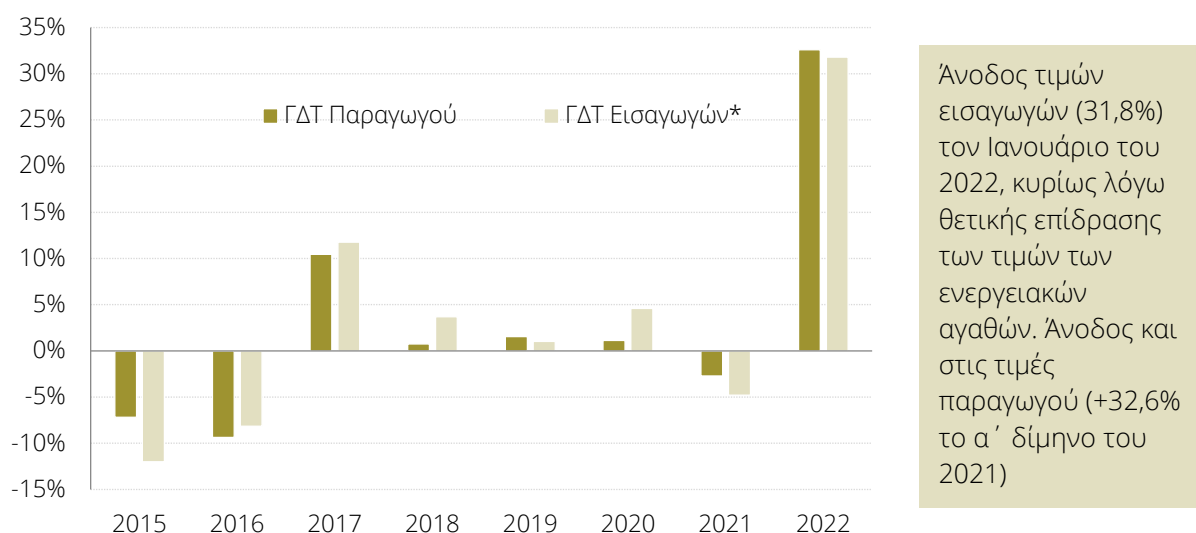

πρώτο μήνα του τρέχοντος έτους σε σύγκριση με το 2021, τάση η οποία κυρίως αποτυπώνει την αυξητική επίδραση της έντονης ανόδου των τιμών των ενεργειακών αγαθών.

Μεταξύ των επιμέρους κατηγοριών εισαγόμενων προϊόντων, η μεγαλύτερη άνοδος στον Ιανουάριο του 2022 σημειώθηκε στις τιμές Άντλησης αργού πετρελαίου, κατά 84,5%, λόγω κυρίως της θετικής επίδρασης των τιμών των ενεργειακών αγαθών, έναντι μείωσης 6,2% την αντίστοιχη περίοδο του 2021. Ελαφρώς ηπιότερη ήταν η ενίσχυση στα Προϊόντα διύλισης πετρελαίου, 66,5%, από υποχώρηση 26% τον Ιανουάριο του 2021. Ιδιαίτερα ισχυρές ανοδικές τάσεις εντοπίζονται στα Βασικά μέταλλα, κατά 31,4% και στα Μεταλλεύματα, κατά 13,9%, από ηπιότερη άνοδο 2,2% και 0,2%, αντίστοιχα ένα χρόνο πριν. Αντίθετα, υποχώρηση τιμών καταγράφηκε τον Ιανουάριο του 2022 στην Ποτοποιία, κατά 2,8%, και στα Δερμάτινα είδη, κατά 2,8%, σε συνέχεια ανόδου 1,4% και υποχώρησης 1,0% αντίστοιχα ένα χρόνο νωρίτερα.

Διάγραμμα 3.22

Ετήσια μεταβολή ΓΔΤΠ και ΓΔΤΕ στην Ελλάδα (Ιανουάριος – Φεβρουάριος)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE, * Οι τιμές εισαγωγών του 2022 αφορούν μόνο τον Ιανουάριο, λόγω περιορισμένης διαθεσιμότητας στοιχείων

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Από την εξέταση των τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εγχώριου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου του τρέχοντος έτους, προέκυψε ότι η ιδιαίτερα ισχυρή αύξησή του είναι αποτέλεσμα πρωτίστως της αυξητικής επίδρασης των ενεργειακών αγαθών. Στους πρώτους μήνες τους τρέχοντος έτους σημειώνονται πολύ έντονες αυξήσεις των τιμών του πετρελαίου, απόρροια πολλών παραγόντων. Πλέον σημαντικός παράγοντας είναι η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία προς το τέλος του περασμένου Φεβρουαρίου και ο πόλεμος που μαίνεται έκτοτε. Η αβεβαιότητα εξαιτίας του πολέμου, που έχει ισχυρό αντίκτυπο και στις τιμές, οφείλεται και στις εκτεταμένες κυρώσεις που επέβαλαν οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Ευρωπαϊκή Ένωση και ορισμένες άλλες χώρες στη Ρωσία, σε συνδυασμό με τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο της στην παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου. Άλλωστε, μέρος αυτών των κυρώσεων αφορά στην απαγόρευση εισαγωγής πετρελαίου από αυτή τη χώρα (Καναδάς, ΗΠΑ, σταδιακά Ηνωμένο

Βασίλειο). Συγκεκριμένα, η Ρωσία παράγει το 11% της παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου και το 17% της παγκόσμιας κατανάλωσης φυσικού αερίου, καθώς και το 40% της κατανάλωσής του στη Δυτική Ευρώπη. Πλέον πρόσφατη σχετική εξέλιξη με τις τιμές των ενεργειακών προϊόντων, αποτελεί η απόφαση της Gazprom για πληρωμή των προμηθειών φυσικού αερίου από τη Gazprom με ρούβλια.

Πέρα από αυτές τις πρόσφατες, ιδιαίτερα σημαντικές εξελίξεις, οι επιδράσεις των οποίων μεσοπρόθεσμα είναι προς το παρόν δύσκολο να προβλεφθούν, οι τιμές ενέργειας έχουν αυξηθεί από το β' εξάμηνο του 2021 εξαιτίας της ταχύρρυθμης παγκόσμιας ανάκαμψης. Υπό αυτές τις συνθήκες, η κατανάλωση πετρελαίου ήταν πριν τον πόλεμο αισθητά μεγαλύτερη από την παραγωγή πετρελαίου. Επιπρόσθετα, στην πλευρά της προσφοράς, αρκετά μέλη του ΟΠΕΚ δεν μπόρεσαν να αυξήσουν την παραγωγή σύμφωνα με τους στόχους που είχαν συμφωνηθεί. Αναφορικά με την αναμενόμενη επίδραση της υγειονομικής κρίσης, παρά την πρωτοφανή αύξηση των κρουσμάτων λόγω της νέας μετάλλαξης του κορωνοϊού στο τέλος του 2021, τα πρόσθετα μέτρα περιορισμού για την ανάσχεσή της ήταν ηπιότερα από προηγούμενες εξάρσεις. Επιπλέον, σχεδόν όλα έχουν πλέον αρθεί, ενώ διαφαίνονται σημαντικές προοπτικές πλήρους εξάλειψής τους εντός του τρέχοντος εξαμήνου. Ακολούθως, αυτά αναμένεται να έχουν μικρότερες επιπτώσεις στην οικονομία σε σχέση με τις προηγούμενες δέσμες παρεμβάσεων πολιτικής. Ωστόσο, παραμένει πιθανή η επαναφορά τους σε ενδεχόμενη νέα έξαρση της πανδημίας, π.χ. το φθινόπωρο, η οποία θα επιφέρει σημαντική επιδείνωση σε υγειονομικά δεδομένα, όπως ο αριθμός των διασωληνωμένων και τα θύματα του COVID-19.

Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω εξελίξεων είναι το α' τρίμηνο του τρέχοντος έτους η διεθνής τιμή του πετρελαίου Brent να εκτιναχθεί πάνω από τα \$100 ανά βαρέλι, καταγράφοντας αύξηση της τάξης του 64,4% σε σχέση με ένα χρόνο πριν. Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου το α' τρίμηνο του 2022 κατά μέσο όρο διαμορφώθηκε στο 1,12, χαμηλότερα κατά 6,9% από ότι το αντίστοιχο διάστημα του 2021. Ακολούθως, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ έφτασε τα €89,5/βαρέλι, καταγράφοντας ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση σε σχέση με ένα χρόνο πριν, κατά 76,5%.

Για την ανάσχεση των αυξήσεων τιμών στην ενέργεια εγχωρίως ανακοινώθηκαν στην αρχή του περασμένου Ιανουαρίου νέα μέτρα. Τα μέτρα υποστήριξης απέβλεπαν στην επιδότηση της αύξησης από 60% έως 80% ανάλογα με την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στις πρώτες κατοικίες των νοικοκυριών, ενώ στα νοικοκυριά που χρησιμοποιούν φυσικό αέριο η επιδότηση ήταν €20/MWh, για το σύνολο της μηνιαίας κατανάλωσης. Σε ό,τι αφορά τις επιχειρήσεις, η επιδότηση ήταν «οριζόντια» για την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Επιπρόσθετα, από τον περασμένο Νοέμβριο ισχύει η αναστολή της πληρωμής των χρεώσεων Υπηρεσιών Κοινής Ωφέλειας για τις επιχειρήσεις που είναι συνδεδεμένες στη Μέση Τάση. Τον Φεβρουάριο η επιδότηση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας από τα νοικοκυριά υποχώρησε ενώ παρέμεινε αμετάβλητη για τα μη οικιακά τιμολόγια. Η επιδότηση υποχώρησε για την κατανάλωση φυσικού αερίου από τις επιχειρήσεις, ενώ διατηρήθηκε αμετάβλητη για τα νοικοκυριά. Τον Μάρτιο αυξήθηκε ελαφρώς η επιδότηση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ οι υπόλοιπες επιδοτήσεις δεν μεταβλήθηκαν.

Όσο αφορά στην αναμενόμενη επίδραση των παρεμβάσεων έμμεσης φορολογίας, η μείωση του ΦΠΑ που ισχύει από τον Ιούνιο του 2020 για συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες, παρατάθηκε εκ νέου, για το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους. Ωστόσο, καθώς έχει παρέλθει από πέρυσι το καλοκαίρι ένα έτος από την εφαρμογή της, δεν αναμένεται κάποια περαιτέρω ουσιαστική επίδρασή της στις τιμές. Η έκπτωση του ΦΠΑ σε ορισμένα άλλα αγαθά και υπηρεσίες

(γυμναστήρια, σχολές χορού κ.α.) από τον Οκτώβριο του 2021, θα έχει περιορισμένη ανασχετική επίδραση στην αύξηση των τιμών, καθώς αφορά ένα μικρό τμήμα των δαπανών των νοικοκυριών. Περισσότερο αισθητή είναι η επίδραση στις τιμές από τη μείωση του τέλους συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας από την 1^η Οκτωβρίου του 2021, με τη σχετική κατηγορία να παρουσιάζει τη μεγαλύτερη υποχώρηση τιμών μεταξύ των κατηγοριών αγαθών και υπηρεσιών του ΓΔΤΚ στην αρχή του 2022, όπως δείχθηκε στην προηγούμενη υποενοότητα. Αυτή η τάση πιθανότατα θα συνεχιστεί μέχρι τη συμπλήρωση ενός έτους από την αναπροσαρμογή του τέλους. Αναμένεται να γίνουν αισθητές στις τιμές των προϊόντων Διατροφής προσεχώς, πρώτον, η μείωση του ΦΠΑ λιπασμάτων και ζωοτροφών από 13% σε 6%, δεύτερον, η επιστροφή του ΕΦΚ πετρελαίου κίνησης των αγροτών, μέτρα τα οποία είχαν αποφασιστεί προ του πολέμου στην Ουκρανία.

Αναφορικά με τις αναμενόμενες επιδράσεις της καταναλωτικής ζήτησης στις τιμές, η αναστολή της εισφοράς αλληλεγγύης και η μείωση των ασφαλιστικών εισφορών παρατάθηκαν στο τρέχον έτος. Ωστόσο, καθώς ισχύουν από πέρυσι, πλέον δεν επιφέρουν κάποια πρόσθετη μεταβολή στο διαθέσιμο εισόδημα και επομένως στην καταναλωτική ζήτηση, άρα και στις τιμές. Μικρή ενίσχυση του εισοδήματος θα προέλθει από το νέο σχεδιασμό του ΕΝΦΙΑ. Αυτός περιλαμβάνει περισσότερα κλιμάκια και συντελεστές, ούτως ώστε να αποτραπούν μεγάλες επιβαρύνσεις στα νοικοκυριά, ενώ θα καταβάλλεται σε 10-12 δόσεις, με την πρώτη τον Μάρτιο κάθε έτους. Οι εισπράξεις από τον αναθεωρημένο φόρο προβλέπεται να είναι μειωμένες κατά €350 εκατ.²¹ Από τα μέσα του τρέχοντος έτους ενισχυτικά στο εισόδημα θα επιδράσει και η αύξηση του κατώτατου μισθού. Σημαντική επίδραση στο εισόδημα και την αγοραστική δύναμη αναμένεται να έχουν τα μέτρα στήριξης του εισοδήματος «ευάλωτων» κοινωνικών ομάδων (χαμηλοσυνταξιούχοι, ΑΜΕΑ, δικαιούχοι ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος κ.ά.) από τον τρέχοντα μήνα και για όσο χρειαστεί. Ενδεικτικά ως προς την επίδρασή τους, μόνο για τον Απρίλιο ο προϋπολογισμός τους φτάνει τα €324 εκατ. ενώ θα αφορούν σε 1,7 εκατ. δικαιούχους.

Τονωτικά στο διαθέσιμο εισόδημα και ανασχετικά στο αυξημένο ενεργειακό κόστος αναμένεται να επιδράσουν τα νέα μέτρα στήριξης για την αντιμετώπιση του σημαντικά αυξημένου ενεργειακού κόστους και ευρύτερα του ιδιαίτερα υψηλού πληθωρισμού. Συγκεκριμένα, η -αυξημένη- επιδότηση στους λογαριασμούς ρεύματος και η έκτακτη επιδότηση ρεύματος ειδικά στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, αναμένεται να επιδράσουν θετικά στο εισόδημα των νοικοκυριών και στη ρευστότητα των επιχειρήσεων αντίστοιχα. Για τον Απρίλιο, οι επιδοτήσεις ηλεκτρικής ενέργειας διευρύνθηκαν σε μεγάλο βαθμό για όλα τα είδη τιμολογίων (οικιακά, μη οικιακά). Οι πρόσθετες παρεμβάσεις περιλαμβάνουν και έκτακτη επιδότηση ρεύματος ύψους €110 εκατ., ώστε να καλυφθεί το μεγαλύτερο τμήμα των αυξήσεων ρεύματος της περιόδου Ιανουαρίου-Απριλίου στις μικρές επιχειρήσεις. Το συνολικό κόστος των επιδοτήσεων ρεύματος και φυσικού αερίου για τον Απρίλιο υπολογίζεται σε €636 εκατ. Ενισχυτικά στο εισόδημα θα επενεργήσει και η επιδότηση κατανάλωσης καυσίμων, μέσω της καθιέρωσης κάρτας καυσίμων για φυσικά πρόσωπα, συνολικού κόστους €324 εκατ. από τον Απρίλιο και για όλο το β' τρίμηνο. Τέλος, θετική επίδραση στη ρευστότητα των επιχειρήσεων αναμένεται από την αύξηση της περιόδου αποπληρωμής όλων των επιστρεπτέων προκαταβολών, με την έκπτωση 15% σε περίπτωση που καταβληθούν εφάπαξ να παραμένει. Ο συνολικός προϋπολογισμός των μέτρων στήριξης για την ενέργεια που έχουν ανακοινωθεί στο αρχικό τετράμηνο φέτος ανέρχεται στα €1,9 δισεκ. Οι παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση του σημαντικά αυξημένου ενεργειακού κόστους και ευρύτερα του ιδιαίτερα υψηλού πληθωρισμού αναμένεται να συνεχιστούν, με αλλαγές και

²¹ Νόμος 4916/2022

προσαρμογές, όσο οι τιμές των προϊόντων ενέργειας παραμένουν υψηλές. Επισημαίνεται ωστόσο ότι, ενώ όλα αυτά μέτρα περιορίζουν τις επιπτώσεις των έντονων ανατιμήσεων στην ενέργεια, από την άλλη πλευρά συντηρούν ένα σημαντικό τμήμα της ζήτησής τους, αποτρέποντας έτσι την υποχώρηση των τιμών.

Σχετικά με τις αναμενόμενες εξελίξεις στο κόστος ενέργειας, η διεθνής τιμή του πετρελαίου Brent διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο τον Μάρτιο στα \$118,1 ανά βαρέλι, σημειώνοντας αύξηση 21,5% σε σχέση με τον Φεβρουάριο, υπό την επίδραση της αβεβαιότητας του πολέμου και των κυρώσεων στις εξαγωγές ενέργειας της Ρωσίας, δεδομένου ότι αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο εξαγωγέα πετρελαίου στον κόσμο. Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου τον Μάρτιο του 2022 διαμορφώθηκε στο 1,10, χαμηλότερα κατά 7,3% από ότι τον αντίστοιχο μήνα του 2021. Ακολούθως, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ διαμορφώθηκε σε €107,1/βαρέλι, καταγράφοντας ενίσχυση της τάξης του 94,7% σε σχέση με ένα χρόνο πριν.

Σύμφωνα με διεθνείς οργανισμούς, η Ρωσία παρήγαγε περίπου 11 εκατ. βαρέλια/ημέρα πετρελαίου τον Μάρτιο, ωστόσο η παραγωγή της αναμένεται να περιοριστεί έντονα από τον Απρίλιο, κατά 3 εκατ. βαρέλια ημερησίως. Παρόλο που η παραγωγική και εξαγωγική ικανότητα της Ρωσίας σε πετρέλαιο θα συνεχίσει να είναι διαθέσιμη, υπάρχει σημαντική αβεβαιότητα σχετικά με ποιες χώρες, και σε ποιο βαθμό αυτές θα συνεχίσουν να εισάγουν πετρέλαιο από τη Ρωσία. Μια άλλη εξέλιξη αποτελεί το ότι η επιβολή κυρώσεων στις εξαγωγές πετρελαίου της Ρωσίας θα αυξήσει σημαντικά τα αποθέματά της, γεγονός που θα καταστήσει αναγκαία τη διακοπή σε μέρος της παραγωγής της. Όσο οι κυρώσεις συνεχίζονται ή εντείνονται, ο περιορισμός της παραγωγής θα είναι εντονότερος. Σημειώνεται ότι τα παγκόσμια αποθέματα πετρελαίου περιορίζονται από τα μέσα του 2020, με τη μείωσή τους να είναι κατά μέσο όρο σε 1,8 εκατ. βαρέλια ημερησίως από το γ' τρίμηνο του 2020 έως το τέλος του 2021.

Ενώ ασκούνται ισχυρές πιέσεις στις αγορές ενέργειας από τις παραπάνω εξελίξεις, ο OPEC δεν προχωράει σε μεγαλύτερη αύξηση της παραγωγής του, αγνοώντας και σχετικό αίτημα της κυβέρνησης των ΗΠΑ. Σε συνάντηση στο τέλος Μαρτίου των μελών του OPEC+, στα οποία περιλαμβάνεται η Ρωσία, η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα δεσμεύτηκαν εκ νέου για τη συμφωνία τους με τη Ρωσία. Ο OPEC+ ανακοίνωσε ότι παραμένει στα σχέδιά του, για σταδιακή αύξηση της παραγωγής του κατά 432.000 βαρέλια την ημέρα (bpd), για το επόμενο δίμηνο. Με λίγες χώρες να έχουν πλεονάζοντα αποθέματα, συμπεριλαμβανομένης της Σαουδικής Αραβίας και των ΗΑΕ, και το Ριάντ να αντιστέκεται μέχρι στιγμής στις εκκλήσεις των ΗΠΑ να αυξήσει την παραγωγή ταχύτερα από ό,τι προβλέπει η συμφωνία του OPEC+, η προσφορά πετρελαίου αναμένεται να μην καλύψει τη ζήτηση.

Στον αντίποδα, οι ΗΠΑ αποφάσισαν αποδέσμευση πετρελαίου από τα στρατηγικά αποθέματά τους. Συγκεκριμένα, ανακοίνωσαν από τον τρέχοντα μήνα την αποδέσμευση 1 εκατ. βαρελιών την ημέρα για έξι μήνες από τα στρατηγικά αποθέματά τους. Διεθνείς αναλυτές εκτιμούν ότι η παραγωγή πετρελαίου των ΗΠΑ θα αυξηθεί κατά μέσο όρο στα 12,0 εκατ. βαρέλια/ημέρα το 2022 και στη συνέχεια θα ανέλθει περαιτέρω το 2023, στα 13,0 εκατ. βαρέλια/ημέρα²². Ήδη οι χώρες της Διεθνούς Υπηρεσίας Ενέργειας, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι ΗΠΑ και έχουν συνολικά αποθέματα περίπου 1,5 δισεκ. βαρελιών, διέθεσαν τον 60 εκατ. βαρέλια από τα αποθέματά τους, με τα. Παρά αυτές τις τονωτικές παρεμβάσεις στο σκέλος της προσφοράς πετρελαίου, οι αναλυτές θεωρούν πως υπολείπονται σημαντικά των ελλείψεων που δημιουργούνται στην παγκόσμια

²² Energy International Agency

αγορά, καθώς πετρελαϊκές επιχειρήσεις από όλον τον κόσμο, διυλιστήρια και ναυτιλιακές αποφεύγουν το ρωσικό πετρέλαιο, λόγω της εντεινόμενης αβεβαιότητας που έχει καλλιεργήσει ο πόλεμος στην Ουκρανία, αλλά και υπό τον φόβο επιβολής κυρώσεων, ενώ η ζήτηση αναμένεται να είναι ιδιαίτερα ενισχυμένη φέτος. Η παγκόσμια κατανάλωση πετρελαίου αναμένεται να ανέλθει κατά μέσο όρο στα 100,6 εκατ. βαρέλια/ημέρα το 2022, αυξημένη κατά 3,1 εκατ. βαρέλια/ημέρα από το 2021.

Συνοψίζοντας, είναι προφανές πως η τάση της τιμής του πετρελαίου και ευρύτερα των ενεργειακών αγαθών, θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από την εξέλιξη του πολέμου στην Ουκρανία, τυχόν μελλοντικές κυρώσεις που θα επιβληθούν σε αυτή, αλλά και από τις στρατηγικές των εταιρειών, αναφορικά με την αγορά ρωσικού πετρελαίου ή/και την προώθησή του στην παγκόσμια αγορά. Καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της τιμής του πετρελαίου θα έχει και ο βαθμός αντίδρασης άλλων πετρελαιοπαραγωγών χωρών στις υψηλές τιμές του πετρελαίου, καθώς και οι επιπτώσεις που ενδέχεται να έχουν οι μακροοικονομικές εξελίξεις στην παγκόσμια ζήτηση πετρελαίου.

Οι επιδεινωμένες προοπτικές ανάκαμψης της παγκόσμιας ζήτησης το τρέχον έτος και το επόμενο αποτυπώνονται στις πρόσφατες μακροοικονομικές προβλέψεις διεθνών οργανισμών. Οι τρέχουσες υψηλές τιμές των ενεργειακών προϊόντων επενεργούν ανασχετικά στη ζήτηση και την οικονομική ανάκαμψη. Από την άλλη πλευρά, η οικονομική δραστηριότητα στις αναπτυσσόμενες χώρες θα υποστηριχθεί για τρίτο σε σειρά έτος από κρατικές παρεμβάσεις, προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Ύστερα από μια διετία σε συνθήκες πανδημίας, οι αναπτυσσόμενες οικονομίες έχουν μικρές δυνατότητες αντίδρασης σε μια νέα κρίση, ενεργειακή αυτή τη φορά. Ως αποτέλεσμα, η ένταση της ανάκαμψης θα παρουσιάσει σημαντική διάσταση μεταξύ των περιφερειών παγκοσμίως και συνολικά θα είναι αρκετά ηπιότερη της προβλεπόμενης πριν τη γεωπολιτική αναταραχή. Σε περίπτωση που ο πόλεμος δεν θα είναι παρατεταμένος, οι ανασχετικές επιδράσεις στην παγκόσμια ανάκαμψη θα είναι ηπιότερες, αλλά θα υποχωρήσει λιγότερο και η ζήτηση για ενέργεια.

Συνεκτιμώντας τις παραπάνω τάσεις και εξελίξεις στους κυριότερους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις τιμές καταναλωτή, καθώς και τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις διεθνών οργανισμών²³, στο βασικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων του IOBE, στο οποίο αναμένεται να συνεχιστεί ο πόλεμος μετά την άνοιξη, με το ενεργειακό κόστος να κυμαίνεται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα για μεγάλο χρονικό διάστημα, εκτιμάται ότι η μέση τιμή του πετρελαίου το 2022 θα διαμορφωθεί στα \$95/βαρέλι από \$70,8/βαρέλι το 2021 (+34%). Η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου το τρέχον έτος αναμένεται κατά μέσο όρο να διαμορφωθεί στο 1,12, χαμηλότερα κατά 5,4% από ότι το 2021²⁴. Ακολούθως, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ θα φτάσει τα €84,8/βαρέλι, καταγράφοντας ενίσχυση της τάξης του 42% σε σύγκριση με το περασμένο έτος. Για την ανάσχεση των υψηλών τιμών του πετρελαίου αναμένεται να ληφθούν εκτεταμένα μέτρα στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων, που θα διατηρήσουν ένα σημαντικό τμήμα του διαθέσιμου εισοδήματος και της ιδιωτικής κατανάλωσης. Σημειώνεται επίσης ότι και στα δύο σενάρια προβλέψεων δεν αναμένεται νέα σημαντική έξαρση της πανδημίας, οπότε και δεν θα επανέλθουν γενικευμένα περιοριστικά μέτρα. Συνεκτιμώντας το σταθεροποιητικό ρόλο της έμμεσης φορολογίας στις τιμές, στο βασικό σενάριο προβλέψεων για το 2022, προβλέπεται πως ο Γενικός

²³ Short-Term Energy Outlook, US Energy Information Administration, Μάρτιος 2022

²⁴ Macroeconomic projections, EKT, Μάρτιος 2022

Δείκτης Τιμών Καταναλωτή θα σημειώσει ιδιαίτερα έντονη ενίσχυση, στην περιοχή του 7,0% με 7,8%.

Στο εναλλακτικό σενάριο μακροοικονομικών εξελίξεων αναμένεται να τερματιστούν οι πολεμικές συγκρούσεις μέχρι τις αρχές του καλοκαιριού, οπότε θα μετριαστεί και η ενίσχυση των τιμών των ενεργειακών αγαθών. Ακολούθως, τα μέτρα στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων έναντι της ενεργειακής κρίσης θα είναι λιγότερα από ότι στο βασικό σενάριο. Σε αυτή την περίπτωση αναμένεται η μέση τιμή του πετρελαίου το 2022 να διαμορφωθεί στα \$87/βαρέλι από \$70,8/βαρέλι το 2021, σημειώνοντας ενίσχυση κατά 22,8%, ενώ η ισοτιμία ευρώ/δολαρίου το τρέχον έτος αναμένεται κατά μέσο όρο θα είναι στο 1,13, χαμηλότερα κατά 5,4% από πέρυσι²⁵. Ακολούθως, η μέση τιμή του πετρελαίου σε ευρώ θα φτάσει τα €77,7/βαρέλι, καταγράφοντας ενίσχυση της τάξης του 30% σε σύγκριση με το περασμένο έτος. Σε αυτή την περίπτωση και, σε συνδυασμό με τις αναμενόμενες τάσεις στους υπόλοιπους παράγοντες που επηρεάζουν τον εγχώριο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή οι οποίες προαναφέρθηκαν, προβλέπεται πως ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του θα διαμορφωθεί φέτος στο 6,2-6,8%.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο χρονικό διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι ανοδικές κατά το α' τρίμηνο του 2022 έναντι του δ' τριμήνου του προηγούμενου έτους, με εξαίρεση το Λιανικό εμπόριο όπου το σχετικό ισοζύγιο υποχωρεί οριακά. Σχετικά με τους υπόλοιπους τομείς, το σχετικό ισοζύγιο αυξάνεται αισθητά στις Ιδιωτικές Κατασκευές και ηπιότερα στην Βιομηχανία και στις Υπηρεσίες. Ως προς την αντίστοιχη περυσινή τριμηνιαία περίοδο, οι προσδοκίες για την εξέλιξη των τιμών κατέγραψαν έντονα θετική μεταβολή σε όλους τους τομείς, εντονότερη στο Λιανικό εμπόριο και τις Ιδιωτικές Κατασκευές και αισθητή στους υπόλοιπους δύο τομείς. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις της πορείας των τιμών το α' τρίμηνο του έτους διαμορφώθηκαν σε αισθητά υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ενισχύθηκε κατά 13 μονάδες το υπό εξέταση τρίμηνο και διαμορφώθηκε στις +52 μονάδες, ενώ κινήθηκε 40 μονάδες υψηλότερα από το αντίστοιχο τρίμηνο του 2021. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 2% αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ ενισχύεται στο 54% (από 45%) το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 43% να αναμένει σταθερότητα.

Στο Λιανικό Εμπόριο, το ισοζύγιο των +60 μονάδων στις τιμές των επιχειρήσεων του τομέα κατά το προηγούμενο τρίμηνο υποχώρησε κατά μία μονάδα, ενώ παράλληλα βρέθηκε 58 μονάδες υψηλότερα σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, μόλις 2% (από καμμία) δεν αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ διατηρείται στο 60% το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 38% (από 40%) να αναμένει σταθερότητα. Στους επιμέρους κλάδους του Λιανικού Εμπορίου, οι μεταβολές στις προβλέψεις των τιμών το α' τρίμηνο του 2022 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο ήταν πτωτικές σε όλους τους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους με εξαίρεση το ισοζύγιο στα Οχήματα-Ανταλλακτικά και τα Πολυκαταστήματα το οποίο κινείται ήπια πτωτικά.

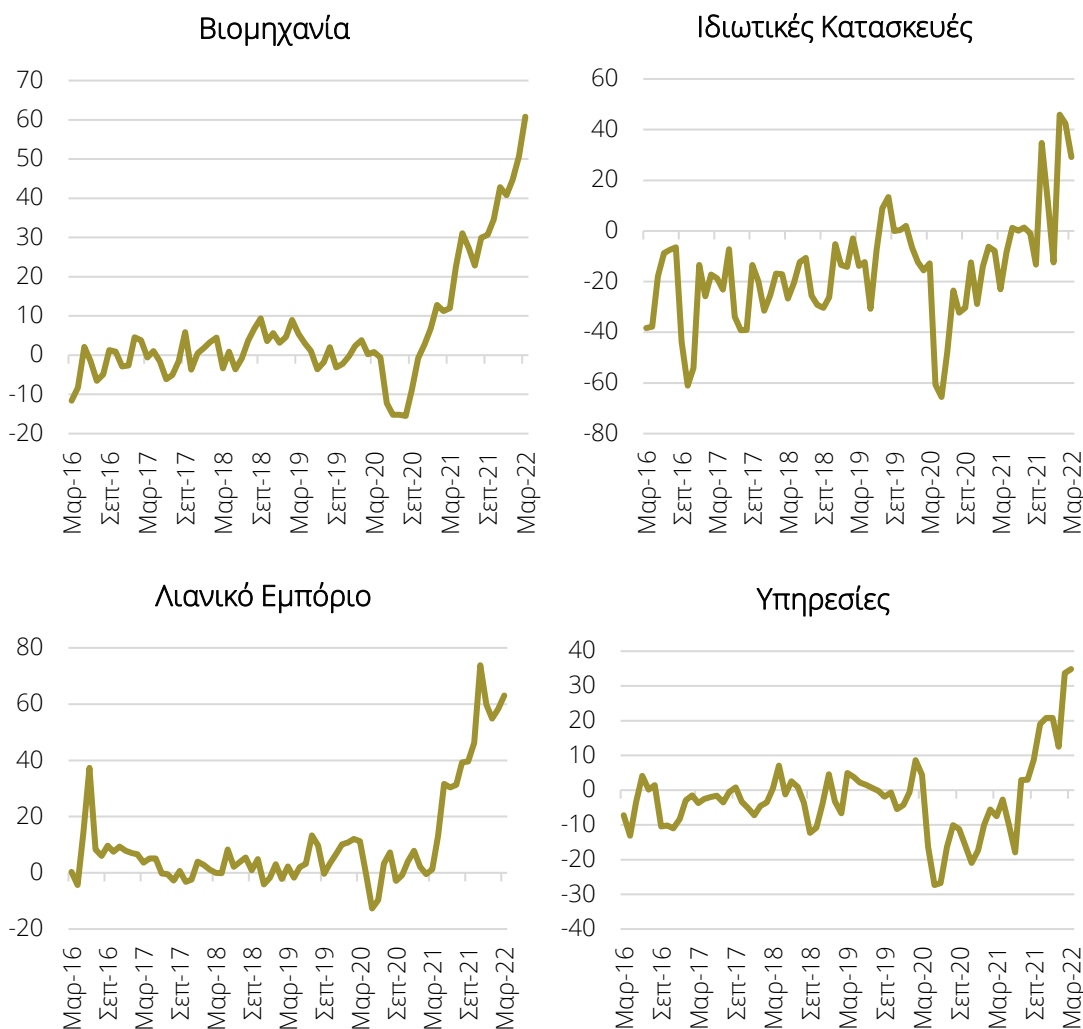
²⁵ Macroeconomic projections, EKT, Μάρτιος 2022

Διάγραμμα 3.23

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (ισοζύγιο απαντήσεων = διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι κυρίως ανοδικές κατά το α' τρίμηνο του 2022 έναντι του δ' τριμήνου του προηγούμενου έτους, με το σχετικό ισοζύγιο να αυξάνεται αισθητά στις Ιδιωτικές Κατασκευές, ηπιότερα σε Βιομηχανία και Υπηρεσίες, ενώ στο Λιανικό εμπόριο παρατηρείται οριακή υποχώρηση.

Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες το εξεταζόμενο τρίμηνο βελτιώθηκε ήπια σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και διαμορφώθηκε στις +27 (από +20) μονάδες, ενώ παράλληλα κινήθηκε σε αρκετά υψηλότερο επίπεδο σε σχέση με την αντίστοιχη μέση επίδοση του α' τρίμ. 2021 (+35 μον.). Το τρέχον τρίμηνο, το 3% (από μόλις 1%) των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει μείωση τιμών και το 30% (από 21%) άνοδο. Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, ο σχετικός δείκτης υποχώρησε ήπια στους περισσότερους, με εξαίρεση τα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια όπου βελτιώθηκε εντονότερα.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το ήπια θετικό ισοζύγιο των +11 μονάδων του προηγούμενου τριμήνου ενισχύθηκε αισθητά, στις +39 μονάδες, έχοντας παράλληλα μεταβληθεί έντονα ανοδικά σε σύγκριση με το αντίστοιχο επίπεδο του 2021 (+51 μον.). Επιπλέον, το 7% (από 24%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπει υποχώρηση των τιμών του κλάδου, ενώ το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο κυμαίνεται στο 47% (από 35%), με το 46% (από 41%) να προβλέπει σταθερότητα τιμών.

3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών

Ιανουάριος – Δεκέμβριος

- Διατήρηση του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών σε πολύ αρνητικό έδαφος και το 2021, κοντά στα €11,0 δισεκ.
- Επιδείνωση στο ισοζύγιο Αγαθών η οποία αντισταθμίστηκε από τη βελτίωση στα ισοζύγια Υπηρεσιών, Πρωτογενών και Δευτερογενών Εισοδημάτων.

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Ιανουάριος 2022

Τον Ιανουάριο του 2022 το έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών διευρύνθηκε στα €2,0 δισεκ., έναντι €432 εκατ. ένα χρόνο πριν. Κύρια αιτία αύξησης του ελλείμματος ήταν κυρίως η διόγκωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο αγαθών κατά €1,5 δισεκ., ακολουθούμενη από τη μείωση στο πλεόνασμα του ισοζυγίου πρωτογενών εισοδημάτων κατά €247 εκατ., ενώ μικρή αύξηση, κατά €126 εκατ., καταγράφηκε στο πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών.

Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2021

Στο σύνολο του 2021, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ) εμφάνισε έλλειμμα €10,8 δισεκ., έναντι ελλείμματος €11,0 δισεκ. το 2020. Το έλλειμμα παρέμεινε σταθερό σε πολύ αρνητικό επίπεδο, καθώς ταυτόχρονα με τη διόγκωση του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Αγαθών, καταγράφηκε βελτίωση στα υπόλοιπα ισοζύγια η οποία αντιστάθμισε την επιδείνωση στα αγαθά.

Αναλυτικά, το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών διαμορφώθηκε το 2021 στα €25,6 δισεκ., αυξημένο κατά €7,1 δισεκ. σε σύγκριση με το 2020, λόγω της μεγαλύτερης αύξησης των εισαγωγών έναντι των εξαγωγών. Οι εξαγωγές ανήλθαν στα €39,1 δισεκ., (€10,2 δισεκ.)²⁶, με τις εξαγωγές καυσίμων να αυξάνονται €4,0 δισεκ. Οι εισαγωγές αγαθών αυξήθηκαν στα €64,7 δισεκ. (€17,3 δισεκ.), ενώ οι εισαγωγές καυσίμων ενισχύθηκαν κατά €6,7 δισεκ. Σημειώνεται ότι τα καύσιμα αποτέλεσαν το 40% των αυξήσεων σε εξαγωγές και εισαγωγές. Το έλλειμμα του Ισοζυγίου Αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία διαμορφώθηκε το 2020 στα €19,7 δισεκ., διευρυμένο κατά €4,5 δισεκ.

Σημαντική ενίσχυση πλεονάσματος παρουσίασε το Ισοζύγιο Υπηρεσιών σε σύγκριση με το χαμηλό επίπεδο του 2020 λόγω πανδημίας, και διαμορφώθηκε στα €13,0 δισεκ. πέρυσι, παρουσιάζοντας αύξηση €5,7 δισεκ. Συνεχίζει να υστερεί ωστόσο έναντι του επιπέδου του 2019, καθώς δεν ξεπέρασε το 61,5%). Η βελτίωση το 2021 προήλθε από την ισχυρή ανάκαμψη των εισπράξεων, πρωτίστως από τον Τουρισμό, αλλά και από τις Μεταφορές. Αναλυτικά, οι συνολικές

²⁶ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

εισπράξεις από Υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €35,0 δισεκ., αυξημένες κατά 54,1% σε σύγκριση με το 2020. Οι εισπράξεις από Ταξιδιωτικές Υπηρεσίες υπερδιπλασιάστηκαν το 2021 σε σύγκριση με πρόπερσι, με αύξηση κατά 143,2%, και διαμορφώθηκαν στα €10,5 δισεκ., στο 58% του επιπέδου τους το 2019. Στις Μεταφορικές Υπηρεσίες σημειώθηκε άνοδος 35,6%, στα €18,7 δισεκ., ενώ οι εισπράξεις από Λοιπές Υπηρεσίες έφτασαν τα €5,8 δισεκ., με αύξηση κατά 26,1%. Οι συνολικές πληρωμές υπηρεσιών διαμορφώθηκαν στα €22,0 δισεκ., υψηλότερες κατά 42,6% από πρόπερσι. Οι πληρωμές για Ταξιδιωτικές Υπηρεσίες αυξήθηκαν κατά 40,3%, στο €1,1 δισεκ., οι πληρωμές για Μεταφορικές Υπηρεσίες ενισχύθηκαν 52,2%, στα €15,0 δισεκ, ενώ οι πληρωμές Λοιπών Υπηρεσιών έφτασαν τα €5,9 δισεκ., με διεύρυνση κατά 23,3%. Σε ειδικό πλαίσιο στο τέλος αυτής της ενότητας (πλαίσιο 3.4), αναλύονται οι εμπορικές σχέσεις της Ελλάδας και της ΕΕ με τις Ρωσία και Ουκρανία.

Στο Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων σημειώθηκε πλεόνασμα στο σύνολο του 2021 €643 εκατ., έναντι ελλείματος €276 εκατ. το 2020. Οι εισπράξεις αυξήθηκαν στα €7,0 δισεκ., από €6,3 δισεκ. το 2020, ενώ οι πληρωμές υποχώρησαν στα €6,4 δισεκ. από €6,6 δισεκ. Αναλυτικά, οι εισπράξεις από εργασία αυξήθηκαν στα €220 εκατ., οι εισπράξεις από επενδύσεις ενισχύθηκαν κατά 16,3%, στα €3,4 δισεκ., ενώ από λοιπά πρωτογενή εισοδήματα (επιδότησεις και φόρους επί της παραγωγής) κατέγραψαν αύξηση 5,9%, στα €3,4 δισεκ. Οι πληρωμές εισοδημάτων από εργασία μειώθηκαν στα €1,3 δισεκ. (-2,0%), από επενδύσεις υποχώρησαν κατά 5,8%, στα €4,6 δισεκ., ενώ στα λοιπά πρωτογενή εισοδήματα αυξήθηκαν κατά 16,9%, στα €496 εκατ.

Το Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων κατέγραψε πέρυσι σημαντικό πλεόνασμα €1,2 δισεκ., έναντι πλεονάσματος €561 δισεκ. το 2020, με τις εισπράξεις να αυξάνονται κατά 23,2%, στα €5,0 δισεκ και τις πληρωμές κατά 7,7%, στα €3,8 δισεκ.

Ισοζύγιο Κεφαλαίων

Το πλεόνασμα του Ισοζυγίου Κεφαλαίων²⁷ αυξήθηκε στα €4,0 δισεκ. το 2021, έναντι €2,7 δισεκ. ένα έτος νωρίτερα, με σημαντική αύξηση εισπράξεων κατά €1,8 δισεκ., λόγω της εκταμίευσης της προχρηματοδότησης στο πλαίσιο του Ταμείου Ανθεκτικότητας και Ανάκαμψης (RRF), και πληρωμών μικρότερη διεύρυνση πληρωμών, κατά €523 εκατ.

Τέλος, το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαίων, που αντανακλά τη σχέση δανειστή ή δανειζόμενου μιας οικονομίας με το εξωτερικό, ήταν ελλειμματικό, στα €6,8 δισεκ., έναντι €8,2 δισεκ. το 2020.

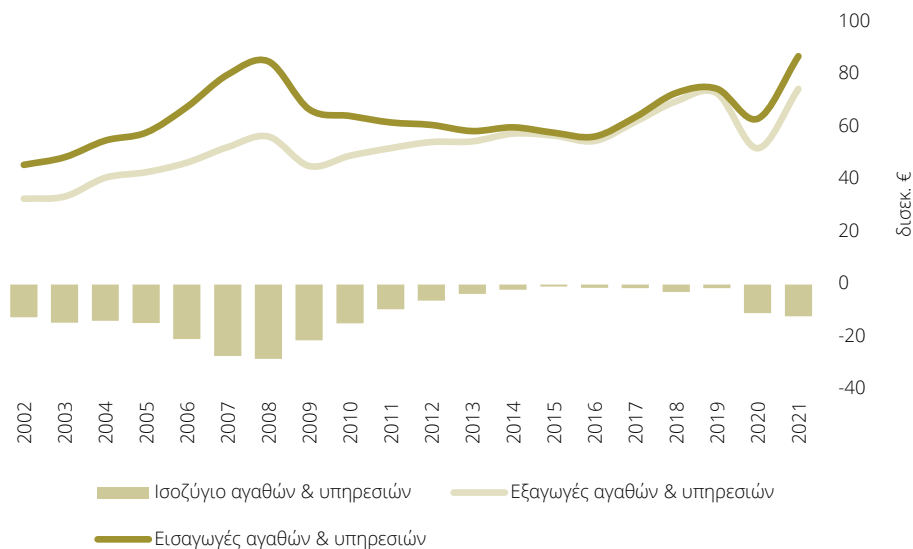
²⁷ Το ισοζύγιο κεφαλαίων απεικονίζει τις μεταβιβάσεις κεφαλαίου, δηλαδή τις μονομερείς εισπράξεις και πληρωμές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων που συνδέονται με επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι μεταβιβάσεις κεφαλαίου περιλαμβάνουν κυρίως ένα μέρος των μεταβιβάσεων (εισπράξεων) από τον κοινοτικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Γενική Κυβέρνηση (απολήψεις από τα διαρθρωτικά ταμεία – πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου – και από το Ταμείο Συνοχής βάσει των ΚΠΣ).

Διάγραμμα 3.24

Εισαγωγές-Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών (Ιανουάριος - Δεκέμβριος) 2002-2021

Διεύρυνση ελλείμματος Ισοζυγίου Αγαθών και Υπηρεσιών το 2021, στα €12,6 δισεκ., έναντι €11,2 δισεκ. το 2020

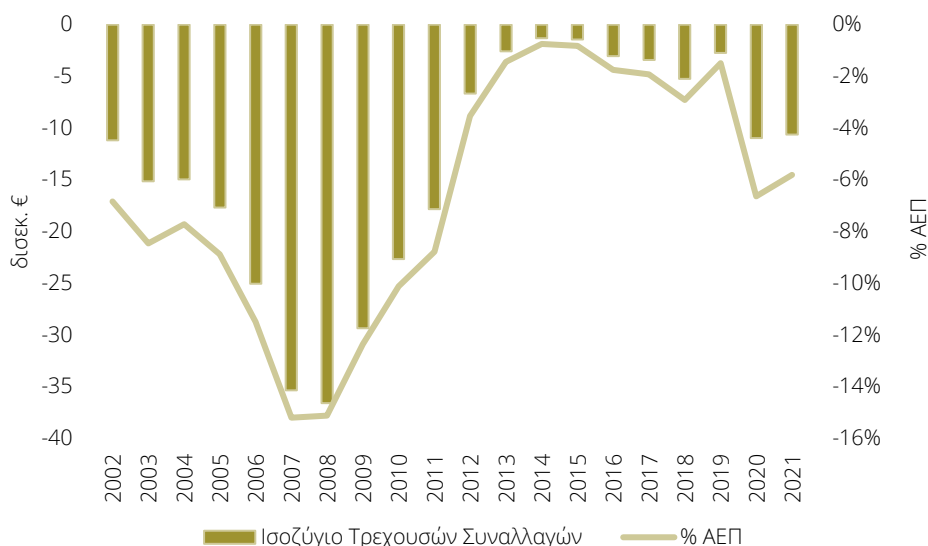

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.25

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Ιανουάριος - Δεκέμβριος) 2002-2021

Στα €10,8 δισεκ. το έλλειμμα του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών το 2021, από €11,0 δισεκ. το 2020. Αντιστοιχεί στο 5,9% του ΑΕΠ.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών ήταν ελλειμματικό το 2021, κατά €5,7 δισεκ., έναντι €7,7 δισεκ. το 2020.

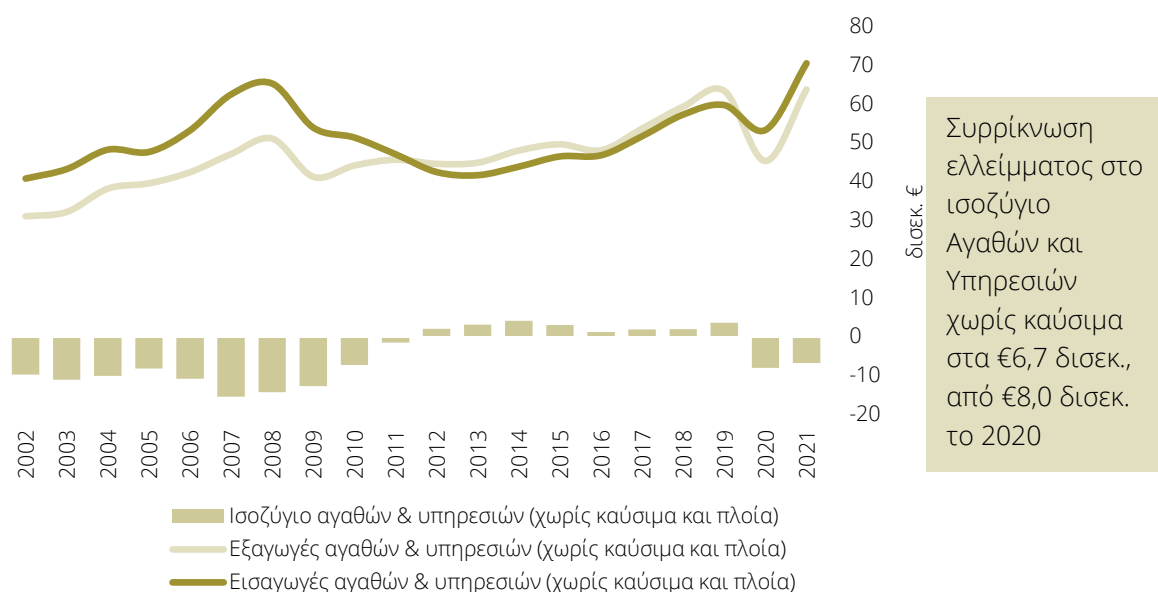
Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι καθαρές απαιτήσεις των κατοίκων από άμεσες επενδύσεις από το εξωτερικό αυξήθηκαν κατά €993 εκατ., ενώ οι καθαρές υποχρεώσεις σε μη κατοίκους (επενδύσεις μη κατοίκων στη χώρα) ενισχύθηκαν κατά €5,1 δισεκ.

Στην κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι απαιτήσεις των κατοίκων έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €27,3 δισεκ., και οι υποχρεώσεις σε μη κατοίκους ενισχύθηκαν κατά €3,5 δισεκ. Στην κατηγορία των λοιπών επενδύσεων, οι απαιτήσεις από κατοίκους έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €4,6 δισεκ., και οι υποχρεώσεις αυξήθηκαν κατά €32,6 δισεκ.

Τέλος, τα συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Ιανουαρίου του 2022 στα €12,7 δισεκ.

Διάγραμμα 3.26

Εισαγωγές-Εξαγωγές αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία (Ιανουάριος – Δεκέμβριος) 2002-2021

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Πλαίσιο 3.4 Εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών Ελλάδας και ΕΕ με Ρωσία και Ουκρανία

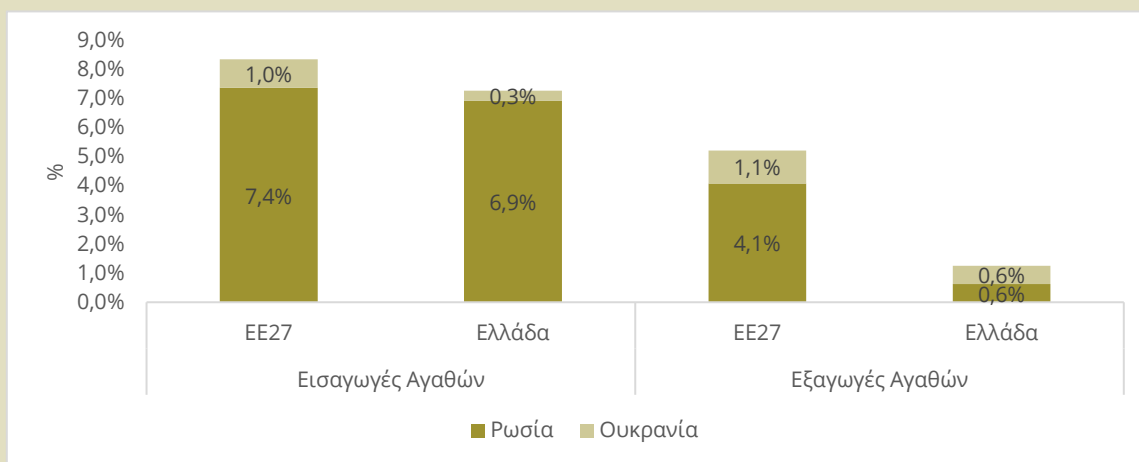
Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου 2022 και ο πόλεμος που συνεχίζεται, αποτελούν πρωτοφανείς για την Ευρώπη γεωπολιτικές εξελίξεις τις τελευταίες δεκαετίες. Εκτός από τις πολύ ισχυρές επιπτώσεις στην Ουκρανία και τον πληθυσμό της, οι οποίες θα χρειαστεί να παρέλθουν δεκαετίες προκειμένου να αντιμετωπιστούν, ο πόλεμος έχει σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο διεθνώς. Αυτός προέρχεται αφενός από το ότι έχει σταματήσει η οικονομική δραστηριότητα στο μεγαλύτερο τμήμα της Ουκρανίας, διακόπτοντας τις εμπορικές ροές από και προς αυτή, αφετέρου και πολύ σημαντικότερο, από την επιβολή κυρώσεων τόσο από την Ευρώπη και τις ΗΠΑ στη Ρωσία, όσο και από τη ρωσική πλευρά προς αυτές τις χώρες, επηρεάζοντας σημαντικά το παγκόσμιο εμπόριο. Οι πλέον σημαντικές από αυτές τις κυρώσεις είναι όσες σχετίζονται με ενεργειακά αγαθά (π.χ. απαγόρευση εισαγωγών ρωσικού πετρελαίου από Καναδά, ΗΠΑ και, σταδιακά, από το Ηνωμένο Βασίλειο). Από την άλλη πλευρά, αναμένονται αναδιαρθρώσεις σε εφοδιαστικές αλυσίδες για την κάλυψη αναγκών οι οποίες ικανοποιούνταν πριν τον πόλεμο από τις δύο χώρες. Σε αυτό το πλαίσιο αναλύονται οι εμπορικές διασυνδέσεις της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ27) με τη Ρωσία και την Ουκρανία, αναδεικνύοντας τις εξαρτήσεις που υφίστανται, συνεπώς και το εύρος των πιθανών επιπτώσεων από αυτές τις εξελίξεις στις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, αλλά και τη διαθεσιμότητά τους εγχωρίως.

Εμπόριο Αγαθών

Η ΕΕ27 εμφανίζει εμπορικό έλλειμμα €55 δισεκ. με τη Ρωσία και πλεόνασμα €4,7 δισεκ. με την Ουκρανία (μ.ο. 2017-2021). Οι εισαγωγές της ΕΕ27 από τη Ρωσία προσέγγισαν την εξεταζόμενη περίοδο τα €140 δισεκ. κατά μέσο όρο ετησίως, έναντι εξαγωγών €84 δισεκ., ενώ από την Ουκρανία οι εισαγωγές διαμορφώθηκαν στα €18,6 δισεκ. και οι εξαγωγές αγαθών προς την Ουκρανία τα €23,4 δισεκ. Το εμπορικό έλλειμμα της Ελλάδας με τη Ρωσία ήταν περίπου €3,5 δισεκ. ετησίως την περίοδο 2017-2021, με κυριαρχία των εισαγωγών (περίπου €3,7 δισεκ.), έναντι των εξαγωγών (€208 εκατ.). Το εμπόριο με την Ουκρανία είναι σαφώς μικρότερης έκτασης, με εισαγωγές από την Ουκρανία €182 εκατ. και εξαγωγές προς αυτή τη χώρα €210 εκατ. Ακολούθως, οι εισαγωγές της ΕΕ27 από τη Ρωσία αντιστοιχούν στο 7,4% των συνολικών εξαγωγών της ένωσης (έξω-κοινοτικό εμπόριο), ενώ οι εξαγωγές της προς αυτή στο 4,1% (Διάγραμμα 3.26). Στην Ελλάδα, το μέσο ετήσιο μερίδιο των εισαγωγών από Ρωσία ήταν κοντά στο μέσο όρο της ΕΕ27 την περίοδο 2017-2021 (6,9%), ενώ πολύ μικρότερο μερίδιο κατέχουν οι εξαγωγές προς τη Ρωσία (0,6% των συνολικών ελληνικών εξαγωγών αγαθών). Με την Ουκρανία το εμπόριο καταλαμβάνει σαφώς μικρότερο τμήμα των εμπορικών ροών ΕΕ27 και Ελλάδας: 1% περίπου των εισαγωγών και εξαγωγών της ΕΕ27, ακόμα χαμηλότερο στην Ελλάδα.

Διάγραμμα 3.27

Μερίδιο εισαγωγών και εξαγωγών αγαθών ΕΕ27 και Ελλάδας προς Ρωσία και Ουκρανία (μ.ο. 2107-2021)

Πηγή: Eurostat, EU trade by SITC, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

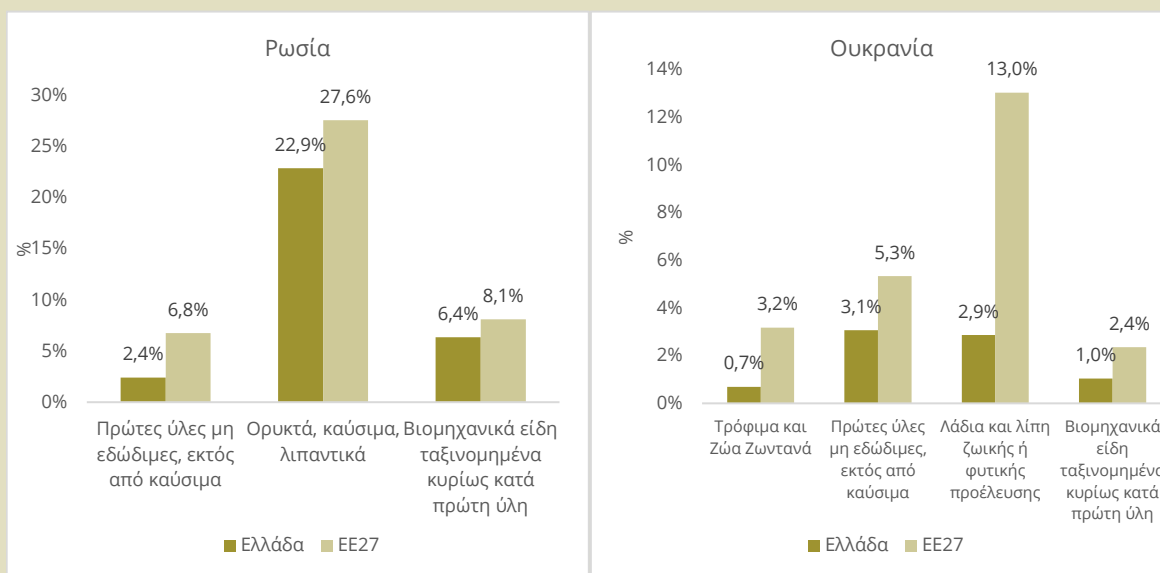

Πέρα από τα συνολικά μερίδια των εισαγωγών και των εξαγωγών αγαθών από Ρωσία και Ουκρανία, η ανάλυση ανά κατηγορία αυτών προσφέρει περισσότερη πληροφόρηση για τυχόν εξαρτήσεις των χωρών σε επίπεδο εμπορικών σχέσεων. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα εισάγει το 22,9% των καυσίμων της από τη Ρωσία, παρουσιάζοντας σημαντική εισαγωγική εξάρτηση στα συγκεκριμένα προϊόντα, ενώ εισάγει επίσης το 6,4% των βιομηχανικών αγαθών και το 2,4% των πρώτων υλών (Διάγραμμα 3.28). Η εξάρτηση της ΕΕ27 είναι μεγαλύτερη στις συγκεκριμένες κατηγορίες, καθώς εισάγει από τη Ρωσία το 27,6% των καυσίμων της, το 8,1% των βιομηχανικών ειδών και το 6,8% των πρώτων υλών (εκτός καυσίμων).

Με την Ουκρανία, παρά τη χαμηλή διασύνδεση στο σύνολο του εμπορίου αγαθών, εντοπίζονται αγαθά στα οποία η ΕΕ27 εξαρτάται σε σαφώς μεγαλύτερο βαθμό, όπως τα λάδια και λίπη, καθώς εισάγει το 13% των αγαθών αυτών από την Ουκρανία, ενώ εμφανίζει υψηλό μερίδιο στις πρώτες ύλες (5,3% των εισαγωγών) και στα τρόφιμα (3,2%). Αντίστοιχα στην Ελλάδα, περίπου 3% των εισαγωγών της σε πρώτες ύλες, όπως επίσης σε λάδια και λίπη προέρχεται από την Ουκρανία.

Διάγραμμα 3.28

Εξάρτηση εισαγωγών (μονοψήφια ανάλυση SITC*) (μ.ο. 2017-2021)

Πηγή: Eurostat, EU trade by SITC, Επεξεργασία στοιχείων IOBE, * Standard international trade classification

Σε πιο αναλυτικό επίπεδο κατηγοριών αγαθών (τριψήφια SITC), αναδεικνύεται με μεγαλύτερη ένταση η εξάρτηση σε συγκεκριμένα αγαθά. Έτσι, το 98% των εισαγωγών λιθάνθρακα στην Ελλάδα προήλθε το 2021 από τη Ρωσία, αναδεικνύοντας τη σημαντική εξάρτηση στη συγκεκριμένη κατηγορία, όπως επίσης και περισσότερο από το 40% των εισαγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου (Διάγραμμα 3.29). Σημειώνεται ότι στο φυσικό αέριο σε αεριώδη μορφή, η εξάρτηση της Ελλάδας έφτασε το 2021 το 66%. Ταυτόχρονα, το 5,7% των εισαγωγών αλουμινίου εγχωρίως και το 23,1% του ανάλεστου σιταριού προέρχεται από τη Ρωσία. Στην ΕΕ27 το μεγαλύτερο μερίδιο παρουσίασαν το 2021 τα μεταλλεύματα νικελίου, με το 81% των εισαγωγών της ένωσης να προέρχεται από τη Ρωσία, ενώ πάνω από το 45% των εισαγωγών ενεργειακών προϊόντων κατευθύνεται στην ΕΕ27 από την ίδια χώρα. Υψηλό μερίδιο έχει και η κατηγορία ράβδων σιδήρου (44,3%). Σε ακόμα μεγαλύτερη ανάλυση προϊόντος, το 99% των λιπασμάτων νιτρικής αμμωνίας εισάγεται στην ΕΕ27 από τη Ρωσία και το 92% του χημικού οξειδίου του αιθυλενίου.

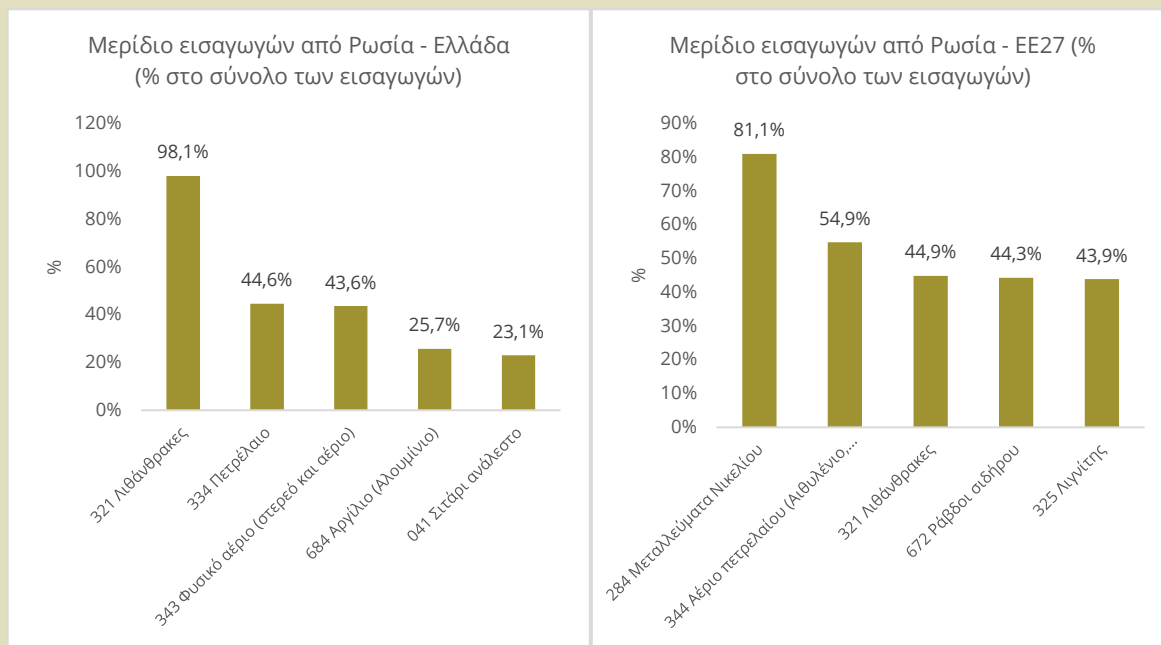
Σε τριψήφια ανάλυση αγαθών SITC προκύπτει ότι οι μισές εισαγωγές της Ελλάδας σε χυτοσίδηρο προήλθαν πέρυσι από την Ουκρανία, ενώ ακολουθούν σε ένταση τα προϊόντα σιδήρου (12%) και το κακάο (9,4%). Σε πιο λεπτομερή ανάλυση αγαθών, το 98% μεταλλευμάτων τιτανίου, το 96,6% Σιδηροπυριτικού-μαγγανίου και το 75% των Ηλεκτρικών μονωτήρων από γυαλί εισάγεται στην Ελλάδα από την Ουκρανία. Στην ΕΕ27 το 56,7% των εισαγωγών σε ακατέργαστα τρόφιμα (έλαια, καλαμπόκι, δημητριακά) προήλθε πέρυσι από την Ουκρανία,

ενώ ακολουθούν οι ράβδοι σιδήρου με το 28% και τα καυσόξυλα με 24%. Αναλύοντας περαιτέρω τα εισαγόμενα αγαθά, το 91% του ακατέργαστου και το 64,4% του κατεργασμένου ηλιέλαιου των εισαγωγών της ΕΕ27 έρχεται από την Ουκρανία, ενώ σημαντικό μερίδιο κατέχουν τα πουλερικά από αυτή τη χώρα, με 72%.

Διάγραμμα 3.29

Εξάρτηση εισαγωγών (τριψήφια ανάλυση SITC*, 2021)

Πηγή: Eurostat, EU trade by SITC, Επεξεργασία στοιχείων IOBE * Standard international trade classification

Στο σκέλος των εξαγωγών, σε μονοψήφια ανάλυση, το 2,1% των ελληνικών εξαγωγών σε λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης κατευθύνεται στη Ρωσία, ενώ ακολουθούν σε μερίδιο τα προϊόντα καπνού και ποτών με 1,7%. Στην ΕΕ27 το 4,6% των εξαγωγών σε ποτά και καπνό κατευθύνεται προς τη Ρωσία, ενώ σε ποσοστό περίπου 4,5% βρίσκονται και οι εξαγωγές χημικών προϊόντων, καθώς και μηχανημάτων, με το μερίδιο των βιομηχανικών ειδών να είναι ελαφρώς χαμηλότερο. Με την Ουκρανία τα μερίδια των εξαγωγών της Ελλάδας είναι αρκετά χαμηλά, ενώ στην ΕΕ27 ξεχωρίζει η κατηγορία των Ορυκτών, Καυσίμων και Λιπαντικών με το 2,1% των συνολικών εξαγωγών της ΕΕ27.

Σε περισσότερο αναλυτικό επίπεδο (τριψήφια ανάλυση), σημαντική εξαγωγική εξάρτηση της Ελλάδας προς τη Ρωσία καταγράφεται στις μηχανές συγκόλλησης μετάλλων, καθώς η χώρα εξάγει το 92,8% των εξαγωγών αυτών των προϊόντων στη Ρωσία, και ακολουθεί το μαλλί με 85,6%. Η ΕΕ27 παρουσιάζει εξαγωγική εξάρτηση με τη Ρωσία στην κατηγορία χαλκού κονιάματος (88%), στα μεταλλεύματα (64,7%), στα ζωντανά προβατοειδή και αιγοειδή (60%) και στα ενδύματα (59%). Η Ελλάδα εξάγει στην Ουκρανία το 94,5% των εξαγωγών εξαρτημάτων μηχανών και το 32% των κραμάτων αργιλίου. Η ΕΕ27 εξάγει προς την Ουκρανία το 77% των συνολικών της εξαγωγών σε πίσσα και το 72,6% των οργανικών χημικών.

Εμπόριο Υπηρεσιών

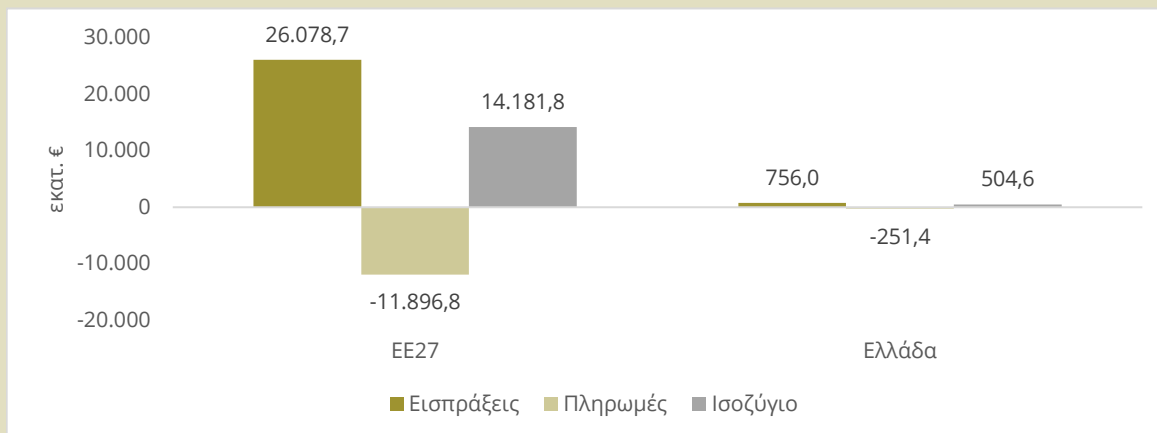
Στο σκέλος των υπηρεσιών, τόσο η Ελλάδα όσο και η ΕΕ27 καταγράφει μέσο ετήσιο πλεόνασμα με τη Ρωσία, ύψους €504,6 εκατ. και €14,2 δισεκ. αντίστοιχα στην περίοδο 2016-2019 (δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την Ουκρανία). Οι εισπράξεις της Ελλάδας προσέγγισαν τα €756 εκατ., με πληρωμές €251,4 εκατ., ενώ στην ΕΕ27 οι εισπράξεις έφτασαν τα €26,1 δισεκ. και οι πληρωμές €11,9 δισεκ. (Διάγραμμα 3.30). Σε μερίδια, το 2,7% των εισπράξεων υπηρεσιών της ΕΕ27 πηγάζουν από τη Ρωσία, έναντι 2,1% της Ελλάδας.

Διάγραμμα 3.30

Ισοζύγιο Υπηρεσιών με Ρωσία (μ.ο. 2016-2019)

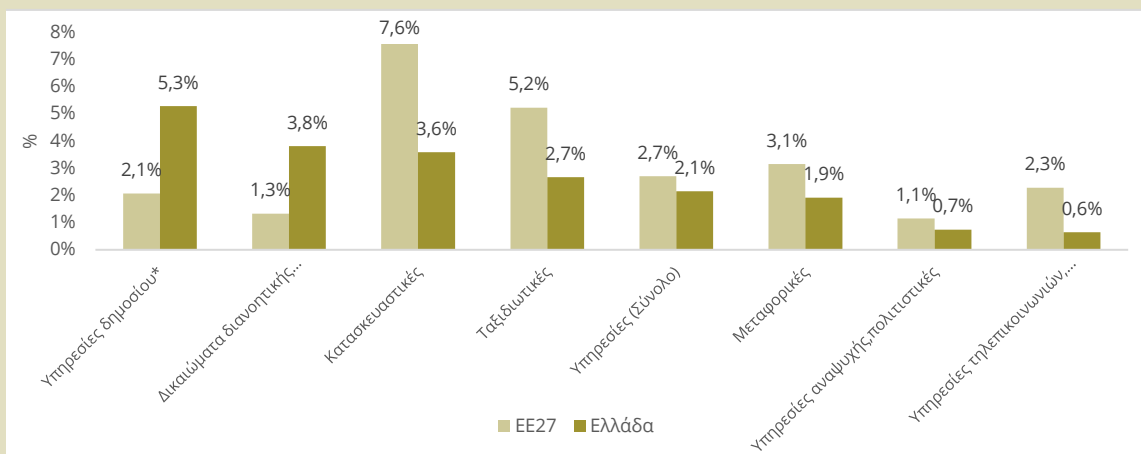

Πηγή: Eurostat, International trade in services (BPM6)

Ανά κατηγορία υπηρεσιών, το 5,3% των εισπράξεων από υπηρεσίες Δημοσίου της Ελλάδας προέρχεται από τη Ρωσία, ενώ ακολουθούν οι υπηρεσίες royalties με 3,8% και οι Κατασκευαστικές υπηρεσίες με 3,6% (Διάγραμμα 3.31). Στην ΕΕ27, σημαντικό μερίδιο παρουσίασαν την εξεταζόμενη περίοδο οι Κατασκευαστικές υπηρεσίες με 7,6%, οι ταξιδιωτικές, με 5,2%, και οι μεταφορικές με 3,1% των συνολικών εισπράξεων της ένωσης από τις συγκεκριμένες δραστηριότητες. Στο σκέλος του τουρισμού η Ελλάδα εισέπραττε κατά μέσο όρο την περίοδο 2016-2019 το 2,7% των συνολικών εισπράξεων της από τη Ρωσία, με τους ταξιδιώτες να φθάνουν τις 570 χιλ. περίπου ετησίως, δηλαδή το 1,8% των συνολικών τουριστών.

Διάγραμμα 3.31

Μερίδιο Ρωσίας στις εισπράξεις Υπηρεσιών ανά κατηγορία

Πηγή: Eurostat, International trade in services (BPM6), *Οι υπηρεσίες του δημοσίου περιλαμβάνουν συναλλαγές της κυβέρνησης και διεθνών οργανισμών και διαχωρίζονται σε συναλλαγές πρεσβειών - προξενίων, στρατιωτικών μονάδων - φορέων και λοιπών δημόσιων υπηρεσιών.

Ανακεφαλαιώνοντας, από την ανάλυση που προηγήθηκε προέκυψε σημαντική εισαγωγική εξάρτηση της Ελλάδας και της ΕΕ27 σε ενεργειακά αγαθά και συγκεκριμένες πρώτες ύλες (π.χ. λιθάνθρακας και μεταλλεύματα νικελίου αντίστοιχα). Υψηλή εισαγωγική εξάρτηση από την Ουκρανία εμφανίζει μόνο η ΕΕ, σε λάδια και λίπη. Η εξαγωγική εξάρτηση της χώρας μας και της ΕΕ με τη Ρωσία είναι αρκετά μικρότερη της εισαγωγικής, ενώ είναι ακόμα χαμηλότερη με την Ουκρανία. Περίπου το 2% με 3% των εξαγωγών υπηρεσιών της ΕΕ27 και της Ελλάδας απορροφούσαν από τη Ρωσία, με διαφορετική μεταξύ τους σύνθεση.

4 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΛΙΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ²⁸

- Η νέα δέσμη προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Fit-for-55» αναθεωρεί τα μέσα της κλιματικής πολιτικής, αποσκοπώντας στην επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας.
- Οι βασικές αλλαγές αφορούν στη μείωση των δωρεάν δικαιωμάτων και στην εισαγωγή ενός Μηχανισμού Συνοριακής Προσαρμογής Άνθρακα (ΜΣΠΑ), ως εναλλακτικού μέτρου για την προστασία από τον κίνδυνο διαρροής άνθρακα.
- Οι αλλαγές αυτές δημιουργούν σημαντικούς κινδύνους για την ελληνική βιομηχανία. Οι εκτιμήσεις του IOBE δείχνουν ότι οι επιπτώσεις στο ΑΕΠ και την απασχόληση μπορεί να είναι σημαντικές.
- Η συμπληρωματική λειτουργία του ΜΣΠΑ με το σύστημα της κατανομής δωρεάν δικαιωμάτων, η κάλυψη του επιπλέον κόστους εκπομπών ΑτΘ που έχουν καταβάλει οι παραγωγοί εντός ΕΕ για το μερίδιο των εξαγωγών τους σε τρίτες χώρες, η διατήρηση της αντιστάθμισης του κόστους έμμεσων εκπομπών και η πρόσβαση των επιχειρήσεων σε χρηματοδότηση, μπορεί να μετριάσουν τις οικονομικές επιπτώσεις.

²⁸ Το κεφάλαιο βασίζεται σε πρόσφατη μελέτη του IOBE για τις εκτιμώμενες επιδράσεις της αναθεωρημένης ευρωπαϊκής πολιτικής για το κλίμα στην ελληνική βιομηχανία και οικονομία. Το πλήρες κείμενο καθώς και μια παρουσίαση της μελέτης είναι διαθέσιμα εδώ: http://iobe.gr/research_dtl.asp?RID=249

4.1 Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και η δέσμη προτάσεων «Fit for 55»

Η απόφαση για την επιτάχυνση της πορείας της ΕΕ προς την κλιματική ουδετερότητα, όπως αποτυπώνεται στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και στον Ευρωπαϊκό Κλιματικό Νόμο, οδηγεί σε σημαντικές αναπροσαρμογές στο ισχύον πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ για το κλίμα ώστε να υποστηριχτεί αυτή η μετάβαση. Με τη δέσμη προτάσεων πολιτικής «Fit for 55», η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει τη λήψη συγκεκριμένων πρόσθετων μέτρων πολιτικής για τη μείωση των καθαρών εκπομπών ΑτΘ κατά τουλάχιστον 55% μέχρι το 2030 σε σύγκριση με το επίπεδο εκπομπών ΑτΘ το 1990, ενισχύοντας υφιστάμενες νομοθετικές πράξεις και παρουσιάζοντας νέες νομοθετικές πρωτοβουλίες.

Οι προτάσεις της δέσμης «Fit for 55» αποτυπώνουν το στόχο για συστημικό μετασχηματισμό σε ολόκληρη την οικονομία, με ανάληψη δράσης σε όλους τους τομείς της βιομηχανίας, των μεταφορών, των κτιρίων και της ενέργειας, οι οποίες έχουν ως βασικό άξονα την ενίσχυση αλλά και την εφαρμογή του Συστήματος Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών σε τομείς στους οποίους δεν έχουν επιτευχθεί μειώσεις των εκπομπών (ναυτιλία, οδικές μεταφορές, κτίρια).

Αυτές οι αλλαγές συνεπάγονται τη σημαντική αύξηση των τιμών των δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ και τη μείωση των δωρεάν δικαιωμάτων που παρέχονται στους κλάδους που είναι εκτεθειμένοι στον κίνδυνο διαρροής άνθρακα στην ΕΕ. Η προκαλούμενη απώλεια ανταγωνιστικότητας των εγκαταστάσεων στην ΕΕ, εξαιτίας της αύξησης του κόστους παραγωγής, μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένη οικονομική δραστηριότητα, χαμηλότερο εισόδημα και λιγότερες θέσεις εργασίας στην οικονομία, αλλά και σε αύξηση των εκπομπών ΑτΘ σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς η παραγωγή μεταφέρεται σε χώρες χωρίς ή με λιγότερο ισχυρές δεσμεύσεις μείωσης των εκπομπών.

Για τον μετριασμό του κινδύνου διαρροής άνθρακα έχει προταθεί η εφαρμογή ενός μηχανισμού συννοριακής προσαρμογής άνθρακα (ΜΣΠΑ) που αρχικά θα επιβαρύνει την τιμή των εισαγωγών περιορισμένου αριθμού προϊόντων υψηλής έντασης εκπομπών με βάση την περιεκτικότητά τους σε άνθρακα (τσιμέντο, αλουμίνιο, σίδηρος-χάλυβας, λιπάσματα, ηλεκτρική ενέργεια). Συγχρόνως, προβλέπεται η σταδιακή κατάργηση των δωρεάν δικαιωμάτων στους συγκεκριμένους τομείς/προϊόντα μέχρι το 2035, αλλά και η στήριξη των επενδύσεων των επιχειρήσεων σε καθαρή ενέργεια από το Ταμείο Καινοτομίας της ΕΕ, μέσω αύξησης της χρηματοδότησής του για καινοτόμα έργα και υποδομές για την από-ανθρακοποίηση της βιομηχανίας, με έμφαση σε έργα τομέων που καλύπτονται από τον ΜΣΠΑ.

Ο ΜΣΠΑ αποσκοπεί να «εξισώσει» τους όρους ανταγωνισμού στις αγορές της ΕΕ εξαιτίας διαφορών στην κλιματική πολιτική, υποβάλλοντας τα καλυπτόμενα εισαγόμενα αγαθά σε παρόμοια τιμή άνθρακα με αυτή που αντιμετωπίζουν οι παραγωγοί αντίστοιχων προϊόντων στην ΕΕ. Ωστόσο, στην πράξη η εξίσωση των όρων ανταγωνισμού και του κόστους εκπομπών εξαρτάται από διάφορους παράγοντες, όπως η τιμολογιακή πολιτική των επιχειρήσεων/χωρών που είναι εγκατεστημένες εκτός ΕΕ και το ποσοστό της παραγωγής τους που εξάγεται στην ΕΕ, η ακρίβεια στην επιβεβαίωση των εκπομπών των εγκαταστάσεων σε τρίτες χώρες και η αποτελεσματική αποτροπή ενδεχόμενης καταστρατήγησης του ΜΣΠΑ (π.χ. μέσω αναδιάταξης των πόρων – resource shuffling). Ο ΜΣΠΑ ενδέχεται επίσης να αμφισβητηθεί στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου ή/και να προκαλέσει την επιβολή εμπορικών αντιποίνων που θα επηρέαζαν ένα μεγάλο εύρος προϊόντων, πέραν αυτών που καλύπτει ο ΜΣΠΑ.

Ο ΜΣΠΑ θα μπορούσε να επιτύχει τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας των παραγωγών της ΕΕ που υπόκεινται σε υψηλή τιμή άνθρακα εφόσον περιλάμβανε ένα μηχανισμό επιστροφής του κόστους εκπομπών για το τμήμα της παραγωγής που εξάγεται σε χώρες εκτός ΕΕ (exports rebate), κάτι που απουσιάζει από την τρέχουσα πρόταση της ΕΕ. Περαιτέρω, ακόμα και στην περίπτωση που ο ΜΣΠΑ θα οδηγήσει στην εξίσωση των όρων ανταγωνισμού για τους παραγωγούς των βασικών υλικών στην ΕΕ, θα επηρεάσει αρνητικά την ανταγωνιστικότητα των παραγωγών της ΕΕ που βρίσκονται πιο κάτω στις αλυσίδες αξίας (downstream). Συνεπώς, η εισαγωγή του ΜΣΠΑ δημιουργεί σημαντικούς κινδύνους στις αλυσίδες αξίας των προϊόντων που θα περιλαμβάνει, αλλά και στις εξαγωγικές αγορές της ΕΕ, ενώ επιπλέον η αναδιάταξη των πόρων και άλλοι παράγοντες μπορεί να διαβρώσουν την προστασία που προσφέρει από τη διαρροή άνθρακα.

4.2 Η σημασία των βιομηχανικών κλάδων «διαρροής άνθρακα» για την ελληνική οικονομία

Σημαντικές για την ελληνική βιομηχανία δραστηριότητες, όπως η διύλιση πετρελαίου, η παραγωγή τσιμέντου και η παραγωγή βασικών μετάλλων (σιδήρου-χάλυβα και αλουμινίου), αντιμετωπίζουν σοβαρό κίνδυνο διαρροής άνθρακα. Αυτό οφείλεται στην υψηλή ένταση εμπορίου με τρίτες χώρες, καθώς και στην υψηλή ένταση άμεσων και έμμεσων εκπομπών προς την προστιθέμενη αξία που παράγουν. Λόγω και της γεωγραφικής θέσης της χώρας, ο κίνδυνος διαρροής άνθρακα είναι αυξημένος σε σχέση με τη μέση ευρωπαϊκή βιομηχανία.

Οι κλάδοι διαρροής άνθρακα έχουν σημαντική παρουσία στα οικονομικά μεγέθη της χώρας. Το μερίδιό τους στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τομέα Μεταποίησης ανήλθε σε 26,9% το 2018 (€3,2 δισεκ.), ενώ περίπου 56,6 χιλ. άτομα εργάστηκαν το 2018 σε κλάδους διαρροής άνθρακα (15,8% της απασχόλησης στην εγχώρια Μεταποίηση). Το 2020, η αξία εξαγωγών των βιομηχανικών κλάδων διαρροής άνθρακα έφτασε τα €12,2 δισεκ., που αντιστοιχούν στο 40% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών προϊόντων. Το 54% της αξίας των εξαγωγών είχε ως προορισμό χώρα εκτός της ΕΕ, με το ποσοστό αυτό να είναι ιδιαίτερα υψηλό σε ορισμένους από τους εξεταζόμενους κλάδους, όπως η παραγωγή τσιμέντου (83,3%) και η διύλιση προϊόντων πετρελαίου (71,3%).

Σε σύγκριση με το μέσο όρο της ΕΕ, ο δείκτης έντασης εμπορίου είναι σημαντικά υψηλότερος για τους εγχώριους βιομηχανικούς κλάδους διαρροής άνθρακα. Ειδικότερα, ενώ στον κλάδο παραγωγής τσιμέντου ο δείκτης υπολογίζεται σε περίπου 6,7% στην ΕΕ (κατά μέσο όρο), στην Ελλάδα ο δείκτης βρίσκεται σε πολλαπλάσιο επίπεδο (24,7% το 2020). Σημαντικές διαφορές παρατηρούνται στην παραγωγή βασικού σιδήρου και χάλυβα (52,7% στην Ελλάδα, έναντι 25,3% στην ΕΕ), καθώς και στη διύλιση πετρελαίου (56,7%, έναντι 33,1% αντίστοιχα). Επομένως και ο κίνδυνος διαρροής άνθρακα μπορεί να θεωρηθεί αυξημένος για την εγχώρια βιομηχανία.

Οι κλάδοι διαρροής άνθρακα στην Ελλάδα παρουσιάζουν έντονη εξωστρέφεια, υψηλή ένταση κεφαλαίου και υψηλή παραγωγικότητα εργασίας, χαρακτηριστικά που αποτελούν ζητούμενο για το νέο υπόδειγμα διατηρήσιμης ανάπτυξης της Ελλάδας. Συνεπώς, μεταβολές στο ρυθμιστικό πλαίσιο που αυξάνουν τον κίνδυνο διαρροής άνθρακα στους εξεταζόμενους κλάδους δημιουργούν αξιοσημείωτους κινδύνους και για τα συνολικά μεγέθη της εγχώριας Μεταποίησης, δυσκολεύοντας συγχρόνως την αλλαγή του παραγωγικού υποδείγματος της χώρας.

4.3 Εκτίμηση επιπτώσεων από τις προτεινόμενες αλλαγές στην πολιτική για το κλίμα στην ελληνική βιομηχανία και οικονομία

Η ποσοτική εκτίμηση των επιπτώσεων στην ελληνική βιομηχανία και οικονομία από τις αλλαγές στο πλαίσιο προστασίας από τον κίνδυνο διαρροής άνθρακα την περίοδο 2021-2035 στηρίχθηκε στην ανάλυση εναλλακτικών σεναρίων τα οποία συγκρίθηκαν με ένα σενάριο βάσης που δεν περιλαμβάνει τις προτεινόμενες αλλαγές. Συγκεκριμένα, προσδιορίστηκαν δύο βασικά σενάρια πολιτικής, επί των οποίων εξετάστηκαν τέσσερις παραλλαγές, με επιπλέον ανάλυση ευαισθησίας για τις τιμές των δικαιωμάτων εκπομπών CO₂: Το σενάριο πολιτικής F55, το οποίο περιλαμβάνει τις αλλαγές που προβλέπει η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Fit for 55» και ένα επιπλέον σενάριο πολιτικής F55+, στο οποίο ο ΜΣΠΑ εφαρμόζεται και στους υπόλοιπους κλάδους της λίστας διαρροής άνθρακα, με σταδιακή κατάργηση της δωρεάν κατανομής από το 2031 μέχρι το 2035. Οι παραλλαγές των βασικών σεναρίων περιλάμβαναν τις περιπτώσεις: α) διατήρησης της δωρεάν κατανομής δικαιωμάτων εκπομπών, β) κατάργησης της αντιστάθμισης του κόστους έμμεσων εκπομπών, γ) ένα σενάριο κινδύνου με υπόθεση πλήρους απώλειας των εξαγωγών σε τρίτες χώρες για τους κλάδους στους οποίους καταργούνται τα δωρεάν δικαιώματα και δ) ένα σενάριο με την υπόθεση ότι ο ΜΣΠΑ παρέχει πλήρη προστασία για την εγχώρια παραγωγή που κατευθύνεται στην ελληνική αγορά.

Τα αποτελέσματα των κεντρικών σεναρίων πολιτικής της ανάλυσης F55 και F55+ υποδηλώνουν καταρχάς ότι οι επιπτώσεις από τις αλλαγές στο πλαίσιο προστασίας έναντι του κινδύνου διαρροής άνθρακα μπορεί να είναι σημαντικές για την εγχώρια βιομηχανία και ειδικότερα για τους κλάδους που εντάσσονται άμεσα ή σε επόμενη φάση στο ΜΣΠΑ – με σημαντικές πρόσθετες επιπτώσεις στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα. Η επίπτωση (απώλεια) στο ΑΕΠ στο σενάριο F55 σε σύγκριση με το σενάριο βάσης, εκτιμάται σε €1,58 δισεκ. το 2035 (0,75% του ΑΕΠ) στην περίπτωση των υψηλότερων τιμών δικαιωμάτων εκπομπών CO₂ που φαίνεται ότι θα επικρατήσουν τα επόμενα χρόνια. Ενδεχόμενη συμπερίληψη και των υπόλοιπων κλάδων διαρροής άνθρακα στον ΜΣΠΑ το 2031, με πλήρη κατάργηση των δωρεάν δικαιωμάτων έως το 2035 (σενάριο F55+) διευρύνει την εκτίμηση της επίπτωσης στο ΑΕΠ σε €1,7 δισεκ. το 2035 (0,82% του ΑΕΠ). Αντίστοιχα, η επίπτωση στην απασχόληση εκτιμάται στο σενάριο F55 ότι μπορεί να φτάσει τις 23.320 θέσεις εργασίας το 2035 (0,52% της συνολικής απασχόλησης), ενώ η επέκταση του ΜΣΠΑ και η κατάργηση της κατανομής δωρεάν δικαιωμάτων σε όλους τους βιομηχανικούς κλάδους διαρροής άνθρακα διευρύνει τις απώλειες σε 25.430 θέσεις εργασίας το 2035. (Διάγραμμα 4.1).

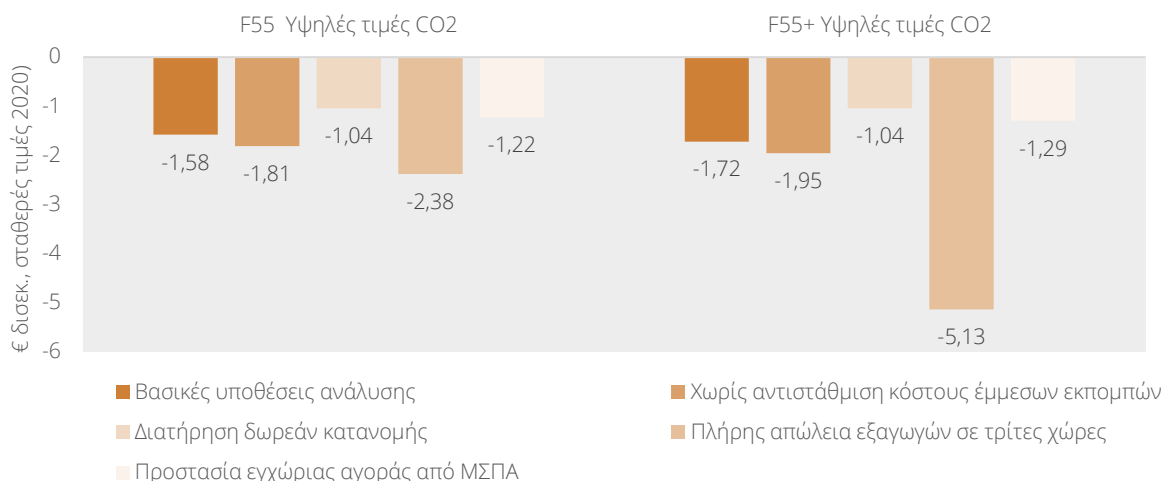
Από την ανάλυση προκύπτει επίσης ότι ενδεχόμενη κατάργηση στο μέλλον του πλαισίου προστασίας που παρέχει η αντιστάθμιση του κόστους έμμεσων εκπομπών, θα διεύρυνε τις αρνητικές επιπτώσεις, ιδίως σε συγκεκριμένους κλάδους με υψηλή ένταση κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, δημιουργώντας πρόσθετους κινδύνους για την ελληνική βιομηχανία και οικονομία.

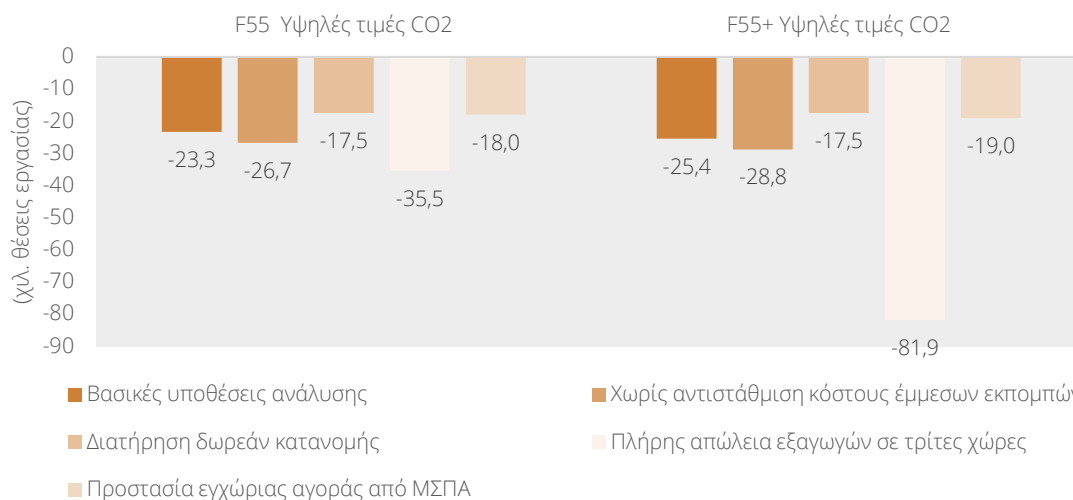
Διάγραμμα 4.1

Επιπτώσεις στο ΑΕΠ και στην απασχόληση ανά σενάριο (2035)

Συνολικές επιδράσεις στο ΑΕΠ ανά σενάριο το 2035
(Διαφορά από σενάριο βάσης)

Συνολικές επιδράσεις στην απασχόληση ανά σενάριο το 2035
(Διαφορά από σενάριο βάσης)

Πηγή: IOBE

Η έλλειψη της προστασίας των εξαγωγών συνεπάγεται ότι οι απώλειες για την ελληνική οικονομία μπορεί να είναι σημαντικά υψηλότερες. Η επίπτωση στο ΑΕΠ, όπως αποτυπώνεται στο σενάριο F55 με την υπόθεση πλήρους απώλειας των εξαγωγών σε τρίτες χώρες εκτιμάται σε €2,38 δισεκ. το 2035 (1,13% του ΑΕΠ). Ενδεχόμενη ένταξη και των υπόλοιπων βιομηχανικών κλάδων ένταξης εκπομπών στον ΜΣΠΑ το 2031, με πλήρη κατάργηση των δωρεάν δικαιωμάτων έως το 2035 (σενάριο F55+), διευρύνει την εκτίμηση της επίπτωσης στο ΑΕΠ σε €5,13 δισεκ. το 2035 (2,6% του ΑΕΠ), κυρίως μέσω των έμμεσων και προκαλούμενων επιδράσεων στην οικονομία.

Αντίστοιχα, στο σενάριο F55 η επίπτωση στην απασχόληση εκτιμάται ότι μπορεί να φτάσει τις 35.100 θέσεις εργασίας το 2035 (0,79% της συνολικής απασχόλησης), ενώ η επέκταση του ΜΣΠΑ

και η κατάργηση της κατανομής δωρεάν δικαιωμάτων σε όλους τους βιομηχανικούς κλάδους έντασης εκπομπών (σενάριο F55+) αυξάνει τις απώλειες σε 81,9 χιλιάδες θέσεις εργασίας το 2035 (1,9% της συνολικής απασχόλησης).

Οι επιπτώσεις στην οικονομία, αλλά και οι κίνδυνοι, μετριάζονται με τη διατήρηση της κατανομής δωρεάν δικαιωμάτων, ακόμα και με τα αυστηρότερα κριτήρια έναντι του προηγούμενου πλαισίου πολιτικής, καθώς και με τη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής του ΜΣΠΑ στην εγχώρια αγορά.

Σημαντικό μέρος των επιπτώσεων που εκτιμήθηκαν στα σενάρια της ανάλυσης πλήττουν άμεσα την εγχώρια βιομηχανία, εξαιτίας της μείωσης της παραγωγής των βιομηχανικών κλάδων διαρροής άνθρακα και των προμηθευτών τους σε βιομηχανικά προϊόντα. Οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) της Μεταποίησης μειώνεται σε όλα τα σενάρια, δυσκολεύοντας το στόχο για σημαντική ενίσχυση της συμμετοχής της βιομηχανίας στην ελληνική οικονομία τα επόμενα χρόνια.

Τέλος, τα αποτελέσματα της ανάλυσης δείχνουν ότι τα οικονομικά οφέλη από την αξιοποίηση των πρόσθετων εσόδων που εκτιμάται ότι θα εισπράξει το Δημόσιο με την εφαρμογή των νέων πολιτικών για την αντιμετώπιση του κινδύνου διαρροής άνθρακα, μετριάζουν μόνο σε μικρό βαθμό τις αρνητικές οικονομικές συνέπειες της εφαρμογής των πολιτικών αυτών.

4.4 Προτάσεις πολιτικής

Για το μετριασμό των σημαντικών επιπτώσεων που εκτιμήθηκε ότι θα προκαλέσουν στην ελληνική οικονομία οι αλλαγές στο πλαίσιο της προστασίας από τον κίνδυνο διαρροής άνθρακα που προβλέπονται στη δέσμη προτάσεων «Fit for 55» θα ήταν σκόπιμα τα εξής:

- Ενδελεχής αξιολόγηση του ΜΣΠΑ ως προς την αποτελεσματικότητα περιορισμού του κινδύνου διαρροής άνθρακα μετά την αρχική μεταβατική του φάση και αναστολή της εφαρμογής του εάν δεν επιτυγχάνεται ο στόχος αυτός.
- Συμπληρωματική λειτουργία του ΜΣΠΑ με το σύστημα της κατανομής δωρεάν δικαιωμάτων, χωρίς την εφαρμογή της σταδιακής κατάργησης των δικαιωμάτων μέχρι να αποδειχθεί ότι ο ΜΣΠΑ λειτουργεί αποτελεσματικά για την προστασία από τη διαρροή άνθρακα.
- Κάλυψη του επιπλέον κόστους εκπομπών ΑτΘ που έχουν καταβάλει οι παραγωγοί εντός ΕΕ για το μερίδιο των εξαγωγών τους σε τρίτες χώρες. Σε διαφορετική περίπτωση, είναι αντικειμενικά αδύνατη η εξίσωση του κόστους εκπομπών και δημιουργείται πρόβλημα ανταγωνιστικότητας που είναι ιδιαίτερα σοβαρό στην περίπτωση της Ελλάδας.
- Διατήρηση της αντιστάθμισης του κόστους έμμεσων εκπομπών και συμπερίληψη των έμμεσων εκπομπών στο ΜΣΠΑ μόνο όταν το κόστος έμμεσων εκπομπών θα έχει αντίστοιχα περιοριστεί σημαντικά, σε συνάρτηση με την πορεία από-ανθρακοποίησης του τομέα ηλεκτροπαραγωγής στην ΕΕ και την Ελλάδα.
- Παρακολούθηση και αντιμετώπιση του έμμεσου κινδύνου διαρροής άνθρακα, ο οποίος συνδέεται με την αύξηση των εισαγωγών από τρίτες χώρες σε ημικατεργασμένα ή τελικά προϊόντα που χρησιμοποιούν εισροές που ενσωματώνουν μεγάλο κόστος άμεσων και έμμεσων εκπομπών.

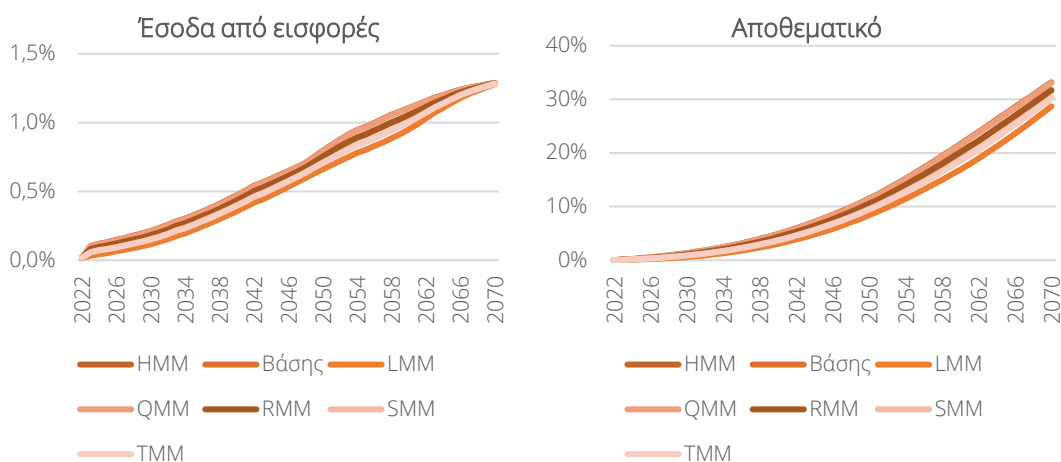
- Εφαρμογή συμπληρωματικών μέτρων όπως οι συμβάσεις διαφορών (CCDs) με χρηματοδότηση από το Ταμείο Καινοτομίας.
- Λειτουργία μηχανισμών αγοράς για την πρόσβαση και πλήρη κάλυψη των φορτίων των βιομηχανικών κλάδων υψηλής έντασης ηλεκτρικής ενέργειας με «καθαρή» ενέργεια σε ανταγωνιστικές τιμές.

Τα μέτρα πολιτικής που θα εφαρμοστούν εκτιμάται ότι μακροπρόθεσμα θα επιταχύνουν τις τεχνολογικές καινοτομίες για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, ώστε αυτές να είναι εφαρμόσιμες σε βιομηχανική κλίμακα με εύλογο κόστος. Μέχρι να συμβεί αυτό, το κόστος της μετάβασης προς την κλιματική ουδετερότητα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, προκειμένου να μην επηρεαστεί η ικανότητα της εγχώριας βιομηχανίας έντασης εκπομπών να ανταγωνίζεται στις αγορές.

Η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας θα ενισχύσει τελικά την προσπάθεια υλοποίησης των αναγκαίων προσαρμογών, αλλά και αξιοποίησης ευκαιριών που αναδύονται στην πορεία μετάβασης. Κρίσιμοι παράγοντες στο πλαίσιο αυτό είναι η επίτευξη ευρείας συναίνεσης και έμπρακτης στήριξης και εφαρμογής των διεθνών συμφωνιών για το κλίμα από περισσότερες χώρες εκτός της ΕΕ, η πρόσβαση σε χρηματοδότηση, η εφαρμογή μέτρων οικονομικής στήριξης για την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών χαμηλών εκπομπών και η παροχή προβλέψιμων σημάτων από την τιμολόγηση του άνθρακα για την επιτάχυνση της καινοτομίας και των επενδύσεων.

Διάγραμμα 4.2

Ετήσια έσοδα από εισφορές και αποθεματικό του Ταμείου (άθροισμα ρών σε ονομαστικούς όρους), ως % του ΑΕΠ, ανά σενάριο συμμετοχής

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Η εκτιμώμενη καθαρή δημοσιονομική επίδραση της μεταρρύθμισης σε ταμειακή βάση περιλαμβάνει (α) την άμεση αρνητική επίδραση στις δημόσιες ταμειακές εισροές από τις εισφορές των ασφαλισμένων στο νέο σύστημα, οι οποίες πλέον κατευθύνονται στο ταμείο για επενδύσεις, (β) τη θετική επίδραση από τις μειωμένες δημόσιες ταμειακές εκροές για επικουρικές συντάξεις των συνταξιούχων στο νέο σύστημα, ειδικά προς τα τέλη της εξεταζόμενης περιόδου, μιας και αυτές καλύπτονται πλέον από τα αποθεματικά του ταμείου (γ) τη θετική επίδραση στη δημόσια χρηματοδότηση, που απορρέει από την παραδοχή ότι συγκεκριμένο ποσοστό των αποθεματικών

χρησιμοποιείται για αγορά ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου, και (δ) τη θετική έμμεση επίδραση στα φορολογικά έσοδα που προκύπτει από την οικονομική ανάπτυξη που επέρχεται λόγω της μεταρρύθμισης.

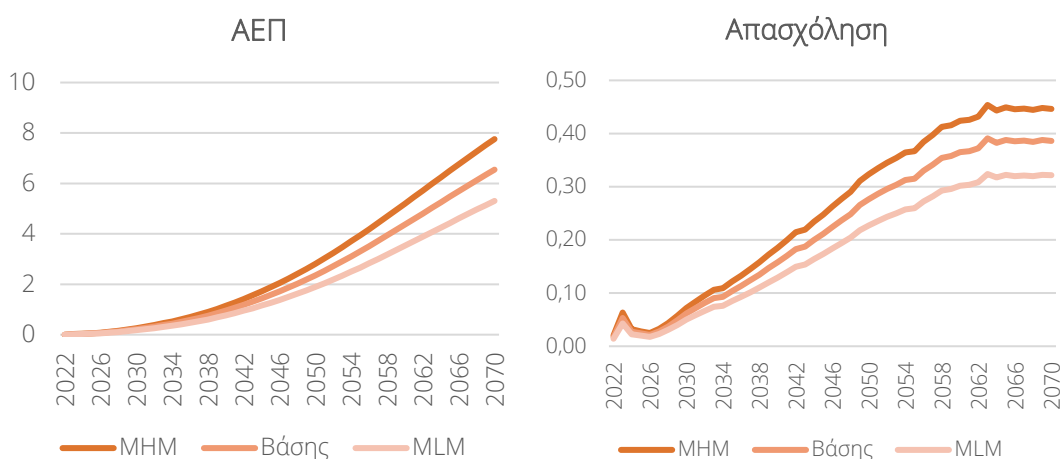
Μεταξύ των σεναρίων συμμετοχής, παρατηρείται αρχικά καθαρό ετήσιο δημοσιονομικό κόστος σε ταμειακή βάση κατά τη διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους της πρώτης δεκαετίας εφαρμογής της μεταρρύθμισης, το οποίο σταδιακά φθίνει και σύντομα αντισταθμίζεται πλήρως σε σωρευτική βάση. Στα σενάρια με υψηλότερη συμμετοχή προκύπτει υψηλότερο καθαρό δημοσιονομικό κόστος τα πρώτα χρόνια εφαρμογής, έως και 0,2% του ΑΕΠ, αλλά συνάμα στα σενάρια αυτά παρατηρείται ταχύτερη μετάβαση σε καθαρό δημοσιονομικό όφελος, το οποίο μεταφράζεται σε ταχύτερη ανάκτηση του κόστους εφαρμογής σε βάθος χρόνου, σε αντιδιαστολή με τα σενάρια με χαμηλή συμμετοχή. Μεταξύ των σεναρίων συμμετοχής, το σωρευτικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα γίνεται θετικό για πρώτη φορά μεταξύ των ετών 2039 και 2044.

Ποσοστό τοποθετήσεων σε εγχώριες επενδύσεις

Εξετάζοντας τα εναλλακτικά σενάρια σχετικά με το ποσοστό των αποθεματικών του Ταμείου που τοποθετείται σε εγχώριες παραγωγικές επενδύσεις (βλ. Πίνακα 4.1), προκύπτει θετική ετήσια επίδραση στις νέες επενδύσεις εγχωρίως που κυμαίνεται μεταξύ 0,9% και 1,3% του ΑΕΠ το 2070. Το πραγματικό ΑΕΠ διαμορφώνεται σε επίπεδα από 5% έως 8% υψηλότερα το 2070, σε σύγκριση με το επίπεδο του ΑΕΠ που θα καταγραφόταν χωρίς τη μεταρρύθμιση. Αντίστοιχα η απασχόληση το 2070 φτάνει σε επίπεδα 0,3% και 0,45% υψηλότερα από ότι χωρίς την μεταρρύθμιση (Διάγραμμα 4.2). Συνυπολογίζοντας όλες τις παραμέτρους που επηρεάζουν τα έσοδα και τις δαπάνες του Δημοσίου, το σωρευτικό καθαρό δημοσιονομικό αποτέλεσμα γίνεται θετικό για πρώτη φορά μεταξύ των ετών 2039 και 2040.

Διάγραμμα 4.3

Επίδραση στο πραγματικό ΑΕΠ και στην απασχόληση στην χώρα, ανά σενάριο εγχώριων επενδύσεων, % διαφορές από το αντίστοιχο επίπεδο χωρίς μεταρρύθμιση, σε ποσοστιαίες μονάδες

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

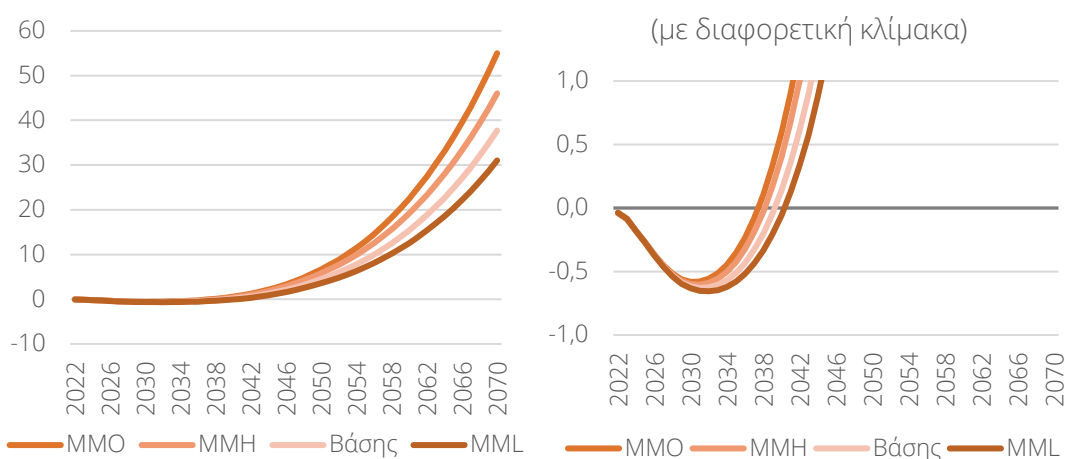

Πραγματική απόδοση επενδύσεων

Εξετάζοντας τα εναλλακτικά σενάρια σχετικά με τη μέση πραγματική ετήσια απόδοση των επενδύσεων του Ταμείου (βλ. Πίνακα 4.1), προκύπτει θετική ετήσια επίδραση στις νέες επενδύσεις έως 1,3% του ΑΕΠ το 2070. Το ΑΕΠ διαμορφώνεται σε επίπεδα από 6,1% έως 7,6% υψηλότερα το 2070, σε σύγκριση με το επίπεδο του ΑΕΠ που θα καταγραφόταν χωρίς τη μεταρρύθμιση. Αντίστοιχα, η απασχόληση το 2070 φτάνει σε επίπεδα μεταξύ 0,35% και 0,47% υψηλότερα από ότι χωρίς την μεταρρύθμιση. Συνυπολογίζοντας όλα τα μεγέθη που επηρεάζουν τα έσοδα και τις δαπάνες του Δημοσίου, το σωρευτικό καθαρό δημοσιονομικό αποτέλεσμα γίνεται θετικό για πρώτη φορά μεταξύ των ετών 2038 και 2041 (Διάγραμμα 4.3 - δεξιά παρουσιάζεται το ίδιο διάγραμμα όπως και αριστερά, αλλά με διαφορετική κλίμακα στον κατακόρυφο άξονα, προκειμένου να αναδειχθούν τα έτη στα οποία επιτυγχάνεται δημοσιονομική ταμειακή εξισορρόπηση - break even).

Διάγραμμα 4.4

Σωρευτική καθαρή δημοσιονομική επίδραση ανά σενάριο πραγματικής απόδοσης, διαφορά από το επίπεδο χωρίς μεταρρύθμιση, € δισεκ., σταθερές τιμές 2019

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

Πλέον αισιόδοξο και πλέον συντηρητικό σενάριο

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν τα σενάρια με τον πλέον αισιόδοξο και τον πλέον συντηρητικό συνδυασμό παραδοχών (σενάρια ΗΗΟ, ΗΗΗ και LLL, βλ. Πίνακα 4.1). Για τα σενάρια αυτά προκύπτει ετήσια επίδραση στις νέες εγχώριες επενδύσεις μεταξύ των €7,7 δισεκ. και €15,5 δισεκ. (0,8% έως 1,6% του ΑΕΠ) το 2070. Υπό αυτά τα σενάρια, το ΑΕΠ διαμορφώνεται σε επίπεδα από 4,5% έως 9,5% υψηλότερα το 2070, σε σύγκριση με το επίπεδο του ΑΕΠ που θα καταγραφόταν χωρίς τη μεταρρύθμιση. Αντίστοιχα η απασχόληση το 2070 φτάνει σε επίπεδα μεταξύ 0,31% και 0,53% υψηλότερα από ότι χωρίς την μεταρρύθμιση. Συνυπολογίζοντας όλα τα μεγέθη που επηρεάζουν τα έσοδα και τις δαπάνες του Δημοσίου, το σωρευτικό καθαρό δημοσιονομικό αποτέλεσμα εμφανίζεται θετικό για πρώτη φορά μεταξύ των ετών 2038 και 2045.

Επάρκεια νέου συστήματος

Η επάρκεια των συντάξεων αφορά τον βαθμό στον οποίο το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης προστατεύει τους ηλικιωμένους από τη φτώχεια και εξασφαλίζει τη διατήρηση ενός σταθερού εισοδήματος, το οποίο είναι κατά το δυνατόν ανάλογο προς αυτό που είχε ο συνταξιούχος στον

εργασιακό του βίο. Για κάθε ένα από τα εξεταζόμενα σενάρια μεταρρύθμισης, υπολογίζεται ότι το σύνολο των πληρωμών για επικουρική σύνταξη το 2070 θα είναι μεγαλύτερο σε σύγκριση με τις πληρωμές που θα γίνονταν χωρίς μεταρρύθμιση. Επιπλέον, υπολογίζεται ότι η μέση ετήσια επικουρική σύνταξη θα είναι υψηλότερη από την επικουρική σύνταξη στο παλαιό σύστημα για κάθε ένα από τα εξεταζόμενα σενάρια. Δεδομένου ότι το ύψος των επικουρικών συντάξεων που θα καταβάλλονταν με το παλαιό σύστημα επικουρικής ασφάλισης είχε ήδη κριθεί επαρκές, δεν προκύπτουν στοιχεία που να αμφισβητούν την επάρκεια των συντάξεων στο νέο σύστημα επικουρικής υπό τις παρούσες παραδοχές.

4.5 Συμπεράσματα

Η υλοποίηση της μεταρρύθμισης του συστήματος επικουρικής ασφάλισης που εισήχθη με τον Νόμο 4826/2021, οδηγεί σε σημαντική ενίσχυση του ΑΕΠ της Ελλάδας, σε σύγκριση με το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας αν δεν είχε υλοποιηθεί η μεταρρύθμιση. Η εν λόγω αύξηση του ΑΕΠ στο σενάριο βάσης φτάνει το 6,55% το 2070. Υπό το αισιόδοξο σενάριο (ΗΗΟ), το ΑΕΠ της χώρας ενισχύεται λόγω της μεταρρύθμισης κατά 9,5% το 2070, σε σύγκριση με το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας εάν δεν υλοποιηθεί η μεταρρύθμιση. Από την ανάλυση ευαισθησίας αναδείχθηκε ότι οι επιδράσεις της μεταρρύθμισης στο ΑΕΠ της χώρας επηρεάζονται σημαντικά από τις εναλλακτικές υποθέσεις για το ύψος της απόδοσης των επενδύσεων του Ταμείου και για το μέρος των πόρων του Ταμείου που τοποθετείται εγχωρίως σε παραγωγικές επενδύσεις, αλλά δεν επηρεάζεται εξίσου σημαντικά από τις εναλλακτικές υποθέσεις για την εθελοντική συμμετοχή στο νέο σύστημα επικουρικής ασφάλισης. Η υλοποίηση της μεταρρύθμισης οδηγεί σε μικρότερης έκτασης αλλά σημαντική ενίσχυση της απασχόλησης στη χώρα, σε σύγκριση με το επίπεδο απασχόλησης αν δεν είχε υλοποιηθεί η μεταρρύθμιση. Στο σενάριο βάσης, η απασχόληση ενισχύεται κατά 0,39% το 2070 λόγω της μεταρρύθμισης, σε σύγκριση με το επίπεδο απασχόλησης αν διατηρούταν το ισχύον σύστημα. Υπό το αισιόδοξο σενάριο, η ενίσχυση της απασχόλησης φτάνει το 0,53% το 2070, σε σύγκριση με τη διατήρηση του ισχύοντος συστήματος. Η εφαρμογή της μεταρρύθμισης έχει άμεσο δημοσιονομικό κόστος σε ταμειακή βάση, αφού προκαλεί χρηματοδοτικό κενό, καθώς οι εισφορές των ασφαλισμένων με το νέο σύστημα δεν αποτελούν πλέον έσοδο του Δημοσίου. Ωστόσο, μία από τις ευεργετικές συνέπειες της ενίσχυσης της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία προκαλείται από την υλοποίηση της μεταρρύθμισης, είναι και η ενίσχυση των φορολογικών εσόδων του Δημοσίου. Είναι εξαιρετικά σημαντικό ότι η εν λόγω ενίσχυση των εσόδων του Δημοσίου σε σύντομο χρονικό ορίζοντα αντισταθμίζει πλήρως, σε πραγματικούς όρους, το ετήσιο δημοσιονομικό κενό που δημιουργεί η μεταρρύθμιση. Τα αυξημένα δημόσια έσοδα, λόγω της ανάπτυξης που προκαλεί η υλοποίηση της μεταρρύθμισης, καλύπτουν πλήρως τις σωρευτικές δημοσιονομικές απώλειες σε πραγματικούς όρους το 2040, υπό το σενάριο βάσης. Υπό το αισιόδοξο σενάριο αυτή η σωρευτική δημοσιονομική εξισορρόπηση επέρχεται δύο έτη νωρίτερα, το 2038.

Επιπλέον, συγκρίνοντας το εκτιμώμενο μέσο επίπεδο των νέων επικουρικών συντάξεων με εκείνο των υφιστάμενων επικουρικών συντάξεων, προκύπτει αναμενόμενη αύξηση του μέσου εισοδήματος του συνταξιούχου σε κάθε ένα από τα εξεταζόμενα σενάρια. Συνεπώς η μεταρρύθμιση δεν επιδεινώνει την επάρκεια των συντάξεων σε σύγκριση με το σενάριο «χωρίς μεταρρύθμιση».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Αυστρία	0,7	1,0	2,0	2,3	2,5	1,5	-6,7	4,5
Βέλγιο	1,6	2,0	1,3	1,6	1,8	2,1	-5,7	6,3
Βουλγαρία	1,0	3,4	3,0	2,8	2,7	4,0	-4,4	4,2
Γαλλία	1,0	1,1	1,1	2,3	1,9	1,8	-7,9	7,0
Γερμανία	2,2	1,5	2,2	2,7	1,1	1,1	-4,6	2,9
Δανία	1,6	2,3	3,2	2,8	2,0	2,1	-2,1	4,7
Δημοκρατία της Τσεχίας	2,3	5,4	2,5	5,2	3,2	3,0	-5,8	3,3
ΕΕ 27	1,6	2,3	2,0	2,8	2,1	1,8	-5,9	5,3
Ελλάδα	0,5	-0,2	-0,5	1,1	1,7	1,8	-9,0	8,3
Εσθονία	3,0	1,9	3,2	5,8	4,1	4,1	-3,0	8,3
Ευρωζώνη	1,4	2,0	1,9	2,6	1,8	1,6	-6,4	5,3
Ιρλανδία	8,7	25,2	2,0	8,9	9,0	4,9	5,9	13,5
Ισπανία	1,4	3,8	3,0	3,0	2,3	2,1	-10,8	5,1
Ιταλία	0,0	0,8	1,3	1,7	0,9	0,5	-9,0	6,6
Κροατία	-0,3	2,5	3,5	3,4	2,9	3,5	-8,1	10,4
Κύπρος	-1,8	3,4	6,5	5,9	5,7	5,3	-5,0	5,5
Λετονία	1,9	3,9	2,4	3,3	4,0	2,5	-3,8	4,7
Λιθουανία	3,5	2,0	2,5	4,3	4,0	4,6	-0,1	5,0
Λουξεμβούργο	2,6	2,3	5,0	1,3	2,0	3,3	-1,8	6,9
Μάλτα	7,6	9,6	3,4	11,1	6,0	5,9	-8,3	9,4
Ολλανδία	1,4	2,0	2,2	2,9	2,4	2,0	-3,8	5,0
Ουγγαρία	4,2	3,7	2,2	4,3	5,4	4,6	-4,5	7,1
Πολωνία	3,4	4,2	3,1	4,8	5,4	4,7	-2,5	5,7
Πορτογαλία	0,8	1,8	2,0	3,5	2,8	2,7	-8,4	4,9
Ρουμανία	3,6	3,0	4,7	7,3	4,5	4,2	-3,7	5,9
Σλοβακία	2,7	5,2	1,9	3,0	3,8	2,6	-4,4	3,0
Σλοβενία	2,8	2,2	3,2	4,8	4,4	3,3	-4,2	8,1
Σουηδία	2,7	4,5	2,1	2,6	2,0	2,0	-2,9	4,8
Φινλανδία	-0,4	0,5	2,8	3,2	1,1	1,2	-2,3	3,5

Πίνακας 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Αυστρία	84,0	84,9	82,8	78,5	74,0	70,6	83,2	84,0
Βέλγιο	107,0	105,2	105,0	102,0	99,9	97,7	112,8	107,0
Βουλγαρία	27,0	25,9	29,1	25,1	22,1	20,0	24,7	27,0
Γαλλία	94,9	95,6	98,0	98,1	97,8	97,5	115,0	94,9
Γερμανία	75,3	72,0	69,0	64,7	61,3	58,9	68,7	75,3
Δανία	44,3	39,8	37,2	35,9	34,0	33,6	42,1	44,3
Δημοκρατία της Τσεχίας	41,9	39,7	36,6	34,2	32,1	30,0	37,7	41,9
ΕΕ 27	86,5	84,7	83,9	81,3	79,3	77,2	90,1	86,5
Ελλάδα	180,3	176,7	180,5	179,5	186,4	180,7	206,3	180,3
Εσθονία	10,6	10,1	10,0	9,1	8,2	8,6	19,0	10,6
Ευρωζώνη	92,7	90,8	90,0	87,5	85,5	83,6	97,3	92,7
Ιρλανδία	104,3	76,7	74,3	67,8	63,1	57,2	58,4	104,3
Ισπανία	100,7	99,3	99,2	98,6	97,5	95,5	120,0	100,7
Ιταλία	135,4	135,3	134,8	134,2	134,4	134,3	155,6	135,4
Κροατία	83,9	83,3	79,8	76,7	73,3	71,1	87,3	83,9
Κύπρος	109,1	107,2	103,1	92,9	98,4	91,1	115,3	109,1
Λετονία	41,6	37,1	40,4	39,0	37,1	36,7	43,2	41,6
Λιθουανία	40,5	42,5	39,7	39,1	33,7	35,9	46,6	40,5
Λουξεμβούργο	21,9	21,1	19,6	21,8	20,8	22,3	24,8	21,9
Μάλτα	62,1	56,3	54,6	47,7	43,6	40,7	53,4	62,1
Ολλανδία	67,9	64,6	61,9	56,9	52,4	48,5	54,3	67,9
Ουγγαρία	76,5	75,7	74,8	72,1	69,1	65,5	80,1	76,5
Πολωνία	51,1	51,3	54,2	50,6	48,8	45,6	57,4	51,1
Πορτογαλία	132,9	131,2	131,5	126,1	121,5	116,6	135,2	132,9
Ρουμανία	39,2	37,8	37,3	35,1	34,7	35,3	47,4	39,2
Σλοβακία	53,7	51,8	52,4	51,6	49,6	48,1	59,7	53,7
Σλοβενία	80,3	82,6	78,5	74,2	70,3	65,6	79,8	80,3
Σουηδία	45,0	43,7	42,3	40,7	38,9	34,9	39,7	45,0
Φινλανδία	59,8	63,6	63,2	61,2	59,8	59,5	69,5	59,8

Πίνακας 3: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Αυστρία	-2,7	-1,0	-1,5	-0,8	0,2	0,6	-8,3	-2,7	
Βέλγιο	-3,1	-2,4	-2,4	-0,7	-0,8	-1,9	-9,1	-3,1	
Βουλγαρία	-5,4	-1,9	0,3	1,6	1,7	2,1	-4,0	-5,4	
Γαλλία	-3,9	-3,6	-3,6	-3,0	-2,3	-3,1	-9,1	-3,9	
Γερμανία	0,6	1,0	1,2	1,3	1,9	1,5	-4,3	0,6	
Δανία	1,1	-1,2	0,1	1,8	0,8	4,1	-0,2	1,1	
Δημοκρατία της Τσεχίας	-2,1	-0,6	0,7	1,5	0,9	0,3	-5,6	-2,1	
ΕΕ 27	-2,4	-1,9	-1,4	-0,8	-0,4	-0,5	-6,9	-2,4	
Ελλάδα	-3,6	-5,9	0,2	0,6	0,9	1,1	-10,1	-3,6	
Εσθονία	0,7	0,1	-0,4	-0,5	-0,6	0,1	-5,6	0,7	
Ευρωζώνη	-2,5	-2,0	-1,5	-0,9	-0,4	-0,6	-7,2	-2,5	
Ιρλανδία	-3,6	-2,0	-0,8	-0,3	0,1	0,5	-4,9	-3,6	
Ισπανία	-5,9	-5,2	-4,3	-3,0	-2,5	-2,9	-11,0	-5,9	
Ιταλία	-3,0	-2,6	-2,4	-2,4	-2,2	-1,5	-9,6	-3,0	
Κροατία	-5,5	-3,4	-0,9	0,8	0,2	0,3	-7,4	-5,5	
Κύπρος	-8,8	-0,9	0,3	1,9	-3,5	1,3	-5,7	-8,8	
Λετονία	-1,6	-1,4	0,2	-0,8	-0,8	-0,6	-4,5	-1,6	
Λιθουανία	-0,6	-0,3	0,3	0,4	0,5	0,5	-7,2	-0,6	
Λουξεμβούργο	1,3	1,3	1,9	1,4	3,0	2,3	-3,5	1,3	
Μάλτα	-1,5	-0,8	1,1	3,2	1,9	0,5	-9,7	-1,5	
Ολλανδία	-2,3	-2,1	0,0	1,3	1,4	1,7	-4,2	-2,3	
Ουγγαρία	-2,8	-2,0	-1,8	-2,5	-2,1	-2,1	-8,0	-2,8	
Πολωνία	-3,6	-2,6	-2,4	-1,5	-0,2	-0,7	-7,1	-3,6	
Πορτογαλία	-7,4	-4,4	-1,9	-3,0	-0,3	0,1	-5,8	-7,4	
Ρουμανία	-1,2	-0,6	-2,6	-2,6	-2,9	-4,4	-9,4	-1,2	
Σλοβακία	-3,1	-2,7	-2,6	-1,0	-1,0	-1,3	-5,5	-3,1	
Σλοβενία	-5,5	-2,8	-1,9	-0,1	0,7	0,4	-7,7	-5,5	
Σουηδία	-1,5	0,0	1,0	1,4	0,8	0,6	-2,8	-1,5	
Φινλανδία	-3,0	-2,4	-1,7	-0,7	-0,9	-0,9	-5,5	-3,0	

Πίνακας 4: Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας ή του Κοινωνικού Αποκλεισμού* (βλ. σελ. 191)

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Αυστρία	18,8	19,2	18,3	18,0	18,1	17,5	16,9	17,5	
Βέλγιο	20,8	21,2	21,1	20,9	20,6	20,0	19,5	18,9	
Βουλγαρία	48,0	40,1	41,3	40,4	38,9	32,8	32,8	32,1	
Γαλλία	18,1	18,5	17,7	18,2	17,0	17,4	17,9	18,2	
Γερμανία	20,3	20,6	20,0	19,7	19,0	18,7	17,4	24,0	
Δανία	18,3	17,9	17,7	16,8	17,2	17,0	16,3	15,9	
Δημοκρατία της Τσεχίας	14,6	14,8	14,0	13,3	12,2	12,2	12,5	11,9	
ΕΕ 27	24,6	24,5	23,8	23,7	22,5	21,6	20,9	22,0	
Ελλάδα	35,7	36,0	35,7	35,6	34,8	31,8	30,0	28,8	
Εσθονία	23,5	26,0	24,2	24,4	23,4	24,4	24,3	23,3	
Ευρωζώνη	23,1	23,5	23,1	23,1	22,1	21,6	20,8	22,4	
Ιρλανδία	29,9	28,3	26,2	24,4	22,7	21,1	20,6	20,0	
Ισπανία	27,3	29,2	28,6	27,9	26,6	26,1	25,3	26,4	
Ιταλία	28,5	28,3	28,7	30,0	28,9	27,3	25,6	25,3	
Κροατία	29,9	29,3	29,1	27,9	26,4	24,8	23,3	23,2	
Κύπρος	27,8	27,4	28,9	27,7	25,2	23,9	22,3	21,3	
Λετονία	35,1	32,7	30,9	28,5	28,2	28,4	27,3	26,0	
Λιθουανία	30,8	27,3	29,3	30,1	29,6	28,3	26,3	24,8	
Λουξεμβούργο	19,0	19,0	18,5	19,1	19,4	20,7	20,6	20,9	
Μάλτα	24,6	23,9	23,0	20,3	19,3	19,0	20,1	19,0	
Ολλανδία	15,9	16,5	16,4	16,7	17,0	16,7	16,5	16,1	
Ουγγαρία	34,8	31,8	28,2	26,3	25,6	19,6	18,9	17,8	
Πολωνία	25,8	24,7	23,4	21,9	19,5	18,9	18,2	17,3	
Πορτογαλία	27,5	27,5	26,6	25,1	23,3	21,6	21,6	19,8	
Ρουμανία	41,9	40,3	37,4	38,8	35,7	32,5	31,2	30,4	
Σλοβακία	19,8	18,4	18,4	18,1	16,3	16,3	16,4	14,8	
Σλοβενία	20,4	20,4	19,2	18,4	17,1	16,2	14,4	15,0	
Σουηδία	18,3	18,2	18,6	18,3	17,7	18,0	18,8	17,9	
Φινλανδία	16,0	17,3	16,8	16,6	15,7	16,5	15,6	16,0	

Πίνακας 5: Πληθωρισμός

	Ετήσια στοιχεία (%)					Ιανουάριος- Αύγουστος	Μεταβολή (%)	
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	1,0	2,2	2,1	1,5	1,4	2,8	1,4	-0,1
Βέλγιο	1,8	2,2	2,3	1,2	0,4	3,2	2,8	-0,8
Βουλγαρία	-1,3	1,2	2,6	2,5	1,2	2,8	1,6	-1,3
Γαλλία	0,3	1,2	2,1	1,3	0,5	2,1	1,6	-0,8
Γερμανία	0,4	1,7	1,9	1,4	0,4	3,2	2,8	-1,0
Δανία	0,0	1,1	0,7	0,7	0,3	1,9	1,6	-0,4
Δημοκρατία της Τσεχίας	0,6	2,4	2,0	2,6	3,3	3,3	0,0	0,7
ΕΕ 27	0,2	1,6	1,8	1,4	0,7	2,9	2,2	-0,7
Ελλάδα	0,0	1,1	0,8	0,5	-1,3	0,6	1,9	-1,8
Εσθονία	0,8	3,7	3,4	2,3	-0,6	4,5	5,1	-2,9
Ευρωζώνη	0,2	1,5	1,8	1,2	0,3	2,6	2,3	-0,9
Ιρλανδία	-0,2	0,3	0,7	0,9	-0,5	2,4	2,9	-1,4
Ισπανία	-0,3	2,0	1,7	0,8	-0,3	3,0	3,3	-1,1
Ιταλία	-0,1	1,3	1,2	0,6	-0,1	1,9	2,0	-0,7
Κροατία	-0,6	1,3	1,6	0,8	0,0	2,7	2,7	-0,8
Κύπρος	-1,2	0,7	0,8	0,5	-1,1	2,3	3,4	-1,6
Λετονία	0,1	2,9	2,6	2,7	0,1	3,2	3,1	-2,6
Λιθουανία	0,7	3,7	2,5	2,2	1,1	4,6	3,5	-1,1
Λουξεμβούργο	0,0	2,1	2,0	1,6	0,0	3,5	3,5	-1,6
Μάλτα	0,9	1,3	1,7	1,5	0,8	0,7	-0,1	-0,7
Ολλανδία	0,1	1,3	1,6	2,7	1,1	2,8	1,7	-1,6
Ουγγαρία	0,4	2,4	2,9	3,4	3,4	5,2	1,8	0,0
Πολωνία	-0,2	1,6	1,2	2,1	3,7	5,2	1,5	1,6
Πορτογαλία	0,6	1,6	1,2	0,3	-0,1	0,9	1,0	-0,4
Ρουμανία	-1,1	1,1	4,1	3,9	2,3	4,1	1,8	-1,6
Σλοβακία	-0,5	1,4	2,5	2,8	2,0	2,8	0,8	-0,8
Σλοβενία	-0,2	1,6	1,9	1,7	-0,3	2,0	2,3	-2,0
Σουηδία	1,1	1,9	2,0	1,7	0,7	2,7	2,0	-1,0
Φινλανδία	0,4	0,8	1,2	1,1	0,4	2,1	1,7	-0,7

Πίνακας 6: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-27 =1)

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Αυστρία	1,11	1,11	1,12	1,13	1,13	1,13	1,14	1,15	
Βέλγιο	1,12	1,11	1,12	1,13	1,13	1,13	1,12	1,11	
Βουλγαρία	0,92	0,94	0,96	0,98	1,00	1,04	1,05	1,08	
Γαλλία	1,13	1,12	1,12	1,12	1,11	1,09	1,09	1,09	
Γερμανία	1,07	1,08	1,08	1,08	1,08	1,10	1,10	1,11	
Δανία	10,23	10,16	10,20	10,01	9,98	9,98	9,93	9,88	
Δημοκρατία της Τσεχίας	17,73	18,00	18,11	18,09	18,24	18,61	19,14	19,38	
ΕΕ 27	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	
Ελλάδα	0,85	0,85	0,85	0,84	0,83	0,83	0,83	0,82	
Εσθονία	0,74	0,75	0,76	0,78	0,79	0,81	0,80	0,82	
Ευρωζώνη	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,05	1,06	1,05	
Ιρλανδία	1,14	1,13	1,14	1,16	1,17	1,22	1,20	1,18	
Ισπανία	0,92	0,92	0,93	0,92	0,93	0,93	0,94	0,94	
Ιταλία	1,03	1,03	1,01	1,00	1,00	1,00	0,99	0,98	
Κροατία	4,95	4,89	4,87	4,84	4,88	4,88	4,86	4,91	
Κύπρος	0,95	0,92	0,90	0,90	0,90	0,91	0,92	0,92	
Λετονία	0,69	0,69	0,70	0,71	0,72	0,74	0,74	0,76	
Λιθουανία	0,62	0,62	0,63	0,64	0,66	0,67	0,68	0,69	
Λουξεμβούργο	1,23	1,23	1,23	1,24	1,25	1,27	1,29	1,28	
Μάλτα	0,82	0,83	0,84	0,85	0,87	0,86	0,88	0,88	
Ολλανδία	1,13	1,13	1,15	1,14	1,15	1,17	1,16	1,15	
Ουγγαρία	180,62	184,40	190,15	198,11	205,09	213,35	222,69	232,10	
Πολωνία	2,47	2,46	2,50	2,54	2,58	2,63	2,68	2,75	
Πορτογαλία	0,81	0,81	0,82	0,84	0,84	0,85	0,85	0,86	
Ρουμανία	2,27	2,31	2,30	2,35	2,46	2,52	2,56	2,62	
Σλοβακία	0,68	0,68	0,72	0,75	0,78	0,79	0,81	0,81	
Σλοβενία	0,83	0,83	0,83	0,83	0,84	0,84	0,84	0,85	
Σουηδία	12,18	12,32	12,71	12,89	13,07	13,23	13,09	13,02	
Φινλανδία	1,27	1,26	1,27	1,26	1,26	1,27	1,26	1,25	

Πίνακας 7: Μέση Παραγωγικότητα Εργασίας (ευρώ ανά ώρα εργασίας, ΕΕ-27 =100)

	Ετήσια στοιχεία								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Αυστρία	117,0	117,4	117,8	115,8	116,5	115,5	114,5	110,9	
Βέλγιο	131,5	131,7	130,9	129,6	129,3	129,4	128,9	132,5	
Βουλγαρία	44,3	44,7	45,9	46,2	47,7	49,1	50,8	51,4	
Γαλλία	116,4	115,8	115,5	114,7	115,2	117,7	115,5	115,1	
Γερμανία	106,5	105,3	106,0	106,3	106,0	103,8	104,6	103,2	
Δανία	115,7	115,0	115,0	117,2	116,7	115,5	121,3	119,3	
Δημοκρατία της Τσεχίας	80,0	80,5	80,5	82,5	83,8	85,6	85,8	85,4	
ΕΕ 27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	
Ελλάδα	77,8	78,2	73,7	74,2	71,0	70,5	66,5	69,3	
Εσθονία	75,1	71,9	73,3	74,5	76,8	77,9	80,8	84,8	
Ευρωζώνη	107,5	107,2	107,1	106,8	106,3	105,7	105,0	104,9	
Ιρλανδία	146,8	188,8	181,5	186,9	193,2	192,5	213,7	221,8	
Ισπανία	103,5	102,3	102,0	101,9	99,8	98,1	94,3	93,2	
Ιταλία	107,9	106,7	108,3	107,4	106,4	105,6	102,9	104,2	
Κροατία	73,3	73,2	74,7	74,9	74,5	74,4	71,6	74,9	
Κύπρος	84,3	85,3	87,5	86,7	85,4	85,3	82,1	82,0	
Λετονία	64,7	64,8	65,7	67,4	68,7	69,1	70,1	73,5	
Λιθουανία	74,6	72,9	71,9	75,2	76,6	78,8	81,8	83,5	
Λουξεμβούργο	177,1	177,0	175,6	170,1	164,8	159,5	162,0	170,5	
Μάλτα	92,8	97,6	96,4	97,1	96,1	96,3	88,5	90,3	
Ολλανδία	113,7	112,9	110,7	110,5	110,0	108,4	111,5	111,0	
Ουγγαρία	71,8	71,4	68,1	67,9	69,5	70,6	71,6	72,3	
Πολωνία	73,5	74,6	74,2	75,0	76,8	79,5	81,7	82,3	
Πορτογαλία	79,1	78,4	78,0	76,0	75,9	76,3	74,5	71,7	
Ρουμανία	56,9	58,6	63,0	66,0	68,7	72,5	75,2	84,4	
Σλοβακία	84,2	83,7	77,1	73,9	72,9	72,5	73,5	72,5	
Σλοβενία	81,6	80,7	81,0	81,8	82,2	82,5	82,7	84,0	
Σουηδία	115,4	116,8	113,6	111,7	110,9	111,2	116,0	116,6	
Φινλανδία	107,9	107,7	108,2	109,7	108,1	105,6	110,5	109,7	

Πίνακας 8: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών (*)

	Ετήσια στοιχεία (%)			γ' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	76,2	76,8	75,5	77,0	75,8	76,8	1,0	-1,2
Βέλγιο	69,7	70,5	70,0	70,5	69,9	71,6	1,7	-0,6
Βουλγαρία	72,4	75,0	73,4	74,9	73,8	73,6	-0,2	-1,1
Γαλλία	71,3	71,6	71,4	72,0	71,8	73,7	1,9	-0,2
Γερμανία	79,9	80,6	79,2	80,9		80,7		
Δανία	77,5	78,3	77,8	78,8	78,2	80,3	2,1	-0,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	79,9	80,3	79,7	80,5	79,7	81,0	1,3	-0,8
ΕΕ 27	72,3	73,1	72,2	73,3	72,5	74,1	1,6	-0,8
Ελλάδα	59,5	61,2	61,1	61,2	61,5	64,6	3,1	0,3
Εσθονία	79,1	79,7	78,2	81,0	78,7	80,9	2,2	-2,3
Ευρωζώνη	71,9	72,6	71,5	72,9	71,8	73,7	1,9	-1,1
Ιρλανδία	74,1	75,1	73,4	75,7	73,6	78,0	4,4	-2,1
Ισπανία	67,0	68,0	65,7	68,5	66,2	69,1	2,9	-2,3
Ιταλία	63,0	63,5	62,6	63,7	62,9	64,1	1,2	-0,8
Κροατία	65,2	66,7	66,9	67,0	66,2	69,0	2,8	-0,8
Κύπρος	73,9	75,7	74,9	76,0	75,0	77,6	2,6	-1,0
Λετονία	77,8	78,2	76,7	77,9	77,1	75,7	-1,4	-0,8
Λιθουανία	76,8	77,4	77,0	78,4	76,4	78,0	1,6	-2,0
Λουξεμβούργο	72,1	72,8	72,1	72,9	73,5	74,3	0,8	0,6
Μάλτα	75,5	76,8	77,3	77,3	77,5	80,4	2,9	0,2
Ολλανδία	79,2	80,1	80,0	80,4	80,1	82,4	2,3	-0,3
Ουγγαρία	74,4	75,3	75,0	75,6	75,7	79,9	4,2	0,1
Πολωνία	72,2	73,0	73,6	73,4	74,4	76,2	1,8	1,0
Πορτογαλία	75,4	76,1	74,7	76,3	75,3	76,8	1,5	-1,0
Ρουμανία	69,9	70,9	70,8	71,1	70,9	67,3	-3,6	-0,2
Σλοβακία	72,4	73,4	72,5	73,6	72,7	76,1	3,4	-0,9
Σλοβενία	75,4	76,4	75,6	76,2	75,8	77,2	1,4	-0,4
Σουηδία	82,4	82,1	80,8	81,8	80,7	81,2	0,5	-1,1
Φινλανδία	76,3	77,2	76,5	77,3	76,5	77,6	1,1	-0,8

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 9: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2016	2017	2018	2019	2020	2021		
Αυστρία	49,2	51,3	54,0	54,5	54,7	55,4	0,7	0,2
Βέλγιο	45,4	48,2	50,4	52,1	53,3	54,5	1,1	1,2
Βουλγαρία	54,5	58,2	60,7	64,4	64,2	64,9	0,6	-0,2
Γαλλία	49,9	51,3	52,3	53,1	53,8	56,0	2,1	0,7
Γερμανία	68,6	70,2	71,4	72,7		71,9	71,9	-72,7
Δανία	65,8	68,2	69,2	71,3	71,4	72,3	0,9	0,1
Δημοκρατία της Τσεχίας	58,5	62,1	65,1	66,7	68,2	69,8	1,7	1,5
ΕΕ 27	54,2	56,1	57,8	59,1	59,6	60,5	0,9	0,5
Ελλάδα	36,3	38,3	41,1	43,2	44,6	48,3	3,7	1,4
Εσθονία	65,2	68,0	69,0	72,5	72,0	71,7	-0,3	-0,5
Ευρωζώνη	55,3	57,1	58,8	60,0	60,2	61,0	0,8	0,2
Ιρλανδία	56,8	58,4	60,4	61,8	61,8	62,8	1,0	0,0
Ισπανία	49,1	50,5	52,2	53,8	54,7	55,8	1,1	0,9
Ιταλία	50,3	52,2	53,7	54,3	54,2	53,4	-0,9	0,0
Κροατία	38,1	40,4	42,8	44,0	45,5	48,7	3,2	1,5
Κύπρος	52,2	55,3	60,9	61,1	61,0	63,4	2,4	-0,2
Λετονία	61,4	62,3	65,4	67,3	68,6	67,8	-0,8	1,2
Λιθουανία	64,6	66,1	68,5	68,4	67,6	68,0	0,4	-0,8
Λουξεμβούργο	39,6	39,8	40,5	43,1	44,0	46,6	2,6	0,9
Μάλτα	45,8	47,2	50,2	51,1	52,9	51,9	-1,0	1,8
Ολλανδία	63,5	65,7	67,7	69,7	71,0	71,4	0,5	1,3
Ουγγαρία	49,8	51,7	54,4	56,7	59,6	62,8	3,2	2,9
Πολωνία	46,2	48,3	49,0	49,6	51,8	54,7	2,9	2,3
Πορτογαλία	52,1	56,2	59,2	60,4	60,8	63,4	2,6	0,4
Ρουμανία	42,8	44,6	46,3	47,8	48,5	43,8	-4,7	0,7
Σλοβακία	49	53,0	54,2	57,0	58,3	60,7	2,4	1,3
Σλοβενία	38,5	42,8	47,1	48,6	50,5	52,7	2,3	1,8
Σουηδία	75,5	76,4	78,0	77,7	77,6	76,9	-0,7	-0,1
Φινλανδία	61,4	62,6	65,4	66,8	67,5	68,4	0,9	0,7

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 10: Μεταβολή της Απασχόλησης (άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω)

	Ετήσια στοιχεία (%)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Αυστρία	1,8	1,0	1,3	0,9	-1,3	0,2
Βέλγιο	0,9	1,0	2,4	1,5	-0,6	1,1
Βουλγαρία	-0,6	4,0	-0,1	2,2	-3,6	-1,2
Γαλλία	0,5	0,8	0,8	0,2	-0,6	2,7
Γερμανία	2,5	0,8	0,4	1,0		
Δανία	1,7	1,1	1,5	1,5	-0,9	1,5
Δημοκρατία της Τσεχίας	1,7	1,6	1,0	0,1	-1,2	-0,4
ΕΕ 27	1,5	1,4	1,1	0,9	-1,4	0,5
Ελλάδα	1,8	2,0	1,9	2,0	-1,2	1,1
Εσθονία	-0,1	2,2	0,7	0,6	-2,2	-0,7
Ευρωζώνη	1,7	1,3	1,2	1,0	-1,5	0,8
Ιρλανδία	3,6	2,8	2,6	2,7	-1,5	3,9
Ισπανία	2,6	2,6	2,6	2,3	-3,1	2,8
Ιταλία	1,2	0,9	0,6	0,4	-2,0	-1,7
Κροατία	0,5	2,3	1,7	1,2	-1,2	1,2
Κύπρος	1,1	4,5	5,4	3,5	0,3	3,0
Λετονία	-0,6	0,0	1,3	-0,3	-2,1	-3,5
Λιθουανία	1,3	-0,9	1,4	0,0	-2,0	0,9
Λουξεμβούργο	1,6	4,0	3,1	3,2	1,0	4,4
Μάλτα	5,2	6,0	8,1	5,5	2,7	2,2
Ολλανδία	1,3	1,9	2,0	1,7	-0,1	3,4
Ουγγαρία	3,2	1,5	0,9	0,6	-1,4	3,6
Πολωνία	0,6	1,1	0,3	-0,2	-0,3	1,2
Πορτογαλία	1,4	3,3	2,2	0,8	-2,1	1,4
Ρουμανία	-0,8	2,4	0,2	0,3	-1,6	-7,3
Σλοβακία	2,8	1,2	1,2	0,4	-2,1	1,2
Σλοβενία	0,1	4,5	2,0	0,8	-0,5	-1,1
Σουηδία	1,6	2,1	1,6	0,6	-1,5	0,5
Φινλανδία	0,5	1,0	2,6	0,9	-1,5	0,8

Πίνακας 11: Ποσοστό Ανεργίας - Σύνολο Πληθυσμού

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	6,5	5,9	5,2	4,8	6,0	6,2	0,2	1,2
Βέλγιο	7,9	7,2	6,0	5,5	5,8	6,3	0,5	0,3
Βουλγαρία	8,6	7,2	6,2	5,2	6,1	5,3	-0,8	0,9
Γαλλία	10,1	9,4	9,0	8,4	8,0	7,9	-0,1	-0,4
Γερμανία	3,9	3,6	3,2	3,0	3,7	3,6	-0,1	0,7
Δανία	6,0	5,8	5,1	5,0	5,6	5,1	-0,5	0,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	4,0	2,9	2,2	2,0	2,6	2,8	0,2	0,6
ΕΕ 27	9,3	8,3	7,4	6,8	7,2	7,0	-0,2	0,4
Ελλάδα	23,9	21,8	19,7	17,9	17,6	14,7	-2,9	-0,3
Εσθονία	6,8	5,8	5,4	4,5	6,9	6,2	-0,7	2,4
Ευρωζώνη	10,1	9,1	8,2	7,6	8,0	7,7	-0,3	0,4
Ιρλανδία	8,4	6,7	5,8	5,0	5,9	6,2	0,3	0,9
Ισπανία	19,6	17,2	15,3	14,1	15,5	14,8	-0,7	1,4
Ιταλία	11,7	11,3	10,6	9,9	9,3	9,5	0,2	-0,6
Κροατία	13,1	11,2	8,5	6,6	7,5	7,6	0,1	0,9
Κύπρος	13,0	11,1	8,4	7,1	7,6	7,5	-0,1	0,5
Λετονία	9,7	8,7	7,4	6,3	8,1	7,6	-0,5	1,8
Λιθουανία	7,9	7,1	6,2	6,3	8,5	7,1	-1,4	2,2
Λουξεμβούργο	6,3	5,5	5,6	5,6	6,8	5,3	-1,5	1,2
Μάλτα	4,7	4,0	3,7	3,6	4,4	3,5	-0,9	0,8
Ολλανδία	7,0	5,9	4,9	4,4	4,9	4,2	-0,7	0,5
Ουγγαρία	5,0	4,0	3,6	3,3	4,1	4,1	0,0	0,8
Πολωνία	6,3	5,0	3,9	3,3	3,2	3,4	0,2	-0,1
Πορτογαλία	11,5	9,2	7,2	6,7	7,0	6,6	-0,4	0,3
Ρουμανία	7,2	6,1	5,3	4,9	6,1	5,6	-0,5	1,2
Σλοβακία	9,6	8,1	6,5	5,7	6,7	6,8	0,1	1,0
Σλοβενία	8,0	6,6	5,1	4,4	5,0	4,8	-0,2	0,6
Σουηδία	7,1	6,8	6,5	7,0	8,5	8,8	0,3	1,5
Φινλανδία	8,9	8,7	7,5	6,8	7,7	7,7	0,0	0,9

Πίνακας 12: Ποσοστό Ανεργίας στους Άνδρες

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	7,0	6,5	5,5	5,1	6,1	6,3	0,2	1,0
Βέλγιο	8,2	7,2	6,4	5,9	6,0	6,6	0,6	0,1
Βουλγαρία	9,2	7,4	6,7	5,6	6,5	5,5	-1,0	0,9
Γαλλία	10,3	9,5	9,0	8,5	8,1	8,0	-0,1	-0,4
Γερμανία	4,2	3,9	3,6	3,3	4,0	3,9	-0,1	0,7
Δανία	5,6	5,6	4,9	4,8	5,3	5,0	-0,3	0,5
Δημοκρατία της Τσεχίας	3,4	2,3	1,8	1,7	2,2	2,3	0,1	0,5
ΕΕ 27	9,0	8,0	7,1	6,5	7,0	6,7	-0,3	0,5
Ελλάδα	20,2	18,2	15,8	14,4	14,6	11,4	-3,2	0,2
Εσθονία	7,6	6,3	5,6	4,1	7,1	6,8	-0,3	3,0
Ευρωζώνη	9,8	8,8	7,9	7,3	7,7	7,4	-0,3	0,4
Ιρλανδία	9,1	7,1	5,8	5,2	5,8	6,3	0,5	0,6
Ισπανία	18,1	15,7	13,7	12,5	13,9	13,1	-0,8	1,4
Ιταλία	11,0	10,4	9,7	9,1	8,6	8,7	0,1	-0,5
Κροατία	12,5	10,6	7,7	6,2	7,5	7,3	-0,2	1,3
Κύπρος	12,7	10,9	8,1	6,3	7,6	7,1	-0,5	1,3
Λετονία	11,0	9,8	8,4	7,2	9,1	8,5	-0,6	1,9
Λιθουανία	9,1	8,6	6,9	7,1	9,3	7,6	-1,7	2,2
Λουξεμβούργο	6,0	5,6	5,3	5,7	6,6	4,9	-1,7	0,9
Μάλτα	4,4	3,8	3,8	3,4	4,3	3,7	-0,6	0,9
Ολλανδία	6,5	5,4	4,7	4,3	4,6	4,0	-0,6	0,3
Ουγγαρία	5,1	3,8	3,5	3,4	4,1	3,9	-0,2	0,7
Πολωνία	6,2	5,0	3,9	3,1	3,1	3,4	0,3	0,0
Πορτογαλία	11,5	8,8	6,9	6,0	6,8	6,3	-0,5	0,8
Ρουμανία	7,9	6,8	5,8	5,3	6,3	6,0	-0,3	1,0
Σλοβακία	8,6	7,7	6,0	5,5	6,2	6,7	0,5	0,7
Σλοβενία	7,5	5,8	4,6	4,0	4,4	4,3	-0,1	0,4
Σουηδία	7,5	7,1	6,6	6,9	8,6	8,5	-0,1	1,7
Φινλανδία	9,4	9,1	7,7	7,3	8,1	8,2	0,1	0,8

Πίνακας 13: Ποσοστό Ανεργίας στις Γυναίκες

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	5,8	5,3	4,9	4,6	5,9	6,1	0,2	1,3
Βέλγιο	7,6	7,1	5,6	5,0	5,5	5,9	0,4	0,5
Βουλγαρία	7,9	6,9	5,6	4,8	5,7	5,0	-0,7	0,9
Γαλλία	9,8	9,4	9,0	8,4	8,0	7,8	-0,2	-0,4
Γερμανία	3,5	3,1	2,8	2,6	3,3	3,2	-0,1	0,7
Δανία	6,4	6,1	5,3	5,3	6,0	5,2	-0,8	0,7
Δημοκρατία της Τσεχίας	4,7	3,6	2,8	2,4	3,0	3,4	0,4	0,6
ΕΕ 27	9,5	8,6	7,7	7,2	7,6	7,4	-0,2	0,4
Ελλάδα	28,5	26,4	24,7	22,4	21,5	18,9	-2,6	-0,9
Εσθονία	6,1	5,1	5,2	4,8	6,6	5,6	-1,0	1,8
Ευρωζώνη	10,4	9,5	8,6	8,0	8,3	8,1	-0,2	0,3
Ιρλανδία	7,6	6,3	5,7	4,7	5,9	6,2	0,3	1,2
Ισπανία	21,4	19,0	17,0	16,0	17,4	16,7	-0,7	1,4
Ιταλία	12,8	12,4	11,7	11,1	10,4	10,6	0,2	-0,7
Κροατία	13,8	11,9	9,4	7,2	7,6	8,0	0,4	0,4
Κύπρος	13,4	11,3	8,8	8,0	7,6	7,9	0,3	-0,4
Λετονία	8,5	7,7	6,5	5,4	7,1	6,6	-0,5	1,7
Λιθουανία	6,7	5,7	5,4	5,5	7,7	6,6	-1,1	2,2
Λουξεμβούργο	6,6	5,5	5,9	5,5	7,0	5,6	-1,4	1,5
Μάλτα	5,2	4,3	3,5	4,0	4,5	3,3	-1,2	0,5
Ολλανδία	7,6	6,4	5,1	4,5	5,1	4,5	-0,6	0,6
Ουγγαρία	4,8	4,3	3,7	3,3	4,2	4,2	0,0	0,9
Πολωνία	6,3	5,0	3,9	3,6	3,3	3,4	0,1	-0,3
Πορτογαλία	11,5	9,6	7,6	7,3	7,2	6,9	-0,3	-0,1
Ρουμανία	6,2	5,1	4,5	4,3	5,7	5,1	-0,6	1,4
Σλοβακία	10,9	8,5	7,1	6,0	7,1	7,0	-0,1	1,1
Σλοβενία	8,6	7,5	5,7	5,0	5,7	5,3	-0,4	0,7
Σουηδία	6,7	6,6	6,4	7,1	8,5	9,1	0,6	1,4
Φινλανδία	8,4	8,3	7,2	6,2	7,4	7,1	-0,3	1,2

Πίνακας 14: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2018	2019	2020	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	28,9	25,1	24,5	8,4	11,7	11,6	-0,1	3,3
Βέλγιο	48,7	43,5	41,6	13,6	15,3	18,9	3,6	1,7
Βουλγαρία	58,4	56,6	45	10,7	18,3	15,5	-2,8	7,6
Γαλλία	41,6	40	36,5	19,1	21,0	18,2	-2,8	1,9
Γερμανία	40,9	37,8	29,6	5,4	8,1	7,1	-1,0	2,7
Δανία	19,1	16,4	16,4	8,2	10,8	8,7	-2,1	2,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	30,5	30	22,1	5,7	7,2	7,2	0,0	1,5
ΕΕ 27	44,4	41,4	35,4	15,1	17,1	17,4	0,3	2,0
Ελλάδα	70,3	70,1	66,5	33,6	36,0	38,2	2,2	2,4
Εσθονία	24,9	20	17,1	14,1	18,4	19,1	0,7	4,3
Ευρωζώνη	46,4	43,5	37,5	15,7	17,5	17,6	0,1	1,8
Ιρλανδία	36,3	32,1	23,6	15,7	16,6	21,1	4,5	0,9
Ισπανία	41,7	37,8	32,1	33,1	39,6	38,4	-1,2	6,5
Ιταλία	58,1	56	51,5	28,4	24,7	29,3	4,6	-3,7
Κροατία	40,2	35,8	28,1	9,7	19,8	22,7	2,9	10,1
Κύπρος	31,7	29,1	28,1	14,9	17,8	17,0	-0,8	2,9
Λετονία	41,6	38	27,3	15,1	18,2	16,7	-1,5	3,1
Λιθουανία	32,2	30,6	29	10,2	21,1	19,4	-1,7	10,9
Λουξεμβούργο	24,7	22,8	25,5	17,5	23,3	16,2	-7,1	5,8
Μάλτα	48,1	25,1	25,5	9,1	11,1	10,6	-0,5	2,0
Ολλανδία	36,6	30,3	23,2	6,3	9,5	9,3	-0,2	3,2
Ουγγαρία	38,5	31,9	26,2	10,8	14,7	13,3	-1,4	3,9
Πολωνία	26,9	21,6	20	10,4	9,5	13,3	3,8	-0,9
Πορτογαλία	43,7	42,6	33,3	18,1	19,9	23,7	3,8	1,8
Ρουμανία	44,1	42,4	29,9	15,0	15,4	17,6	2,2	0,4
Σλοβακία	61,8	58,2	47,8	14,6	18,5	20,0	1,5	3,9
Σλοβενία	42,9	43	38,8	6,5	15,6	14,2	-1,4	9,1
Σουηδία	17,2	13,7	13,9	23,5	30,0	30,0	0,0	6,5
Φινλανδία	21,8	17,6	15,4	22,5	28,2	23,9	-4,3	5,7

(*) % ανέργων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων

Πίνακας 15: Ποσοστό ανεργίας στους νέους 15 έως 24 ετών

	Ετήσια στοιχεία (%)						Μεταβολή (%)	
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021/20	2020/19
Αυστρία	12,0	10,5	10,0	9,1	11,7	11,0	-0,7	2,6
Βέλγιο	20,3	19,4	16,0	14,5	15,9	18,2	2,3	1,4
Βουλγαρία	20,4	16,1	15,9	12,1	17,4	15,8	-1,6	5,3
Γαλλία	26,0	23,5	22,0	20,7	21,5	18,9	-2,6	0,8
Γερμανία	7,5	7,2	6,6	6,2	8,0	6,9	-1,1	1,8
Δανία	12,2	12,4	10,5	10,1	11,6	10,8	-0,8	1,5
Δημοκρατία της Τσεχίας	10,5	7,9	6,7	5,6	8,0	8,2	0,2	2,4
ΕΕ 27	20,7	18,5	16,7	15,6	17,6	16,6	-1,0	2,0
Ελλάδα	48,2	44,5	41,2	37,5	38,0	35,5	-2,5	0,5
Εσθονία	14,0	12,1	12,0	11,6	18,3	16,7	-1,6	6,7
Ευρωζώνη	21,4	19,3	17,5	16,3	18,1	16,8	-1,3	1,8
Ιρλανδία	16,8	14,4	13,8	12,5	15,8	14,5	-1,3	3,3
Ισπανία	44,4	38,6	34,3	32,5	38,3	34,8	-3,5	5,8
Ιταλία	37,7	34,6	32,2	29,2	29,8	29,7	-0,1	0,6
Κροατία	31,3	27,4	23,7	16,6	21,1	21,9	0,8	4,5
Κύπρος	29,1	24,7	20,2	16,6	18,2	17,1	-1,1	1,6
Λετονία	17,5	17,0	12,2	12,7	14,9	14,8	-0,1	2,2
Λιθουανία	14,5	13,3	11,1	11,9	19,6	14,3	-5,3	7,7
Λουξεμβούργο	18,9	15,4	14,2	17,0	23,2	16,9	-6,3	6,2
Μάλτα	10,7	10,6	9,1	9,3	10,9	9,6	-1,3	1,6
Ολλανδία	12,1	10,4	8,9	8,5	10,6	9,3	-1,3	2,1
Ουγγαρία	12,7	10,5	9,9	11,2	12,5	13,5	1,0	1,3
Πολωνία	17,8	14,9	11,8	9,9	10,9	11,9	1,0	1,0
Πορτογαλία	28,0	23,9	20,3	18,3	22,5	23,4	0,9	4,2
Ρουμανία	25,9	23,0	20,5	21,0	21,6	21,0	-0,6	0,6
Σλοβακία	23,4	20,0	15,8	17,1	20,4	20,6	0,2	3,3
Σλοβενία	15,3	11,3	8,9	8,1	14,3	12,8	-1,5	6,2
Σουηδία	18,3	17,2	16,8	19,4	23,5	24,7	1,2	4,1
Φινλανδία	20,5	20,0	17,3	17,7	21,0	17,1	-3,9	3,3

(*) Για τον ακριβή ορισμό του δείκτη δείτε εδώ:

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GLOSSARY_NOM_DTL_VIEW&StrNom=CODED2&StrLanguageCode=EN&IntKey=16664385&RdoSearch=BEGIN&TxtSearch=&CboTheme=36940331&IsTer=TERM&IntCurrentPage=4&ter_valid=0

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GLOSSARY_NOM_DTL_VIEW&StrNom=CODED2&StrLanguageCode=EN&IntKey=27697382&RdoSearch=BEGIN&TxtSearch=&CboTheme=36940331&IsTer=TERM&IntCurrentPage=44&ter_valid=0